

Оқушылардың оқу жетістіктерін
критериалды бағалау жүйесін
жетілдіру бойынша
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ

по совершенствованию системы критериального
оценивания учебных достижений школьников

**Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы**

**ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН КРИТЕРИАЛДЫ
БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ БОЙЫНША
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР**

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының Ғылыми-әдістемелік кеңесімен баспаға ұсынылды (2023 жылғы 3 қарашадағы №8 хаттама).

Рекомендовано к изданию Научно-методическим советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол №8 от 3 ноября 2023 года).

Оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесін жетілдіру бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 166 б.

Методические рекомендации по совершенствованию системы критериального оценивания учебных достижений школьников. – Астана: Национальная академия образования имени И. Алтынсарина, 2023. – 167 стр.

Бұл әдістемелік ұсынымдарда толық теориялық ақпаратты және сыныпшілік бағалауды жүзеге асырудың практикалық стратегиялары бар. Критериалды бағалау бойынша халықаралық және отандық тәжірибенің салыстырмалы талдауы ұсынылған. Сонымен қатар, әдістемелік ұсынымдарда сыныпшілік бағалаудағы мұғалімдердің сәтті кейстары қамтылған.

Әдістемелік ұсынымдар орта білім беру ұйымдарының әкімшілігіне, педагогтер мен әдіскерлерге ұсынылған.

Настоящие методические рекомендации содержат подробную теоретическую информацию и практические стратегии по реализации внутриклассного оценивания. Представлен сравнительный анализ международного и отечественного опыта критериального оценивания. Наряду с этим, в методических рекомендациях содержатся успешные кейсы педагогов по внутриклассного оценивания.

Методические рекомендации рекомендованы администрации организаций среднего образования, педагогам и методистам.

© Ы.Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2023
©Национальная академия образования
имени И. Алтынсарина, 2023

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	10
1. ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ БОЙЫНША ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖӘНЕ ОТАНДЫҚ ТӘЖІРИБЕ.....	12
БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫҢ РӨЛІ.....	12
ОРТА БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ НЕГІЗДЕМЕЛІК ҚҰЖАТТАРДА БАҒАЛАУ ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ	13
ШЕТ ЕЛДЕРДЕ КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫ ІСКЕ АСЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	29
ҚАЗАҚСТАНДА КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫ ІСКЕ АСЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	64
2. ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР	68
СЫНЫПТА БАҒАЛАУДЫҢ НЕГІЗГІ КЕЗЕҢДЕРІ МЕН ПРИНЦИПТЕРІ	68
МҰҒАЛІМДЕРДЕ ҚИЫНДЫҚТАР ТУДЫРАТЫН БАҒАЛАУ КЕЗЕҢДЕРІ	72
ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТТАРЫН САБАҚ МАҚСАТТАРЫНА ТҮРЛЕНДІРУ	75
САБАҚТЫҢ МАҚСАТТАРЫНА / ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТТАРЫНА СӘЙКЕС БАҒАЛАУ ӨЛШЕМШАРТТАРЫН ӘЗІРЛЕУ	81
САРАЛАНҒАН ТӘСІЛДІ ҚОЛДАНА ОТЫРЫП ТАПСЫРМАЛАР ҚҰРАСТЫРУ ЖӘНЕ ДЕСКРИПТОРЛАРДЫ ӘЗІРЛЕУ	85
ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ БАҒАЛАУ	92
БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӨЗІН-ӨЗІ ЖӘНЕ ӨЗАРА БАҒАЛАУЫ.....	97
КЕРІ БАЙЛАНЫС БЕРУ (РУБРИКАЛАР, ЖАЗБАША ЖӘНЕ АУЫЗША ТҮСІНІКТЕМЕЛЕР ЖӘНЕ Т. Б.)	107
ҚОРЫТЫНДЫ	141
ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕРДІҢ ТІЗІМІ	145
ҚОСЫМША.....	148

КЕСТЕЛЕР ТІЗІМІ

1.1-кесте. ЭЫДҰ-ға мүше елдер мен серіктестер мемлекеттердегі орта білім беру саласындағы негіздемелік құжаттардағы бағалаудың рөлі мен міндеттерін айқындау.....	15
1.2-кесте. Критериалды бағалау бойынша педагогтерге қажетті құзыреттер тізбесі (Небраска, АҚШ).....	33
1.3-кесте. Формативті бағалау шеңберінде мұғалім мен оқушы рөлі (Висконсин, АҚШ)	35
1.4-кесте. Критериалды бағалау бойынша педагогтерге қажетті құзыреттер тізбесі (Небраска, АҚШ).....	37
1.5-кесте. Критериалды бағалау бойынша мектеп басшыларына қажетті құзыреттер тізбесі (Небраска, АҚШ).....	40
1.6-кесте. Критериалды бағалау бойынша оқушылар мен олардың отбасыларына қажетті құзыреттер тізбесі (Небраска, АҚШ).....	41
1.7-сурет. Біртұтас бағалаудың негізгі ерекшеліктері (Сингапур).....	45
1.8-кесте. Бір мектептің мысалында 3-сыныпқа арналған бағалау әдістеріне шолу (Сингапур).....	45
1.9-кесте. Формативті бағалау сипаттамаларының өзгеруі.....	47
1.10-кесте. Австралиялық мұғалімнің кәсіби стандартындағы педагогтердің бағалау дағдыларына қойылатын талаптар (Австралия)	50
1.11-кесте. Бағалау тәсілдерін трансформациялау (Жаңа Зеландия)	53
1.12-кесте. Мектептердің есептілігі аясында біржақты есеп беру мен мазмұнды ақпарат алмасудың басты айырмашылықтары (Жаңа Зеландия).....	63
2.1-кесте. Формативті және жиынтық бағалаудың мақсаты.....	67
2.2-кесте. Оқу мақсаттары мен сабақ мақсаттары арасындағы айырмашылықтар.....	75
2.3-кесте. «Өнер» және «Фотошопты қолдану» пәндік бағыттары мысалында оқыту мақсаттары мен сабақ мақсаттары арасындағы айырмашылықтар (АҚШ).....	76
2.4-кесте. Оқу деңгейлерінің оқу мақсаттарына және сабақтағы әрекеттерге сәйкестігі.....	77
2.5-кесте. Сабақтың мақсаттарын дұрыс қою бойынша мұғалімдердің өзін-өзі және өзара диагностикасы.....	79
2.6-кесте. «Орыс тілі» пәні бойынша жазбаша жұмыстарды бағалау өлшемшарттарын әзірлеу мысалы (Қазақстан).....	81
2.7-кесте. «Пайыздар» бөлімі үшін «Математика» пәні бойынша жазбаша жұмысты бағалау өлшемшарттарын әзірлеу мысалы (Қазақстан).....	82
2.8-кесте. Биология, математика, тарих және әдебиет пәндері мысалында сабақ мақсаттарына негізделген бағалау өлшемшарттарын әзірлеу мысалдары (АҚШ)	83
2.9-кесте. Оқу мақсаттарын бағалау өлшемшарттарына және тапсырма дескрипторларына түрлендіру мысалдары	85
2.10-кесте. Ағылшын тілі сабағында дескрипторларды құрастыру мысалы (Қазақстан).....	87
2.11-кесте. Алгебра сабағында дескрипторларды құрастыру мысалы (Ресей)	88
2.12-кесте. Формативті бағалауда мультимедиялық технологияларды қолдануға арналған қызметтер мен құралдардың мысалдары	90
2.13-кесте. «Алгебра» пәні бойынша көп деңгейлі тапсырмалардың мысалы, 7-сынып, сабақ тақырыбы: «Сызықтық теңдеулер жүйесін шешу»	92
2.14-кесте. ЕББҚ бар оқушыларға арналған тапсырмаларды бейімдеу мысалдары (АҚШ).....	95
2.15-кесте. Білім алушылардың бағалауға қатысу деңгейлері	98
2.16-кесте. Мұғалімдерге өзін-өзі тиімді және өзара бағалауды ұйымдастыруды қолдау бойынша ұсыныстар	100
2.17-кесте. Мұғалімдер сабақта қолдана алатын өзін-өзі және өзара бағалау әдістері.....	101
2.18-кесте. Білім алушылардың үлгерімін мониторингтеу түрлері.....	106
2.19-кесте. Дұрыс және дұрыс емес кері байланыстың мысалдары.....	109
2.20-кесте. Тиімді кері байланыс кезеңдері (Канада)	110
2.21-кесте. Тиімді кері байланыс мазмұны (АҚШ).....	111
2.22-кесте. Сындалы кері байланыс тұжырымдамаларының мысалдары (Ұлыбритания).....	114

2.23-кесте. Кері байланыс түсініктемелері бар есеп карточкасының (report card) мысалдары (АҚШ)	115
2.24-кесте. Кері байланыстың есеп карточкаларын жасау бойынша ұсыныстар (report cards).....	118
2.25-кесте. «Күнделік» электрондық журналында кері байланыс беру мысалы (Қазақстан)	119
2.26-кесте. Педагогтар мен білім алушылар үшін бағалау рубрикаларын пайдаланудың артықшылықтары	120
2.27-кесте. Бастауыш мектеп деңгейіндегі жазбаша жұмысты бағалауға арналған тұтас (holistic) бағалау рубриканың мысалы (Сингапур).....	121
2.28-кесте. Мәтінге негізделген жазбаша жұмысын бағалауға арналған аналитикалық (analytic) рубриканың мысалы (США)	122
2.29-кесте. Оқушылардың жазбаша жұмысын / жобаларын бағалауға арналған аналитикалық рубриканың мысалы (АҚШ)	125
2.30-кесте. Бір нақты критерийге бағытталған бағалау рубриканың мысалы, «Информатика» пәні (Австралия)	126
2.31-кесте. «Өлшенген» бағалау рубриканың мысалы (Канада).....	127
2.32-кесте. Математика сабағындағы бағалау рубриканың мысалы (Англия).....	128
2.33-кесте. Бағалау рубрикасын ескере отырып, оқушылардың өзіндік рефлексиясына арналған нысан	130
2.34-кесте. Оқушылардың өзіндік рефлексия құралдары	133
2.35-кесте. Рефлексия мен өзіндік рефлексияның бірлескен тәсілдерінің нұсқалары.....	134
2.36-кесте. Оқу іс-әрекетінің әртүрлі кезеңдерінде рефлексияны қолдану.....	136
2.37-кесте. Оқытуды жақсарту үшін бағалау деректерін пайдалану жолдары.....	139

СУРЕТТЕР ТІЗІМІ

1.1-сурет. «Бағалау – оқыту – оқу бағдарламасы» үшбұрышы	12
1.2-сурет. Стратегиялық бағалау жүйесі (Висконсин, АҚШ)	32
1.3-сурет. Формативті бағалау процесі (Висконсин, АҚШ)	35
1.4-сурет. «Сингапурлық оқыту практикасы (STP)» моделіндегі «Педагогикалық практика» блогының мазмұны	43
1.5-сурет. Оқушыға бағытталған формативті бағалау процесінің шеңбері (Сингапур)	48
1.6-сурет. Тиімді бағалау принциптері (Жаңа Зеландия).....	55
1.7-сурет. Жаңа Зеландияның білім беру жүйесінің әртүрлі деңгейлеріндегі бағалау нәтижелері туралы ақпаратты пайдалану	57
1.8-сурет. «Білім алушы» сынып қатысушыларының рөлі (Жаңа Зеландия).....	58
1.9-сурет. «Білім алушы» мектеп қатысушыларының рөлі (Жаңа Зеландия).....	59
1.10-сурет. «Білім алушы» сектор қатысушыларының рөлі (Жаңа Зеландия).....	60
1.11-сурет. Оқушыларды бағалау нәтижелері туралы мұғалімдердің кәсіби пікірінің құрамдас бөліктері (Жаңа Зеландия).....	62
2.1-сурет. Критериалды бағалау құрылымы	64
2.2-сурет. Нормативтік (дәстүрлі) және критериалды бағалаудың айырмашылықтары	65
2.3-сурет. Формативті бағалаудың ерекшеліктері.....	66
2.4-сурет. Жиынтық бағалаудың ерекшеліктері.....	67
2.5-сурет. Формативті және жиынтық бағалауды іске асыру кезеңдері	71
2.6-сурет. Оқу үшін бағалау «кезеңдері»	99

ТЕРМИНДЕР МЕН АНЫҚТАМАЛАРЫ

Критериалды бағалау – білім алушылардың оқуда нақты қол жеткізген нәтижелерін оқытудан күтілетін нәтижелермен әзірленген өлшемшарттар негізінде салыстыру процесі

Бағалау өлшемшарттары (критерийлер) – білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау жүргізуге негіз болатын белгілер

Дескрипторлар – тапсырманы орындау үшін нақты әрекеттерді сипаттайтын және белгілі бір баллдық салмағы бар сапалық сипаттама

Рубрика – бағалау өлшемшарттарына сәйкес білім алушылардың оқу жетістіктерінің деңгейлерін сипаттау тәсілі

Жиынтық бағалау – белгілі бір оқу кезеңін (тоқсан, оқу жылы), сондай-ақ оқу бағдарламасына сәйкес бөлімдерді (ортақ тақырыптарды) оқып аяқтағаннан кейін өткізілетін бағалау түрі

Формативті бағалау – сыныптағы күнделікті жұмыс барысында жүргізілетін бағалау түрі, білім алушылардың оқу материалын меңгеру деңгейінің ағымдағы көрсеткіші, оқу барысында білім алушы мен мұғалім арасындағы жедел өзара байланысы болып табылады. Оқушы мен мұғалім арасындағы кері байланысты қамтамасыз етуді және білім беру процесін жетілдіруге мүмкіндік береді

Модерация – бағалаудың объективтілігін және айқындығын қамтамасыз ету үшін балдарды қоюды стандарттау мақсатында тоқсандық жиынтық бағалау бойынша білім алушылардың жұмысын талқылау процесі

Кері байланыс – бұл оқу процесі аясында мұғалім мен білім алушы арасында екіжақты ақпарат алмасу процесі. Кері байланыс білім алушының оқудың қай кезеңінде екендігі, нәтижеге қалай жететіні және кемшіліктерді түзету үшін не істеу керектігі туралы ақпарат береді

Рефлексия – бұл өзін-өзі тануға, өз іс-әрекетінің нәтижелерін қайта қарауға және талдауға бағытталған ойлау процесі

Балл қою схемасы – мұғалімдер тоқсанға жиынтық бағалау тапсырмаларына балл қою бойынша бірыңғай нормаларды белгілеу үшін қолданатын схема

Білім алушылардың оқу жетістіктерінің деңгейі – бағалау өлшемшарттарына сәйкес білім алушылардың оқу жетістіктерін дамыту дәрежесі

Ойлау дағдыларының деңгейлері – оқу мақсаттарының иерархиялық жүйесі, оның әр деңгейі белгілі бір ойлау дағдыларын қалыптастыруға бағытталған

Оқу бағдарламасы – әрбір оқу пәні бойынша меңгеруге жататын білімнің, біліктің, дағдылар мен құзыреттердің мазмұны мен көлемін айқындайтын бағдарлама

Ортақ тақырып – белгілі бір оқу пәнін оқыту мақсатына жету үшін әр түрлі пәндік салалардағы білім мен дағдыларды біріктіру құралы ретінде қолданылатын мазмұнның біртұтас компоненті

Оқытудан күтілетін нәтижелері – оқыту процесі аяқталғанда білім алушының нені біліп, түсініп, көрсете алатынын сипаттайтын құзыреттіліктер жиынтығы

Бағалау нәтижелерін тіркеудің электрондық журналы – формативті және жиынтық (бөлім / ортақ тақырып бойынша, тоқсан) бағалау нәтижелері жазылатын және тоқсандық, жылдық және қорытынды бағаларды автоматты түрде есептеу жүзеге асырылатын электрондық құжат

ҚЫСҚАРТУЛАР ТІЗІМІ

МЖМББС	Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары
ҚР ОАМ	Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі
ҰБА	Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
ЕББҚ	Ерекше білім беру қажеттіліктері
ЭЫДҰ	Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы
БЖБ	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау
ЖМБ	Жаратылыстану-математикалық бағыт
ҚГБ	Қоғамдық-гуманитарлық бағыт
ТЖБ	Тоқсандық бойынша жиынтық бағалау
ББ	Білім басқармасы
ФБ	Формативті бағалау

КІРІСПЕ

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің алдында оқушыларды оқыту мен бағалауға көзқарастарды өзгерту бойынша маңызды міндет тұр. Олар болашақта жеделдетілген технологиялық және цифрлық дамытуды, әлемнің өзгергіштігі мен белгісіздігі жағдайында, өздерінің кәсіби және шығармашылық әлеуетін іске асыруда табысқа жетуі үшін қажет. Демек, 21 ғасырдағы педагогтердің рөлі әр оқушыға өмір бойы білім алуға көмектесу болып табылады.

Жоғарыда аталған міндетке қол жеткізу үшін мектеп оқушыларының не және қалай оқытынын объективті және толық өлшей алатындай және ішкі бағалауды ұйымдастыру ерекше маңызды болып табылады. Бұл мұғалімнің басымдығы оқушының құзыреттілік деңгейін бағалау ғана емес, қол жеткізілген оқу үлгерімін талдау және оқытуды бейімдеу үшін бағалау нәтижелері бойынша алынған ақпаратпен жұмыс істеу дегенді білдіреді. Басқаша айтқанда, сыныпшілік бағалау оқуды жетілдіру үшін оқу процесіне біріктіру керек.

Сонымен қатар, TALIS-2018 зерттеуінің нәтижелері бойынша мұғалімдерге бағалау әдістері бойынша әдістемелік қолдау қажет. Дәл осындай қорытындыға критериалды бағалау жүйесінің ағымдағы жағдайын зерттеген Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА да келіп отыр. Атап айтқанда, зерттеу көрсеткендей, отандық педагогтер сыныпта бағалау кезінде келесі қиындықтарға тап болады: бағалау өлшемшарттары мен дескрипторларды әзірлеу; жоғары тәртіп дағдыларын бағалауға тапсырмалар жасау; тиімді кері байланыс беру (атап айтқанда, рубрика түрінде); ЕББҚ бар және/немесе төмен академиялық нәтижелері бар білім алушылардың бағалауын және өзін-өзімен өзара бағалау жүргізу.

Осыған байланысты, осы әдістемелік ұсынымдар отандық педагогтерге ұсынылған құралдарды критериалды бағалаудың жеке тәжірибесіне бейімдеу үшін әдістемелік және практикалық көмек көрсетуге бағытталған.

Әдістемелік ұсынымдар екі тараудан тұрады. Бірінші тарауда Қазақстандағы критериалды бағалаудың жағдайына талдау жасалады және шет елдерде критериалды бағалауды іске асырудың ерекшеліктері қарастырылады. Атап айтқанда, ЭЫДҰ-ға қатысушы елдер мен серіктестердің (Канада, Швеция, Сингапур, АҚШ, Финляндия, Исландия,

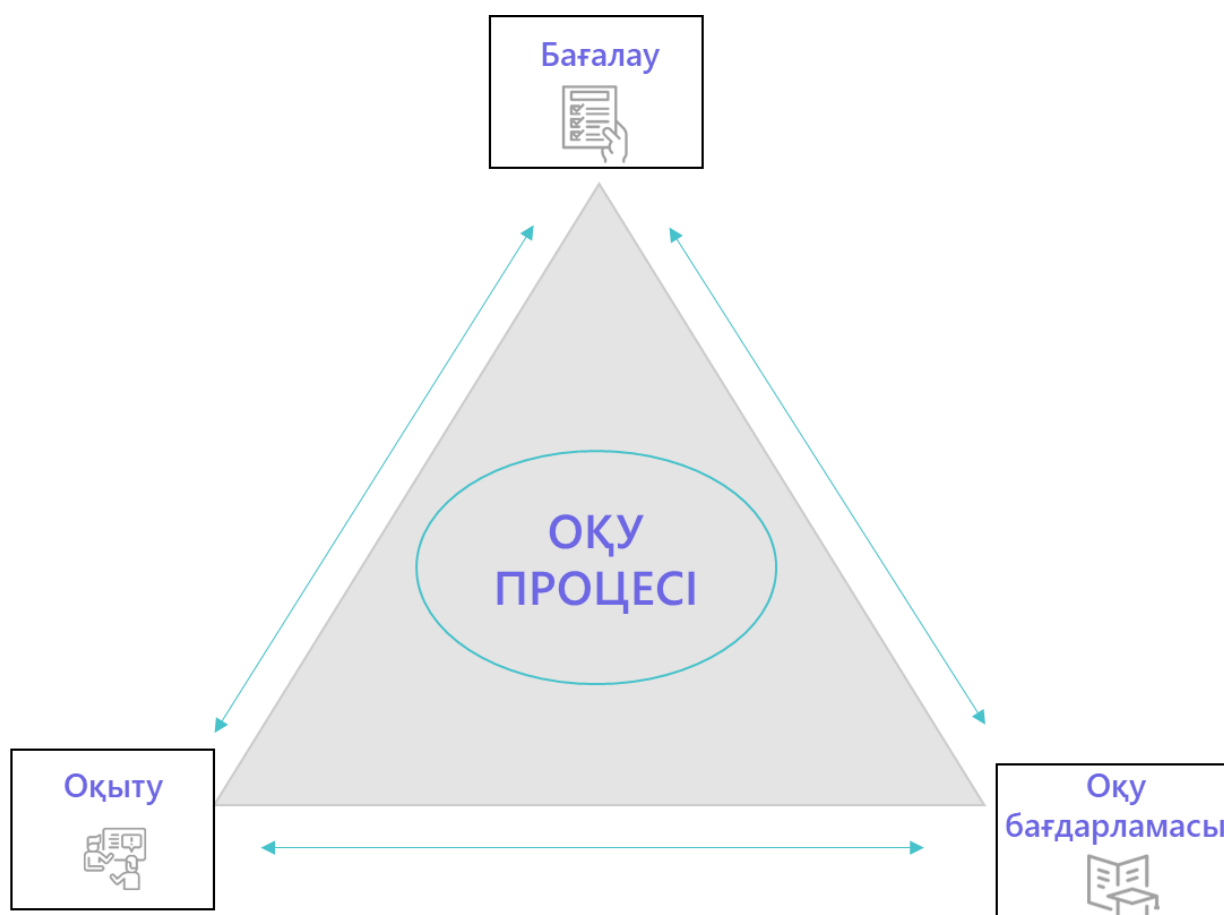
Оңтүстік Корея және т.б.) тәжірибесі қарастырылуда. Екінші тарауда шетелдік және отандық педагогтердің озық әзірлемелерінің мысалдарын пайдалана отырып, тиімді тәжірибеге бағдарланған сыныпшілік бағалау тәсілдер мен стратегиялары қамтылған. Қорытындыда мұғалімдерге критериалды бағалауды жетілдіру бойынша бірқатар практикалық және әдістемелік ұсыныстар мен стратегиялар жайлы ұсыныстар жинақталған.

1. ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ БОЙЫНША ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖӘНЕ ОТАНДЫҚ ТӘЖІРИБЕ

БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫҢ РӨЛІ

Бағалау оқу бағдарламасымен және оқытумен тығыз байланысты. Оның мақсаты – оқу процесін жетілдіру және білім беру сапасын арттыру. Бағалау білім алушылардың оқытудың қай кезеңінде екенін және олар қандай прогреске қол жеткізгенін анықтайды. Бағалау нәтижелері оқыту мен білім беру сапасын одан әрі арттыру стратегияларын әзірлеу үшін негізгі ақпаратты білдіреді (1.1-сурет).

1.1-сурет. «Бағалау – оқыту – оқу бағдарламасы» үшбұрышы

Дереккөз: Wilson, M. (2018)

Айта кету керек, ЭЫДҰ елдерінде білім беруді бағалау мен мазмұнының өзара байланысы оқу процесінің контексінде ғана емес, сонымен қатар **институционалды** түрде де көрінеді. Сонымен, Кореяда Кореяның білім беру және бағалау мазмұны институты (Korea Institute for

Curriculum and Evaluation, KICE)¹, Австралияда – білім беру мазмұны, бағалау және ақпараттандыру жөніндегі Австралиялық бөлімі (Australian curriculum, assessment and reporting authority, ACARA)² жұмыс істейді.

ОРТА БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ НЕГІЗДЕМЕЛІК ҚҰЖАТТАРДА БАҒАЛАУ ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ

ЭЫДҰ-на мүше және серіктес елдердің көпшілігінде мектептегі білім беру саласындағы негіздемелік құжаттар (білім беру стандарттары, оқу бағдарламалары және т.б.) сыныпшілік бағалау туралы егжей-тегжейлі ережелерді қамтиды.

Мысалы, **Онтарио** провинциясындағы (**Канада**) 9 және 10 сынып оқушыларына арналған ағылшын тілі оқу бағдарламасына сәйкес, *бағалау барысында жиналған ақпарат педагогтерге білім алушылардың әр пән бойынша күтілетін оқу нәтижелеріне қол жеткізудегі күшті және әлсіз жақтарын анықтауға көмектеседі. Бағалаудың негізделген және сенімді болуын қамтамасыз ету және оқушылардың оқу үлгеріміне әкелу үшін мұғалімдер бағалау стратегияларын қолдануы керек. Бұл стратегиялар:*

- оқушылардың *не* үйренетінін де, *қаншалықты жақсы* оқитынын да ескереді;
- білім мен дағдылар санаттарына да, жетістік деңгейлерінің сипаттамаларына да негізделген;
- сипаты бойынша әр түрлі, белгілі бір уақыт аралығында өткізіледі және білім алушыларға өз білімдерінің барлық спектрін көрсетуге мүмкіндік беруге арналған;
- өткізілетін оқу іс-шараларына, оқу мақсаттарына, білім алушылардың қажеттіліктері мен тәжірибесіне сәйкес;
- барлық білім алушылар үшін әділ;
- ЕББҚ бар білім алушылардың қажеттіліктерін олардың жеке білім беру жоспарында көрсетілген стратегияларға сәйкес қанағаттандырады;
- әрбір оқушыға олардың оқуын жетілдіру жөнінде нақты нұсқаулар беруді қамтамасыз етеді;

¹ OECD Review on Evaluation and Assessment Frameworks for Improving School Outcomes. Country Background Report for Korea

² OECD Review on Evaluation and Assessment Frameworks for Improving School Outcomes. Country Background Report for Korea

- білім алушылардың өз оқуын бағалау және нақты мақсаттар қою қабілетін дамытады;
- білім алушылардың жетістіктерінің деңгейін көрсететін жұмыс үлгілерін пайдалануды қамтиды;
- білім алушылар мен ата-аналардың назарына оқу жылының немесе тоқсанның басында, сондай-ақ оқу жылының басқа да тиісті кезеңдерінде нақты жеткізіледі.

Швециядағы бастауыш мектепке арналған оқу бағдарламасында мұғалім: жеке даму жоспарын құру арқылы білім алушылардың танымдық және әлеуметтік дамуына ықпал етуі; *оқу бағдарламасының талаптары негізінде әрбір білім алушының білім деңгейін жан-жақты бағалауы, бұл туралы білім алушылар мен отбасыларға ауызша және жазбаша түрде хабарлауы, сондай-ақ мектеп басшылығын хабардар етуі; ата-аналардың тілектеріне сүйене отырып, білім алушыларды және олардың отбасыларын оқу нәтижелері мен даму қажеттіліктері туралы үнемі хабардар етуі; бағалау кезінде ұлттық бағалау өлшемшарттарына сәйкес білім алушылардың білімін жан-жақты бағалауды жүргізу қажет.*

Исландияның орта білім беру деңгейіндегі ұлттық оқу бағдарламасы бойынша нұсқаулықта бағалау барысында негізгі фокус формативті бағалауға бағытталуы керек, онда оқушылар өздерінің білім беру мақсаттарына жету және қай бағытта жүру керектігін шешу үшін мұғалімдерімен өздерінің оқу жетістіктерін үнемі талқылайды. Бағалауға негізделген критерийлер білім алушыларға түсінікті болуы керек. Бағалау кезінде білім алушылардың білім беру қажеттіліктеріне (әсіресе олардың оқу проблемаларына) ерекше назар аудару қажет. Оқушылар үшін бағалау рәсімдерін жүргізу кезінде ерекше шаралар қабылдануы тиіс, мысалы, емтихан уақытын ұзарту, жеке емтихандар өткізу, жазбаша мен ауызша емтихандар кезінде көмекші материалдарды пайдалану мүмкіндігін қамтамасыз ету.

Сингапурда пәндер бойынша оқу бағдарламалары 5 бөлімнен тұрады: кіріспе, куррикулум, педагогика, бағалау және оқу жоспары/күтілетін нәтижелер. Бағалау бөлімінде бағалау білім беру процесінің ажырамас бөлігі болып табылатындығы, жиынтық және формативті бағалауды қамтитыны атап өтілді. Мұнда формативті бағалау

рөлінің маңыздылығы да атап өтілді. Атап айтқанда, келесі тұжырым бар: «оқушылардың құзыреттілігін оқытудың белгілі бір кезеңінде бағалаудың маңыздылығына қарамастан, оның оқу процесін бақылау, өзін-өзі және өзара бағалауға тарту бірдей маңызды. Тек жиынтық бағалауға сүйенетін бағалау жүйесі оқытудың бағалауға шамадан тыс бағытталуына әкеледі. Бұл оқушылардың білім алу мүмкіндіктерін шектейді, бұл олардың оқуға деген ынтасына әсер етеді».

Корея Республикасының бастауыш және орта мектептеріне арналған ұлттық оқу бағдарламасында бағалау білім беру мақсаттарына сәйкес білім алушылардың үлгерім дәрежесін мониторингтеуге, сондай-ақ оқыту мен оқу сапасын арттыруға бағытталуы тиіс (1.1-кесте).

1.1-кесте. ЭЫДҰ-ға мүше елдер мен серіктестер мемлекеттердегі орта білім беру саласындағы негіздемелік құжаттардағы бағалаудың рөлі мен міндеттерін айқындау

Ел	Негіздемелік құжаттар атауы	Сыныпшілік бағалауға қатысты ережелер
Онтарио (Канада)	Ағылшын тілі бойынша оқу бағдарламалары (9-10 сынып білім алушыларына арналған)	<p>Білім беру процесіне қатысушылардың рөлі мен міндеттері</p> <p>Мұғалімдер мен білім алушылар бір-бірін толықтыратын міндеттерге ие. Педагогтер білім алушыларға күтілетін оқу нәтижелеріне сәйкес келуге көмектесу үшін тиісті оқыту және бағалау стратегияларын әзірлейді. Мұғалімдер білім алушылардың әртүрлі қажеттіліктерін қанағаттандыру және әрбір оқушы үшін жақсы оқу мүмкіндіктерін қамтамасыз ету арқылы сабаққа ынта мен оқыту мен бағалаудың әртүрлі тәсілдерін әкеледі. Оқыту мен бағалаудың әртүрлі стратегияларын пайдалана отырып, мұғалімдер білім алушыларға сауаттылық пен тілдік дағдыларды дамыту үшін көптеген мүмкіндіктер береді, бұл оларға өз қауымдастықтарының өміріне жауапты және белсенді азаматтар ретінде тиімдірек қатысуға мүмкіндік береді.</p> <p>Бағалау</p> <p>Бағалаудың негізгі мақсаты – оқушылардың оқуын жетілдіру. Бағалау барысында жиналған ақпарат педагогтерге білім алушылардың әр пән бойынша</p>

		<p>күтілетін оқу нәтижелеріне қол жеткізудегі күшті және әлсіз жақтарын анықтауға көмектеседі. Бұл ақпарат сонымен қатар оқу бағдарламалары мен оқыту әдістерін оқушылардың қажеттіліктеріне бейімдеу және сыныптағы бағдарламалар мен сабақтардың жалпы тиімділігін бағалау кезінде мұғалімдерге нұсқаулық ретінде қызмет етеді.</p> <p><i>Бағалау – оқушының пән бойынша оқу бағдарламасының талаптарын қаншалықты жақсы орындайтынын дәл көрсететін әртүрлі дереккөздерден (тапсырмаларды, жобаларды, баяндамаларды, тесттерді қоса) ақпарат жинау процесі.</i> Бағалау барысында педагогтер білім алушыларға сипаттамалық кері байланыс береді, бұл оларды үлгерімін арттыруға бағыттайды. <i>Бағалау белгіленген критерийлер негізінде оқушының жұмыс сапасын бағалау және осы сапаны көрсететін мән беру процесін білдіреді.</i> <i>Бағалау күтілетін оқу нәтижелері мен жетістік деңгейлеріне негізделген.</i></p> <p>Бағалаудың негізделген және сенімді болуын қамтамасыз ету және оқушылардың оқу үлгеріміне әкелу үшін мұғалімдер бағалау стратегияларын қолдануы керек. Бұл стратегиялар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оқушылардың не үйренетінін де, қаншалықты жақсы оқитынын да ескереді; - білім мен дағдылар категорияларына да, жетістік деңгейлерінің сипаттамаларына да негізделген; - сипаты бойынша әр түрлі, белгілі бір уақыт аралығында өткізіледі және білім алушыларға өз білімдерінің барлық спектрін көрсетуге мүмкіндік беруге арналған; - өткізілетін оқу іс-шараларына, оқу мақсаттарына, білім алушылардың қажеттіліктері мен тәжірибесіне сәйкес келеді; - барлық білім алушыларға әділ; - ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылардың қажеттіліктерін олардың жеке білім беру жоспарында көрсетілген стратегияларға сәйкес қанағаттандырады;
--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> - әрбір оқушыға олардың оқуын жетілдіру жөнінде нақты нұсқаулар беруді қамтамасыз етеді; - білім алушылардың өз оқуын бағалау және нақты мақсаттар қою қабілетін дамытады; - білім алушылардың жетістіктері туралы куәландыратын жұмыс үлгілерін пайдалануды қамтиды; - білім алушылар мен ата-аналардың назарына оқу жылының басында немесе тоқсанда, сондай-ақ оқу жылының басқа да тиісті сәттерінде нақты жеткізіледі. <p>Барлық күтілетін оқу нәтижелері оқыту кезінде ескерілуі керек, бағалау оқушылардың жалпы күтілетін нәтижелерге қол жеткізуіне бағытталған. Оқушының жалпы күтілетін нәтижелерге қол жеткізуі оның тиісті нақты салалардағы жетістіктері негізінде бағаланады. Жалпы күтілетін нәтижелер кең сипатта болады, ал нақты күтілетін нәтижелер жалпы күтілетін нәтижелерде айтылған білім мен дағдылардың нақты мазмұнын немесе көлемін анықтайды. Мұғалімдер нақты әрі ортақ бір үміттерге қол жеткізуді бағалау үшін қандай жалпы іс-әрекеттер қолдану керектігін және оқыту мен бағалау процесінде қайсысы қамтылатынын (мысалы, тікелей бақылау арқылы) анықтау үшін өздерінің кәсіби пікірлерін пайдаланады, алайда міндетті түрде бағаланбайды³.</p>
<p>Швеция</p>	<p>Бастауыш сыныпқа арналған оқу бағдарламасы (<i>Läroplan för grundskolan</i>)</p>	<p>Бағалау</p> <p>Бағалау білім алушының құзыреттерінің тиісті пән бойынша бағалаудың ұлттық өлшемдеріне сәйкестік дәрежесін көрсетеді. Бағалау барысында әр пән бойынша бағалау өлшемшарттары қолданылады.</p> <p>Мақсаты</p> <p>Мектептің мақсаты – әр оқушының өз оқуына жауапкершілікпен қарауы, өз нәтижелерін өз бетінше бағалауы және өзінің және басқалардың бағаларын өз жұмысының нәтижелерімен және оны орындау шарттарымен байланыстыруы.</p> <p>Әдістемелік ұсынымдар</p>

³ <https://www.edu.gov.on.ca/eng/curriculum/secondary/english910curr.pdf>

		<p>Педагогтің міндеті:</p> <ul style="list-style-type: none"> - жеке даму жоспарын жасау арқылы білім алушылардың танымдық және әлеуметтік дамуына ықпал ету; - оқу бағдарламасының талаптары негізінде әрбір білім алушының білім деңгейін жан-жақты бағалау, бұл туралы білім алушы мен оның отбасына ауызша және жазбаша түрде хабарлау және директорды хабардар ету; - ата-аналардың тілектеріне сүйене отырып, оларды және оқушыларды оқу нәтижелері мен даму қажеттіліктері туралы үнемі хабардар ету; - баға қою кезінде ұлттық бағалау өлшемшарттарына сәйкес білім алушылардың білімін жан-жақты бағалауды жүргізу⁴.
	<p>Орта мектепке арналған оқу бағдарламасы</p> <p><i>(Läroplan för gymnasieskolan)</i></p>	<p>Бағалау</p> <p>Бағалау білім алушының құзыреттерінің тиісті пән бойынша бағалаудың ұлттық өлшемдеріне сәйкестік дәрежесін көрсетеді.</p> <p>Мақсаты</p> <p>Мектептің мақсаты әрбір білім алушының өз оқуына жауапкершілікпен қарауы, <i>оқу бағдарламасының талаптарына сәйкес өзінің оқу нәтижелері мен даму қажеттіліктерін дербес бағалауы</i> болып табылады</p> <p>Әдістемелік ұсынымдар</p> <p>Мұғалім әрбір білім алушыға <i>олардың оқуындағы жетістіктері мен даму қажеттіліктері туралы үнемі ақпарат беріп отыруы, ата-аналарымен/қамқоршыларымен өзара іс-қимыл жасауы және білім алушылардың ағымдағы оқу жетістіктері мен олардың білімінің дамуы туралы хабардар етуі, сондай-ақ оқушыларға белгілі бір бағалардың қандай негізде қойылатынын түсіндіруі тиіс.</i></p> <p>Бағалау кезінде педагог әр пән үшін бар бағаларды қоюдың ұлттық өлшемдеріне сәйкес білім алушылардың білімін жан-жақты бағалауды жүргізуі, сондай-ақ білім алушылардың ағымдағы оқытудан басқа тәсілдермен алған білімдерін назарға алуы тиіс⁵.</p>
Сингапур	Математика бойынша	Бағалау

⁴ <https://www.skolverket.se/getFile?file=9718>

⁵ <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan>

<p>бағдарлама (1-6 сыныптар)</p> <p><i>(Mathematics Syllabus Primary One to Six)</i></p>	<p>Бағалау білім беру процесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Теңдестірілген бағалау жүйесі жиынтық және формативті бағалауды қамтиды. Оқытудың белгілі бір кезеңінде оқушылардың құзыреттілігін бағалаудың маңыздылығына қарамастан, оның оқу процесін бақылау және өзін-өзі және өзара бағалауға тарту бірдей маңызды. Тек жиынтық бағалауға сүйенетін бағалау жүйесі оқытудың бағаға шамадан тыс бағытталуына әкеледі. Бұл оқушылардың білім алу мүмкіндіктерін шектейді және олардың оқуға деген ынтасына әсер етеді.</p> <p>Формативті бағалау</p> <p>Формативті бағалау білім алушылардың қалаған оқу мақсатына қаншалықты жететіні туралы ақпарат береді.</p> <p><u>Не үшін бағалау керек?</u></p> <p>Формативті бағалаудың мақсаты – <i>оқушыларға оқуын жақсартуға және оқуда тәуелсіз болуға көмектесу.</i></p> <p>Математиканы оқығанда, басқа пәндерді оқығандағыдай, оқушылардың мазмұнды түсінуі туралы ақпарат сабаққа дейін, сабақ барысында және одан кейін жиналуы керек. Мұғалімдер үшін бұл ақпарат оқытудың, тұжырымдамаларды әзірлеудің және қажет болуы мүмкін түзету әрекеттерінің бастапқы нүктесі болуы керек. <i>Формативті бағалау білім алушыларды олардың нақты күшті және әлсіз жақтары туралы хабардар етеді.</i></p> <p><u>Нені бағалау керек?</u></p> <p>Математика бойынша оқу бағдарламасының нәтижелері тек математикалық ұғымдар мен дағдыларды есте сақтаудан асып түседі. Математикалық есептерді шешу математика бойынша оқу бағдарламасының басты назарында болғандықтан, бағалау сонымен қатар оқушылардың мәселелерді шешу үшін білгендерін қолдану қабілетін түсінуге және қабілетіне бағытталуы керек. Сонымен қатар, ойлау және коммуникация сияқты процестерге назар аудару керек.</p>
--	--

		<p><i>Бағалаудың негізгі мақсаттары мыналарға бағытталуы керек:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - математикалық ұғымдарды түсіну (фактілерді көбейту шеңберінен тыс); - ойлау, өзара әрекеттесу, мағыналы байланыстар орнату және тақырыптар бойынша идеяларды біріктіру қабілеті; - математикалық есептерді тұжырымдау, ұсыну, шешу және математикалық шешімдерді есептер контекстінде түсіндіру қабілеті; - стандартты емес есептерді шешу стратегияларын әзірлеу қабілеті. <p><u><i>Қалай бағалау керек?</i></u></p> <p><i>Бағалау процесі сабақты жоспарлау процесіне қосылуы керек. Мұғалімдерге оқытудың ойдағыдай болып жатқанын және білім алушылар одан әрі оқу үлгерімі үшін өткен білім мен тәжірибеге қалай сүйене алатынын тексеруге көмектесу үшін әртүрлі оқу әрекеттерін сабаққа біріктіруге болады. Бағалау процесін енгізу келесі формада болуы мүмкін:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Диагностикалық бағалау.</i> Математика негізінен иерархиялық орналасқан ұғымдар мен дағдылардан тұрады. Математиканы оқудағы прогресс қажетті ұғымдар мен дағдыларды игеруге байланысты. Әр математика сабағында жаңа ұғымдарды білмес бұрын мұғалімдер оқушылардың математиканы оқуға қажетті мазмұн мен онымен байланысты ұғымдар туралы алдын-ала/алдыңғы білімдерін анықтау үшін диагностикалық бағалауды жүргізуге біраз уақыт бөлуі керек, мысалы, қысқа сауалнама (ауызша немесе жазбаша) немесе диагностикалық тестілерді қолдану. Бұл сынақтарды дұрыс пайдалану мұғалімдерге оқудағы олқылықтар мен қиындықтарды анықтауға және мақсатты оқыту мен қателерді түзету стратегиясы үшін пайдалы ақпарат беруге көмектеседі. • <i>Сыныптағы іс-әрекет.</i> Мұғалімдер оқушылардың тапсырмаларды қалай шешетінін бақылап, олардың шешу стратегияларын түсіндіруді сұрай алады. Мұғалімдер сонымен қатар оқушыларды өз жұмысын бағалауға және өз
--	--	---

оқуы туралы және оны қалай жақсартуға болатындығы туралы ойлауға тарта алады. Сонымен қатар, мұғалімдер әртүрлі жұмыс стандарттарын және олардың орындалған жұмыстарының сапасын одан әрі жақсарту үшін қалай жұмыс істей алатынын түсінуге көмектесу үшін сыныпта талқылау үшін оқушылардың орындаған жұмыстарының әртүрлі мысалдарын пайдалана алады.

- *Сыныптағы талқылау.* Оқушылар өз ойлары мен идеяларымен бөліскенде, мұғалім оқушылардың қате түсініктерін одан әрі түзету, оларға кері байланыс беру, олардың тұжырымдарын бекіту немесе ұсынылған идеяны кеңейту үшін ақпарат алады.

- *Жеке және топтық тапсырмалар.* Мұғалімдер оқушыларға жеке немесе топтық жұмыс үшін математикалық есептер бере алады. Бұл есептер білім алушылардан математикалық процестерге ерекше назар аудара отырып, өздерінің білімдері мен дағдыларын контексте қолдануды талап етеді. Бұл тұрғыда оқушылардан процестер мен жұмыс сапасы тұрғысынан не күтілетінін көрсететін *рубрикаларды* қолдану маңызды. *Білім алушылардың оқу үлгерімі үшін жауапкершілікті өз мойнына алуы үшін сабақтың мақсаттарына жету барысында қандай кезеңде екендігі туралы түсініктері болуы маңызды.* Рубрика сапалы кері байланыс берудің құрылымдық құралы болып табылады.

Бағалау білім алушылар үшін де, мұғалімдер үшін де *кері байланысты* қарастырады.

Жиынтық бағалау

Жиынтық бағалау белгілі бір оқу кезеңінің соңында білім алушылардың үлгерімі мен алға ілгерлеуі туралы ақпаратты жинайды.

Не үшін бағалау керек?

Жиынтық бағалаудың мақсаты оқушылардың оқу бағдарламаларында көзделген оқу мақсаттарына қол жеткізу дәрежесін өлшеу болып табылады.

- Оқушылар үшін бұл ақпарат оқу материалды игерудің жалпы деңгейі туралы түсінік береді,

		<p>сонымен қатар прогрестің көрсеткіші болып табылады. Балдар мен бағалар олардың жетістіктерінің деңгейін көрсетеді.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мұғалімдерге бұл ақпарат жалпы сыныптың, сондай-ақ оқушылардың жалпы үлгерімі туралы түсінік береді. Ақпарат оқытудың жалпы тиімділігін көрсетеді. • Мектеп басшыларына бұл ақпарат когорттың, сондай-ақ жеке сыныптардың жалпы үлгерімі туралы түсінік береді. Нәтижелер мектепте жоспарлау және шешім қабылдау (мысалы, оқу жоспарын қайта қарау) үшін пайдалы. Жеке білім алушылардың жетістіктері туралы ақпарат мұғалімдерді марапаттау, қызметте жоғарылату және т. б. сияқты шешімдер қабылдау үшін де пайдаланылады. • Ата-аналарға бұл ақпарат балаларының жетістіктері мен табыстары туралы түсінік береді және балалардың оқудағы жетістіктерін қамтамасыз ету үшін нақты шаралар қабылдауға көмектеседі. <p><u>Нені бағалау керек?</u></p> <p>Жиынтық бағалау білім алушылардың оқу бағдарламасында көрсетілген оқу нәтижелеріне қаншалықты қол жеткізгенін бағалайды. Оқу нәтижелері оқу жоспарына енгізілген математикалық ұғымдарды, дағдыларды және процестерді қамтиды. Ол сондай-ақ ағымдағы оқытуға ықпалдасатын өткен жылғы оқу нәтижелерін бағалауға бағытталған.</p> <p>Жиынтық бағалаудың барлық тапсырмалары оқу бағдарламасына сәйкес жасалуы керек. Әйтпесе, бағалау нәтижесінде алынған ақпарат білім алушылардың құзыреттері деңгейі мен мұғалімдердің оқыту тиімділігі туралы дұрыс емес қорытындыға әкеледі. Бұл оқушыларға психологиялық қысым көрсетуі мүмкін. Мысалы, неғұрлым күрделі деңгейдегі тестілеу оқушылар арасында оқуға деген ынтаның жоғалуына және мазасыздыққа әкелуі мүмкін.</p> <p><u>Қалай бағалау керек?</u></p> <p>Жиынтық бағалау әдетте қағазға шығарылған тест түрінде жүзеге асырылады. Кез келген жиынтық</p>
--	--	--

		<p>бағалауда бағаланатын тақырыптардың салыстырмалы таралуын және тапсырмалардың когнитивті деңгейлерін беретін Спецификация кестесі (TOS) болуы керек. Оқытудың барлық мақсаттарын бағалау мүмкін болмаса да, TOS-та әр тақырыптың салмағын көрсету бір тестте бірде-бір тақырыптың шамадан тыс бағаланбауын қамтамасыз етеді. Жақсы ойластырылған TOS мұғалімдерге тест тапсыру кезінде шешім қабылдауға көмектесіп қана қоймайды, сонымен қатар жоспарлау, оқыту және бағалау арасында нақты байланыс орнатуға көмектеседі (Fives, Helenrose & Nicole, 2013). Тесттің жалпы қиындық деңгейі қарапайым, орташа және жоғары деңгейдегі тапсырмаларды тиісті бөлумен мұқият теңгеріле жоспарлануы керек⁶.</p>
АҚШ	<p>Ағылшын тілі, тарих/ әлеуметтік ғылымдар, жаратылыстану ғылымдары және техникалық пәндер бойынша білім беру стандарттары (<i>Common Core State Standards for ENGLISH LANGUAGE ARTS & Literacy in History/Social Studies, Science, and Technical Subjects</i>)</p>	<p>Оқыту мен бағалаудың мақсаттылығы мен дәйектілігі</p> <p>Стандарттар оқудың, жазудың, сөйлеудің, тыңдаудың және жалпы тілдің нақты талаптарын анықтағанымен, оқыту мен бағалауда әр стандартқа ерекше назар аударудың қажеті жоқ. Көбінесе бірнеше стандарт бір кешенді тапсырма арқылы қол жеткізіледі⁷.</p>
	<p>Математика бойынша білім беру стандарты</p>	<p>Математиканы түсіну</p> <p>Бұл стандарттар білім алушылар математиканы оқу кезінде нені түсінуі және білуі керек екенін анықтайды. Оқушыдан пән бойынша бір нәрсені түсінуін сұрау мұғалімнен оқушының түсінгенін</p>

⁶ Ministry of Education of Singapore. 2021 Mathematics Syllabus Primary One to Six. <https://www.moe.gov.sg/-/media/files/syllabus/2021-pri-mathematics-1-to-3.pdf>

⁷ https://learning.ccsso.org/wp-content/uploads/2022/11/ELA_Standards1.pdf

	<p><i>(Common Core State Standards for Mathematics)</i></p>	<p>бағалауды сұрауды білдіреді. Алайда математикалық түсінікті қалай анықтаймыз? Математикалық түсінудің ерекше белгілерінің бірі - оқушының математикадан білімінің жетілуіне сәйкес әдісті негіздеу мүмкіндігі, қандай да бір себептермен немесе математикалық тұжырымды ақиқат немесе математикалық ережеге сәйкес екенін дәлелдей білуі.</p> <p>Математикалық түсіну және есептеу дағдылары бірдей маңызды, екеуін де сәйкес күрделіліктегі математикалық тапсырмалар арқылы бағалауға болады⁸</p>
<p>Исландия</p>	<p>Исландияның орта мектептерге арналған ұлттық бағдарламасы бойынша нұсқаулық</p> <p><i>(The Icelandic national curriculum guide for compulsory schools)</i></p>	<p>Бағалау</p> <p><i>Білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау білім беру мен оқытудан бөлінбейтін білім беру қызметінің ажырамас бөлігі</i> болып табылады. Бағалаудың негізгі мақсаты оқыту туралы және оның мақсаттарына қаншалықты қол жеткізілгені туралы ақпарат беру болып табылады. Бағалау ұлттық оқу бағдарламасының нұсқаулығында белгіленген құзыреттердің жалпы стандарттарына қол жеткізілгенін, оқу үлгерімі ынталандырылғанын, білім алушылар өз жетістіктерін жақсартуға ынталандырылғанын және оқушыларға қандай көмек көрсетілгенін бағалау үшін жүргізіледі.</p> <p>Бағалау оқу үлгерімі және жекелеген оқушылар немесе оқушылар топтары қойылған оқу мақсаттарына қалай қол жеткізетіні туралы ақпарат алуға бағытталған. Бағалау білім алушылар мен олардың ата-аналарына, мұғалімдеріне, мектептеріне білім беруді жоспарлауда бағдар бола алатын үлгерім туралы қажетті ақпаратты беруі тиіс. Осы көптеген функцияларды орындау үшін бағалау <i>объективтілік пен сенімділік</i> талаптарына сәйкес келуі тиіс. Бағалау жоспарланған нәрсені сенімді түрде бағалайтындай етіп жоспарлануы және жүргізілуі керек.</p>

⁸ https://learning.ccsso.org/wp-content/uploads/2022/11/Math_Standards1.pdf

Мектеп бағдарламасы бойынша нұсқаулықтарда және мектептегі жұмыс жоспарларында бағалау

Мектеп бағдарламасының нұсқаулықтарында білім алушылар, ата-аналар, мұғалімдер қойылатын талаптар туралы және мектеп олардың орындалуын қалай бағалауды жоспарлап отырғаны туралы толық хабардар болуы үшін бағалау нұсқаулары егжей-тегжейлі көрсетілуі керек. Оқушылар, ата-аналар, мұғалімдер және басқа қызметкерлер бағалау нәтижелерін дәл осылай түсінуі керек. Бұл оқу процесін жақсарту үшін бағалау нәтижелері туралы ақпаратты пайдаланудың қажетті шарты.

Бағалаудың әртүрлі әдістері

Мектептегі іс-әрекеттің мақсаттары әртүрлі және оларға жету үшін әртүрлі құралдарды қолдануға болады. Сондықтан бағалау әдістері де әртүрлі болуы керек. Олар құзыреттілік өлшемшарттарына сәйкес келуі, білім беру жұмысына баса назар аударылатын мәселелерді көрсетуі және білім алушыларға бағдарлануы тиіс. *Бағалау сенімді, бейтарап, адал және әділ болуы керек.* Оқытудың барлық аспектілері: білім, дағдылар, құзыреттер оқу бағдарламасы бойынша ұлттық басшылық өлшемшарттарына сәйкес бағалануы тиіс. Мұғалімдер білім алушыларға объективті *өзін-өзі бағалауға* көмектесуі керек, оларға білім берудің мақсаттарын және оларға қалай жететінін түсіндіруі керек. Білім алушылар өздерінің білім беру мақсаттарына жету және қайда бару керектігін шешу үшін мұғалімдерімен оқу жетістіктерін үнемі талқылайтын *формативті бағалауға* баса назар аудару керек. Бағалауға негізделген критерийлер барлық оқушыларға түсінікті болуы керек. Бағалау әдістері әр түрлі болуы керек және білім беру жұмысының негізгі бағыттарына сәйкес келуі керек және оқытудың мүмкіндігінше көп аспектілеріне қолданылуы керек. Сондықтан ауызша, практикалық, жазбаша тапсырмалар да, сызбалары бар тапсырмалар да,

		қысқа арнайы жаттығулар мен мұқият зерттеулер, жеке және топтық жұмыстар, шектеулі / шексіз мерзімде орындалатын жобалар және қосымша емтихандардың әртүрлі түрлері бағалануы керек. Әр түрлі тапсырмалар мен олардың шешімдері жинақталған портфолио немесе жұмыс дәптерлері білім алушылардың жұмысы туралы жалпы түсінік беру және олардың қолданылуын, белсенділігін, жұмыс әдістерін, прогресі мен әлеуметтік дағдыларын көрсету үшін пайдалы болуы мүмкін. Бағалау кезінде білім алушылардың білім беру қажеттіліктеріне (әсіресе олардың оқу мәселелеріне) ерекше назар аудару қажет. Мұндай жағдайларда мектептер оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін күш салуы керек. Бұл білім алушылар үшін жалпы бағалауға қатысты арнайы шаралар қабылдануы керек, мысалы, емтихандарды тапсыру үшін ұзағырақ уақыт, жеке емтихандар өткізу, көмекші материалдарды пайдалану және жазбаша мен ауызша емтихандар кезінде көмектесу ⁹
Финляндия	Базалық білім беру саласындағы білім алушылардың үлгерімі мен құзыреттілігін бағалау	Бағалау міндеті Білім алушыларды бағалаудың міндеті – білім алуды үгіттеу және ынталандыру, сонымен қатар оқушылардың өзін-өзі бағалауының алғышарттарын дамыту. Оқушының оқуы, жұмысы және тәртібі жан-жақты бағалануы керек ¹⁰
Грузия	Ұлттық оқу жоспары	Бағалау принциптері Мектеп барлық мұғалімдер қолданатын жалпы бағалау принциптерін белгілеуі керек. Басқа мәселелермен бірге мыналарды анықтау қажет: А) сыныптан сыныпқа өту үшін оқушыдан талап етілетін ең төменгі шегі қандай? Б) пәнді меңгеру қанағаттанарлық деп есептелуі үшін оқушыдан еңсеру талап етілетін ең төменгі шегі қандай? В) дәлелді себеппен сабақты жиі өткізіп жіберетін оқушыларды бағалау қалай жүреді? Мысалы, ол

9

https://www.government.is/library/01-Ministries/Ministry-of-Education/Curriculum/adalnnsk_greinask_ens_2014.pdf

¹⁰ https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen-arviointiluku-10-2-2020_1.pdf

		<p>жіберіп алған материалды қалай қалпына келтіруі керек, оған қосымша сабақ қажет пе?</p> <p>Г) білім алушылар белгілі бір пән бойынша қандай критерийлермен бағаланады және әр критерийдің сипаттамасы қандай?</p> <p>Оқу үлгерімін бағалау жиі және әртүрлі болуы керек. Ақпаратты меңгеру ғана емес, сонымен қатар алған дағдылар, ойлау формалары және т.б. бағалануы қажет. Оқу процесін сәтті жүргізу үшін оқушыны тек бақылау жұмыстары және тесттер негізінде бағалау жеткіліксіз. <i>Мұғалім оқушыны бақылау барысында жиналған мәліметтер бойынша бағалауы керек: жұмыс жинақтары, презентациялар, оқушының өзін-өзі бағалауы, топтық жұмыс және басқа да әрекеттер түрлері.</i> Бағалау кезінде мұғалім білім алушының білім беру процесіне қатысу дәрежесін (үй тапсырмасын орындау және оқу процесіне қатысу сапасы, шығармашылық тәсіл және т.б.) ескеруі керек. Білім алушы оның оқу белсенділігі қандай критерийлер бойынша бағаланатынын алдын ала білуі қажет. <i>Тәртіптік жаза мақсатында бағалауды төмендету ақталмайды.</i> Пән бойынша бағалау оқушының академиялық үлгерімін көрсетеді. Оқушы орынсыз (оқу процесіне тікелей қатысы жоқ) мінез-құлқы үшін пән бойынша бағалаумен жазаланбауы керек. Егер оқушы сабақта өзін дұрыс ұстамаса, бұл оның академиялық үлгеріміне автоматты түрде әсер етеді, демек оқушының академиялық үлгерімі оның мүмкіндіктерінен салыстырмалы түрде төмен болады¹¹.</p>
<p>Корея Республикасы</p>	<p>Бастауыш және орта мектептерге арналған ұлттық оқу бағдарламасы</p>	<p>Бағалау</p> <p>Бағалау білім беру мақсаттарына сәйкес білім алушылардың үлгерім дәрежесін мониторингтеуге және оқыту мен білім беру сапасын арттыруға бағытталуы тиіс. Мұғалімдер үлгерім стандарттарын ескере отырып, сыныпта оқытылатын мазмұн мен дағдыларды бағалап, оқыту мен бағалау арасындағы үйлесімділікті қамтамасыз етуі керек. Мектептер пән саласының</p>

¹¹ http://ncp.ge/files/ESG/2010%20wlamde/shesavali_rus.pdf

		сипатына сәйкес бағалау құралдарын қолдануы керек ¹² .
Жапония	Мектепті бағалауға қатысты мектептегі білім туралы	Бағалау Мектептердегі бағалау балалардың сапалы білім алуы үшін білім беру қызметі мен басқа да іс-шаралардың нәтижелерін тексеру арқылы мектепті басқаруды жақсартуға және дамытуға бағытталған ¹³ .
Жаңа Зеландия	Ұлттық оқу бағдарламасы <i>(The New Zealand Curriculum)</i>	Бағалау Бағалаудың негізгі мақсаты – <i>оқушылардың білім алуын және мұғалімдердің оқытуын жақсарту, өйткені оқушылар да, мұғалімдер де білім беруден алатын ақпаратқа жауап береді.</i> Осыны ескере отырып, мектептер осы мақсатқа тиімді жету үшін, олар бағалау нәтижелері туралы ақпаратты қалай жинайтынын, талдайтынын және пайдаланатынын туралы ойлануы керек. Оқушылардың білімін жақсарту мақсатында <i>бағалау оқыту мен білім алудың өзара әрекеттесуі нәтижесінде жүзеге асырылатын үздіксіз процесс</i> ретінде түсінген жөн. Бұл оқушылардың үлгерімі туралы дәлелдер бере алатын ақпаратты мақсатты және уақтылы жинауды, талдауды, түсіндіруді және пайдалануды қамтиды. Бұл дәлелдердің көпшілігі «қазіргі сәттен» болып табылады. Талдау мен интерпретация көбінесе мұғалімнің санасында болады, содан кейін ол алған білімін оқушыларымен жұмыс жалғасқан кезде өз іс-әрекеттерін қалыптастыру үшін пайдаланады ¹⁴ .

¹² <http://www.koreaneducentreinuk.org/wp-content/uploads/2021/02/The-National-Curriculum-for-the-Primary-and-Secondary-Schools-2015.pdf>

¹³ <http://www.koreaneducentreinuk.org/wp-content/uploads/2021/02/The-National-Curriculum-for-the-Primary-and-Secondary-Schools-2015.pdf>

¹⁴ The New Zealand Curriculum. <https://nzcurriculum.tki.org.nz/The-New-Zealand-Curriculum>

ШЕТ ЕЛДЕРДЕ КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫ ІСКЕ АСЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

ЭЫДҰ елдерінде критериалды бағалауды жүзеге асырудың білім беру, мәдени, демографиялық және басқа аспектілерді ескере отырып өзіндік ерекшеліктері бар. Бұл ретте сыныпшілік бағалау жүйелерінің барлығына ортақ мынадай сипаттамалары мен принциптерін атап өткен жөн:

1. ЭЫДҰ елдерінде сыныпшілік бағалаудың ерекше бағыты күнделікті формативті бағалауға бағытталған. Ол мұғалімнің әртүрлі тапсырмаларды әзірлеуі және сапалы кері байланыс беру арқылы білім алушыларға өз жұмысын және оқытудағы қол жеткізілген прогресті бағалауға мүмкіндік беруге бағытталған. Формативті бағалау кезінде білім алушы бағалау нәтижелері туралы ақпаратты белсенді пайдаланушы болып табылады. Түпкі мақсат – білім алушылардың өз бетінше оқу дағдыларын («білім алуды үйрену»), метакогнитивтік стратегияларды және басқару стратегияларын дамыту (ЭЫДҰ, 2005).

ЭЫДҰ сарапшылары формативті бағалаудың 6 негізгі элементін бөліп көрсетеді: 1) сыныпшілік бағалау құралдарының өзара іс-қимылы мен пайдаланылуын ынталандыратын мәдениет қалыптастыру; 2) оқыту мақсаттарын белгілеу және жекелеген білім алушылардың осы мақсаттарға қол жеткізудегі үлгерімін қадағалау; 3) білім алушылардың әртүрлі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін оқытудың әртүрлі әдістерін пайдалану; 4) оқушылардың құзыреттерін бағалаудың әртүрлі тәсілдерін пайдалану; 5) білім алушылардың үлгерімі туралы кері байланыс және анықталған қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін оқытуды түзету; 6) оқушыларды оқу процесіне белсенді тарту¹⁵.

Формативті бағалау білім беру жетістіктерінің деңгейін (Black & Wiliam, 1998, 2018; black et al., 2004), қатысу және дербестігін (Klenowksi, 2009; Swaffield, 2011), сондай-ақ білім алушылардың ішкі мотивациясын (Lee, 2011; Tang, 2013) арттыруға ықпал етеді. Фокустың механикалық жаттаудан және негізгі пәндердің мазмұнын есте сақтаудан жоғары тәртіп пен өзін-өзі оқыту дағдыларын игеруге ауысуы жағдайында

¹⁵ OECD/CERI International Conference “Learning in the 21st Century: Research, Innovation and Policy”. Assessment for Learning Formative Assessment. <https://www.oecd.org/site/educeri21st/40600533.pdf>

формативті бағалаудың маңыздылығы да артты. Зерттеулер көрсеткендей, сыныпта формативті бағалаудың болмауы үлгерімі төмен оқушылар арасында тиімсіз оқуға және өзін-өзі бағалаудың және мотивацияның төмендігіне әкеледі (Black and Wiliam, 1998).

Осы орайда ЭЫДҰ елдерінде ұлттық деңгейде формативті бағалауды іске асырудың тиімділігін арттыру бойынша әртүрлі шаралар жүргізілуде (мысалы, *Австралия* – «Формативті онлайн-бағалау» бастамасы, «Формативті бағалау ресурстарының Ұлттық банкі», *Сингапур* – «Біртұтас бағалау» – Holistic Assessment).

2. Рубрикалар мұғалімнің түсініктемелерімен, балдарымен, бағалау парақтарымен және т. б. бірге кері байланыстың ең көп таралған түрлерінің бірі болып табылады. Егер Қазақстанда критериалды бағалау жүйесін зерттеу нәтижелері көрсеткендей, рубрикалар кері байланыстың ең аз таралған түрі болып табылса¹⁶, онда ЭЫДҰ елдерінде, керісінше, рубрикалар жиі қолданылатын бағалау¹⁷ құралына жатады. Педагогтер мен оқушылардың рубрикаларды, әсіресе формативті бағалау деңгейінде қолдануы тиімді оқыту мен білім беру үшін тұрақты кері байланыс пен формативті бағалаудың маңыздылығын ескере отырып, бұл құралды соңғы жылдары тартымды етті (ЭЫДҰ, 2013). Сонымен қатар рубрикаларды пайдалану жиынтық және формативті бағалау құралдарын біріктіруге болады және әртүрлі бағалау құралдарын пайдалануды қажет етпейді деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді (Looney, 2011 p).

Рубрикалар мұғалімдер үшін де, оқушылар үшін де бағалау өлшемшарттарын нақтылауға мүмкіндік береді. Рубрикалардың форматы бір-бірінен өзгеше болуы мүмкін екендігіне қарамастан, барлық рубрикалар екі негізгі белгіні біріктіреді: 1) тапсырмаға арналған критерий тізімі және 2) білім алушылардың «күшті», «орташа» және «әлсіз» жұмысын сипаттайтын сапа бойынша градациясы (Vincent-Lancrin, S. et. al., 2019). Рубрикалар формативті және жиынтық бағалау

¹⁶ Оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалаудың қолданыстағы жүйесін зерттеу нәтижелері бойынша аналитикалық есеп – Астана қаласы:

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 162 б. <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>

¹⁷ Vincent-Lancrin, S., et al. (2019), *Fostering Students' Creativity and Critical Thinking: What it Means in School*, Educational Research and Innovation, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/62212c37-en>.

құралы ретінде жиі қолданылады, атап айтқанда жоғары деңгейлі дағдыларға арналған тапсырмаларда, көпөлшемді, ашық тапсырмаларда (Busching, 1998: Arter and McTighe, 2001: Perlman, 2003: Reddy and Andrade, 2010).

Зерттеулер рубрикалардың метакогнитивті оқыту мен білім берудің дамуына ықпал ететіндігін дәлелдеді: яғни оқушыларға өз оқуы туралы ойлануға және оның өзін-өзі реттеуімен жақсырақ орындалуына көмектесетін мақсатты стратегияларды қолдану. Бұл стратегиялар оқушылардың математика және жаратылыстану ғылымдары бойынша оқу нәтижелерін жақсартуда тиімді екендігі дәлелденді (Mevarech and Kramarski, 2014).

3. Формативті бағалауды іске асырудың тиімділігіне педагогтердің бағалаудағы құзыреттері және олардың білім алушылардың үлгеріміне қатысты сенімдері айтарлықтай әсер етеді. Бұл сенімдер, өз кезегінде, формативті бағалау тәжірибесінің арқасында оқушылар арасында оқу жетістіктеріне жету тәжірибесімен байланысты болуы мүмкін (Guskey, 2002).

Сол себепті ЭЫДҰ елдерінде педагогтер арасында бағалау саласындағы біліктілікті арттыруға ерекше назар аударылады, өйткені бұл сынып көлемін қысқартуға немесе жұмыс істеп жатқан мұғалімдерді ауыстыруға қарағанда оқыту нәтижелерін жақсарту бойынша әлдеқайда тиімді шара болып табылады (William and Thompson, 2008). Бұған қоса, мұғалімдердің кәсіби дамуы ұзақ мерзімді өзара қолдау көрсету және тығыз ынтымақтастықпен толықтырылады (мысалы, *Сингапур* – Мұғалімдердің оқу қауымдастығы). Мұғалімдердің кәсіби дамуын зерттеу мұғалімдердің практиктер қауымдастығында жақсы оқитынын және жұмыс істейтінін көрсетеді (McDermott and Snyder, 2002).

Төменде АҚШ, Сингапур, Австралия және Жаңа Зеландияда критериалды бағалауды жүзеге асыру тәжірибесіне толық талдау берілген.

АҚШ

АҚШ-тағы сыныпшілік бағалау жүйесінің штатқа байланысты өзіндік ерекшеліктері бар.

Висконсин штатында бағалаудың үш түрінен тұратын Стратегиялық бағалау жүйесі жұмыс істейді: формативті, аралық және жиынтық. Жүйе білім алушыларды ЖОО-да әрі қарай оқуға және жұмысқа орналасуға дайындауға, сыныптар, мектептер, округтер мен штат деңгейіндегі академиялық дайындықты және әлеуметтік-эмоционалдық құзыреттіліктердің прогресін өлшеуге бағытталған (1.2-сурет).

1.2-сурет. Стратегиялық бағалау жүйесі (Висконсин, АҚШ)

Дереккөз: Wisconsin Department of Public Education. Wisconsin's Strategic Assessment Systems. 2016. https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/strategic-assessment/Wisconsin's_Strategic_Assessment_Systems_Foundational_Charts.pdf

Штаттағы бағалаудың үш түрі де оқытуды жоспарлау, қолдау, мониторингілеу және бақылау тексерісі кезінде әртүрлі мақсаттарға бағытталған (1.2-кесте).

1.2-кесте. Критериалды бағалау бойынша педагогтерге қажетті құзыреттер тізбесі (Небраска, АҚШ)

	Формативті бағалау	Аралық бағалау	Жиынтық бағалау
<p>Оқытуды ЖОСПАРЛАУ үшін <i>Оқу процесі басталғанға дейін</i></p>	<p>Оқушылардың күшті жақтарын, өсу нүктелерін және оқудағы олқылықтарды анықтайтын нақты кері байланыс</p>	<p>Мұғалімге оқу процесін жоспарлауға, оқу қарқынына, педагогикалық араласуға, топтарға бөлуге және т. б. қатысты шешімдер қабылдаудың бастапқы нүктесін көрсететін аралық нәтижелер</p>	<p>Одан әрі білім алуды жоспарлауға, сыныптағы, мектептегі, округтегі немесе штаттағы жалпы білім беру тенденцияларына / заңдылықтарына қатысты рефлексияға көмектесетін оқытудың қорытынды көрінісі</p>
<p>Оқытуды ҚОЛДАУ үшін <i>Оқу процесі барысында</i></p>	<p>Нақты уақыт режимінде түзетулер енгізу және оқу жетістіктеріне жету үшін стратегиялық шешімдер қабылдау үшін оқушыны да, педагогті де хабардар ететін жедел кері байланыс</p>	<p>Аралық бақылау нәтижелері қандай академиялық және оқытудың әлеуметтік-эмоционалды мақсаттарына қол жеткізді, әрі қарай нені жақсарту керек және көп көңіл бөлуді қажет ететінін көрсетеді</p>	<p>Топтарға бөлу немесе оқу бағдарламаларының карталарындағы өзгерістер туралы мектептер деңгейіндегі шешімдердің ақпаратын беретін сынып, сынып параллельдері , оқытудың қорытынды көрінісі</p>
<p>Оқытуды МОНИТОРИНГІЛЕУ үшін <i>Оқу процесінің аралық кезеңінде</i></p>	<p>Мұғалім мен оқушыға соңғы тексеруден бастап қол жеткізілген оқу үлгерімін бақылауға мүмкіндік беретін кері байланыс</p>	<p>Оқу бағдарламасын жетілдіру және оқу процесіне өзгерістер енгізу мақсатында жыл бойғы көрсеткіштермен салыстырғанда мерзімді және бірнеше аралық нәтижелерді ұсына отырып, уақыт өте келе оқушылардың үлгерімін</p>	<p>Оқу бағдарламасын үнемі жетілдіруге, оқу жоспарларындағы өзгерістерге немесе кәсіптік даму қажеттіліктеріне ықпал ету үшін оқушылардың не білетіні және не істей алатыны туралы ақпарат беретін оқытудың қорытынды көрінісі</p>

		бақылайтын аралық нәтижелер	
Оқытуды ҚОРЫТЫНДЫ БАҚЫЛАУ үшін <i>Оқу процесі (кезеңі) аяқталғаннан кейін</i>	Оқушының қандай оқу стандарттарын білетінін және орындай алатынын растайтын кері байланыс	Трендтер мен заңдылықтарды анықтау, сынып, параллельдер, мектеп және округ деңгейлердегі оқушылардың үлгерімін бақылау үшін басқа ақпаратпен бірге қолданылатын аралық нәтижелер	Оқытудың қорытынды көрінісі, бұл әдетте, параллельге, мектептерге, округтерге және штаттарға қатысты жыл сайынғы негізде макро деңгейлерде шешім қабылдауға ықпал етуі
Мысалдар	<i>Оқушылар арасында пікір алмасу; сабақ соңында блиц-сауалнама; сауалнамалар; таңдамалы жазбалар; қол сигналдары</i>	<i>Жалпы бақылау бағалаулары, округ деңгейіндегі бағалау</i>	<i>Бөлім / тарау / жобалар / портфолио қорытындылары бойынша тесттер; сыныптағы бағалар; оқу үлгерімі және тәртібінің көрсеткіштері; штат деңгейдегі бағалау</i>

Дереккөз: Wisconsin Department of Public Education. Wisconsin's Strategic Assessment Systems. 2016. https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/strategic-assessment/Wisconsin's_Strategic_Assessment_Systems_Foundational_Charts.pdf

Висконсин штатында *нақты, тиімді және жедел кері байланыс беру үшін оқыту кезінде мұғалімдер мен оқушылар қолданатын мақсатты процесс* ретінде түсінілетін сапалы формативті бағалау процесіне баса назар аударылады. Кері байланыс білім алушылар мен сыныпқа бағытталған күнделікті оқу стратегиялары арқылы қамтамасыз етіледі және «Оқушыларға білім беруде бұдан әрі не болады?» сұрағына жауап береді.

Формативті бағалау процесі келесі кезеңдерден тұрады: 1) сабақ мақсаттарын жоспарлау; 2) дәлелді мәліметтер алу үшін мұғалім әзірлеген формативті тәжірибелерді қолдану; 3) алынған мәліметтерді түсіндіру; 4) оқушыға формативті кері байланыс беру; 5) оқытудың ағымдағы мақсаттарын түзету/оқытудың жаңа мақсаттарын анықтау (1.3-сурет).

1.3-сурет. Формативті бағалау процесі (Висконсин, АҚШ)

Дереккөз: Wisconsin Department of Public Education. Wisconsin’s Strategic Assessment Systems. 2016. <https://dpi.wi.gov/strategic-assessment/cycles-assessment/formative/-resources-professional-development>

Айта кету керек, штатындағы мектептерде мектептерде формативті бағалау шеңберінде оқушылардың белсенді рөлін қамтамасыз етуге ерекше назар аударылады (1.3-кесте).

1.3-кесте. Формативті бағалау шеңберінде мұғалім мен оқушы рөлі (Висконсин, АҚШ)

Оқушы рөлі	Мұғалім рөлі
<p>Сабақ мақсаттарын жоспарлау және тақырыпты меңгеру деңгейін алдын ала анықтау:</p> <p>Сабақ мақсатын терең түсінуді дамыту</p> <p><i>Негізгі сұрақ: «Мен қайда бара жатырмын?»</i></p>	<p>Сабақ мақсаттарын жоспарлау және тақырыпты меңгеру деңгейін алдын ала анықтау:</p> <p>Мемлекеттік білім беру стандарттарына негізделген сабақ мақсаттарын жоспарлау мен бөлу және әрбір мақсатқа иелік ету деңгейін қамтамасыз ету</p> <p><i>Негізгі сұрақтар: «Оқытудың мақсаттары қандай?», «Тақырыпты/сабақ мақсаттарын толық игруін қалай білемін?»</i></p>
<p>Дәлелді мәліметтер алу үшін мұғалім әзірлеген</p>	<p>Дәлелді мәліметтер алу үшін мұғалім әзірлеген формативті тәжірибелерді қолдану:</p>

<p>формативті тәжірибелерді қолдану:</p> <p>Оқу мақсаттарына жетудегі жетістіктерді түсіну үшін мұғаліммен бірлескен серіктестікке белсенді қатысу</p>	<p>Оқушылардың ағымдағы оқу жетістіктері туралы дәлелді мәліметтер алу үшін формативті бағалау әдістерін қолдану (бақылау, «саусақ жоғары/төмен» сұрақтары және т. б.)</p>
<p>Алынған мәліметтерді түсіну және талдау:</p> <p>Оқытудағы олқылықтарды анықтау үшін бағалау өлшемшарттарын қолдана отырып, мұғаліммен бірге оқу барысын түсіндіру</p> <p><i>Негізгі сұрақ: «Мен қазір қай деңгейге жеттім?»</i></p>	<p>Алынған мәліметтерді түсіну және талдау:</p> <p>Тақырыпты меңгеру деңгейін және олқылықтарды анықтау үшін нақты деректерді бағалау өлшемшарттарымен салыстыру</p> <p><i>Негізгі сұрақ: «Оқыту мақсаттарына қатысты білім алушыларды оқыту қай деңгейде орналасқан?»</i></p>
<p>Оқушыға формативті кері байланыс ұсыну және оқытуды түзету:</p> <p>Оқу мақсаттарына жету үшін оқыту стратегияларын түзету үшін пайдалануға болатын кері байланыс алу үшін оқушылармен және мұғалімдермен өзін-өзі және өзара бағалауға, талқылауға қатысу</p> <p><i>Негізгі сұрақ: «Осы жерден келесі деңгейге қалай жетемін?»</i></p>	<p>Оқушыға формативті кері байланыс ұсыну және оқытуды түзету:</p> <p>Оқушының табыс өлшемшарттарына сәйкес оқуын қалай жақсартуға болатыны туралы нақты, тиімді және жедел кері байланыс беру. Оқушылардың білім беру қажеттіліктеріне сәйкес оқытуды тез бейімдеу және түзету, әр оқушы үшін тәжірибені жекелендіру</p> <p><i>Негізгі сұрақ: «Не жақсы жұмыс болып істелінді және оқушылардың ҚАЗІРГІ орындарымен қай жерде болуы керек екендігі арасындағы алшақтықты қалай азайтуға болады?»</i></p>
<p>Оқытудың ағымдағы мақсаттарын түзету/оқытудың жаңа мақсаттарын анықтау:</p> <p>Ағымдағы оқу мақсаттарын түзету және мұғаліммен бірлесіп өзінің ЖАҢА оқу мақсаттары мен жетістік өлшемшарттарын анықтау</p>	<p>Оқытудың ағымдағы мақсаттарын түзету/оқытудың жаңа мақсаттарын анықтау:</p> <p>Формативті бағалау әдістерінің көмегімен анықталған алшақтықты жою, ағымдағы мақсаттарды түзету және оқушыларды оқыту үшін жаңа мақсаттарды және білім алушылармен бірлесіп табыстың ЖАҢА өлшемшарттарын белгілеу</p>

Дереккөз: Wisconsin Department of Public Education. The Formative Assessment Process. 2017. https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/strategic-assessment/The_Formative_Assessment_Process.pdf

Небраска штатында мұғалімдер үшін де, мектеп басшылары үшін де, оқушылар мен олардың ата-аналары үшін де критериалды бағалау бойынша күтілетін құзыреттер тізімі құрылды. Атап айтқанда, *педагогтерден* мынадай міндеттерді орындау күтіледі: жоғары сапалы тапсырмалар мен бағалау құралдарын әзірлеу, оқытылатын пәннің мазмұнын және ұлттық білім беру стандарттарын жоғары деңгейде меңгеру, оқушылардың оқу мақсаттарын өз бетінше тұжырымдауына жәрдемдесу, оқушыларды сабақта бірлескен қызметке тарту, бағалау нәтижелерін ескере отырып оқыту әдістерін түзету және т.б. (1.4-кесте).

1.4-кесте. Критериалды бағалау бойынша педагогтерге қажетті құзыреттер тізбесі (Небраска, АҚШ)

Бағыттар	Бағалау саласындағы құзыреті жоғары педагог:
Бағалау саласындағы сауаттылық: теңгерімді бағалау	<ul style="list-style-type: none"> • Бағалау мақсаттары мен оқу міндеттеріне сәйкес келетін әртүрлі бағалау әдістерін таңдайды және қолданады • Бағалау үшін жоғары сапалы тапсырмаларды әзірлейді, бейімдейді немесе таңдайды • Жоғары сапалы бағалау құралдарын (нұсқаулықтар, рубрикалар, тексеру парақтары және т. б.) әзірлейді, бейімдейді немесе таңдайды • Оқушылардың оқу жетістіктерінің деңгейі және қол жеткізілген прогресс туралы барлық мүдделі тараптарға хабарлайды • Деректерді талдауды, олардың сенімділігі мен шынайылығын түсінеді
Бағалау саласындағы сауаттылық: ақпарат	<ul style="list-style-type: none"> • Оқушылардың оқу материалын игерудегі күшті жақтары мен олқылықтарын анықтау үшін деректерді талдайды • Оқушылардың оқу үлгерімін бағалау және құжаттау үшін әртүрлі көрсеткіштерді пайдаланады • Оқытуды түзету үшін бағалау нәтижелерінің деректерін қолданады • Оқушыларға әртүрлі бағалау әдістерінің рөлі мен мақсаттарын түсінуге көмектеседі • Шешім қабылдау үшін бірнеше дереккөздерден алынған деректерді пайдаланады

<p>Бағалау саласындағы сауаттылық: мазмұн</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Білім беру мазмұнының мемлекеттік стандарттарын және оларды өзінің педагогикалық практикасында қолданудың маңыздылығын түсінеді • Білім беру мазмұны стандарттарын енгізуді қолдау үшін кәсіптік оқыту ресурстарын және/немесе желілерін пайдаланады • Тиімді оқыту және сыныпта оқу іс-шараларын өткізу үшін білім беру мазмұнының стандарттарын түсінеді • Оқытылатын пәннің мазмұнын меңгерудің жоғары деңгейін көрсетеді • Оқушылар арасында оқытуды қолдау үшін қажет болған жағдайда мектептегі білім берудің басқа буындарындағы білім беру мазмұны стандарттары туралы білімді пайдаланады
<p>Оқытудың тиімді кезеңдері: білім алушылар іс-әрекетін жандандыру</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Білім алушыларды оқыту мақсаттарын қоюға және оқу процесін өз бетінше бақылауға үйретеді • Білім алушыларды бірлесіп оқуға және сыныпта бірлесіп жұмыс істеуге тартады • Оқушылардың қажеттіліктеріне сәйкес оқу процесінде тиісті түзетулер мен толықтыруларды жоспарлау үшін формативті бағалау нәтижелерін пайдаланады • Оқушылардың күшті жақтарын анықтайды және оларды одан әрі оқу жетістіктеріне жету үшін пайдаланады • Оқушыларды оқуды жетілдіретін және ынталандыратын процестер мен практикалармен таныстырады • Оқушылардың алдына оқу мақсаттарына жету бойынша міндеттер қояды • Оқушылардың оқудағы қиындықтары оқу процесінің заңды бөлігі екенін үйретеді және түсіндіреді • Қажет болған жағдайда қайталама сабақтар өткізеді
<p>Оқытудың тиімді кезеңдері: оқу материалын түсіндіру</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Білім алушылардың оқу материалын түсінуін нақтылау үшін сауалнаманың әртүрлі әдістері мен техникаларын қолданады • Оқыту мен білім беру әдістерін нақтылау және түзету үшін оқытудың нақты деректерін пайдаланады

	<ul style="list-style-type: none"> • Оқушыларға білім беру стандарттары негізінде оқу мақсаттарын тұжырымдауға мүмкіндік береді
Оқытудың тиімді кезеңдері: дәлелдерді қолдану	<ul style="list-style-type: none"> • Түсінуді бейресми тексерулері және жоғары дәрежелі дағдыларды тексеру сұрақтары арқылы білім алушылардың үлгерімін бірізді түрде бағалайды • Оқушыларға қиындықтары бар оқу материалын игеруге көмектесу үшін оқыту әдістерін өзгертеді (оқу қиындықтар бағалау процедуралары арқылы анықталады) • Білім алушылардың үлгерімі туралы әртүрлі ақпарат жинайды • Оқытуды қолдау үшін көптеген оқыту әдістерін қолданады • Тиімді кері байланысты қамтамасыз етеді және бағалау деректерін мүдделі тараптармен бөліседі • Өзінің педагогикалық қызметінің тиімділігін бағалау үшін бағалау нәтижелерін пайдаланады
Оқытудың тиімді кезеңдері: сапалы кері байланыс беру	<ul style="list-style-type: none"> • Оқытудың мемлекеттік стандарттарына / оқу мақсаттарына қатысты жоғары күтілетін нәтижеге қол жеткізу үшін нақты, сындарлы және пәрменді кері байланыс береді • Тиімді, уақтылы, сипаттамалық және жиі болатын кері байланысты ұсынады • Кері байланысты өсу мүмкіндігі ретінде пайдаланады • Оқушылардың күш-жігерін ынталандыру үшін кері байланысты пайдаланады

Дереккөз: Nebraska Department of Education. Teacher Foundational Statements. 2021. https://www.education.ne.gov/wp-content/uploads/2022/02/NE_FASN_TeacherFoundationalStatements_Handout_FY22.pdf

Мектеп басшылардан тиімді шешімдер қабылдау үшін бағалау нәтижелерінің деректерін пайдалану, бағалау саласындағы өз сауаттылығын арттыру сияқты дағдылар талап етіледі. Бұл дағдылар үздіксіз кәсіптік оқыту және мұғалімдермен өзара әрекеттесу, сондай-ақ мұғалімдермен бірлесіп кәсіби дамуға, мұғалімдерге формативті бағалау әдістерін тиімді қолдану үшін уақыт, қолдау және ресурстар беруге негізделген бағалау мәдениетін ілгерілету арқылы дамиды (1.5-кесте).

1.5-кесте. Критериалды бағалау бойынша мектеп басшыларына қажетті құзыреттер тізбесі (Небраска, АҚШ)

Бағалау саласындағы құзыреті жоғары басшы:

- Формативті бағалау практикасы оқушылардың оқуына оң әсер ететініне сенімді
- Бағалау саласындағы сауаттылық формативті бағалауды жүзеге асырудың қажетті шарты екенін біледі
- Формативті бағалау әдістерінің оқытуға әсерін түсінеді және оларды мазмұнның барлық салаларында енгізуді қолдайды
- Формативті бағалаудың бөлігі ретінде бағалау деректерін пайдалануда сенімділік пен білімді көрсетеді
- Мектеп деңгейінде қабылданған шешімдерді негіздеу үшін әртүрлі деректерді қалай пайдалану керектігін біледі
- Деректерді талдауды, оның сенімділігі мен жарамдылығын түсінеді
- Бағалау деректерін тиісті этикалық және құқықтық нормаларға сәйкес пайдаланады
- Оқушыларды оқыту үдерісі бөлігінде барлық мүдделі тараптармен тиімді өзара іс-қимыл жасайды
- Үздіксіз кәсіптік оқыту және педагогтермен өзара іс-қимыл жасау арқылы бағалау саласындағы өзінің сауаттылығын арттырады
- Мұғалімдермен бірлесіп кәсіби дамуға негізделген бағалау мәдениетін насихаттайды
- Мұғалімдерге оқушылардың алға жылжуы үшін формативті бағалау әдістерін қолдануға қажетті уақытты, қолдауды және ресурстарды ұсынады
- Мұғалімдердің формативті бағалау тәжірибесін жетілдіру үшін оларға мақсатты кері байланысты қамтамасыз етеді
- Оқыту сапасын арттыруға ықпал ететін шешімдер қабылдау үшін бағалау нәтижелерінің деректерін пайдалануға ықпал етеді
- Оқу бағдарламасының, оқытудың және бағалаудың дәйектілігін қамтамасыз ету арқылы оқытуды жақсарту үшін бағалау нәтижелерінің деректерін пайдалануға ықпал етеді
- Теңдестірілген бағалау жүйесін құру бойынша жұмыс істейді
- Бағалау кестесін/күнтізбесін жүргізеді

Дереккөз: Nebraska Department of Education. 2022. <https://www.education.ne.gov/wp-content/uploads/2022/03/FASN-An-assessment-literate-School-Leader.pdf>

Оқушылар мен олардың отбасылары оқу процесіндегі бағалаудың рөлін және оның оқыту мен білім беруді қалай жақсартатынын түсінуі керек. Атап айтқанда, оқушылардан өз жұмысын бағалау үшін рубрикаларды пайдалану, олардың оқуын түсіну және болашақ оқу мақсаттарын қою үшін бағалау нәтижелерін пайдалану, мұғалімдер мен

отбасыларға бағалау нәтижелерін түсіндіру және талдап жеткізу дағдылары талап етіледі. Сонымен қатар білім алушылардан білім беру стандарттарын түсіну және өз оқуын қолдау үшін оқу мақсаттарын пайдалана білу, өз оқуын жақсарту және оқу ұстанымдарын жетілдіру үшін кері байланысты пайдалану және т.б. күтіледі (1.6-кесте).

1.6-кесте. Критериалды бағалау бойынша оқушылар мен олардың отбасыларына қажетті құзыреттер тізбесі (Небраска, АҚШ)

Бағалау саласындағы құзыреті жоғары оқушылар мен олардың отбасылары:	Бағалау саласындағы құзыреті жоғары оқушылар:
<ul style="list-style-type: none"> • Оқушылар өздерінің оқу мақсаттарын білген кезде жақсы оқитынына сенімді • Оқушылар сапалы бағалау процедураларының арқасында дамитынына сенімді • Оқушылар педагогтер ұсынған жұмыстары туралы тиімді кері байланыс арқылы білім алатынына сенімді • Оқушылардың өздері оқуы үшін жауап беретініне сенімді • Оқушылар өз жетістіктерін жақсарту үшін өзін-өзі бағалау құралдарын пайдалана алатынына сенімді • Оқушылар көбірек білу үшін бағалау нәтижелерін пайдалана алатынына сенімді • Бағалауды жүргізудің әртүрлі себептері бар екенін біледі (мысалы, оқушылардың оқу үлгерімі мен алға жылжуын арттыру, бағалау, болашақ үлгерімді болжау) • Оқу сапасын жақсарту үшін сыныпшілік бағалаудың әртүрлі түрлері (мысалы, бірнеше таңдау жауаптары тапсырмалар, эссе, портфолио және т. б.) қолданылатынын біледі 	<ul style="list-style-type: none"> • Өз жұмысын бағалау үшін рубрикаларды қалай пайдалану керектігін біледі • Кері байланыс сипаттамалық болуы мүмкін екенін біледі • Бағалау нәтижелерін оқытуды түсіну және болашақ оқыту үшін мақсат қою үшін қалай пайдалану керектігін біледі • Стандарттарды түсіну және өз оқуын қолдау үшін оқу мақсаттарын пайдаланады • Өз оқуын жақсарту үшін кері байланысты пайдаланады • Өз жетістіктерін қалай жақсарту үшін шешім қабылдауда кері байланысты пайдаланады • Өз оқу ұстанымдары мен ұмтылыстарын жақсарту үшін кері байланысты пайдаланады • Мұғалімдер мен отбасына бағалау нәтижелерін түсіндіреді және баяндайды • Өз жұмысын құрдастарымен және мұғалімдермен бірлесіп немесе онсыз тексеру үшін балдық нұсқаулықтарды пайдаланады • Уақыт өте келе өз оқуын қадағалайды

<ul style="list-style-type: none"> • Бағалаудың әртүрлі түрлері оқушылардың не білетіні және не істей алатыны туралы әртүрлі ақпарат беретінін біледі 	<ul style="list-style-type: none"> • Оқуындағы тенденцияларды анықтау үшін уақыт өте келе бірнеше дереккөздерді пайдаланады
--	--

Дереккөз: Nebraska Department of Education. Student and Family Foundational Statements. 2022. <https://www.education.ne.gov/wp-content/uploads/2022/05/StudentFamilyFoundationalStatements.pdf>

СИНГАПУР

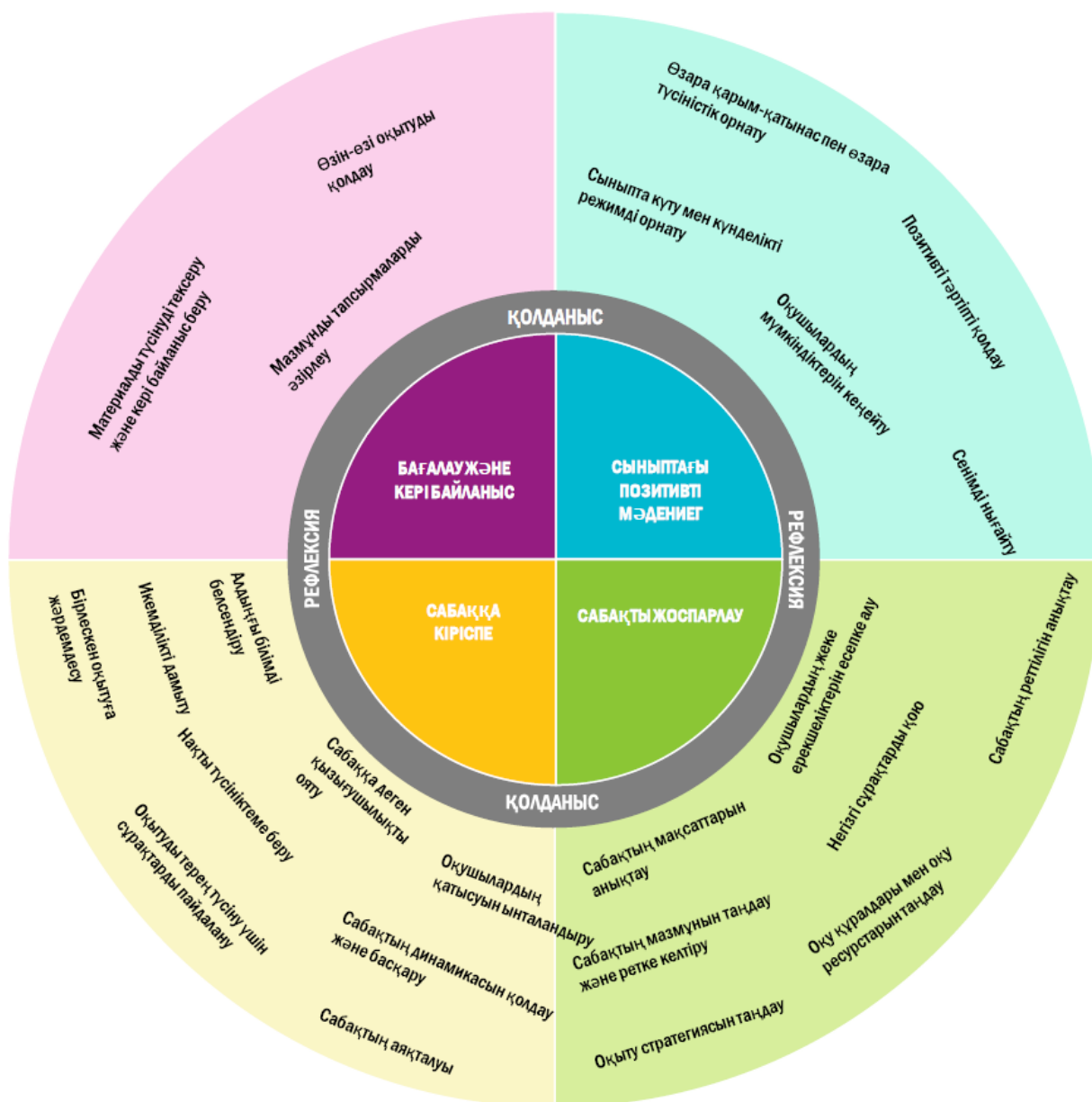
Бағалау «Сингапурлық оқыту практикасы» (*Singapore Teaching Practice – STP*) ұлттық моделінің төрт негізгі құрамдас бөлігінің бірі болып табылады. Бұл модельді Білім министрлігі 2021 жылы енгізді және Сингапур мектептерінде оқыту мен білім берудің қаншалықты тиімді жүзеге асырылып жатқанын көрсетеді. STP үш блоктан тұрады: 1) «Сингапурдың оқу бағдарламасының философиясы»; 2) «Педагогикалық практика»; 3) «Педагогикалық практикаға негіз болатын білім базалары». STP компоненттері мұғалімдерді рефлексивті практиктер мен білім беру көшбасшылары ретінде дамытуға қолдау көрсетуге бағытталған кең экожүйеде орналасқан¹⁸.

«Педагогикалық практика» блогы мұғалімдер педагогикалық ойлауды жүзеге асыратын мақсатты аналитикалық кәсіби қызмет ретінде тұжырымдалады, онда мұғалімдер педагогикалық ойлауды, проблемаларды зерттейді және өздерінің кәсіби шеберліктерін нығайтуға тырысып, оқыту мен білім берудің өзіндік тұжырымдамасын жасайды. Бұл бөлім мұғалімдер сабақтарды жоспарлау, өткізу және талдау кезінде ескеретін 24 оқыту саласын қамтитын 4 оқу үдерісінен тұрады. Оқытудың әр саласында мұғалімдер бейімдей алатын және қызығушылық танытатын оқуды қамтамасыз ету үшін қолдана алатын өзіндік оқу әрекеттерін қарастырады.

Төрт оқу процесінің бірі – **«Бағалау және кері байланыс»**, ол оқытудың 3 бағытынан тұрады (материалды түсінуді тексеру және кері байланыс беру, өз бетінше оқытуды қолдау және мазмұнды оқу тапсырмаларын беру) (1.4-сурет).

¹⁸ Liu, Woon. (2021). Singapore’s Approach to Developing Teachers: Hindsight, Insight, and Foresight. 10.4324/9780429433641.

1.4-сурет. «Сингапурлық оқыту практикасы (STP)» моделіндегі «Педагогикалық практика» блогының мазмұны

Дереккөз: Liu, Woon. (2021). Singapore's Approach to Developing Teachers: Hindsight, Insight, and Foresight. 10.4324/9780429433641.

2009 жылдан бастап Сингапурда бастауыш білім беру деңгейінде сыныпшілік бағалауды жетілдіруге бағытталған реформалар басталды. **Атап айтқанда, формативті бағалауды белсенді жүзеге асыруға және жиынтық тәжірибені нығайтуға баса назар аудара отырып, «Біртұтас бағалауға» (Holistic Assessment) көшу жарияланды.**

Біртұтас бағалаудың негізгі мақсаты – баланы оқытудың әртүрлі аспектілері туралы әртүрлі ақпарат көздерінен үнемі ақпарат жинау

арқылы оның дамуын қолдау және бағыттау үшін кері байланысты қамтамасыз ету. Осы реформаны табысты іске асыру үшін мұғалімдердің оқушыларға сапалы және егжей-тегжейлі кері байланыс беруі үшін формативті бағалау дағдыларын (мысалы, рубрикаларды пайдалану) дамыту бойынша шаралар қабылданды.

Мектептерде Білім министрлігінің қолдауымен мұғалімдердің бағалау саласындағы сауаттылығы мен құзыреттілігін одан әрі арттыру үшін педагогтердің оқу қауымдастықтары (Teacher Learning Communities – TLC) құрылды (William, 2009). TLC барысында барлық пән мұғалімдері бірлескен оқыту, сыныптағы тәжірибелер және әріптестерді құрылымдық бақылау және кері байланыс алу арқылы сыныптағы формативті бағалау стратегияларын тиімдірек пайдалануды үйренеді.

Сонымен қатар мектептерде оқушылардың ата-аналарына «Дамудың біртұтас бейінін» ұсыну көзделген, онда баланың бір жылдағы қол жеткізілген оқу үлгерімінің толық бейнесі көрсетілген.

Білім министрлігі мұғалімдерге формативті және жиынтық бағалаудың тиісті оқу тапсырмаларын әзірлеуді жеңілдету үшін әр деңгейдің соңында әр пән бойынша оқу нәтижелеріне қол жеткізуге қатысты нақты ұсыныстар береді. Сондай-ақ, мектептерге 1 және 2 сыныптардағы емтихандарға мен бақылау жұмыстарына тым көп көңіл бөлуден бас тарту және оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыруға көмектесу үшін бағалаудың шағын түрлерін пайдалану ұсынылды.

Сингапур мектептерінде Біртұтас бағалауды енгізу үш кезеңде өтті:

1) Жобасын жасау (2009-2010 жж.):

- Біртұтас бағалауды жүзеге асырудың прототипін жасау үшін 16 пилоттық мектептермен серіктестік;
- пилоттық мектептермен бірлесіп ресурстар мен әдістерді әзірлеу;

2) Енгізу кезеңі (2011-2013 жж.):

- Біртұтас бағалауды іргелі түсінуді дамыту;
- бағалау балансы, бағалау сапасы және білім алушыларды тарту қағидаттарына негізделген Біртұтас бағалаудың негізгі ерекшеліктерін енгізу (1.7-кесте);

3) Тереңірек енгізу кезең (2014-2016 жж.):

- бағалау саласында мұғалімдер құзыреттілігін арттыру;

- педагогика мен оқу бағдарламасындағы өзгерістермен бірге бағалау сапасын арттыру.

1.7-сурет. Біртұтас бағалаудың негізгі ерекшеліктері (Сингапур)

• Жалпымектептік қатысым, барлық деңгейде іске асыру
• Формативті бағалауға баса назар аудару
• Жиынтық бағалауды күшейту
• Бағалаудың тиісті әдістері мен тәсілдерін қабылдау
• Білім беру сапасын арттыру үшін бағалау нәтижелері туралы ақпаратты қолдану
• Оқыту сапасын арттыру үшін бағалау нәтижелері туралы ақпаратты қолдану
• Біртұтас есептілік пен коммуникацияны енгізу
• Бағалау жүйесі мен құрылымын қайта қарау және жетілдіру

Қабылданған шаралардың нәтижесінде 2013 жылға қарай Сингапурдың барлық бастауыш мектептері Біртұтас бағалауды жүзеге асыруға көшті¹⁹.

Осылайша, Сингапурдағы сыныпшілік бағалау формативті тәжірибені кеңінен қолдануды білдіреді. Формативті бағалауды жүзеге асыру кезінде сингапурлық мұғалімдер жиынтық бағалау кезінде оқушылардың жоғары баға алуына бағытталған педагогикалық тәжірибелерді қолданудан аулақ болады. Керісінше, бағалаудың фокусы формативті тәжірибелерге және әртүрлі кері байланыс беруге бағытталған (1.8-кесте).

1.8-кесте. Бір мектептің мысалында 3-сыныпқа арналған бағалау әдістеріне шолу (Сингапур)

Бағалау әдістері	Әдіс нені қамтиды және бағалау қалай өтеді	Кері байланыс қалай беріледі
Тақырыптарға/бөлімдерге шолу	Тақырыпты меңгеру деңгейін бағалайтын «мини-тесттер»	• Оқушыларға балл қойылады

¹⁹ Lee C. et al. Holistic assessment implementation in Singapore primary schools-part I: Using assessment to support the learning and development of students //International Association of Educational Assessment Conference, Singapore. – 2014. <https://docplayer.net/21432352-Holistic-assessment-implementation-in-singapore-primary-schools-part-i-using-assessment-to-support-the-learning-and-development-of-students.html>

Тапсырмалар	<p>Дағдыларды меңгеру деңгейін көрсету үшін оқушылардың іс-әрекеті. Пәндер бойынша тақырыптық мысалдарға мыналар жатады:</p> <table border="1" data-bbox="662 479 1069 913"> <tr> <td data-bbox="662 479 839 636">Ағылшын тілі/Ана тілі</td> <td data-bbox="839 479 1069 636">Әңгіме құрастыру Ауызша презентациялар</td> </tr> <tr> <td data-bbox="662 636 839 831">Математика</td> <td data-bbox="839 636 1069 831">Күнделікті заттардың ұзындығы мен массасын өлшеу</td> </tr> <tr> <td data-bbox="662 831 839 913">Ғылым</td> <td data-bbox="839 831 1069 913">Зерттеу тапсырмалары</td> </tr> </table>	Ағылшын тілі/Ана тілі	Әңгіме құрастыру Ауызша презентациялар	Математика	Күнделікті заттардың ұзындығы мен массасын өлшеу	Ғылым	Зерттеу тапсырмалары	<ul style="list-style-type: none"> • Оқушылар үшін тапсырмада көрсетілген дағдыларды игеру деңгейі көрсетілген рубрика ұсынылған. Ол сондай-ақ дағдыларды меңгерудің келесі деңгейі қандай болатынын көрсетеді. • Оқушылар мұғалімдерден немесе сыныптастарынан жазбаша түсініктеме ала алады. • Оқушылар өздерін бағалау үшін тапсырмалардың сәттілігін тексеру парағын (чек-лист) қолдана алады.
Ағылшын тілі/Ана тілі	Әңгіме құрастыру Ауызша презентациялар							
Математика	Күнделікті заттардың ұзындығы мен массасын өлшеу							
Ғылым	Зерттеу тапсырмалары							
Тоқсандық шолулар	Оқушылардың бір немесе бірнеше тақырыптар / бөлімдер бойынша тұжырымдамалар мен дағдыларды игеруін бағалайтын тапсырмалар	<ul style="list-style-type: none"> • Оқушыларға балл қойылады 						

Дереккөз: Primary 3 Holistic Assessment Plan. New Town Primary School. Singapore. 2022. <https://www.newtownpri.moe.edu.sg/files/P3%20Holistic%20Assessment%20Plan%202022.pdf>

Сингапурлық зерттеушілер формативті бағалау мұғалімнің құзыреттілік деңгейіне байланысты жоғары және төмен деңгейде жүргізілуі мүмкін екенін атап өтті. Төмен деңгейдегі формативті бағалау жиынтық бағалауға ұқсайды, сондықтан сарапшылар мектептерде тек емтихан/тест нәтижелерімен байланысты емес, білім алушыларға және олардың жеке жетістіктеріне бағытталған жоғары деңгейлі формативті бағалауды қолдануға кеңес береді (1.9-кесте)²⁰.

²⁰ SingTeach. Assessment for Learning (AFL) in Singapore Secondary Schools: Case Studies of Professional Learning. <https://singteach.nie.edu.sg/2021/04/22/assessment-for-learning/>

1.9-кесте. Формативті бағалау сипаттамаларының өзгеруі

Сипаттамалар	Жоғары деңгейлі формативті бағалау	Төмен деңгейлі формативті бағалау
Оқушы нені үйренгенінің дәлелі	Бағалаудың әртүрлі элементтері – мақсатты (стандартталғаннан) іріктелгенге дейін (өздігінен таңдалған)	Негізінен мақсатты (стандартталған) бағалау элементтері
Тартылған қатысушылар /Міндеттерді таңдау	Мұғаліммен және оқушымен бағытталған	Мұғаліммен бағытталған
Оқытудағы түзетулер	Оқушылардың икемділіктерімен жеке ерекшеліктерін ескеру	Алдын ала ойластырылған және кейінге қалдырылған
Кері байланыс	Төмен үлгерімі бар оқушылар үшін – дереу және жеке, ал жоғары үлгерімі бар оқушылар үшін – кейінге қалдырылған	Барлық оқушылар үшін негізінен кейінге қалдырылған
Оқушылардың өзін-өзі бағалау рөлі	Кіріктірілген	Өте аз немесе жоқ
Мотивация	Ішкі	Сыртқы (тек жиынтық бағалауды жақсы тапсыру үшін)
Сыныптағы мәдениет	Қателіктер жіберуге арналған бейресми, интерактивті және қауіпсіз аймақ	Ресми және бәсекеге қабілетті

Дереккөз: Assessment for Learning (AfL) in Singapore Secondary Schools: Case Studies of Professional Learning. Адаптировано из: McMillan, 2010, стр. 43

Сингапурда жоғары деңгейдегі формативті бағалауды тарату үшін білім алушылардың оқытудың неғұрлым кең нәтижелеріне қол жеткізуіне бағдарланған формативті бағалауды іске асыру жөніндегі шеңбер әзірленді. Мұндай мақсатты қайта бағдарлау оқушылардың өмір бойы оқуға деген ұмтылысын қолдауға бағытталған (life-long learning). Бұл шеңбер бағалау стратегияларының немесе

құралдарының жиынтығы ғана емес, оқытуды қолдайтын мақсатты процесс болып табылады²¹.

Шеңбер формативті бағалаудың түпкі мақсаты білім алушыларға өз оқуы үшін жауапкершілікті алуға көмектесу болып табылады деп болжайды. Мысалы, тақырыпты зерттеудің бастапқы кезеңінде білім алушыларға «Мен қайда бара жатырмын?» деген сұрақты мұғалім әдетте оқыту мақсаттарында түсіндіреді, рубрикаларды талқылайды және т.б. Формативті бағалаудың осы кезеңінде мұғалімдер әдетте оқыту рөлін атқарады. Кейінгі кезеңдерде мұғалімнің рөлі оқушыларға «Мен қазір оқытудың қай кезеңідемін?» және «Келесі кезеңге қалай өтуім керек?» сауалдарын ойлауға мүмкіндік беретін жағдайда болуы керек (1.5-сурет).

1.5-сурет. Оқушыға бағытталан формативті бағалау процесінің шеңбері (Сингапур)

Дереккөз: Dr Leong Wei Shin, Project RS 3/18 LWS funded by the National Institute of Education, NTU, Singapore. Adapted by Knowledge Mobilisation Unit, Office of Education Research, NIE, 2019. <https://singteach.nie.edu.sg/2021/04/22/assessment-for-learning/>

²¹ SingTeach. Assessment for Learning (AfL) in Singapore Secondary Schools: Case Studies of Professional Learning. <https://singteach.nie.edu.sg/2021/04/22/assessment-for-learning/>

АВСТРАЛИЯ

Австралиялық мұғалімдерге қойылатын негізгі кәсіби талаптардың бірі – сыныпшілік бағалаудың жоғары дағдылары болып табылады. Сонымен, Австралиялық мұғалімнің кәсіби стандартындағы (Australian Professional Standards for Teachers) жеті стандарттың бірі бағалауды кеңінен қамтиды:

- Стандарт 1: Оқушыларды және олардың қалай оқитынын білу
- Стандарт 2: Оқу бағдарламасының мазмұнын және оны қалай оқыту керектігін білу
- Стандарт 3: Тиімді оқыту мен білім беруді жоспарлау және жүзеге асыру
- Стандарт 4. Жайлы және қауіпсіз оқу ортасын құру және қолдау
- Стандарт 5: **Бағалау, кері байланыс ұсыну және оқушыларды оқыту туралы ақпараттандыру**
- Стандарт 6: Кәсіптік оқытуға тарту
- Стандарт 7: Әріптестермен, оқушылардың ата-аналармен / қамқоршылармен және қоғамдастықпен кәсіби қарым-қатынас жасау.

Бағалау, кері байланыс беру және оқушыларды оқыту туралы ақпараттандыру стандарты 5 негізгі бағытты қамтиды:

- 1) білім алушылар оқуын бағалау;
- 2) оқушыларға олардың оқу туралы кері байланыс беру;
- 3) дәйекті және салыстырмалы пайымдаулар жүргізу;
- 4) оқушылардың деректері мен нәтижелерін түсіндіру;
- 5) оқушылардың үлгерімі туралы хабарлау/есеп беру.

Осы бағыттардың әрқайсысы бойынша мұғалімнің кәсіби мансабының әртүрлі кезеңдеріндегі дескрипторлар ұсынылған. Мұғалімнің біліктілік санаты неғұрлым жоғары болса, оның бағалау дағдыларына қойылатын талаптар соғұрлым жоғары болады (1.10-кесте).

1.10-кесте. Австралиялық мұғалімнің кәсіби стандартындағы педагогтердің бағалау дағдыларына қойылатын талаптар (Австралия)

СТАНДАРТ 5. БАҒАЛАУ, КЕРІ БАЙЛАНЫС ҰСЫНУ ЖӘНЕ ОҚУШЫЛАРДЫ ОҚЫТУ ТУРАЛЫ АҚПАРАТТАНДЫРУ			
<i>Мансаптың әрбір кезеңіндегі дескрипторлар (өсуі бойынша)</i>			
Жас мұғалім-түлек: дипломы бар жас маман (Graduate)	Тәжірибелі мұғалім (Proficient)	Біліктілігі жоғары мұғалім (Highly Accomplished)	Жетекші маман (Lead)
Бағыты 5.1. Білім алушылардың оқуын бағалау			
Оқушылардың оқуын бағалаудың бейресми және ресми, диагностикалық, формативті және жиынтық тәсілдерін қоса алғанда, бағалау стратегияларын түсінуді көрсетеді	Оқушылардың оқуын бағалау үшін бейресми және ресми, диагностикалық, формативті және жиынтық бағалау стратегияларын әзірлейді, таңдайды және қолданады	Оқыту қажеттіліктерін диагностикалау, оқу бағдарламасының талаптарын сақтау және әріптестеріне бағалау тәсілдерінің тиімділігін бағалауда қолдау көрсету үшін бағалау стратегияларының кең ауқымын әзірлейді және қолданады	Оқу қажеттіліктерін диагностикалау үшін бағалау деректерін пайдалану, оқу бағдарламасының, жүйенің және/немесе мектептің талаптарын орындау және бағалау стратегияларының ауқымын пайдалану: әріптестерге көмектесу үшін мектептегі бағалау саясаты мен стратегияларын бағалау үшін көмек ретінде қолданады
Бағыты 5.2. Оқушыларға олардың оқу туралы кері байланыс беру			
Оқушыларға олардың оқуы туралы уақтылы және қолайлы кері байланыс беру мақсатын түсінуді көрсетеді	Оқушыларға оқу мақсаттарына қатысты жетістіктері туралы уақтылы, тиімді және қолайлы кері байланыс береді	Оқуда ілгерілеу үшін әр оқушының ағымдағы қажеттіліктері туралы ақпараттандырылған және уақтылы пайымдауларға негізделген мақсатты кері байланысты қамтамасыз ету үшін тиімді стратегия спектрін таңдайды	Кері байланыс берудің үлгілі тәжірибесін модельдейді және уақтылы, тиімді мен қолайлы кері байланыс стратегияларын қолдануда әріптестерді қолдау бағдарламаларын бастайды
Бағыты 5.3. Дәйекті және салыстырмалы пайымдаулар жүргізу			
Оқушылардың оқуы туралы дәйекті және салыстырмалы пайымдауларды қолдау үшін бағалау модерациясы және оны қолдану туралы түсінікті көрсетеді	Оқушылардың оқуы туралы дәйекті және салыстырмалы пайымдауларды қолдау үшін бағалау модерациясының іс-шараларын түсінеді және қатысады	Оқушыларды оқыту туралы дәйекті және салыстырмалы пайымдауларды қолдайтын бағалауды модерациялау бойынша іс-шараларды ұйымдастырады	Оқу бағдарламасына, мектеп немесе жүйелік талаптарға сәйкес оқушылардың оқуын дәйекті және салыстырмалы бағалауды қамтамасыз ететін модерация қызметін басқарады және бағалайды
Бағыты 5.4. Оқушылар туралы деректері мен нәтижелерін түсіндіру			
Оқушылардың оқуын бағалау және оқыту	Оқушылардың пән/мазмұн туралы	Оқушылардың ішкі және сыртқы бағалау деректерін	Педагогикалық тәжірибені жақсарту үшін

тәжірибесін өзгерту үшін оқушылардың бағалау деректерін түсіндіру қабілетін көрсетеді	түсінігін талдау және бағалау, араласу шараларын анықтау және оқыту тәжірибесін өзгерту үшін оқушылардың бағалау деректерін пайдаланады	оқыту мен оқуды бағалау, араласу шараларын анықтау және оқыту тәжірибесін өзгерту үшін пайдалану үшін әріптестермен жұмыс істейді	оқушылардың ішкі және сыртқы бағалау деректерін пайдалана отырып, оқушылардың үлгерімі мен оқу бағдарламасын бағалауды үйлестіреді
---	---	---	--

Бағыты 5.5. Оқушылардың оқу үлгерімі туралы хабарлау / есеп беру

Оқушылар мен ата-аналарға/ қамқоршыларға есеп берудің бірқатар стратегияларын, сондай-ақ оқушылардың үлгерімін дәл және сенімді есепке алу мақсаттарын түсінуді көрсетеді	Оқушылар мен ата-аналарға/ қамқоршыларға дәл және сенімді деректерді қолдана отырып, оқушылардың жетістіктері туралы нақты, дәл және құрметпен хабарлайды	Оқушылар мен ата-аналарға/ қамқоршыларға оқушылардың оқуы мен оқу үлгерімі туралы нақты, ақпараттық және уақтылы есептер жасау үшін әріптестерімен бірге жұмыс істейді.	Оқушылардың, ата-аналардың /қамқоршылардың және әріптестердің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін мектептегі есеп беру тетіктерін бағалайды және қайта қарайды
---	---	---	--

Дереккөз: Australian Institute for Teaching and School Leadership 2011, *Australian Professional Standards for Teachers*, AITSL, Melbourne. <https://www.aitsl.edu.au/docs/default-source/national-policy-framework/australian-professional-standards-for-teachers.pdf>

Соңғы жылдардағы Австралиядағы білім беру реформаларын талдау бағалау бөлігінде мектептерде формативті тәжірибелерді жүзеге асырудың тиімділігін арттыруға ерекше назар аударылғанын көрсетті. Ол үшін ұлттық деңгейде түрлі бастамалар енгізілуде. Мысалы, 2019 жылдан бастап Австралияда «Формативті онлайн-бағалау» ұлттық бастамасы (the Online Formative Assessment Initiative) іске асырылуда. Ол мұғалімдерге онлайн бағалау құралдары арқылы оқушылардың үлгерімін бақылауға көмектесуге бағытталған.

Атап айтқанда, бастама мұғалімдердің формативті бағалау дағдыларын жетілдіру үшін оқу барысын өлшеу құралдарын, онлайн ресурстарды және кәсіптік оқытуды әзірлеуді қамтиды. Ұсынылған құралдар мұғалімдерге келесі міндеттерге қол жеткізуге көмектесуге бағытталған:

- оқушылардың оқудың қай кезеңінде екенін тиімді анықтау;
- әрі қарайғы әрекеттер/стратегиялар туралы негізделген шешімдер қабылдау;
- уақыт өте келе оқу үлгеріміне қол жеткізу үшін оқушылардың оқуын қадағалау.

Бастама кезең-кезеңмен іске асады:

1) 2019 ж. – оқытудағы прогресті және келісілген бағалау құралдарын зерттеу, мұғалімдермен олардың қажеттіліктері мен таңдаулы жұмыс нысандарын анықтау үшін өзара іс-қимыл жасау, жаңа тәжірибелерді одан әрі табысты енгізу үшін кәсіптік оқыту саласындағы зерттеулер арқылы бастапқы талдамалық жұмыс («ашу» кезеңі);

2) 2020-2021 жж. – цифрлық өнімдердің прототиптерін әзірлеу және тестілеу, мұғалімдермен, мектеп басшыларымен, оқушылармен, ата-аналармен/қамқоршылармен бірлесіп кәсіптік оқыту («альфа» кезеңі);

3) 2022 жылдан бастап әзірленген онлайн-ресурстарды және соған байланысты кәсіптік оқытуды біртіндеп тарату («бета» кезеңі)²².

Осы ұлттық бастаманың жалғасы «Формативті бағалау ресурстарының Ұлттық банкі» (NFARB) жобасы болды. Бастаманы Австралия штаттары мен аумақтарының Білім министрлері бастады, олар 2022 жылы барлық мұғалімдерге австралиялық оқу бағдарламасына сәйкес онлайн-бағалау ресурстарына қол жеткізуге мүмкіндік беру үшін Ұлттық формативті бағалау ресурстар банкінің құру мүмкіндігін зерттеуге келісті.

Ұлттық ресурстар банкінің құруға көмектесу үшін мектептермен өткізілетін іс-шараларға бағалау құралдарын австралиялық 9.0 нұсқасының оқу бағдарламасына сәйкестендіру және шығындар мен тиімділікті есепке алу бойынша екі пилоттық жоба кіреді.

- Бірінші пилоттық жоба (2023 ж., тамыз) шамамен 18 мектепті қамтиды. Қатысушы мектептерге 4, 6 және 8 сынып оқушыларына ағылшын тілі және математика пәндерінен іріктемелі тесттер алуға және өткізуге ұсынылды. Алғашқы пилоттық жоба барысында оқушылар туралы жеке ақпарат жиналмайды. Мектептің қатысуы ерікті және қаржыландырылады. Қатысу қысқа мерзіммен шектеледі.

- Екінші пилоттық жоба (2024 жылы екінші және үшінші тоқсанда өтеді) көбірек мектептерді және дайындық сыныбынан 10-сыныпқа дейінгі оқушыларға арналған ағылшын тіл және математика пәндерін бағалаудың кең ауқымын қамтиды.

Қатысушы мектептердің мұғалімдері пилоттық жобалар кезінде бағалау жүйесін жақсарту процесіне қатысады. 2024 жылдың соңында

²² Online Formative Assessment Initiative. Department of Education, Skills and Employment. Australia. 2021. <https://www.education.gov.au/quality-schools-package/resources/online-formative-assessment-initiative>

аяқталатын жобаның нәтижесі: Австралияның штаттары мен аумақтарының Білім министрлеріне арналған жоба нәтижелері бойынша әзірленген ұсыныстар және Ұлттық формативті бағалау ресурстар банкі²³.

ЖАҢА ЗЕЛАНДИЯ

Жаңа Зеландияда 1990 жылдардан бастап баса назар жиынтық бағалау тәсілдерінен («оқытуды бағалау») формативті тәсілдерге («оқыту үшін бағалау») ауысуға аударылды (1.11-кесте). Қазіргі уақытта Жаңа Зеландия мектептерінде формативті және жиынтық бағалау жүзеге асырылуда. Бағалаудың екі түрі бір-бірімен байланысты және зерттеуге, шешім қабылдауға, бейімделуге және оқу процесін жақсартуға бағытталған.

1.11-кесте. Бағалау тәсілдерін трансформациялау (Жаңа Зеландия)

 Бағалау нормативтік міндеттеме ретінде	 Бағалау оқыту мен білім беруді ақпараттандыру құралы ретінде
<p>Прогресс пен жетістіктер тек ресми бағалау құралдарының көмегімен бағаланады. Оқу барысы тиісті түрде құжатталмайды және педагогтер арасында таратылмайды</p>	<p>Мұғалімдердің негізделген пайымдаулары сенімді бағалау құралдарымен қамтамасыз етіледі, ал мұғалімнің сыныптағы оқушылармен үнемі бақылаулар мен талқылаулары олардың прогресс пен жетістік туралы ақпарат береді</p> <p>Оқу барысы жақсы құжатталған және оқушылардың жұмысының мысалдарымен, мұғалімдердің бақылауларымен және бағалау құралдары туралы ақпаратпен қамтамасыз етілген. Мұғалімдер мен оқушылар оқу бағдарламасының әртүрлі деңгейлеріндегі прогресс туралы жалпы түсінікке ие</p>
<p>Мұғалімдердің пайымдаулары модерацияланбайды. Сапалы бағалауды қалай жүргізу керектігі туралы бірыңғай түсінік жоқ</p>	<p>Модерацияның тиімді әдістері әртүрлі деңгейлерде сапалы бағалауды қалай жүргізу керектігін анықтайды. Оқушылардың мысалдары әртүрлі жетістік деңгейлерін көрсету үшін қолданылады</p>

²³ National Formative Assessment Resource Bank (NFARB) project. Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority. <https://acara.edu.au/curriculum/research-and-reports/nfarb>

Жыл бойғы прогресс пен жетістіктерді бағалау үшін бірнеше құралдар қолданылады	Мұғалімдердің бақылаулары мен оқу талқылауларынан басқа, аздаған құралдарды мақсатты пайдалануды көрсететін жалпымектептік жоспар бар
Мектепте бағалау құралдарына арналған стандартталған рәсімдер жоқ	Әрбір мұғалім құрал жасаушылардың нұсқауларына сәйкес бағалау құралдарын басқаруды біледі. Мұғалімдердің рәсімдерді (процедураларды) талқылауға уақыты бар
Бағалау – бұл оқушылар үшін олардың қатысуынсыз жүзеге асырылатын нәрсе. Оқушылар бағалауды «тест» ретінде және алаңдаушылықпен қабылдайды	Оқушылар бағалау процесіне қатысады және оны оқу мүмкіндігі ретінде қарастырады. Олар бар күш-жігерін салуға және олардың оқу процесінің қалай жүріп жатқанын білуге ынталы. Оқушылар құрдастарымен және мұғалімдермен қандай деңгейде екенін, нені жақсартқысы келетінін және басқалар оларға қалай көмектесе алатынын талқылайды
Бағалау кейде тек мектеп басшыларына немесе сыртқы білім беру органдарына ақпарат беру үшін жасалады	Бағалаудың барлық формалары мен әдістері мүдделі тараптарға, әсіресе білім алушылар мен мұғалімдерге әрі қарай әрекет ету үшін құнды ақпарат беру үшін мұқият таңдалады
Мектепте іріктелген мамандар бағалау нәтижелері туралы ақпаратты талдауды жүргізеді, ал нәтижелер мұғалімдерге ұсынылады	Мұғалімдер бағалау мен талдау жүргізуге қабілетті және оқушылардың одан әрі оқыту стратегияларын анықтау үшін сынып/топ деректерімен жұмыс істеуге қызығушылық танытады

Дереккөз: Ministry of Education of New Zealand. <https://assessment.tki.org.nz/Assessment-for-learning>

Формативті бағалау нәтижелерін тиімді пайдалану күнделікті білім беру тәжірибесінің маңызды бөлігі болып табылады. Бұл жетістіктер мен прогресті, күшті және әлсіз жақтарын анықтауға, сондай-ақ оқу процесін күнделікті жақсарту үшін одан әрі шаралар қабылдауға бағытталған диагностикалық процесс. Қажетті шараларды толық жүзеге асырған кезде формативті бағалау түрлендіргіш болады (Porham, 2008).

Жиынтық бағалау нәтижелерін тиімді пайдалану белгілі бір уақытта жетістіктерді «қорытындылаумен» байланысты. Бұл ақпаратты белгілі бір уақыттағы жетістіктер деңгейін анықтау үшін ғана емес, сонымен қатар күтілетін прогреспен салыстырғанда белгілі бір уақыт

аралығында қандай прогреске қол жеткізілгенін бағалау үшін де пайдалануға болады.

Жаңа Зеландияның Білім министрлігі тиімді бағалаудың келесі негізгі принциптерін анықтады (1.6-сурет).

1.6-сурет. Тиімді бағалау принциптері (Жаңа Зеландия)

Декеркөз: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

Жаңа Зеландияда білім беру жүйесінің барлық деңгейлерінде бағалау нәтижелерін кешенді пайдалануға ерекше назар аударылады. Елдегі бағалаудың тиімділігі бағалау нәтижелері туралы

жиналған және түсіндірілген ақпараттың оқыту мен білім беруді жақсарту үшін қалай қолданылатындығымен анықталады. Сонымен қатар, тиімді бағалау тек сыныптың / мектептің міндеті емес. Бағалау туралы ақпарат оқу процесін жетілдіру мақсатында білім беру жүйесінің барлық деңгейлері ішінде де, арасында да пайдаланылады. Мысалы, мектеп деңгейінде – кәсіби диалог, мектептегі талдау және мектеп саясаты мен практикасын дамыту контекстінде, жүйелік деңгейде – жүйелік мониторинг пен бағалау, жалпы бағдарламаларды, саясаттар мен тәжірибелерді талдау және әзірлеу контекстінде.

Басқаша айтқанда, мұндай «бағалауды қорытындылау» жеке, жалпымектептік және жүйелік зерттеулер үшін ақпарат бере алады және оқытуды жетілдіруге бағытталған саясат пен тәжірибені жетілдіру үшін қолданылады. Осылайша, білім беру сапасын арттыру жүйенің барлық деңгейлерінде – сыныпта, мектепте және салалық мекемелерде бағалау нәтижелері туралы сапалы ақпаратты тиімді жинауға және пайдалануға байланысты.

Жаңа Зеландияның білім беру жүйесінде «*білім алушы*» *сыныптар* + «*білім алушы*» *мектептер* + «*білім алушы*» *сектор* = «*білім алушы*» *жүйе* тұжырымдамасы негізгі болып табылады, оның мәні барлық деңгейдегі барлық стейкхолдерлердің белсенді рөл атқаруда жатыр.

«Білім алушы» сыныптары. Жеке оқушылардың үлгерімі мен жетістіктері туралы ақпарат мұғалімдердің, оқушылардың, сондай-ақ ата-аналардың оқуын жақсартуға ықпал етеді. Бұл олардың арасындағы өзара әрекеттесудің жоғары деңгейін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

«Білім алушы» мектептер. Бағалау мектеп басшыларының жетекшілігімен әртүрлі сыныптар/пәндер мұғалімдер арасында кәсіби пікірталастар жүргізуге мүмкіндік береді және мектеп деңгейінде жинақтау кезінде мектеп басшыларына мектептің саясатын, бағдарламалары мен басымдықтарын талдауға, мұғалімдердің кәсіби дайындығы мен дамуын жоспарлауға мүмкіндік береді.

«Білім алушы» секторы. Оқушылардың үлгерімі туралы ақпарат мектептер анықтаған басымдықтармен бірге салалық құрылымдардың қолдау шараларын қалай жақсы үйлестіру, тиісті ұсыныстар беру,

сондай-ақ негізделген саяси шешімдер қабылдау және ресурстарды тиімді бөлу туралы шешім қабылдауына ықпал етеді (1.7-сурет).

1.7-сурет. Жаңа Зеландияның білім беру жүйесінің әртүрлі деңгейлеріндегі бағалау нәтижелері туралы ақпаратты пайдалану

Серіктестік: оқушылардың ата-аналары, оқу қауымдастықтары

Дереккөз: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

«Білім алушы» сыныптарда:

- барлық оқушылар өзін-өзі бағалауға және өз оқуын басқаруға қабілетті және қызығушылық танытады;
- оқушыларға білім беру қажеттіліктері мен уәждемелерін ескере отырып, оқытудың жеке траекториялары қарастырылған;
- оқушылардың үлгерімін арттыру сыныпшілік бағалаудың тиімділігін арттырумен байланысты;
- мұғалімдер оқыту траекториясын реттеу үшін бағалаудың әртүрлі формалары мен әдістерін және бағалау нәтижелері туралы кең ақпаратты пайдаланады;
- мұғалімдер өз тәжірибелерін рефлексиялайды және бағалау дағдыларын жетілдіреді;

- ата-аналар бағалау нәтижелері туралы мазмұнды ақпарат алады, баласының оқуын қолдау үшін осы ақпаратты пайдалануда қолдау көрсетіледі;

- мұғалімдер оқушыларымен және олардың ата-аналарымен оқу әңгімелерін сапалы ақпарат алмасу процесі ретінде қарастырады (1.8-сурет).

1.8-сурет. «Білім алушы» сынып қатысушыларының рөлі (Жаңа Зеландия)

Дереккөз: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

«Білім алушы» мектептерде:

- оқушылардың үлгерімінің жақсартылған және тұрақты нәтижелері жақсартылған сыныпшілік бағалау жүйесімен байланысты;
- мектеп басшылары өз оқушыларының жеке ерекшеліктерін түсінеді және сараланған бағалауды ұйымдастырады;
- мектеп басшылары бағалаудың сапалық және сандық нәтижелері туралы ақпаратты пайдаланады, оқыту мен бағалау тәжірибесін үнемі жақсартуды жоспарлайды, ресурстарды тиімді бөледі;

- мектеп басшылары педагогтердің кәсіби дамуы үшін тиісті мүмкіндіктер ұсынады;
- мектеп басшылары мұғалімдерді ақпарат алмасуға және дәлелді кәсіби диалогқа қатысуға шақырады және қолдайды;
- қамқоршылық кеңестер өздерінің мектеп қауымдастығының ерекше сипатын және бұл олардың саясаты мен менеджер ретіндегі тәжірибесі үшін нені білдіретінін түсінеді.

Осылайша, «білім алушы» мектепті құрудың және қолдаудың негізгі қатысушылары мектеп басшылары мен мектептің қамқоршылар кеңесі болып табылады. Мектеп басшылары өз мектептерін білім алушылар қауымдастығы ретінде тиімді басқару және қолдау, басшылық немесе ресурстар нені бағыттау керектігін түсіну үшін жоғары деңгейде бағалау дағдыларына ие болуы керек (1.9-сурет).

1.9-сурет. «Білім алушы» мектеп қатысушыларының рөлі (Жаңа Зеландия)

Дереккөз: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

«Білім алушы» секторы – бұл өзара байланысты оқу қауымдастықтарын қамтитын мектептегі білім беру секторы, мұнда:

- жүйенің барлық бөліктері оқушылардың үлгерімінің өлшенетін өсуін қамтамасыз ете отырып, үйлесімді және біртұтас жұмыс істейді;

- оқушылар бір мектептен екінші мектепке ауысқан кезде олардың оқуы туралы деректер мектептер арасында беріледі және оқуды жақсарту мақсатында пайдаланылады;
- оқушылардың үлгерімін үнемі жетілдіру тәсілдері бүкіл секторда нормаға айналуда;
- бағалау нәтижелері туралы ақпарат жүйенің әр бөлігінде қолжетімді және қолдануға жарамды: жеке оқушылардан, олардың ата-аналарынан мектеп арқылы секторға дейін;
- мектеп басшылары өз мектебінің рөлін оқушылардың үлгерімін жақсарту үшін бірлесіп оқитын және жұмыс істейтін кеңірек мектеп жүйесінің бөлігі ретінде түсінеді (1.10-сурет).

1.10-сурет. «Білім алушы» сектор қатысушыларының рөлі (Жаңа Зеландия)

Дереккөз: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

Соған қоса, Жаңа Зеландияда модерация процесіне ерекше назар аударылады. Модерация мұғалімдердің оқу бағдарламасына сәйкес оқушылардың оқу жетістіктері мен прогресінен күтілетін нәтиже

деңгейлері туралы түсініктерімен бөлісу, пысықтау және үйлестіру процесі ретінде түсініледі.

Модерация мұғалімдердің оқушыларды оқытуға қатысты шешімдерінің дәйектілігін қамтамасыз етеді және мұғалімдердің оқу бағдарламасы туралы білімдерін кеңейтеді, осылайша олар оқушылардың күшті жақтары мен білім беру қажеттіліктерін жақсырақ түсіндіре алады.

Модерация мұғалімдерге өз жеке пайымдауларын растау немесе түзету үшін салыстыру арқылы көмектеседі, осылайша олар сенімді, негізделген шешімдер қабылдайды. Барлық бағалау шешімдері, егер оларда оқу бағдарламасына сәйкес оқытудың күтілетін нәтижелеріне қатысты мұғалімнің пікірінің элементтері болса, модерациялануы керек.

Жаңа Зеландия мектептерінде модерация жүйелі түрде жүргізіледі және 4 мақсатты көздейді: мұғалімдердің кәсіби пайымдауларындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды анықтау, бағалауды түсіну және жүзеге асыру бөлігіндегі келіспеушіліктерді жою, пайымдаулардың дәйектілігіне қол жеткізу, бағалау өлшемшарттарын жалпы түсінуге қол жеткізу. Кейде рәсімге басқа мектептерден келген мұғалімдер тәуелсіз кері байланыс беру үшін тартылады.

Модерация рәсімі келесі форматта өтеді:

1. Барлық мұғалімдер бір оқушының жұмысын тексереді.
2. Әрбір мұғалім барлық материалды / мәтінді / дәлелдемелерді түсініктеме бермей және талқыламай оқиды және оларды жазба парағындағы критерийлер/жетістік көрсеткіштері бойынша бағалайды.
3. Барлық мұғалімдер жұмыс туралы өз пікірлерін айтады.
4. Үйлестіруші әркімнің пікірін жазады.
5. Топ мұғалімдердің пікірлерін талдайды және ең үлкен ұқсастық пен айырмашылықты анықтайды.
6. Мұғалімдер бір мезгілде ұқсас және әртүрлі пайымдауларының дәлелдері мен негіздемелерін береді.
7. Барлық мұғалімдер талқылауға қатысады.
8. Әрбір негізгі функция үшін топ белгіленген стандартқа/деңгейге қатысты ортақ келісімге келу қол жеткізу үшін жұмыс істейді.
9. Үйлестіруші талқылау нәтижесінде пайымдаулардағы кез келген өзгерістерді тіркейді.

10. Үйлестіруші болашақ модерация сессиясын жақсарту бойынша кез келген ұсынысты жазып алады.

11. Отырыстың хаттамасы/қорытындылары барлық мұғалімдерге таратылады²⁴.

Осылайша, мұғалімдердің оқушылар оқу жетістіктері туралы сенімді кәсіби пікірлері қалыптасады (1.11-сурет).

1.11-сурет. Оқушыларды бағалау нәтижелері туралы мұғалімдердің кәсіби пікірінің құрамдас бөліктері (Жаңа Зеландия)

Дереккөз: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

Сонымен қатар Жаңа Зеландияның сыныпшілік бағалау жүйесінде мектептердің оқушылар мен олардың ата-аналарына оқушылардың жетістіктері туралы есеп беруі жоғары маңызға ие. Есептер әдетте қарапайым және түсінікті тілде жазылады, жылына кемінде екі рет беріледі және ұлттық оқу бағдарламасына сәйкес әрбір білім алушының үлгерімі мен жетістіктерін қамтиды.

Барлық оқу бағдарламасы бойынша оқушылардың үлгерімі мен жетістіктері туралы тиімді есеп беру мұғалімнен біржақты ақпарат беруді талап етеді. Бұл ақпарат алмасудың мазмұнды және тұрақты процестерін қажет етеді (1.12-кесте).

Есеп берудің мақсаты – баланың оқуы, прогресі және жетістіктері туралы ақпаратты одан әрі оқуға деген ықпалы болатындай ету. Прогресс пен жетістік туралы нақты және сенімді ақпарат беру бала, мұғалім және баланың ата-анасы арасында берік серіктестік құруға негіз болады. Әр баланың ата-анасы – оның алғашқы және ең маңызды мұғалімдері. Сол себепті әр баланың үздіксіз оқуы мен жетістігі үшін

²⁴ <https://assessment.tki.org.nz/Moderation>

оқытуға бағытталған қарым-қатынас пен ата-ана және мектеп арасындағы байланысты құру маңызға ие. Балалар білім беру ортасының негізгі қатысушылары болып табылатындықтан, олар өздерінің іс-әрекеттері мен оқу барысын түсінуге белсенді қатысуы қажет.

1.12-кесте. Мектептердің есептілігі аясында біржақты есеп беру мен мазмұнды ақпарат алмасудың басты айырмашылықтары (Жаңа Зеландия)

Есеп беруге бағытталған біржақты есеп беру	Оқу процесін жетілдіруге ықпалдасатын мазмұнды ақпарат алмасу
<ul style="list-style-type: none"> • Мұғалімдер ата-аналарға балалары нені білгені немесе қол жеткізгені туралы хабарлайды 	<ul style="list-style-type: none"> • Оқушылар, ата-аналар мен мұғалімдер балалардың табыстары мен жетістіктері туралы ақпарат және идеялармен бөліседі және оны түсінеді
<ul style="list-style-type: none"> • Табыстар мен сәтсіздіктерді сипаттауға бағытталған 	<ul style="list-style-type: none"> • Қол жеткізілген оқыту мен прогресті сипаттауға және қолдауға бағытталған
<ul style="list-style-type: none"> • Есеп беру және талаптарды сақтау басты факторлар болып табылады 	<ul style="list-style-type: none"> • Басты мақсат – үздіксіз оқыту (оқушылар, ата-аналар және мұғалімдер). Есеп беру өз алдына қойған мақсат болып табылмайды
<ul style="list-style-type: none"> • Жылына бір немесе екі рет қана 	<ul style="list-style-type: none"> • Барынша ресми бағалау үшін басты кезеңдерді көрсете отырып, үздіксіздік және уақытылық
<ul style="list-style-type: none"> • Есептілік мектептен ата-аналарға тек бір бағытта беріледі 	<ul style="list-style-type: none"> • Оқушылар, ата-аналар, мұғалімдер және қоғамдастық арасындағы көп деңгейлі және көп бағытты тәсіл
<ul style="list-style-type: none"> • Біржақты хабарлама 	<ul style="list-style-type: none"> • Оқушылар, ата-аналар, мұғалімдер және қоғамдастық бірлесіп жұмыс істейді және келесі қадамдарды бірлесіп ойластырады
<ul style="list-style-type: none"> • Есептер қағаз нұсқада үйлеріне жіберіледі 	<ul style="list-style-type: none"> • Технологиялар ақпараттың екіжақты ағындарын, сонымен қатар ақпараттың сапасын, уақыты мен толықтығын қолдайды

ҚАЗАҚСТАНДА КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫ ІСКЕ АСЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қазақстандық мектептерде критериалды бағалау жүйесі 2016 жылдан бастап іске асырылуда және жиынтық пен формативті бағалаудан тұрады (2.1-сурет).

2.1-сурет. Критериалды бағалау құрылымы

Дереккөз: Оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалаудың қолданыстағы жүйесін зерттеу нәтижелері бойынша аналитикалық есеп – Астана қаласы: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 162 б.

Ел мектептеріндегі сыныпшілік бағалау ЭЫДҰ елдерінің стандарттарына сәйкес келеді және критериалды тәсіл арқылы жүзеге асырылады. Бағалаудың дәстүрлі тәсілдерінен айырмашылығы, критериалды тәсіл нақты білімді емес, оқушылардың функционалдық сауаттылығының қалыптасу деңгейін бағалауды қамтиды. Критериалды

тәсіл шеңберінде бағалау сабақтарды жоспарлаумен және оқытумен/оқумен қатар тұтас оқу процесін қалыптастырады (2.2-сурет).

2.2-сурет. Нормативтік (дәстүрлі) және критериалды бағалаудың айырмашылықтары

Формативті бағалау сыныптағы күнделікті жұмыс барысында жүргізіледі және білім алушылардың білімі мен дағдыларын қалыптастырудың ағымдағы деңгейін анықтайды. Бағалаудың бұл түрі мұғалімге оқушының жеке жетістіктері мен прогресі туралы толық көрініс алуға мүмкіндік береді, сондықтан жиынтық бағалау жүргізілгенге дейін оқу процесін уақтылы түзетуге және білім алушылардың біліміндегі олқылықтарды жоюға көмектеседі.

Формативті бағалау білім алушылар мен педагогтер арасындағы тұрақты және жедел кері байланысты көздейді. Педагог білім алушылардың санын, кері байланыс беру нысаны мен жиілігін дербес анықтайды²⁵ (2.3-сурет).

²⁵ «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығы.

2.3-сурет. Формативті бағалаудың ерекшеліктері

Жиынтық бағалау белгілі бір оқу кезеңін (тоқсан, оқу жылы), сондай-ақ оқу бағдарламасына сәйкес бөлімдерді (ортақ тақырыптарды) оқып аяқтағаннан кейін жүргізіледі. Егер формативті бағалау оқушылардың оқу үдерісіндегі үлгерімін тексеретін болса, онда жиынтық бөлім/ортақ тақырыпты (БЖБ) және тоқсанды (ТЖБ) зерделеу аяқталғаннан кейін білім алушылардың құзыреттілік деңгейін анықтауға бағытталған. 1-қосымшада жиынтық бағалаудың мысалы келтірілген.

Бағалаудың екі түрі де сараланған тәсілді ескере отырып, мұғалімдердің көп деңгейлі тапсырмаларды әзірлеуін қамтиды. ТЖБ өткізу шеңберінде қажет болған жағдайда модерация жүргізіледі – бағалаудың объективтілігі мен ашықтығын қамтамасыз ету үшін балл қоюды стандарттау мақсатында ТЖБ бойынша білім алушылардың жұмыстарын талқылау процесі²⁶ (2.4-сурет).

Формативті бағалау, БЖБ және ТЖБ нәтижелері бойынша 2-11 сынып оқушыларына тоқсандағы оқу жетістіктерін бағалау кезінде ескерілетін балдар қойылады²⁷.

²⁶ Дәл сол жерде.

²⁷ Дәл сол жерде.

2.4-сурет. Жиынтық бағалаудың ерекшеліктері

Формативті және жиынтық бағалаудың негізгі функциялары 2.1-кестеде келтірілген.

2.1-кесте. Формативті және жиынтық бағалаудың мақсаты

Формативті (формативті) бағалау	Жиынтық (қорытынды) бағалау
Оқыту үшін бағалау	Оқытуды бағалау
Үздіксіз процесс	Белгілі бір уақыт кезеңі
Оқушылардың күшті және әлсіз жақтарының себептері	Есептілікті ұсыну
Қызметті түзету	Игеру деңгейін анықтау
Кері байланысты болжайды	Белгіленген нормалармен жетістіктердің арақатынасы
Мұғалім жалғыз «бағалаушы» емес	Мұғалімнің балл/баға қоюын қарастырады
Оқытуды жақсартуға бағытталған	Баға қою арқылы қорытындыларды шығаруға бағытталған

Дереккөз: Broadfoot, Patricia & Daugherty, Richard & Gardner, John & Harlen, Wynne & James, Mary & Stobart, Gordon. (2002). Assessment for Learning: 10 Principles. Research-based principles to guide classroom practice Assessment for Learning.

Критериалды бағалау бірнеше негізгі НҚА-мен, атап айтқанда білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, аралық және қорытынды аттестаттауды жүргізудің үлгілік қағидаларымен реттеледі. Сонымен қатар, білім беру стейкхолдерлері (ҰБА, НЗМ және т.б.) педагогтерге әдістемелік көмек көрсетеді, мектептерде формативті және жиынтық бағалауды жүзеге асыру бойынша түрлі нұсқаулықтар, жинақтар, нұсқаулықтар әзірлейді.

2. ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

СЫНЫПТА БАҒАЛАУДЫҢ НЕГІЗГІ КЕЗЕҢДЕРІ МЕН ПРИНЦИПТЕРІ

Сыныпішіліктық бағалау мектептерінде сапалы іске асыру нақты кезеңдері бар жүйелі тәсілді көздейді (2.2-сурет). Сонымен, формативті бағалау деңгейінде *оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақтың мақсаттарына айналдыру* негізгі кезең болып табылады. Бұл кезең сабақ аясында қол жеткізуге болатын нақты міндеттер мен күтілетін нәтижелерді анықтау үшін қажет. Бұл оқу процесін неғұрлым нақты құрылымдауға, оқытудың мазмұны мен әдістерін анықтауға мүмкіндік береді. Жиынтық бағалау деңгейінде мұғалімнің бірінші кезектегі міндеті *оқу бағдарламасының мазмұнына және оқу мақсаттарына бөлім/тақырып бойынша талдау жүргізу* болып табылады. Сондай-ақ, мақсаттарды, құрылымды, тапсырмалардың үлгілерін, тапсырмаларға балл қою схемаларын және т. б. қамтитын жиынтық бағалау тест ерекшеліктері (сипаттамалары) қолданылады.

Тағы бір маңызды кезең – сабақтың мақсаттарына (формативті бағалау кезінде) / оқу мақсаттарына (жиынтық бағалау кезінде) сәйкес *бағалау өлшемшарттарын* әзірлеу. Өлшемшарт – қойылған талаптарға сәйкестігінің белгісі және мінсіз орындалған тапсырманың көрсеткіштерін (дескрипторларымен) білдіреді²⁸. Әр сабақ оның мақсаттарын оқушыларға жеткізу және оларға жету өлшемшарттарын айту/көрсету үшін *сабақтың басында сұрақ / проблема* қоюдан басталады. Білім алушы сабақтың мақсатын түсініп, оған қалай жетуге болатындығын түсінуі керек.

Бағалау өлшемшарттары ойлау дағдыларының деңгейлері (білу мен түсіну, қолдану, сондай-ақ жоғары дәрежелі дағдылар) бойынша әзірленеді. Содан соң бағалау өлшемшарттары оқушыларға түсіндіріледі. Бұл кезеңге ерекше назар аударылады, өйткені оқушылардың белгілі бір

²⁸ «2023-2024 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2023. – 104 б.

нәтижелерге қол жеткізуі олардың нені және не үшін бағалау жоспарланғанын түсіну дәрежесіне байланысты.

Тапсырмалар мен дескрипторларды әзірлеу бағалаудың келесі кезеңі болып табылады. Тапсырмаларды әзірлеу кезінде білім алушылардың жеке білім беру мүмкіндіктерін (ЕББҚ, төмен немесе жоғары академиялық нәтижелер және т.б.) ескере отырып, сараланған тәсілді қолдану маңызды. Формативті және жиынтық бағалауға арналған тапсырмаларды мұғалімдер *академиялық адалдық* қағидаттарын сақтай отырып әзірлейді, базалық құзыреттіліктерді де, жоғары тәртіп дағдыларын да өлшеуге бағытталуы тиіс.

Тапсырмаларға дескрипторлар жасалады, олар оқушының тапсырманы сәтті орындау үшін орындауы қажет әрекеттерді егжей-тегжейлі сипаттайды. Дескрипторлар оқушыларға тапсырманы орындау кезінде қандай дағдылар мен білімді көрсету керектігін түсінуге көмектеседі, сонымен қатар күтілетін нәтижелерді анықтайды.

Тапсырмалардың жоғары сапасын қамтамасыз ету үшін педагогтердің әдістемелік бірлестігінің отырысында ТЖБ өткізер алдында тапсырмалардың оқу мақсаттарына, тапсырмалар көлеміне, тапсырмаларды орындауға арналған нұсқаулықтарға, орындалу уақытына сәйкестігін талқылау жүргізілетіні туралы ереже нормативті түрде бекітілген²⁹.

Формативті бағалау процесінде білім алушылардың білім беру процесінің белсенді қатысушылары болуы үшін педагогтер білім алушылар арасында *өзін-өзі және өзара бағалауды* ұйымдастырады. Бұл кезең оқушыларға бағалау өлшемшарттарын жақсы түсінуге, олардың оқу іс-әрекетіне де, сыныптастарының қызметіне де, нәтижеге әкелген бүкіл жұмыс процесіне сараптама жүргізуге мүмкіндік береді³⁰.

Оқушыларға өздерінің күшті және әлсіз жақтарын түсінуге, дағдыларын жетілдіру қажет бағыттарды анықтауға және мұғалімдерге оқушылардың қазіргі білім деңгейі мен дағдылары туралы ақпарат алуға,

²⁹ Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся для организаций среднего, технического и профессионального, послесреднего образования Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 марта 2008 года № 125. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 21 апреля 2008 года № 5191.

³⁰ Тимофеева М. Критериальное самооценивание и взаимооценивание как техника формирующего оценивания в начальной школе (<https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/450276-kriterialnoe-samoocenivanie-i-vzaimoocenivani>)

олардың оқыту тәсілдерін бейімдеуге және қосымша қолдау көрсетуге мүмкіндік беретін *бағалаудың әртүрлі әдістері* қолданылады.

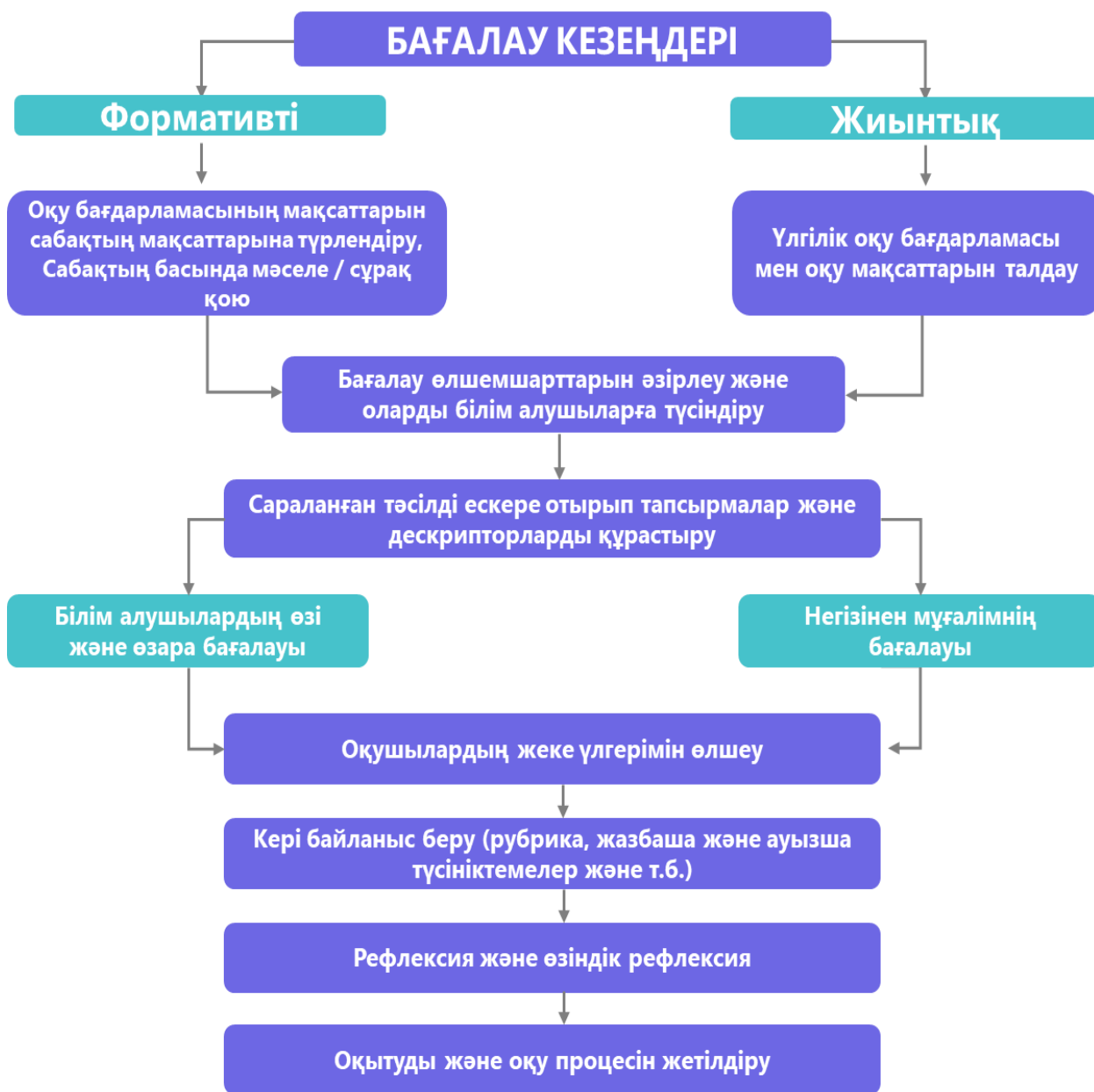
Кері байланыс беру де бағалаудың негізгі кезеңдерінің бірі болып табылады. Кері байланыс оқушылардың оқу кезінде қандай қиындықтарға тап болатынын анықтауға және оқытуды сәйкесінше түзетуге қызмет етеді. Формативті бағалау шеңберінде кері байланыс дереу, жеке және кешіктірілуі мүмкін. Атап айтқанда, жедел кері байланыс нақты уақыт режимінде түзетулер енгізуге және оқу жетістіктеріне жету үшін шешім қабылдауға бағытталған. Жеке кері байланыс икемді және оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескереді. Кешіктірілген кері байланыс негізінен жоғары үлгерімі бар оқушылар үшін қолданылады³¹.

Кері байланыс берудің әлемдегі ең кең таралған тәсілдерінің бірі – *рубрика*. Бағалау рубрикалары мұғалімнің оқушылардың құзыреттілігін қалай және қандай критерийлер бойынша бағалайтындығының анықтығын қамтамасыз ету мақсатында әзірленеді. Рубрикалар бағалау шеңберінде білім алушылар мен ата-аналарды әрбір өлшемшарт бойынша оқу жетістіктерінің деңгейі туралы хабардар ету үшін пайдаланады. Бағалау рубрикалары оқушыларға бағалау мақсаттары мен міндеттерін, сондай-ақ оларға жету жолдарын бағдарлауға көмектеседі. Оқушылар сонымен қатар мұғалімдерден немесе құрдастарынан (өзара бағалау шеңберінде) *жазбаша / ауызша түсініктемелер* ала алады, өзін-өзі бағалау шеңберінде тапсырмалардың *сәтті орындалуын тексеру парақтарын (чек-лист)* қолдана алады.

Бағалаудың соңғы кезеңдері: *сабақтың әртүрлі кезеңдерінде оқушылар арасында рефлексия ұйымдастыру және бағалау нәтижелері бойынша мұғалімнің өзіндік рефлексия жүргізу*. Бағалаудың жоғарыда аталған барлық кезеңдері оқытуды жетілдіруге және білім алушылар арасында оқу жетістіктерінің жоғары ілгерілеуін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді (2.5-сурет).

³¹ Structural Learning <https://www.structural-learning.com/post/strategies-for-assessment-for-learning>

2.5-сурет. Формативті және жиынтық бағалауды іске асыру кезеңдері

Критериалды бағалаудың негізгі принциптері:

- ✓ **Ашықтық:** бағалау оқушыларға алдын-ала белгілі объективті және түсінікті критерийлерге (өлшемшарттарға) негізделуі керек;
- ✓ **Объективтілік:** бағалау мұғалімнің жеке қалауы мен субъективті пікірінен тәуелсіз болуы керек. Бағалау оқушының нақты жетістіктеріне негізделуі керек;
- ✓ **Әділеттілік:** бағалау барлық оқушылар үшін әділ және тең болуы керек. Бағалауға жынысы, ұлты немесе әлеуметтік жағдайы сияқты сыртқы факторлар әсер етпеуі керек;

✓ Өңдеу тәсілі: бағалау оқушының дамуына ықпал етуі керек, оның күшті және әлсіз жақтарын түсінуге көмектесуі керек, сонымен қатар оның дағдылары мен білімін жетілдіруі керек;

✓ Формативті тәсіл: оқушылар кері байланыс алып, өз оқуына түзетулер енгізуі үшін бағалау үздіксіз болуы керек;

✓ Икемділік: бағалау оқушының жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескеруі керек. Мұғалім бағалау өлшемшарттарын оқытудың нақты шарттары мен мақсаттарына бейімдей алуы керек;

✓ Әр түрлі бағалау әдістері мен құралдарын қолдану: бағалау оқушылардың білімі мен дағдыларының әр түрлі аспектілерін бағалау үшін жазбаша жұмыстар, ауызша жауаптар, жобалау жұмыстары және т. б. әр түрлі формалар мен әдістерді қамтуы керек;

✓ Өзін-өзі және өзара бағалау: оқушылар өз жұмысын және құрдастарының жұмысын бағалау процесіне белсенді қатысуы керек. Бұл өзіндік рефлексияны, өзін-өзі бағалауды және кері байланыс беру қабілетін дамытуға көмектеседі³².

МҰҒАЛІМДЕРДЕ ҚИЫНДЫҚТАР ТУДЫРАТЫН БАҒАЛАУ КЕЗЕҢДЕРІ

2023 жылдың бірінші жартыжылдығында Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген елдің жалпы білім беретін мектептеріндегі критериалды бағалаудың қазіргі жүйесін зерттеу көрсеткендей, мұғалімдер сыныпшілік бағалауды жүзеге асыруда белгілі бір қиындықтарға тап болады³³.

Атап айтқанда, келесі әрекеттер қиындық тудырады:

1. Бағалау өлшемшарттары мен дескрипторларды әзірлеу.

Сауалнамаға қатысқан мұғалімдердің 40%-ға жуығы бағалау өлшемшарттары мен БЖБ және ТЖБ тапсырмаларын әзірлеу, бағалау өлшемшарттарын дескрипторлармен және тапсырмалармен сәйкестендіру кезінде ішінара немесе толығымен қиындайды. Формативті бағалау шеңберінде мұғалімдердің 46%-ы сабақтың мақсаттарына сәйкес бағалау өлшемшарттарын әзірлеуде ішінара

³² Руководство по критериальному оцениванию для учителей начальной школы: Учебно-метод. пособие /АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» /Под ред. О.И.Можаевой, А.С.Шилибековой, Д.Б.Зиеденовой. - Астана, 2016. - 48 с.

³³ Оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалаудың қолданыстағы жүйесін зерттеу нәтижелері бойынша аналитикалық есеп – Астана қаласы: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 162 б.

немесе толық дәрежеде, 42%-ы – бағалау өлшемшарттарына сәйкес дескрипторларды әзірлеуде қиындықтарға тап болады. Оқушыларға келетін болсақ, респонденттердің шамамен үштен бірі (31%-32%) барлық сабақтарда емес, тек кейбіреулерінде ғана сабақтың мақсаттары мен міндеттерін, бағалау өлшемшарттарын түсінетіндіктерін және бағалау өлшемшарттарын дескрипторлармен салыстыра алатындықтарын айтты.

2. Жоғары дәрежелі дағдыларды бағалауға тапсырмалар жасау. Педагогтердің жартысы жоғары тәртіп дағдыларын бағалауға БЖБ және ТЖБ тапсырмаларын дайындауда қиындықтарға тап болғанын атап өтті (*ішінара – 26,9%, толық көлемде – 23,5%*). Формативті бағалау бойынша осындай күрделі тапсырмаларды құрастыруға келетін болсақ, мұғалімдердің жартысынан көбі (*ішінара – 29,1%, толық көлемде – 24,5%*) қиындықтар туралы айтты.

3. Тиімді кері байланыс беру (атап айтқанда, рубрика түрінде). Кері байланыс әр оқушының білім беру траекториясын түзетудің тиімді құралы болып табылады, сондықтан мұғалімдерге сындарлы кері байланыс беру маңызды. Сауалнамаларға сәйкес, педагогтардың 42%-ы білім алушыларға күнделікті сапалы кері байланыс беру әртүрлі дәрежеде (*ішінара немесе толық көлемде*) қиынға соғатынын айтты. Рубрика кері байланыс беру құралы ретінде ең сирек қолданылады. Сауалнамаға қатысқан мұғалімдердің 44%-дан астамы формативті және жиынтық бағалау шеңберінде бағалау рубрикаларын құруда қиындықтарға тап болғанын айтты. Оқушылардың көпшілігі (71%) негізінен мұғалімдердің кері байланысы ауызша түсініктеме, 39% – жазбаша түсініктеме екенін атап өтті. Сауалнамаға қатысқан оқушылардың төрттен бір бөлігі (24%) мұғалімнің қосымша түсініктемесіз негізінен балдар мен баға түрінде кері байланыс алады.

4. Өзін-өзі бағалау және өзара бағалау. Өз жұмыстары мен сыныптастарының жұмысын бағалау білім алушыларға өз үлгерімін талдауға, қателіктердің себебін және оларды жою жолдарын табуға мүмкіндік береді. Сауалнама нәтижелері бойынша сауалнамаға қатысқан оқушылардың 2/3 бөлігі өзін-өзі бағалау (66%) және өзара бағалау (63%) дағдыларын жоғары бағалайды. Бұл ретте сауалнамаға қатысқандардың төрттен бірінен астамы (27%) *ішінара* өзін-өзі бағалау

және өзара бағалау дағдылары бар деп жауап берді. Сабақтарда өзін-өзі бағалау және өзара бағалау жиілігіне келетін болсақ, оқушылардың жартысынан азы (44%) бұл бағалау әдістері сабақтарда жиі жүргізілетінін атап өтті. Тек әрбір бесінші оқушы (19%) өзін-өзі және өзара бағалауды жүзеге асыру қиындық тудырмайды деп жауап берді. Осылайша, оқушылардың жауаптары мұғалімдердің өзін-өзі және өзара бағалау процедураларын ұйымдастыру дағдыларын күшейтудің маңыздылығын көрсетеді.

5. ЕББҚ және/немесе академиялық нәтижелері төмен оқушыларды формативті және жиынтық бағалау. Жиынтық бағалау бөлігінде педагогтердің жартысы әртүрлі дәрежеде (*ішінара* – 25,1%, *толық көлемде* – 24,5%) ЕББҚ бар білім алушылар үшін БЖБ немесе ТЖБ үшін оқу мақсаттарын таңдау және бейімдеу кезінде қиындықтарға тап болғанын айтты. Мұғалімдердің 28%-ы ЕББҚ және/немесе академиялық нәтижелері төмен балаларды формативті бағалауда *ішінара* қиындықтардың бар екендігін көрсетті. Респонденттердің саны дерлік (27%) бұл әрекетте *толық* қиындықтарға тап болғанын атап өтті.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, тиісті әдістемелік көмек көрсету үшін бұдан әрі отандық мұғалімдер арасында еі көп қиындықтар туғызатын кезеңдерге ерекше назар аудара отырып, ішкі сыныптық бағалауды жүзеге асыру бойынша практикалық ұсыныстар ұсынылады.

 Ұсынымдар отандық және шетелдік педагогтердің озық тәжірибелері негізінде әзірленді және [міндетті емес, ұсынымдық сунатқа](#) ие. Бұл ұсыныстар мұғалімдерге ұсынылған құралдарды сыныпшілік бағалаудың жеке тәжірибесіне бейімдеуге бағытталған.

ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТТАРЫН САБАҚ МАҚСАТТАРЫНА ТҮРЛЕНДІРУ

Күнделікті бағалаудың тиімділігі мұғалімнің сабақ мақсаттарын сауатты қоюына тікелей байланысты. Сабақтың мақсаты оқу бағдарламасының мақсаттарынан қалыптасып, мұғалімге де, оқушыларға да түсінікті болуы керек. Егер оқу бағдарламасының мақсаттары белгілі бір оқу кезеңінің қорытындысы бойынша білім алушылардың үлгерімі мен жетістіктерін бағалауға көмектесетін оқу процесінің стандарттары мен үміттерін анықтаса, онда сабақтың мақсаттары мұғалімнің өзіне және оның оқушыларына сабақ өткізу барысында қоятын нақты және анық тұжырымдалған ниеттерін білдіреді.

Сабақтың мақсаттары оқушылардың сабақ аяқталғаннан кейін не білуі, түсінуі немесе жасай алуы керек екенін анықтайды. Мақсаттар жаңа білімді игеруге, дағдылар мен біліктілікті дамытуға, белгілі бір қасиеттерді қалыптастыруға, ойлау процестерін дамытуға немесе тақырыпқа деген ынта мен қызығушылықты арттыруға байланысты болуы мүмкін³⁴.

Төмендегі кестеде *оқу жоспарының мақсаттары мен сабақтың мақсаттары* арасындағы айырмашылық көрсетілген. Мұғалім үшін оқушылардың оқу кезеңінің (бөлім/тоқсан/жыл) қорытындысы бойынша оқу бағдарламасынан ал атын үміттерін және сабақ қорытындысы бойынша не алатынын ажырату маңызды (2.2-кесте).

2.2-кесте. Оқу мақсаттары мен сабақ мақсаттары арасындағы айырмашылықтар

	Оқу мақсаттары	Сабақ мақсаттары
Білдіру	Оқу бағдарламасына сәйкес жалпы білім беру тәжірибесіне қатысты сіздің үміттеріңіз	Мақсатқа жету үшін оқу стратегиялары мен сабақ материалдарына қатысты сіздің таңдауыңыз
Ұсыну	Сіздің оқу бағдарламасына көзқарасыңыз және одан күтілетін нәтижелер	Сабақтың соңында оқушыларыңыз не істей алатынын күту

³⁴ Learning intentions and success criteria https://www.aitsl.edu.au/docs/default-source/feedback/aitsl-learning-intentions-and-success-criteria-strategy.pdf?sfvrsn=382dec3c_2

Сипаттау	Сіздің өлшеуге келмейтін ұзақ мерзімді мақсаттарыңыз	Оқушыларды бағалайтын бағалау сұрақтары/ тапсырмалары
Беру	Сіз білім алушыларыңыз үшін оқу бағдарламасы негізінде жасағыңыз келетін тәжірибе	Сіздің стандарттарыңыз және сабақтан үміт күту

Дереккөз: Learning Goals & Objectives in Course Design: How To Prepare a Great Lesson Plan (2023) <https://www.learnworlds.com/learning-goals-objectives/#learning-goals>

Оқу мақсаттары мен сабақ мақсаттары арасындағы айырмашылықтардың көрнекі мысалы үшін төменде «Өнер» және «Фотошопты қолдану» пәндік бағыттары бойынша оқу мақсаттары мен сабақ мақсаттарын көрсететін кесте берілген (АҚШ тәжірибесі) (2.3-кесте).

2.3-кесте. «Өнер» және «Фотошопты қолдану» пәндік бағыттары мысалында оқыту мақсаттары мен сабақ мақсаттары арасындағы айырмашылықтар (АҚШ)

	«Өнер»	«Фотошопты қолдану»
Оқу мақсаты	Оқушылар көркем баспа туралы бәрін білетін болады	Оқушылар Photoshop CS5 бағдарламасын қалай пайдалану керектігін біледі
Сабақ мақсаты	1) Білім алушылар басып шығарудың ағаш кесу немесе литография екенін анықтай алады; 2) Білім алушылар бұл сәйкестендіруді негіздей алады	1) Білім алушылар қабаттармен манипуляция жасай алады; 2) Оқушылар түстерді реттей алады; 3) Оқушылар қарапайым тұтас сызықтармен сурет сала алады; 4) Білім алушылар түс ауысуымен арнайы эффекттер жасай алады

Дереккөз: Learning Goals & Objectives in Course Design: How To Prepare a Great Lesson Plan (2023) <https://www.learnworlds.com/learning-goals-objectives/#learning-goals>

Сабақтың мақсаттары *нақты, қысқа, бақыланатын және өлшенетін болуы керек*. Сабақтың әрбір мақсаты білім алушылардың үлгерімінің бір нақты аспектісіне бағытталуы және іс-әрекеттің бір етістігімен көрсетілуі тиіс. Оқытудың мақсатын сабақтың мақсатына айналдыру үшін мұғалімдер білім алушылар оқу барысында ақпаратты өңдейтін белгілі бір тәртіп бар екенін түсінуі керек. Блум таксономиясы

осы табиғи тәртіпті түсінуге көмектеседі (білім, түсіну, қолдану, талдау, синтез, бағалау). Келесі кестеде мұғалімнің оқу мақсаттарына жету үшін сабақта қандай әрекеттер жасай алатындығы көрсетілген (2.4-кесте).

2.4-кесте. Оқу деңгейлерінің оқу мақсаттарына және сабақтағы әрекеттерге сәйкестігі

Оқу деңгейлері	Оқу мақсаттарына жетуге көмектесетін әрекеттер	Сабақ пен оқу мақсаттарына жетелейтін сабақтағы әрекеттердің (тапсырмалардың) мысалдары
Білім	Еске түсіру, айту, көрсету, салыстыру, тізімдеу, белгілеу, анықтау, дәйексөз келтіру, атау, миға шабуыл жасау	Тест, жұмыс парағы, викторина, терминология, фактілер, кесте
Түсіну	Салыстыру, қарама-қарсы қоя білу, көрсету, анықтау, есеп беру, сипаттау, жалпылау, қарау, түсіндіру, каталогтау	Интерпретация, қысқаша түйіндеме, тест, түсіндіру, шолу, тапсырмаларды салыстыру
Қолдану	Әзірлеу, ұйымдастыру, пайдалану, іріктеу, модельдеу, таңдау, жобалау, аудару, эксперимент жасау, суреттеу (иллюстрация)	Есеп, диаграмма, график, иллюстрация, жоба, бейне, кейс-стади, журнал жүргізу
Талдау	Талдау, санаттау, жіктеу, ажырату, зерттеу, саралау, есептеу, шешу, ретке келтіру	Үлгі, есеп, жоба, шешім, пікірталас, кейс-стади негізіндегі шешім
Синтез	Біріктіру, құрастыру, шешу, тұжырымдау, бейімдеу, әзірлеу, жасау, тексеру, жобалау	Мақала, есеп, эссе, эксперимент, композиция, аудио немесе бейнеөнімдері, сурет, графика, дизайн

Бағалау	Бағалау, анықтау, өлшеу, іріктеу, қорғау, рейтинг жасау, ажырату, талқылау, негіздеу, қорытынды жасау, ұсыну	Құрдастарды өзара бағалау және өзін-өзі бағалау, кері байланыс кестелері, жазбаша кері байланыс
----------------	--	---

Дереккөз: Learning Goals & Objectives in Course Design: How To Prepare a Great Lesson Plan (2023)

<https://www.learnworlds.com/learning-goals-objectives/#learning-goals>

Сабақтың мақсаттары оқу бағдарламасының мақсаттарынан дұрыс

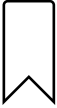
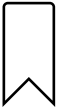

Сабақтың мақсаттарын құру бойынша ұсыныстар:

- ✓ Оқу бағдарламасының әр бөлімі үшін 2-3 мақсат әзірлеу туралы ойланыңыз;
- ✓ Егер бірнеше мақсат болса, оларды ішкі санаттарға бөліңіз;
- ✓ Қарапайым тілді қолданыңыз, мақсатты түрде сөйлеңіз (мысалы: «Сіз ... істей аласыз»), қысқа және нақты мақсаттар қойыңыз;
- ✓ Сабақтың мақсатын білдіру үшін бір сөйлемнен артық сөйлем қолданбаңыз;
- ✓ Бір мақсатқа бірнеше етістікті қоспаңыз – әр әрекет әр түрлі өлшеніп, бағаланатындықтан, әр етістік әр түрлі мақсатта болуы керек;
- ✓ Оқушыларға сабақтың мақсаттары туралы үнемі хабарлаңыз, мысалы, оқушылармен қысқа пікірталастар ұйымдастыру, тақырыптық бейнеролик жазу арқылы және т. б.

өзгертілгеніне және білім алушыларға түсіндірілгеніне көз жеткізу үшін мұғалімдер «әрқашан / кейде / ешқашан» техникасы арқылы өзін-өзі және өзара талдау жасай алады. Бұл әдіс мұғалімдердің рефлексиясы келесі сұрақтарды ұсынады: «Мен әдетте білім алушылармен сабақтың мақсаттарын талқылаймын», «мен оқушыларға сабақтың мақсаттарын қолжетімді және түсінікті түрде түсіндіруге тырысамын», «мен сабақтың тақырыбына байланысты терминдер мен сөздерді қолданамын», «мен сабақтың мақсаты анық және менің пәнім бойынша оқытудың жалпы көрінісімен байланысты екеніне көз жеткіземін», «мен

қойған сабақтың мақсаттары – нақты, өлшенетін, қол жеткізуге болатын және шынайы», «мен сабақ барысында сабақтың мақсаттарына үнемі ораламын» (2.5-кесте).

2.5-кесте. Сабақтың мақсаттарын дұрыс қою бойынша мұғалімдердің өзін-өзі және өзара диагностикасы

Нұсқалардың бірін пайдаланып жауабыңызды белгілеңіз	Әрқашан	Кейде	Ешқашан
Мен әдетте оқушылармен сабақтың мақсаттарын талқылаймын			
Мен оқушыларға сабақтың мақсаттарын қолжетімді және түсінікті түрде түсіндіруге тырысамын			
Мен сабақ тақырыбына қатысты терминдер мен сөздерді қолданамын			
Мен сабақтың мақсаты анық және менің пәнім бойынша оқытудың жалпы көрінісімен байланысты екеніне көз жеткіземін			
Мен қойған сабақтың мақсаттары – нақты, өлшенетін, қол жеткізуге болатын және шынайы			
Мен сабақ барысында сабақтың мақсаттарына үнемі ораламын			

Дереккөз: https://www.aitsl.edu.au/docs/default-source/feedback/aitsl-learning-intentions-and-success-criteria-strategy.pdf?sfvrsn=382dec3c_2

Осылайша, оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақтың мақсаттарына айналдыру мұғалім меңгеруі керек бірінші кезектегі дағды деп қорытынды жасауға болады. Мұғалім оқу мақсаттарын сабақ

мақсаттарына дұрыс өзгерте алғаннан кейін, сабақтан күтілетін нәтижелер нақты және түсінікті болады. Сонымен қатар, оқушылар сабақ барысында немесе сабақ соңында олар үшін қиын сәттерді байқап, кері байланыс бере алады, бұл мұғалімге бөлімнің / тоқсанның аяқталуын күтпей *оқытуды уақытылы жақсартуға және жетілдіруге мүмкіндік береді.*

Сабақтың мақсаттарын оқушылар толық түсінуі үшін сабақтың басында *сұрақ / мәселе қою кезеңі қажет.* Сабақтың басында сұрақ / мәселе қоюдың бірнеше артықшылықтары бар:

1. *Оқушылардың назарын аудару және белсендіру:* сұрақ / мәселе қызығушылықты тудырады, бұл оқушылардың назарын аударуға және оларды жаңа білімді игеруге дайындауға көмектеседі;

2. *Алдын ала / алдыңғы білімді жандандыру:* сұрақ немесе мәселе алдыңғы зерттелген тақырыптармен немесе біліммен байланысты болуы мүмкін, бұл оқушылардың алдын ала білімдерін белсендіруге және жаңа және бұрыннан үйренген материал арасында байланыс орнатуға мүмкіндік береді;

3. *Оқытуға дайындық:* сұрақ / мәселе қою оқушыларға сабақ барысында не үйренетінін немесе не шешетінін түсінуге көмектеседі, бұл нақты мақсат пен оқу бағытын жасайды;

4. *Сыни ойлауды дамыту:* сұрақ немесе мәселе қою оқушыларды ақпаратты талдауға, синтездеуге және бағалауға ынталандыруы мүмкін, бұл олардың сыни ойлауын және нақты өмір контекстінде тапсырмалар мен сұрақтарды шешу қабілетін дамытуға ықпал етеді;

Сабақ мақсаттары келесі жағдайларда ең тиімді болады:

- ✓ сабақ мақсаттары білім алушылардың алдына тиісті міндеттер қояды;
- ✓ сабақ мақсаттары педагогикалық қызмет пен оқу тапсырмаларына, сондай-ақ бағалау міндеттеріне сәйкес келеді;
- ✓ оқушылар сабақ мақсаттарға қол жеткізуге деген ұмтылыспен бөліседі, өйткені олар кері байланыс іздеуге бейім болады;
- ✓ сабақ мақсаттарды жалпылауға болады, бұл алынған дағдыларды нақты өмірдің әртүрлі контексттеріне тиімді тасымалдауға мүмкіндік береді

5. *Өзін-өзі зерттеуге ынталандыру*: мәселе / сұрақ қою оқушылардың өз бетінше жауап іздеуге деген ұмтылысын тудырады, бұл олардың өзін-өзі оқыту және өзіндік жұмыс дағдыларын дамытуға ықпал етеді³⁵.

Жалпы, сабақтың басында мәселе / сұрақ қою материалды тиімдірек игеруге және оқушылардың ойлау дағдыларын дамытуға ықпал ететін ынталандырушы және белсенді білім беру ортасын құруға көмектеседі.

САБАҚТЫҢ МАҚСАТТАРЫНА / ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТТАРЫНА СӘЙКЕС БАҒАЛАУ ӨЛШЕМШАРТТАРЫН ӘЗІРЛЕУ

Сабақтың қол жетімді және түсінікті мақсаттары мен бағалау өлшемшарттары оқушыларға сабаққа белсенді қатысуға және өз білімдері мен құрдастарының білімдерін бағалау арқылы үлес қосуға мүмкіндік береді. Оқушылардың бағалау мақсаты мен өлшемшарттарын түсіну олардың күрделі материалды тереңірек игеруіне ықпал етеді. Мақсат не екенін және оған қарай жылжу кезінде оның қалай көрінетіні туралы нақты түсінік «когнитивті маяк» ретінде әрекет ете алады, оның көмегімен оқушылар оқуын сәтті ұйымдастырып, бағдарлай алады³⁶.

2.6 және 2.7-кестелерде қазақстандық мектептердің бірінде орыс тілі мен математика бойынша жазбаша жұмыстарды бағалау өлшемшарттарының мысалдары келтірілген.

2.6-кесте. «Орыс тілі» пәні бойынша жазбаша жұмыстарды бағалау өлшемшарттарын әзірлеу мысалы (Қазақстан)

Орыс тілі бойынша жазбаша жұмыстарды бағалау өлшемшарттары		
№	Бағалау өлшемшарты (критерийі)	Балл
1	Жұмыс толық көлемде орындалды, онда қателер мен түзетулер жоқ, хаттың талаптарына сәйкес ұқыпты жазылған.	5
2	Жұмыс толық көлемде орындалды, онда екіден көп емес орфографиялық қателер жіберілді. Жұмыс таза орындалды,	4

³⁵ Активные методы преподавания и обучения (2012): [file:///C:/Users/Uba.4/Downloads/1495434598304%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Uba.4/Downloads/1495434598304%20(1).pdf)

³⁶ Learning goals - why they are important for the learning process (2022): <https://skillbest.com/en/learning-goals-why-they-are-important-for-the-learning-process/#:~:text=Learning%20goals%20are%20statements%20of,achievable%2C%20relevant%2C%20and%20time d.>

	бірақ каллиграфия нормаларынан шамалы ауытқуларға жол берілді.	
3	3-5 орфографиялық қателер жіберілген жазбаша жұмыс. Жұмыс үстірт жазылған.	3
4	5-тен астам орфографиялық қателері бар жазбаша жұмыс, жұмыс ұқыпсыз жазылған.	2
<p>Жұмыстағы қателік:</p> <ul style="list-style-type: none"> сөздерді жазу кезінде орфографиялық ережелерді бұзу; сөздердегі әріптерді өткізіп жіберу және бұрмалау; сөздерді ауыстыру; осы сыныптың бағдарламасы шегінде тыныс белгілерінің болмауы; сөздік сөздердің дұрыс жазылмауы. 		
<p>Жұмыстағы бір қателік үшін:</p> <ul style="list-style-type: none"> екі түзету; тыныс белгілерінің екі қателігі; бір сөздегі қателерді қайталау 		
<p>Келесілер өрескел қателер болып саналады:</p> <ul style="list-style-type: none"> сөзде бір әріпті қайталау; аяқталмаған сөз; бір бөлігі бір жолда жазылған, ал екінші бөлігі алынып тасталған сөзді екінші қатарға түсіру; сөйлемде екі рет жазылған бір сөз. 		

Дереккөз: Бастауыш сынып мұғалімі Е. В. Гроня "Рудный қаласы әкімдігінің № 10 мектеп – гимназиясы" КММ

2.7-кесте. «Пайыздар» бөлімі үшін «Математика» пәні бойынша жазбаша жұмысты бағалау өлшемшарттарын әзірлеу мысалы (Қазақстан)

Бағалау өлшемшарты (критерийі)	№ тапсырмалар	Дескрипторлар	Балл
		Білім алушы	
Бөлшекті пайыз түрінде ұсынады, пайызды бөлшекке аударады.	1	ондық бөлшекті пайызға аударады	1
		қарапайым бөлшекті пайызбен аударады	1
		пайыздарды бөлшектерге аударады	1
Санның пайызын есептейді	2	өрнек жасайды	1
		санның пайызын табады (100-ден аз)	1
		өрнек жасайды	1

		санның пайызын табады (100-ден жоғары)	1
Берілген пайыз бойынша санды анықтайды	3	өрнек жасайды	1
		берілген пайыз бойынша санды табады	1
Есептерді пайызбен шешеді	4	тапсырманың шарты бойынша қысқаша жазбаны жазады	1
		иттердің санын %-бен анықтайды	1
		санның пайызын табады	1
Есептерді пайызбен шешеді	5	тапсырманың шарты бойынша қысқаша жазбаны жазады	1
		үшінші күнді %-бен білдіреді	1
		оның пайызы бойынша санды табады	1
		есептеулер жүргізеді және жауапты жазады	1
Барлық балдар			16

Дереккөз: математика пәнінің мұғалімі Ефимик М. Н., Шәкәрім атындағы КММ гимназиясы. Қарағанды қ.

2.8-кестеде биология, математика, тарих және әдебиет сияқты пәндер бойынша сабақтың мақсаттары негізінде бағалау өлшемшарттарын әзірлеу бойынша АҚШ мұғалімдерінің тәжірибесі келтірілген. Бұл мысалдар әртүрлі бағалау өлшемшарттары арқылы сабақ мақсаттарына қалай жетуге болатынын зерттеуге мүмкіндік береді. Алынған білімді нақты *өмір контекстінде* пайдалануға бағытталған әзірленген бағалау өлшемшарттарының тәжірибеге бағытталған тәсілін атап өткен жөн.

2.8-кесте. Биология, математика, тарих және әдебиет пәндері мысалында сабақ мақсаттарына негізделген бағалау өлшемшарттарын әзірлеу мысалдары (АҚШ)

Сабақтың мақсаттары	Бағалау өлшемшарттары
Біз фотосинтездің және жасушалық тыныс алудың маңыздылығын білеміз	<p>Мен келесі әрекеттерді орындай аламын:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● химиялық реакциялар арқылы тағамда энергияның қалай жиналатынын түсіндіру; ● Өсімдіктің әртүрлі бөліктері фотосинтезге қажетті материалдарды қалай жинайтынын анықтау және түсіндіре алу; ● өсімдіктердің өсу және энергия алу үшін қажетті тағамды өндіру үшін фотосинтезді қалай пайдаланатынын модельдеу;

	<ul style="list-style-type: none"> ● жануарлардың жасушалық тыныс алу арқылы өсімдіктерден энергия алуға қабілеттілігін модельдеу; ● зат пен энергияның экожүйе арқылы қалай қозғалатыны туралы ғылыми түсініктеме жасау үшін модельді (қоректік желісі) пайдалану
Біз бөлшектерді салыстыруды үйренеміз	<p>Мен келесі әрекеттерді орындай аламын:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● бөлшектерді салыстыру үшін модельдер салу; ● бөлшектерді салыстыру кезінде таңбаларды қолдану; ● бөлшектерді салыстыру үшін тең бөліктердің өлшемін қалай қолдануға болатынын түсіндіру; ● бөлшектерді салыстыру дұрыс немесе бұрыс екенін дәлелдеу үшін сенімді дәлелдер келтіру және / немесе сыни тұрғыдан дәлелдеу
Біз әртүрлі зерттеу әдістері арқылы ел үкіметінің құрылымын, соның ішінде биліктің бөлінуін және оның тежеу мен тепе-теңдік жүйесін талдаймыз	<p>Мен келесі әрекеттерді орындай аламын:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● биліктің үш тармағын анықтау және әр тармақтың функциялары мен рөлдерін сипаттау; ● биліктің бөлінуімен белгіленген биліктің әр тармағының шектеулерін сипаттау; ● бақылау мен тепе-теңдік жүйесі билік тармақтары арасындағы күш тепе-теңдігін қалай құратынын талдау; ● бастапқы және қайталама көздерден алынған ақпаратты дереккөздер ұсынатын көзқарастағы негізгі ұқсастықтар мен айырмашылықтарды ескере отырып, растайтын сұрақтарға жауап беретін мәлімдемелерді әзірлеу үшін пайдалану және біріктіру; ● ел тарихындағы мысалдарды қолдана отырып, жергілікті, аймақтық және жаһандық мәселелерді шешу үшін адамдар қолдана алатын әртүрлі тәсілдерді түсіндіру
Біз мәтіннің негізгі идеясын анықтауды үйренеміз	<p>Мен келесі әрекеттерді орындай аламын:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● мәтіннің негізгі идеясын анықтау; ● мәтіндегі негізгі мәліметтерді тізімдеу; ● мәтіннің негізгі идеясын анықтау үшін негізгі мәліметтерді талдау; ● негізгі идеяның мәтінде қалай көрінетінін талдау және негізгі идеяның айналасындағы ойларды растайтын тиісті дәлелдер келтіру

Дереккөз: Formative Assessment. Oregon Department of Education. https://www.oregon.gov/ode/educator-resources/standards/Documents/CDL%20Digital%20Toolkit/FormativeAssessmentSupplement2020_21.pdf

САРАЛАНҒАН ТӘСІЛДІ ҚОЛДАНА ОТЫРЫП ТАПСЫРМАЛАР ҚҰРАСТЫРУ ЖӘНЕ ДЕСКРИПТОРЛАРДЫ ӘЗІРЛЕУ

Дескрипторлар бағалау өлшемшарттарымен және бағалау рубрикаларымен тығыз байланысты. Сонымен, рубрикалар оқушының не үшін оқитынын көрсетеді, критерийлер оқушының не үйренуі керектігін көрсетеді, ал дескрипторлар оны қалай жасай алатынын көрсетеді (*Dawson P., 2017*). Осылайша, дескрипторларды әзірлеу критериалды бағалау процесінде міндетті кезең болып табылады (2.9-кесте).

2.9-кесте. Оқу мақсаттарын бағалау өлшемшарттарына және тапсырма дескрипторларына түрлендіру мысалдары

Оқу мақсаты	Бағалау өлшемшарты (критерийі)	Тапсырма дескрипторларының мысалы
Бірқалыпты түзу сызықты қозғалыстағы арақашықтық формуласын: $s=v \cdot t$, $t=s:v$, $v=s:t$ қуып жету қозғалысы мен қалып қою қозғалысына байланысты формулаларды және қалдықпен бөлу формуласын: $a=b \cdot c+r$ шығарып алу және қолдану	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • $s=v \cdot t$, $t=s:v$, $v=s:t$ түзу сызықты, біркелкі қозғалыстағы жолдар формуласын қолданады 	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • түзу сызықты қозғалыс кезінде жол формуласын қолданады; • қозғалыс уақытын есептейді; • қозғалыс жылдамдығын есептейді; • қашықтықты есептейді
Төрт амалдан артық жақшалы және жақшасыз өрнектерде амалдардың орындалу тәртібін анықтау, олардың мәнін табу	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • жақшалы және жақшасыз сандық өрнектердегі әрекеттер тәртібін анықтайды • сандық өрнектердің мәндерін табады 	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • жақшасыз сандық өрнектегі әрекеттер тәртібін көрсетеді; • жақшалы сандық өрнектегі әрекеттер тәртібін көрсетеді
Антикалық мәдениетпен байланыс орнату арқылы Қайта өрлеу дәуірінің	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • Шығыс ойшылдарының жетістіктерін анықтайды 	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • Шығыс ойшылдарын ғылым мен мәдениеттің дамуына қосқан үлесі негізінде дұрыс анықтайды

мәдениетін (бейнелеу, мүсін өнері) сипаттау	<ul style="list-style-type: none"> • сәйкестіктерді белгілейді • Қайта өрлеу дәуірінің шығармаларын атайды 	<ul style="list-style-type: none"> • еңбек пен гуманистік авторды дұрыс байланыстырады • суреттерге сүйене отырып, автор мен жұмыстың атауын дұрыс атайды
Суретте кескінделген құрама пішіндердің және қоршаған ортадағы жазық пішіндердің ауданын анықтау;	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • тіктөртбұрыштың ауданын табады және қолданады 	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • үлкенірек тіктөртбұрыштың ауданын табады; • кішірек тіктөртбұрыштың ауданын табады; • фигураның боялған бөлігінің ауданын табады
Қазақстан картасында өз облысын, ірі өзендерін, қалалары мен жолдарын көрсету	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • картадан нысандарды табады 	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • дәптерге өз облысының, өзендерінің және ірі қалаларының аттарын жазады; • Қазақстан картасынан өз облысын, ірі қалалары мен өзендерін табады
Екітаңбалы сандарды оқу, жазу және салыстыру, үштаңбалы сандарды оқу, жазу және салыстыру	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • екітаңбалы, үштаңбалы сандар мен салыстыру белгілерін ажыратады 	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • екітаңбалы сандарды ажыратады • үштаңбалы сандарды ажыратады • салыстыру белгілерін қолданады
Ұзындығы, салмағы, көлемі (сыйымдылығы), уақыты бойынша шамаларды ажырату; оларды өлшеу үшін өлшемдер мен құралдарды таңдау;	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • ұзындық бірліктерін салыстырады 	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • ең биік және ең төменгі ағаштарды анықтайды
Судың агрегаттық күйінің өзгеру процесін зерттеу	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • судың агрегаттық күйінің өзгеруі туралы білімді іс жүзінде қолданады • судың физикалық өзгеруін салыстырады • өз пікірлерін білдіреді 	Білім алушы: <ul style="list-style-type: none"> • табиғаттағы судың үш күйін (сұйық, қатты, газ тәрізді) ажыратады; • мұғалімнің көмегімен тәжірибелер жүргізеді • суретті қолдана отырып, судың өзгеруін ажыратады • өз тәжірибесіне сүйене отырып, қорытындылайды

Төменде бастауыш сынып оқушыларына арналған ағылшын тілі сабағында бағалау өлшемшарттары негізінде дескрипторларды құрастыру бойынша отандық педагогтердің тәжірибесі келтірілген (2.10-кесте).

2.10-кесте. Ағылшын тілі сабағында дескрипторларды құрастыру мысалы (Қазақстан)

Бағалау өлшемшарттары	№ тапсырма	Дескрипторлар	Балл
Мәтін мазмұны бойынша сұрақтарға жауап береді	1	Білім алушы: Мәтінде не туралы айтылғанын анықтайды	1
		Саяхат орнын атайды	1
		Гүлдердің атауын анықтайды	1
		Салыстыру кезінде сипаттама сөздерді қолданады	1
		Неліктен гүл шоқтары алтын деп аталатынын түсіндіреді	1
Сипаттама/ салыстыру сөздерін қолдана отырып, заттарды сипаттайды	2	Кез-келген гүлді сипаттайды: түсі, пішіні, өлшемі бойынша	1
		Сипатталған гүлді бақбақ гүлімен салыстырады	1
Сөздердегі дыбыстарды бөлектейді және олардың белгілерін ажыратады (дауысты екпінді/ екпінсіз)	3	Дыбыстық схеманы сызып, «кеме» сөзіне екпін түсіреді	1
		Дыбыстық схеманы сызып, «зәкір» сөзіне екпін қояды	1
Барлық балдар			9

Дереккөз: Ағылшын тілі бойынша өлшемшартты түрде бағалау «1 сынып», Авторы: ағылшын тілі мұғалімі Алимжанова К. К.

Мысалдан көріп отырғанымыздай, мұғалім тапсырмаға дескрипторларды нақты тағайындайды және әр дескрипторға күтілетін

балл қояды. 2-қосымшада бағалау өлшемшарттары мен дескрипторлары бар сабақта формативті бағалау басқа мысалдары келтірілген.

Шетелдік мысалдардың ішінде А (білім және түсіну), В (қолдану), С (ақпаратты өңдеу), D (байланыс орнату) төрт негізгі өлшемшарт аясында дескрипторларды әзірлеу бойынша ресейлік мұғалімдердің тәжірибесін атап өтуге болады (2.11-кесте).

2.11-кесте. Алгебра сабағында дескрипторларды құрастыру мысалы (Ресей)

Өлшемшарт (Критерий)	Дескрипторлар
А (білу және түсіну)	Оқушы квадрат теңдеудің анықтамасын біледі
	Оқушы берілген квадрат теңдеудің анықтамасын біледі
	Оқушы толық емес квадрат теңдеулердің анықтамалары мен формулаларын біледі
	Оқушы дискриминант формулаларын және квадрат теңдеудің түбірлерін біледі
	Оқушы дискриминант формулаларын және квадрат теңдеудің түбірлерін біледі, онда екінші коэффициент жұп сан болып табылады
	Оқушы дискриминант формулаларын және екінші коэффициент жұп сан болатын берілген квадрат теңдеудің түбірлерін біледі
	Оқушы толық емес квадрат теңдеулерді шешу алгоритмін біледі
	Оқушы Виет теоремасын және Виет теоремасына кері теореманы біледі
В (қолдану)	Оқушы толық емес квадрат теңдеулерді шешу алгоритмін қолданады
	Оқушы дискриминант формулаларын және квадрат теңдеудің түбірлерін қолданады
	Оқушы дискриминант формулаларын және квадрат теңдеудің түбірлерін қолданады, онда екінші коэффициент жұп сан болып табылады.
	Оқушы дискриминант формулаларын және берілген квадрат теңдеудің түбірлерін қолданады, онда екінші коэффициент жұп сан болып табылады.
	Оқушы Виет теоремасын және Виет теоремасына кері теореманы қолданады
С	Оқушы теңдеудің түрін анықтай алады және оны шешу үшін тиісті формуланы қолдана алады.

(ақпаратты өңдеу)	Оқушы квадрат теңдеулерді құрастыру мәселелерін шеше алады
	Оқушы математикалық модельдер жасай алады
	Оқушы шешудің ұтымды әдістерін таңдап қолдана алады
	Оқушы негізделген қорытындылар немесе дәлелдер жасай алады
D (байланыс орнату)	Оқушы ауызша және жазбаша сөйлеуде математикалық тілді және математикалық бейнелеу формаларын сауатты қолданады.
	Оқушының пайымдауы логикалық тұрғыдан толық аяқталған және қысқа болады
	Оқушы қойылған сұрақтарға нақты, сауатты жауап бере алады

Дереккөз: Оқушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыру үшін математика сабақтарында өлшемшартты түрде бағалауды қолдану (Е. Н. Титова, математика мұғалімі, Ресей, 2015)

Формативті бағалаудың, БЖБ және ТЖБ оқу тапсырмалары зерттелген тақырыптар мен оқытудың қол жеткізілген мақсаттары негізінде жасалуы керек. ТЖБ жүргізу кезінде педагог тапсырмаларының техникалық ерекшелігі негізінде білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау өлшемшарттарын жасайды.

Тапсырманы әзірлеу кезінде мұғалімдер оның түрін анықтауы керек:

- жабық тапсырмалар (бір / бірнеше дұрыс жауаптарды таңдаумен, сәйкестікті орнатуға, артықты жоюға, реттілікті анықтауға, шындық/ өтірік және т. б.)

- ашық тапсырмалар (эссе, қысқаша жауап, кеңейтілген жауап, шығармашылық және зерттеу тапсырмалары, практикалық жұмыстар және т.б.).

Әрі қарай, ақыл-ой дағдыларының деңгейін (Блум таксономиясы бойынша) ескере отырып, тапсырмаларды таңдау / әзірлеу және тапсырмалардың тұжырымдамасын анықтау керек.

Тапсырма сапалы түрде жасалған, егер ол:

- таңдалған оқу мақсатына сәйкес келеді;
- оқыту мақсаттары мен бағалау өлшемшарттарына сәйкес келеді;
- оқушылардың жас ерекшеліктеріне және ойлау дағдыларының деңгейіне сәйкес келеді;
- түсінікті тұжырымдалған;
- онда нақты кеңестер жоқ.

Ойлау дағдыларының әртүрлі деңгейлеріне сәйкес тапсырмалар мыналарға бағытталуы керек:

- ақпаратты көбейту және түсіндіру (*анықтау, санау, тану, тұжырымдау, көбейту, түрлендіру және т. б.*);
- білімді қолдану (*қолдану, есептеу, өзгерту, жіктеу, түсіндіру, байланыстыру, шешу, пайдалану, көрсету және т. б.*);
- талдау және синтез (*талдау, есептеу, санаттау, жіктеу, салыстыру, байланыстыру, қарама-қарсы қою, талқылау, саралау, ажырату, эксперимент жасау, шығару, тапсырыс беру, бөлу, топтау, біріктіру, құрастыру, орнату, жалпылау, ауыстыру және т. б.*);
- ашық сұрақтарға жауаптар және мәселелерді шешу, білімді интеграциялау және стандартты емес шешімдерді табу, сыни пайымдауларды, дәлелді қорытындыларды тұжырымдау (*дәлелдеу, аргументтеу, саралау, бағалау, рецензиялау, шығару, зерттеу, тәуекелдерді бағалау, ұсыныстар жасау және т.б.*).

Бағалау процесінде мұғалімдерге *интерактивті технологияларды* қолдану, оқушыларды мультимедиялық өнімдерді (*презентация, кесте, сурет, диаграмма, сызба, клип, подкаст, есеп, күнделік, басқатырғыш, карта, коллаж, сауалнама, репортаж, әңгіме, бейне, эссе, салыстыру кестесі, шолу, сайт, тарату парағы, зерттеу және т. б.*) жасауға тарту маңызды. Бағалау процесінде мультимедиялық технологияларды қолдануға арналған отандық және шетелдік қызметтер мен құралдардың мысалдары 2.12-кестеде келтірілген.

2.12-кесте. Формативті бағалауда мультимедиялық технологияларды қолдануға арналған қызметтер мен құралдардың мысалдары

Онлайн-сервистер, құралдар	Сипаттама
Topiq.kz	Интерактивті тапсырмаларды қамтитын электрондық оқулықтардың отандық сервисі және т. б.
www.liveworksheets.com	Интерактивті тапсырмалары бар сервис
app.teachermade.com	Тапсырмаларды құрастыру бойынша сервис
sites.google.com	Бірлескен оқыту ортасын, сайттарды құруға арналған сервис
creately.com	Презентациялар жасау және деректерді

canva.com app.diagrams.net slidesgo.com	визуализациялау сервистері
learningapps.org	Әр түрлі пәндер бойынша интерактивті тесттер құруға арналған сервис
docs.google.com/drawings/	Интерактивті жұмыс парақтарын, схемаларды, диаграммаларды, суреттерді жасауға арналған сервис
docs.google.com	Интерактивті жұмыс парақтарын, кестелерді, «ұйымдастырушыларды», презентацияларды құруға арналған сервис, бірлескен топтық жұмыс үшін орта

Тапсырмаларды құрастыру кезінде білім алушылардың *әртүрлі білім беру мүмкіндіктері мен қажеттіліктерінің болуын ескеру қажет.*

Сараланған тәсілдің басты мақсаты – жеке тұлғаның жеке қабілеттерін

ескере отырып, оқу процесін ұйымдастыру, білім алушының даралығын көру және оны сақтау, оның күшіне сенуге көмектесу, оның максималды дамуын қамтамасыз ету, жеке әлеуетін іске асыру. Тапсырмаларды құрастыру да ерекшелік емес. Осыған байланысты мұғалімдерге білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тапсырмалар жасау ұсынылады.

Көп деңгейлі тапсырмалар мыналарды қамтиды:

1. оқу тапсырмаларының мазмұнын саралау (шығармашылық деңгейі, қиындықтар және көлем бойынша);

2. балалардың іс-

әрекетін ұйымдастырудың әртүрлі тәсілдерін қолдану (дербестік

Бағалаудағы сараланған тәсілдің артықшылықтары:

- ✓ білім алушылар өздеріне сәйкес келетін тапсырмалардың нұсқаларын таңдайды және жоғары деңгейдегі тапсырмаларды орындауға тырысады;
- ✓ оқушылар өздерін табысты және сенімді сезінеді;
- ✓ сабақта олардың психологиялық жайлылық дәрежесі артады;
- ✓ сараланған (көп деңгейлі) оқыту оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқу процесін ұйымдастыруға мүмкіндік береді;
- ✓ барлық оқушылардың білім мазмұнын игеруін қамтамасыз етеді;
- ✓ мектепте оқыту сапасы артады

дәрежесі, білім алушыларға көмек көрсету дәрежесі мен сипаты, сондай-ақ оқу іс-әрекеттері бойынша).

2.13-кестеде «Алгебра» пәні бойынша көп деңгейлі тапсырманың мысалы келтірілген.

2.13-кесте. «Алгебра» пәні бойынша көп деңгейлі тапсырмалардың мысалы, 7-сынып, сабақ тақырыбы: «Сызықтық теңдеулер жүйесін шешу»

1 деңгей	2 деңгей	3 деңгей
<p>Сызықтық функцияны көрсететін формуланы көрсетіңіз:</p> <p>1) $y = 3x^2 - 8$</p> <p>2) $y = \frac{3}{x-8}$</p> <p>3) $y = \frac{3}{x} - 8$</p> <p>4) $y = 3x - 8$</p>	<p>Сызықтық функцияны көрсететін формуланы көрсетіңіз:</p> <p>1) $y = 3x^2 - 8$</p> <p>2) $y = \frac{3}{x-8}$</p> <p>3) $y = \frac{3}{x} - 8$</p> <p>4) $y = 3x - 8$</p> <p>Берілген функцияның графигін сызыңыз</p>	<p>Сызықтық функцияны көрсететін формуланы көрсетіңіз:</p> <p>1) $y = 3x^2 - 8$</p> <p>2) $y = \frac{3}{x-8}$</p> <p>3) $y = \frac{3}{x} - 8$</p> <p>4) $y = 3x - 8$</p> <p>Берілген функцияның графигін сызыңыз. Функцияның мәнін график бойынша анықтаңыз ($x=2$)</p>

Дереккөз: Деңгейлік дифференциацияны жүзеге асырудың тиімді құралдарының бірі ретінде математика сабақтарында көп деңгейлі тапсырмаларды қолдану (Тагизаде А. Р., 2017).

3-қосымшада 2-сыныптың орыс тілі пәні бойынша формативті бағалаудың көп деңгейлі тапсырмаларын әзірлеу бойынша қазақстандық педагогтың мысалы келтірілген.

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ БАҒАЛАУ

Бағалауға инклюзивті көзқарас сапалы білім берудің маңызды аспектісі болып табылады. Атап айтқанда, бағалауға инклюзивті көзқарас принципі «әр оқушы өзінің жетістіктері мен прогресін көрсете алуы керек» деп үндейді (*Rochford Review, 2016*).

Инклюзивті тәсілді белсенді енгізу әлемде де, Қазақстанда да ЕББҚ бар балалар санының өсу үрдісімен байланысты. Мәселен, 2016-2021 жылдар аралығында жалпы білім беретін сыныптарда оқитын ЕББҚ бар балалардың саны елде 20,5%-ға өсті³⁷. Тиісінше, мұғалімдер ЕББҚ бар балаларды оқытуда кәсіби құзыреттіліктің жоғары деңгейіне ие болуы керек және олардың физикалық, психоэмоционалды, интеллектуалды немесе басқа ерекшеліктерін ескере отырып, оқушыларды ашық және тиімді бағалауды жүзеге асыру үшін кең педагогикалық құралдарды білуі керек³⁸.

Мектептегі тиімді бағалау әр оқушының бағалау мақсаты туралы нақты түсінікке ие болуынан және оны мұғалім қалай бағалайтынын білуден басталады. Күнделікті формативті бағалау мұғалімге «осы оқушы туралы не білетімізді ескере отырып, оқыту мен дамытудың келесі қадамдары қандай және нәтижесінде оқытуды қалай бейімдеуге болады?» деген сұраққа жауап беруге мүмкіндік береді.

Мұғалімдер, педагог-ассистент / мамандар және мектеп басшылары әріптестеріне бағалау шеңберінде *бірқатар формативті стратегияларды қолдануға* қолдау көрсете алады, мысалы:

- ✓ фото, бейне және аудио материалдарды қоса алғанда, формативті бағалау үшін пайдаланылатын еске түсіру құралдарының барлық спектрін қарастыру;

- ✓ сөйлеу қиын болуы мүмкін білім алушыларға тиісті ауызша кері байланыс беру;

- ✓ оқушы жазбаша түсініктемелерді оқи алмайтын жұмысты «белгілеудің» ең тиімді әдісін қарастыру;

- ✓ оқушыларға құрдастарының өзін-өзі бағалау және өзара бағалау дағдыларын үйрету;

³⁷ Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесінің жай-күйі мен дамуы туралы Ұлттық баяндама (Тәуелсіздіктің 30 жылы және 2021 жыл ішінде). - Астана қ.: Қазақстан Республикасының Білім министрлігі, Қазақстан Республикасының Ғылым және жоғары білім министрлігі, "Ақпараттық-талдау орталығы" АҚ, 2022. – 325 бет.

³⁸ Оқушылардың оқу жетістіктерін өлшемшартты бағалаудың қолданыстағы жүйесін зерттеу нәтижелері бойынша талдамалық есеп-Астана қаласы: Ы. Алтынсарин атындағы ұлттық білім академиясы, Астана, 2023. – 163 бет.

✓ білім алушыларға өздері қалаған қарым-қатынас формасы, мысалы, белгілер, таңбалар арқылы өз ойларымен, идеяларымен және көзқарастарымен бөлісуге мүмкіндік беру³⁹.

Мұғалім ЕББҚ бар көптеген оқушылар үшін оқуға жұмсалатын күш-жігер маңызды екенін есте ұстауы керек және тиісті сенімдерін сақтай отыра, кез келген бағалау мұны мойындауы тиіс.

ЕББҚ бар оқушыларды жиынтық бағалау оның өзіндік ерекшеліктері де бар. Көптеген мектептер оқушыларды оқу жылының соңындағы мақсаттарға немесе жас күтулеріне сәйкес бағалайды. Бұл тәсілді қолдана отырып, когнитивтік қиындықтары бар кейбір оқушылар мектептегі бүкіл өмірін жыл соңындағы мақсаттарға «жұмыс істеуге» жұмсауы мүмкін және жас ерекшеліктеріне байланысты белгілі бір дәрежеге жете алмаса да, біраз уақыт өте келе өзіндік жетістіктерге қол жеткізеді. (*Thygesen and Eggen, 2015*). Сондықтан жеке оқу жылдамдығын, әсіресе ЕББҚ бар балалар арасында ескеру маңызды.

Мектеп басшылары олардың мектебінде *білім алушылардың үлгерімін бақылау жүйесі мұғалімдерге барлық оқушылардың үлгерімін олардың жеке бастапқы нүктелерінен бақылауға мүмкіндік беруін қамтамасыз етуі керек*, олар қазіргі уақытта қай кезеңде болса да.

Мұғалімдер қандай да бір қорытынды баға қойғанда немесе стандартталған емтихан/бағалау уақыты жақындағанда, ЕББҚ бар оқушылар үшін мыналарды ескеру маңызды:

- ✓ Оқушыға осындай баға алу орынды ма?
- ✓ Оқушыны қолдау үшін оқу процесіне қандай ақылға қонымды түзетулер енгізуге болады, мысалы, қосымша сабақтар?
- ✓ Оқушы бағалауға қол жеткізе алуы үшін ресми іс-шараларды педагог-ассистент / маман арқылы өткізу керек пе? Оларға, мысалы, бейімделген жазбаша, аудио немесе бейне материалдар қажет пе?
- ✓ Оқушыларға және олардың ата-аналарына оқуға қолжетімділік қажеттіліктерін / талаптарын жеткізудің ең жақсы жолы қандай? (*Carter, 2021*).

ЕББҚ бар оқушыларды бағалау үшін мектептің қандай жүйелерін, тәсілдерін немесе құралдарын қолдануды шешсе де, олар тек мұғалім

³⁹Assessment within special educational needs and disability (2019), Optimus Education (conference resources): https://my.optimus-education.com/sites/default/files/assessing_progress_of_pupils_with_send.pdf

үшін ғана емес, ең бастысы ата-аналар мен оқушылардың өздері үшін де орынды және мағыналы болуы керек.

Бағалаудың маңызды мақсаттарының бірі – *прогресті атап өтіп, баламен және оның ата-анасымен жетістіктермен бөлісу*. Инклюзивті мектептер отбасыларды бағалау процесіне қаншалықты тиімді тартатынын және олар бөлісетін ақпараттың қаншалықты анық екенін ескереді.

Мысалы, тұлғаға бағытталған талдау оқушының тарихын айту үшін бағалау ақпаратының барлық спектрін біріктіруге мүмкіндік береді. Мұнда оқушы, отбасы және мұғалімдер оқушылардың прогресті тексеру процесіне және келесі қадамдарды анықтау процесіне өз үлестерін қосады, сонымен бірге оқушының толық бейнесін көрсете алады және оқушының мотивациясын жалғастырады (*Atkinson, 2022*). Бұл бағалаудың шынайы инклюзивті тәсілін көрсетеді.

Төменде ЕББҚ бар оқушыларға арналған тапсырмаларды бейімдеудің шетелдік мысалы келтірілген (2.14-кесте).

2.14-кесте. ЕББҚ бар оқушыларға арналған тапсырмаларды бейімдеу мысалдары (АҚШ)

1 мысал. Ауызша немесе жазбаша сөйлеу мүмкіндігі шектеулі оқушы рефлексияны қамтитын тәжірибелерде қиындықтарға тап болуы мүмкін. Жазуда қиындықтары бар оқушымен жұмыс істейтін мұғалім бұл оқушыға рефлексия күнделігін жүргізу қиынға соғатынын байқайды, сондықтан ол сөйлемдердің басталуын негіз ретінде ұсынады. Мысалы, «сіз ризашылық білдіретін үш нәрсені және не үшін екенін жазыңыз» дегеннің орнына мұғалім оқушыға алдын-ала басып шығарылған кеңес береді: «Мен _____ үшін ризамын, өйткені _____». Мұғалім кейде оқушыға ризашылық білдіретін нәрсенің суретін салуға немесе құрдасына айтуға мүмкіндік береді.

2 мысал. Мұғалім бүкіл сыныпқа кітап оқуға мүмкіндік береді және оқушылардан мәтінге әлеуметтік тұрғыдан жауап беруін сұрайды; әрі қарай, жанашырлықтың терең әлеуметтік-эмоционалды тұжырымдамасын үйрету үшін кейіпкерлерді талдауды қолдану жоспарлануда. Таңдалған мәтін оның оқушыларының бірінің оқу деңгейінен асып түседі. Мұғалім тапсырманы орындамас бұрын оқушымен кеңеседі және оқушыға бірнеше нұсқаны беру арқылы мәселені бірлесіп шешеді, соның ішінде: 1) оқушыға сыныпта талқылау алдында кітаптің аудио нұсқасын тыңдауға мүмкіндік береді, 2) оқушы оны маманмен немесе ассистент-мұғаліммен алдын ала оқи алатындай етіп мәтінді алдын ала таңдайды, немесе 3) балама мәтінді таңдау.

3 мысал. Мұғалім таңертеңгі сабақты үйірме түрінде өткізеді, онда білім алушылар тапсырма бойынша миға шабуыл жасайды. Ауызша сөйлеуде қиындықтарға тап болған оқушы анықтамаға «дайындықты» қажет етеді (яғни, өз ойларымен бөліспес бұрын қосымша «ойлау уақыты»). Осыны ескере отырып, мұғалім жазбаша шақыруды таңертеңгі үйірменің алдындағы тақтаға орналастырады, содан кейін оқушымен тез сөйлесіп, оны ойлауға итермелейді. Сондай-ақ, оқушы «тығырыққа» тірелмеуі үшін сабақты бастамас бұрын жазбаша жауабы бар «бақылау картасы» өзінде болады.

Дереккөз: Students with Learning Differences (2022). <https://ggie.berkeley.edu/adapting-practices-for-students-with-special-needs/>

Жоғарыда келтірілген мысалдар оқу тапсырмаларының бейімделуі белгілі бір оқушының жеке ерекшеліктеріне байланысты әр түрлі болуы мүмкін екенін айқын көрсетеді⁴⁰.

Аға буын оқушылары үшін әр түрлі деңгейдегі тапсырмаларды бейімдеуге де болады. Төменде «Химия» пәні бойынша сараланған тәсілді ескере отырып, тапсырмаларды құрастырудың мысалы келтірілген (*әзірлеудің авторы – Демин И.С., химия пәнінің мұғалімі, «Рудный қаласының білім бөлімінің №10 мектеп-гимназиясы» КММ*).

I. Базалық деңгейі бар білім алушылар үшін

Металл емес және металл қасиеттерінің қалай өзгеретінін, атомның радиусын, энергия деңгейлерінің санын, сыртқы деңгейдегі электрондар санын мысалға жазыңыз:

Al → Si → P → S → Cl

N → P → As → Sb → Bi

II. Жоғары деңгейдегі білім алушылар үшін

Артық сипаттамаларды анықтаңыз және таңдауыңызды түсіндіріңіз?

3 кезең, 5 топ, 3 электрон сыртқы деңгейде, кіші, негізгі кіші топ, металл емес, металл.

Кезең, металл емес, топ, кіші топ, қатар, металл, реттік сан, салыстырмалы атомдық масса.

III. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылар үшін

⁴⁰ Сушенцева Е. М., бастауыш сынып мұғалімі. "ЕББҚ бар білім алушылар үшін оқу тапсырмаларын бейімдеу тәсілдері" (2022)

Жетіспейтін сөзді қосыңыз:

_____ олардың атомдық массаларының өсуіне сәйкес орналасқан химиялық элементтердің көлденең қатарлары деп аталады.

Кезеңдер _____ басталады және инертті газдармен аяқталады.

Химиялық элементтердің және олар түзетін қарапайым және күрделі заттардың қасиеттері олардың _____ атом ядроларының мөлшеріне мезгіл-мезгіл тәуелді болады.

_____ деп қасиеттеріне ұқсас және атомдық массалардың өсуіне сәйкес орналасқан элементтердің тік қатарларын атайды.

Кезеңдер кіші және _____ болып бөлінеді.

Кезеңдік жүйеде 8 топ бар, олардың әрқайсысы екі кіші топтан тұрады: _____ және бүйірлік.

Түйін сөздер: кезең, сілтілі металл, заряд, топ, үлкен, үй.

4-қосымшада сараланған тапсырмалармен көбірек мысалдар келтірілген. Сонымен қатар, Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш мектептің оқу пәндері бойынша, сондай-ақ 5-9 сыныптардың ҚҒБ және ЖМБ пәндері бойынша ТЖБ және БЖБ сараланған тапсырмаларын жасау бойынша әдістемелік ұсынымдар әзірленді^{41,42,43}.

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӨЗІН-ӨЗІ ЖӘНЕ ӨЗАРА БАҒАЛАУЫ

Жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыру үшін балалардың өз іс-әрекеттерін, көзқарастарын, қасиеттерін, қызметін көру және дұрыс бағалау қабілетін дамыту қажет, бұл олардың мүмкіндіктерін барынша іске асыру үшін шешуші мәнге ие⁴⁴. Шетелдік зерттеушілер «білім алушылар – бұл сынып қауымдастығындағы жолаушылар емес,

⁴¹ Инклюзия жағдайында бастауыш мектептің оқу пәндері бойынша ТЖБ және БЖБ сараланған тапсырмаларын жасау бойынша әдістемелік ұсынымдар. Әдістемелік ұсынымдар-Нұр-сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2020. - 146 б. URL: <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>

⁴² Инклюзия жағдайында 5-9 сыныптардың қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы оқу пәндері бойынша сараланған ТЖБ және БЖБ құрастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар. Әдістемелік ұсынымдар-Нұр-сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2020. - 144 б. URL: <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>

⁴³ Инклюзия жағдайында 5-9 сыныптардың жаратылыстану-математикалық бағыттағы оқу пәндері бойынша ТЖБ және БЖБ сараланған тапсырмаларын жасау бойынша әдістемелік ұсынымдар. Әдістемелік ұсынымдар-Нұр-сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2020. - 144 б. URL: <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>

⁴⁴ «Бастауыш сынып оқушыларының қызметін өзара бағалау және өзін-өзі бағалау» (2019), Е.В. Чекунова, бастауыш сынып мұғалімі, Туринск қаласының №1 жалпы білім беретін орта мектебі муниципалды автономды жалпы білім беру мекемесі, Ресей.

команда» деп атап көрсетеді (Watkins, 2005). Сондықтан маңызды сұрақ мынада: «білім алушылар өздерін оқытудың қозғаушы күші ретінде қарастыруға, өз сұрақтарын, стратегиялары мен түсіндірмелерін ұсынуға, өз міндеттеріңізді таңдау, өлшемшарттарыңызды әзірлеу және прогресті бағалау шақырыла ма?» (Watkins, 2017).

Brew (1999) типологиясына сүйене отырып, Falchikov (2005) білім алушылардың бағалау процесіне қатысуының үш деңгейін жіктеді (2.15-кесте).

2.15-кесте. Білім алушылардың бағалауға қатысу деңгейлері

Деңгей	Негізгі аспект	Демонстрация
1	Білім, үлгерім немесе оқу дағдыларының деңгейін тексеру	Білім алушылар үлгілік жауаптарды, бағалау схемаларын, рейтингтік шкалаларды және мұғалім ұсынған басқа да өлшемдерді пайдаланады
2	Бағалау өлшемшарттарын талқылау және келісу	Оқушылар олардың жұмысын бағалау үшін қолданатын өлшемшарттарды келісуге және талқылауға қатысады
3	Білім алушылардың шешім қабылдауы (яғни бағалау кезінде оқушылардың таңдауы)	Білім алушылар шешім қабылдауға құқылы (мысалы, критерийлерді таңдау, өлшеу және бағалау)

Дереккөз: Boud D., Falchikov N. Developing assessment for informing judgement //Rethinking assessment in higher education: Learning for the longer term. – 2007. – Т. 14. – №. 4. – С. 181-197.

Оның әрі қарайғы зерттеулері білім алушылардың бағалау процесіне қатысуының ең тиімді деңгейі оқушылардың бағалау өлшемшарттарын анықтауға белсенді қатысатын, өз жетістіктері туралы деректерді жинайтын және талдайтын және өзін-өзі бағалауды үйренетін деңгей екенін көрсетті. Бұл деңгейде білім алушылар метакогнитивті (өзінің танымдық

Мұғалімдерге арналған сұрақтар

- Сіздің оқушыларыңыз барлық үш деңгейде тиісті бағалау әдістеріне қалай жауап береді?
- Сіз оқытатын сыныптарда өзін-өзі және өзара бағалаудың қай деңгейі жиі кездеседі? Мұның себептері қандай?
- Бағалау практикасында білім алушылардың мүмкіндіктерін одан әрі кеңейтуге қандай факторлар кедергі келтіреді?
- Оқушыларды бағалау процесіне одан әрі тарту үшін қандай жағдайлар жасау керек? Сізге қандай ресурстар қажет?

қызметін басқару қабілеті) бақылау және өзін-өзі реттеу дағдыларын дамытады, бұл тереңірек және саналы оқуға ықпал етеді⁴⁵.

Білім алушылардың өзін-өзі және өзара бағалауы «оқыту үшін бағалаудың» (формативті бағалау) маңызды аспектісі болып табылады:

- *өзін-өзі бағалау* оқушылардың оқу мақсатына байланысты бағалау өлшемшарттарын қолдануды, олардың күш-жігері туралы ойлауды, прогресті анықтауды және өз жұмысының «сапасын» түзетуді қамтиды;

- *өзара бағалау* білім алушылар өз құрдастарының жұмысын оқу мақсатына байланысты бағалау өлшемшарттарына сәйкес бағалайды және сындарлы кері байланыс береді деп болжайды⁴⁶.

Өзін-өзі бағалау-бұл оқушылардың оқу тиімділігін арттырудың тиімді тәсілі болып табылады. Балаларға өз жұмысын және құрдастарының жұмысын қалай бағалау керектігін нақты үйретудің көптеген артықшылықтары бар. Бұл білім алушының өзінің оқу деңгейін түсінуіне ықпал етеді және оқушыларды өз бетінше білім алушыларға айналуға ынталандыру арқылы өз күш-жігерін сыни тұрғыдан талдауға мүмкіндік береді.

Мағыналы өзін-өзі бағалау және өзара бағалау білім алушылардың оқуы мен жетістіктеріне оң үлес қоса алады. Нәтижесінде оқушы өзін-өзі шағылыстыратын және тәуелсіз болады («autonomous learner») (2.6-сурет).

2.6-сурет. Оқу үшін бағалау «кезеңдері»

Дереккөз: NSW Government website Education. Teacher Standards and Accreditation: Aspects of Assessment: <https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/professional-learning/teacher-quality-and-accreditation/strong-start-great-teachers/refining-practice/aspects-of-assessment>

⁴⁵ Boud D., Falchikov N. (ed.). Rethinking assessment in higher education: Learning for the longer term. – Routledge, 2007

⁴⁶ NSW Government website Education. Teacher Standards and Accreditation: Peer and self-assessment for students

Мұғалімдер оқушыларға *өзін-өзі бағалауды* тиімді жүргізуге үйреткен кезде, оқушылар өз оқуын өз бетінше басқаруға мүмкіндік алады. Бұл дағды ересек кәсіби өмірде де өзекті. Әдетте, құрдастардың бағалауы (өзара бағалау) өзін-өзі бағалаудан бұрын болады, дегенмен кейбір оқушылар осы екі процеске бір уақытта қатыса алады. Өзара бағалау сияқты, өзін-өзі бағалау уақыт пен тәжірибені қажет етеді және мұғалімдер сыныпта өзін-өзі бағалауды қалай жүргізу керектігін егжей-тегжейлі жоспарлап, модельдеуі керек.

Өзін – өзі және өзара бағалаудың артықшылықтары

- ✓ Өзін-өзі бағалау және өзара бағалау оқушыларға құрдастарының және өздерінің жұмысын сыни тұрғыдан бағалауға мүмкіндік береді;
- ✓ Өзара бағалау кезінде топтағы және жалпы сыныптағы оқушылар сыныптастарының бір-бірін бағалайтынын біле отырып, жұмыс жүктемесінің үлесі үшін жеке жауапкершілікті көбірек біледі;
- ✓ Өзін-өзі бағалау және өзара бағалау өзін-өзі рефлексия дағдыларын дамытуға ықпал етеді;
- ✓ Өзіндік және өзара бағалау деректері қорытынды бағаларды есептеу кезінде пайдаланылуы мүмкін. Бұл топтың немесе әрбір жеке оқушының қорытынды бағасының объективтілігін арттыруға көмектеседі

Өзара бағалау оқушылар критерийлер жиынтығына сәйкес бір-бірінің жұмысын бағалайды және кері байланыс бойынша ұсыныстар береді деп болжайды. Төменде өзін-өзі және өзара бағалауды тиімді ұйымдастыруды қолдау бойынша мұғалімдерге арналған 2.16-кесте ұсынылған.

2.16-кесте. Мұғалімдерге өзін-өзі тиімді және өзара бағалауды ұйымдастыруды қолдау бойынша ұсыныстар

Өзін-өзі бағалау	Өзара бағалау
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Білім алушыларға оқу процесінің барлық кезеңдерінде өзін-өзі бағалауға мүмкіндік беріңіз; ✓ Өзін-өзі бағалауды «өздігінен» әрекеттен гөрі, білім алушылар оқу кезінде және одан кейін не істейтінінің тұрақты бөлігіне айналдырыңыз; ✓ Білім алушылардың өзін-өзі бағалау дұрыс немесе бұрыс емес, оқуға 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Өзара бағалауды ауызша немесе жазбаша пікірлеріңізбен біріктіріңіз; ✓ Шаблондар, чек-парақтары және рубрикалар сияқты өзара бағалау құралдарын жасаңыз және қолданыңыз; ✓ «Жеке жауапкершіліктен біртіндеп босату моделін» қолданыңыз: басқарылатын бағалаудан бірлескен

<p>және жетілдіруге бағытталғанын түсінетініне көз жеткізіңіз;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Өзін-өзі бағалауды үйретіңіз, модельдеңіз және қолдаңыз; ✓ Оқушыларға біртіндеп өздерінің оқуы мен ілгерілеуі үшін жауапкершілікті алуға мүмкіндік беретін бірқатар әдістер мен құралдарды қолданыңыз; ✓ Оқушыларға критерийлер, рефлексия және мақсат қою сияқты өзін-өзі бағалаудың «тілін» үйретіңіз; ✓ Оқушылардың ата-аналары сіздің өзін-өзі бағалауды не үшін қолданатындығыңызды және бұл сіз оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың көптеген стратегияларының бірі екенін түсінетініне көз жеткізіңіз 	<p>бағалауға, содан кейін тәуелсіз бағалауға;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Білім алушылар өзара бағалау кезінде пайдаланатын тиімді кері байланысты қамтамасыз ету үшін кейбір критерийлерді (немесе негізгі ережелерді) әзірлеңіз; ✓ Оқушылар жұмысты тапсырғанға немесе мұғалімнің көмегіне жүгінгенге дейін құрдастарының бағалауы мен кері байланыс орын алатынына көз жеткізіңіз; ✓ Оқушылардың ата-аналары мен қамқоршылары оқушылар арасында неліктен өзара бағалау жүргізіп жатқаныңызды және бұл сіз қолданатын оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың көптеген стратегияларының бірі екенін түсінетініне көз жеткізіңіз
--	--

Дереккөз: NSW Government website Education. Teacher Standards and Accreditation: Peer and self-assessment for students: <https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/professional-learning/teacher-quality-and-accreditation/strong-start-great-teachers/refining-practice/aspects-of-assessment>

Мұғалім сыныпты өзін-өзі және өзара бағалауға дайындағаннан кейін, оқушылар бағалаудың белсенді қатысушылары бола алатын әртүрлі *әдістерді* қолдана алады. Сонымен, 2.17-кестеде өзін-өзі және өзара бағалаудың танымал әдістері егжей-тегжейлі сипатталған.

2.17-кесте. Мұғалімдер сабақта қолдана алатын өзін-өзі және өзара бағалау әдістері

№	Техниканың атауы	Қолдану жөніндегі нұсқаулық
1	Рубрикалар	<p>Рубрикалар – ақпараттың екі түрін қамтитын бағалау құралы:</p> <ul style="list-style-type: none"> • тапсырманың маңызды мақсаттарын бағалау өлшемшарттарының тізімі; • әр деңгейді сипаттайтын критерийлердің әрқайсысы бойынша әр түрлі жетістік деңгейлерін бағалауға арналған шәкілі.

		<p>Рубриканы қолдана отырып, оқушылар өз жұмыстарын критерийлермен салыстыра алады және қол жеткізген деңгейлерін бағалай алады. Рубрикалар түпкілікті өнімді бағалауға арналған болса да, егер олар оқушыларға тапсырманы орындаудың басында берілсе, рубрикалар оқушыларға өз жұмысын жоспарлауға, сондай-ақ оны орындау барысында қарап шығуға және түзетуге көмектеседі. Сондай-ақ оқушыларға бейімделуді немесе тіпті өз рубрикаларын құруды ұсынуға болады. Мұғалім өз оқушыларына рубрикаларды қолдануға қолдау көрсетуі керек, өйткені рубрикаларды тек тарату – сәттіліктің кепілі емес</p>
2	Сценарий	<p>Сценарийлер оқушыларға бұл немесе басқа тапсырманы қалай жақсы орындау керектігін үйрету үшін нақты қадамдар тізбегі ретінде құрылымдалған нақты сұрақтардан тұрады. Олар тапсырманы орындаумен бірге жүретін «өз-өзімен сөйлесу» туралы егжей-тегжейлі баяндайды. Оқушыларға тапсырманы орындау барысында сценарийді ұстану пайдалы, бірақ оны түпкілікті нәтижені талдау үшін де қолдануға болады. Сценарий оқушыларға тапсырманы орындау кезінде олардың дұрыс жолда екенін бағалауға көмектеседі және берілген сценарий сұрақтарындағы нұсқауларға сәйкес оқу процесінде олардың әрекеттерін реттеуге көмектеседі. Мұғалім сонымен қатар оқушылардан сценарийлерді орындағаннан кейін өз жұмысын немесе құрдастарының жұмысын талдау үшін пайдалануды сұрауы мүмкін, мысалы, әр қадамның дұрыс орындалғанын тексеру</p>
3	Журналдар / күнделікте р	<p>Оқу журналы – бұл бейресми құжат, онда оқушылар оқудың қалай өтіп жатқаны, қандай көмекке мұқтаж екендігі және әртүрлі оқыту стратегияларының тиімділігі туралы жазбаша түрде айта алады. Мұғалімге өзін-өзі бағалауды қолдау, мақсат қою және олардың ойлауын түсіну (синтез, талдау, бағалау) үшін негізгі сұрақтармен журналға жазылу үшін тұрақты, қысқа уақыт аралықтарын беру ұсынылады. Мысалы, мұғалім оқушылардан күнделіктерінде осындай сұрақтарға жауап беруін сұрай алады:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бағалау өлшемшарттары бойынша жұмысыңыз туралы ойланыңыз және күнделіктеріңізге жақсы жұмыс жасадыңыз деп ойлайтын бір нәрсені және одан әрі жұмыс істеу керек екі нәрсені жазыңыз; • Әр түрлі стратегиялар қаншалықты жақсы жұмыс істейді? Сіз істеп жатқан нәрсе сізге қалай көмектеседі?

		<ul style="list-style-type: none"> • Осы сабақтан кейін ұзақ уақыт есте сақтайтын бір нәрсе / қорытынды не және неге? • Сіз тапсырманың қандай аспектісін әлі де түсінуге тырысасыз және ол неге болуы мүмкін?
4	Портфолио	<p>Портфолио – бұл білім алушының үйлестірілген жұмыс жинағы, ол оның оқу деңгейін және дағдылары мен құзыреттерін дамытуды көрсетеді. Портфолио оқушыларға өзін-өзі бағалау дағдыларын дамытуға көмектеседі, мысалы, жазбалар арқылы прогресті түсіну, мүдделер мен күшті жақтарды құжаттау.</p> <p>Мұғалімдерге портфолиосын құруға көмектесетін кейбір әдістерге мыналар жатады:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Әр сабақта оқушыларға олардың осы сабақтағы жұмыстарын өз портфолиосына қосу-қоспауды шеше алатынын еске салу; • Оқушылармен күтілетін бағалау нәтижелері мен өлшемшарттарымен бөлісу; • Білім алушылар портфолиосына әр бөлімде/тоқсанда қосуы керек нәрселердің тізімін ұсыну: бір жазбаша жұмыс, бір тапсырма/математика тесті, бір жоба, бір көркем шығарма және т. б.; • Тапсырмаларды орындау туралы фотосуреттер мен бейнежазбалар, интернеттегі іздеу тарихының скриншоттары, жобалық жазбалар және мұғалімнің пікірлері бар есептер сияқты бірқатар мысалдар келтіріңіз. Мұғалім оқушылардан: «сіз білетіндігіңізді көрсету үшін қандай жұмысты таңдайсыз?» немесе ол оқушылардан оқудың әртүрлі кезеңдерін көрсететін жұмыстар жиынтығын жинауды сұрауы мүмкін. <p>Портфолио қағаздан гөрі сандық болуы мүмкін, бұл сақтау мәселелерін және жоғалту немесе бүліну қаупін шешеді.</p>
5	Шығу картасы (exit cards)	<p>Шығу картасы – бұл сабақтың соңында әр оқушыға берілетін шағын карта немесе стикер, онда олар сабақта не үйренгендерін және қосымша көмекке мұқтаж екендіктерін өз бетінше бағалау үшін түсініктеме жазады. Бұл келесі сабақты жоспарлауға көмектеседі. Бұл тапсырманы орындау оқушыға бірнеше минут уақытын алады және оқушылар сыныптан шыққан кезде мұғалімге беріледі.</p> <p>Мұғалім оқушылардан сабақты қорытындылауды сұрауы мүмкін немесе, жалпы сұрақ қоюы мүмкін, мысалы: «Сіз бүгін білген ең маңызды үш ақпарат қандай?». Содан кейін мұғалім бұл жауаптардың сабақтың мақсаттарына қаншалықты сәйкес келетінін тексере алады. Немесе мұғалім сабақ мақсатына</p>

		<p>қатысты сұрақ қоюы мүмкін, мысалы: «Тарихшылар неге тарихи дереккөздердегі біржақтылыққа алаңдайды?». Мұғалім де сұрауы мүмкін: «Сабақ тақырыбы бойынша не үшін көбірек уақыт жұмсауымыз керек деп ойлайсыз?» немесе «Сабақтың тақырыбы бойынша қандай сұрақтарыңыз қалды?»</p> <p>Карталарды алдын-ала басып шығаруға болады, мысалы:</p> <table border="1" data-bbox="539 465 1471 913"> <tr> <td data-bbox="539 465 592 651">3</td> <td data-bbox="592 465 1471 651">Сабақтың ең маңызды үш бөлігі: 1) 2) 3)</td> </tr> <tr> <td data-bbox="539 651 592 797">2</td> <td data-bbox="592 651 1471 797">Маған ең ұнаған сабақтың екі бөлігі: 1) 2)</td> </tr> <tr> <td data-bbox="539 797 592 913">1</td> <td data-bbox="592 797 1471 913">Мен қойғым келетін бір сұрақ: 1)</td> </tr> </table> <p>Сондай-ақ, мұғалім викторина сұрақтарын қолдана отырып, сандық шығыс картасын таңдай алады. Көптеген онлайн қызметтер нәтижелерді автоматты түрде талдайды, бұл сіздің оқушыларыңыздың қалай әрекет еткенін оңай көруге мүмкіндік береді.</p>	3	Сабақтың ең маңызды үш бөлігі: 1) 2) 3)	2	Маған ең ұнаған сабақтың екі бөлігі: 1) 2)	1	Мен қойғым келетін бір сұрақ: 1)
3	Сабақтың ең маңызды үш бөлігі: 1) 2) 3)							
2	Маған ең ұнаған сабақтың екі бөлігі: 1) 2)							
1	Мен қойғым келетін бір сұрақ: 1)							
6	Бағдаршам	<p>Бағдаршам – бұл білім алушылар белгілі бір жұмыс туралы болжамды түсініктерін білдіру үшін қолдана алатын қарапайым жүйе. Бағдаршам белгішесін қолдана отырып, оқушылар өз жұмыстарын жақсы (жасыл), жартылай (сары) немесе әлсіз (қызыл) түсінікке ие екендігіне байланысты жасыл, сары немесе қызыл деп белгілейді. Бұл сабақтың келесі бөлігі үшін оқушылар тобын немесе әрекеттерді анықтау үшін пайдалы болуы мүмкін. Мұғалім жасыл оқушыларды сары оқушылармен байланыстыра алады, ал өзі қызылдармен жұмыс істейді. Немесе оқушылар бағдаршамның түсіне сәйкес келетін келесі сабақты таңдай алады.</p> <p>Мұғалім сонымен қатар білім алушыларға сабақтың мазмұнында бар негізгі ұғымдардың немесе тақырыптардың тізімін бере алады және олардың оқуы нәтижелі (жасыл) деп санайтын және күш-жігерін шоғырландыру қажет (сары немесе қызыл) деп санайтын жерде ойлануын сұрай алады.</p>						
7	Жұптық бағалау	<p>Жұптық бағалау екі білім алушылардың пікір алмасып, бір-бірінің жұмысын бағалаған кезде қолданылады. Бұл рубриканы пайдалануды немесе бағалау өлшемшарттарын бір-бірінің жұмысына қолдануды білдіруі мүмкін. Жұптық өзара бағалау білім алушыларға бағалаушыдан кері байланыс</p>						

		ретінде қандай ақпарат пайдалы екендігі, бағалау критерийлері және олардың нені білдіретіні туралы ойлау арқылы бағалау дағдыларын үйренуге мүмкіндік береді. Бұл талқылаулар жұптасқан немесе жұптық бағалаудан кейін бүкіл сынып арасында жүргізілуі мүмкін. Жұптық бағалау білім алушылардың өзін өзі бағалау дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Оқушыларға құрдастарының бағалауын қолдау үшін сценарийлер мен мысалдар берілуі мүмкін немесе оларға «Екі жұлдыз және бір тілек» (екі оң пікір және бір жақсарту ұсынысы) немесе өлшемшарттарға сәйкес келетін бір нақты нәрсе және бір сұрақ сияқты кері байланыс беру формулалары ұсынылуы мүмкін.
8	Рефлексия	Сабақтың кезеңі, оның мақсаты-білім алушылар алған пікірлерін оқып, пайдалану. Әр оқушыға көптеген құжатталған шолулар қажет болады (өзінен, мұғалімдерінен және құрдастарынан), олар оған жауап бере алады.

Дереккөз: The Education Hub: 8 tools for peer and self-assessment: <https://theeducationhub.org.nz/8-tools-for-peer-and-self-assessment/>

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖЕКЕ ҮЛГЕРІМІН ӨЛШЕУ

Оқыту және бағалау әдістерін жетілдіру кезінде мұғалімдер әр оқушыға жеке көзқарасқа назар аударуы керек. Оқушылардың жеке үлгерімін өлшеу мұғалімдерге оқытудың әдістері мен тәсілдерінің тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді. Бұл оларға қандай тәсілдер жақсы жұмыс істейтінін және тәжірибелерін жақсарту үшін қай жерде түзетулер қажет екенін анықтауға көмектеседі. Сонымен қатар, білім алушылардың үлгерімін өлшеу оқу материалдары мен әдістемелерін білім алушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімдеуге мүмкіндік береді, бұл тиімдірек оқытуға ықпал етеді.

Неліктен оқушылардың үлгерімін өлшеу маңызды?

- ✓ *Оқыту тәсілдерін бағалау:* оқу деңгейін өлшеу сіздің оқыту тәсілдеріңіздің білім алушыларға қаншалықты көмектесетінін түсінуге көмектеседі;
- ✓ *Білімдегі олқылықтарды анықтау:* егер сіздің сыныптағы көптеген оқушылар тақырыпты/бөлімді үйренуде қиындықтарға тап болса, сіз оны білімдегі олқылық ретінде анықтай аласыз;
- ✓ *Білім беру стратегияларын түзету:* білімдегі олқылықты анықтаған кезде, сіз оған назар аударып, оқыту стратегияларыңызды реттей аласыз

Оқушылардың үлгерімін объективті бағалау үшін мұғалім оқушының үлгерімінің қай аспектісін мұқият бақылауды қажет ететінін анықтауы керек.

Оқушының үлгерімін бағалау кезінде мұғалім назар аудара алатын факторлар:

Білім: білім алушылар оқу бағдарламасының пәні/бөлімі бойынша іргелі ақпаратты қаншалықты меңгерген?

Негізгі дағдылар: білім алушылардың оқу бағдарламасын меңгеру үшін қажетті негізгі дағдылары бар ма?

Түсіну: оқушылардың пәннің мәтіні мен материалдарындағы ұғымдарды қаншалықты жақсы түсінеді?⁴⁷

Әдетте, оқушылардың үлгерімін бақылаудың екі түрі бар: трендтерді бақылау және оқушылардың жеке үлгерімін бақылау (2.18-кесте).

2.18-кесте. Білім алушылардың үлгерімін мониторингтеу түрлері

Трендтерді бақылау	Оқушылардың жеке деңгейін емес, үлгінің жалпы жағдайын бақылауды білдіреді. Бұл, мысалы, тоғызыншы сынып оқушыларының жыл сайынғы бақылауы болуы мүмкін, бұл 2023 жылғы тоғызыншы сынып оқушыларының 2022 жылғы тоғызыншы сынып оқушыларымен салыстырғанда бірдей тапсырмаларды қаншалықты жақсы немесе нашар орындағанын көрсетеді. Бұл үлгінің орташа деңгейін бақылау үшін бірнеше ай сайын тексерілетін белгілі бір топтың бақылаулары болуы мүмкін. Мониторингтің бұл түрі жеке деңгейде тактикалық ақпарат бермейді, бірақ жалпы білім беру жүйесінде мектеп, аймақтық, ұлттық деңгейде не болып жатқанын көруге мүмкіндік береді. Ол білім беру саясатында қабылданған шешімдердің оқушылардың нәтижелеріне қалай әсер еткенін көрсетеді. Трендтерді бақылаудың шетелдік мысалы – АҚШ-тың барлық штаттарында екі/төрт жылда бір рет өткізілетін наер (National Assessment of Education Progress) мониторингі. Оның мақсаты – жаратылыстану-ғылыми пәндер, оқу және жазу бойынша төртінші, сегізінші және он екінші сынып оқушыларының оқу жетістіктерінің тенденцияларын
---------------------------	---

⁴⁷ Indeed. How To Measure Student Learning in 5 Steps (Plus Key Tips), Indeed editorial team, 2023

	бақылау. Ол жеке оқушылар мен мектептердің нәтижелері туралы ақпарат бермейді, тек мемлекеттік және штат деңгейде үлкен көрініс береді. Қазақстанда мониторингтің бұл түрі білім алушылардың білім жетістіктерінің мониторингімен (ББЖМ) ұсынылған. ББЖМ 4 және 9 сынып оқушылары арасында өткізіледі.
Жеке прогресті бақылау	Жеке бағалау саласына, яғни әр оқушыны оның даму процесінде тексереді, оның үлгерімін өлшейді және мәселелердің түбірлерін есептейді. Оның нәтижелерін жалпылауға болады сынып/топ деңгейі, сондай-ақ жалпы білім беру жүйесі туралы түсінік беру үрдістерді бақылау. Бұл жағдайда іріктеменің өкілдігі сақталады. Бірақ оқу үлгерімінің жеке деңгейі туралы ақпарат тек бақылаудың осы түрін бере алады. Жеке прогресті бақылаудың мысалы- Нидерландыдағы PMS (Pupil Monitoring System) мониторингі. Оның мақсаты-білім алушылардың педагогтерге білім беру жетістіктерін бағалау. Оның арқасында мұғалім оқушылардың жеке және топтық деңгейде дамуы туралы түсінік алады.

Дереккөз: бейімделген: Бірінші ұлттық психологиялық-педагогикалық институт. "Білім берудегі Прогресс: бұл не және оны қалай өлшеуге болады", Евдышева Е. И., 2022

КЕРІ БАЙЛАНЫС БЕРУ (РУБРИКАЛАР, ЖАЗБАША ЖӘНЕ АУЫЗША ТҮСІНІКТЕМЕЛЕР ЖӘНЕ Т. Б.)

Білім алушыларды бағалау процесіне қатыстыру тәсілдерінің бірі *кері байланыс* болып табылады. Carless & Boud (2018) анықтамасы бойынша, кері байланыс – бұл «оқушылардың әртүрлі көздерден алынған ақпаратты түсініп, оны өз жұмысын немесе оқу стратегияларын жақсарту үшін пайдалану процесі». Кері байланыс дағдыларын дамыта отырып, оқушылар кері байланысты бағалай алады, өз жұмысы/құрдастарының жұмысы туралы пайымдаулар жасай алады және тиісті шараларды қолдана алады (Carless & Boud, 2018).

Зерттеулер көрсеткендей, тиісті, сындарлы және прогресті бағалауға негізделген кері байланыс тиімді оқыту мен оқудың маңызды компоненттерінің бірі болып табылады. Сонымен, 800-ден астам Hattie (2009) зерттеулерінің мета-талдауы барысында кері байланыс мұғалімдердің оқушылардың оқуын жақсартудағы маңызды тәжірибелерінің бірі болып табылатындығы анықталды. Кері байланыс

білім алушылардың дами алатын және жетілдіре алатын салалар туралы хабардар болуына ықпал етеді, сонымен қатар оларды әрі қарай оқуға ынталандыруы мүмкін.

Уақытылы кері байланыс өнімділікті арттыру үшін когнитивті процестерді қолдай алады, соның ішінде білім алушыларға қосымша ақпарат беру және жақсарту үшін қолдануға болатын бағыттарды және/немесе балама стратегияларды ұсыну. Кері байланыс сонымен қатар оқушыларды өзін-өзі реттейтін оқыту үшін маңызды дағдылар болып табылатын **мақсат қою, тапсырмаларды жоспарлау, бақылау және рефлексия сияқты метакогнитивті стратегияларға** тарта алады. Кері байланыс оқушылардың эмоционалдық процестеріне әсер етуі мүмкін, олардың күш-жігерін, мотивациясын және қатысуын жақсартады (*Ekecrantz, 2015*).

Кері байланысты мұғалімдер оқытуды түзету және әр оқушыны жетілдіруге бағыттау үшін пайдаланады. Бұл процесс мұғалімдерге сыныптағы оқушылардың жетістік деңгейлерінің әртүрлілігі туралы түсінік береді және білім алушылардың қажеттіліктеріне сәйкес оқытуды ақпараттандыру және түзету үшін маңызды деректер көзі болып табылады.

Кері байланыс оқушының жұмысының нақты қасиеттеріне назар аудара отырып, оқу процесін, оқушының деңгейін жақсарту үшін оның не істей алатыны туралы нақты нұсқаулармен оның жұмысының нақты қасиеттеріне назар аударған кезде оқу процесін дамытады. Кері байланыс білім алушыға ыңғайлы (нақты және дербестендірілген), ашық, уақтылы, тұрақты және мазмұнды болуы керек. Ол сондай-ақ анық, мақсатты және білім алушылардың бар білімдерімен үйлесімді болуы тиіс, бұл ретте өзін-өзі бағалауға қауіп төндірмейді⁴⁸.

Сындарлы кері байланысты ұйымдастыру үшін мұғалім оқытушыға ақпараттың 3 түрін беруі керек: 1) ол оқытудың қай кезеңінде, 2) нәтижеге қалай жетеді және 3) кемшіліктерді түзету үшін немен жұмыс істеу керек. Білім алушыны бар қателер туралы хабардар ету кезінде қатенің орналасқан жері мен түрін, сондай-ақ оны түзету үшін қажетті әрекеттерді көрсету ұсынылады.

⁴⁸How to integrate effective feedback into your classroom: <https://theeducationhub.org.nz/how-to-integrate-effective-feedback-into-your-classroom/>

Кері байланыстың ең көп таралған түрлері:

- ауызша бағалау (мұғалімнің ауызша кері байланысы);
- жазбаша түсініктемелер (мұғалімнің жазбаша кері байланысы);
- портфолио, журналдар, рубрикалар;
- білім алушылармен жеке әңгімелер және т.б.

Кері байланыс тиімділігі:

- кері байланыс мынадай жағдайларда сындарлы болып табылады: егер ол білім алушының жеке басына емес, жұмыс нәтижелеріне ұсынылады; нақты фактілер мен деректерге негізделген пайдалы ақпаратты қамтиды; қызметтің оң жақтарын сипаттаудан басталады; нақты іс-әрекетке қатысты беріледі.

- кері байланыс конструктивті емес, егер ол тек теріс әрекетті бағалауды (мысалы: «дұрыс емес!»), сондай-ақ біржақтылық, субъективтілік элементтері қамтыса (2.19-кесте).

2.19-кесте. Дұрыс және дұрыс емес кері байланыстың мысалдары

Дұрыс (сипаттамалық) кері байланыс	Қате (бағалау) кері байланыс
<p>- «Бұл шешім дұрыс, өйткені...»;</p> <p>- «Бұл таңдау сәйкес келмейді, өйткені...»</p> <p>- «Жақсы жұмыс! Сенің ойыңша, сен басты кейіпкердің бейнесін сипаттай алдың ба?</p> <p>Оны басқаша сипаттауға тырысшы»</p> <p>(«дұрыс» немесе «дұрыс емес» деген баға беріліп қана қоймай, оқушының қателіктері немесе дұрыс шешімдері егжей-тегжейлі түсіндіріледі)</p>	<p>- «Дұрыс емес!»</p> <p>(кері байланыс нақты ненің дұрыс емес екенін және жұмысты түзету үшін не істеу керектігін түсіндірмейді)</p>
<p>- «Мен сенің жетістіктеріңді көремін: дұрыс жауаптар саны өткен тоқсанға қарағанда жоғары»</p> <p>- «Дұрыс жауап, сен жетістікке жетесің!»</p> <p>(оқушылар бір-бірімен салыстырылмайды, бірақ белгілі бір оқушының жетістіктері оның алдыңғы нәтижелерімен салыстырылады)</p>	<p>- «Сен тағы да сол бір қателікті жібердің!»</p> <p>- «Бұл ешқайда жарамсыз. Сенің мазмұндамаң дұрыс емес, ол шығарманың мазмұнына сәйкес келмейді»</p> <p>(таңбалау, сын айту, оқушының қателіктерін мазақ ету, жалпылау қолайсыз, өйткені оқушының жеке басын емес, нақты жұмыс нәтижелерін бағалау қажет)</p>

Тиімді кері байланыс белгілері:

- мақсатқа бағытталған: оқу мақсаттарымен байланысты және оларды түсінуге ықпал етеді;
- білім алушылардың қажеттіліктеріне, оларға қажетті қолдау деңгейіне сәйкес келеді;
- дәл және сенімді (мұғалімдер мен білім алушылар күтілетін нәтижелерге қол жеткізілді ме, жоқ па, келіседі);
- уақыт бойынша мұқият есептелген: оқушыларға материалды игеруді жақсарту қажет болған кезде беріледі;
- ол күшті және әлсіз жақтарға, білім алушылардың не түсінетінін және не түсінбейтінін анықтауға бағытталған, сондай-ақ білім алушыларға жақсартуға көмектесетін стратегиялармен бірге жүреді;
- дұрыс емес жауаптарға емес, дұрыс жауаптарға баса назар аударады;
- алдыңғы жұмыспен салыстырғанда өзгерістерге (қол жеткізілген прогреске) назар аударады;
- өзін-өзі тиімділікті және өзін-өзі реттеуді арттыруға бағытталған;
- бұл біржақты емес, екі жақты процесс (жазбаша диалог немесе ауызша);
- өзін-өзі бағалаумен және/немесе өзара бағалаумен бірге қолданылады;
- білім алушымен бірлесіп анықтылық, дұрыстылықпен тиімділікке тексеріледі – «бұл кері байланыс көмектеседі ме?»;
- тиімді болып табылады – білім алушыға кері байланысқа жауап беруге және оған сәйкес шаралар қабылдауға уақыт беріледі.

2.20-кестеде канадалық мектептерде тиімді кері байланыс беру кезеңдері көрсетілген, оларды отандық мұғалімдер өз тәжірибелеріне бейімдеп, қолдана алады.

2.20-кесте. Тиімді кері байланыс кезеңдері (Канада)

1. Кіріспе «Feed-up»	Кері байланыс жасамас бұрын, оқушылар оқытудың мақсатын (мақсаттарын) білуі керек. Кіріспе ақпарат оқушыға «мен қайда бара жатырмын?» және «бұл мақсаттар қандай?» деген сұрақтарға жауап беруге көмектеседі. Бұл ақпарат кері байланыс үшін контекст береді
-----------------------------	--

2. Кері байланыс «Feed-back»	Кері байланыстың өзі оқу барысын бақылауға және бағалауға бағытталған. Атап айтқанда, келесі сұрақтарға жауаптар маңызды болып табылады: «қазіргі уақытта білім алушының жағдайы қалай?» және «мақсаттарға жетуде қандай прогреске қол жеткізілді?»
3. Болжам «Feed-forward»	Бұл белгілі бір оқу тапсырмасын жақсарту үшін қажет келесі қадамдарға қатысты. Келесі сұрақтар маңызды болып табылады: келесі қадам қандай, қайда бару керек? Үлкен жетістіктерге жету үшін қандай әрекеттер жасау керек? Мұнда жауаптар мақсаттарды нақтылауға және күрделі міндеттерді іздеуге бағытталады, өйткені олар үлкен жетістіктерге және одан әрі ілгерілеуге әкелуі мүмкін.

Дереккөз: How to integrate effective feedback into your classroom: <https://theeducationhub.org.nz/how-to-integrate-effective-feedback-into-your-classroom/>

Мұғалім тиімді кері байланыс берудің түрлері мен кезеңдерін анықтағаннан кейін, келесі қадам – кері байланыс мазмұнын құрастыру болып табылады. Мәселен, АҚШ мұғалімдері кері байланыс кезінде келесі бағыттарға назар аударады: фокус, салыстыру, функция, мотивация, айқындық, ерекшелік. Бұл ақпаратты қазақстандық педагогтер кері байланыс рәсімін жүргізген кезде бейімдей алады (2.21-кесте).

2.21-кесте. Тиімді кері байланыс мазмұны (АҚШ)

Кері байланыс мазмұны келесі факторларға байланысты өзгеруі мүмкін	Төмендегілерге негізделген:	Тиімді кері байланыс үшін ұсыныстар
Фокус	<ul style="list-style-type: none"> - тікелей оқушының жұмысына (тапсырма); - тапсырманы орындау кезінде оқушы қолданатын әдістерге; - білім алушының өзін-өзі реттеу және өзін-өзі 	<ul style="list-style-type: none"> • Мүмкіндігінше оқушының жұмысын да, оны орындау процесін де сипаттаңыз, сонымен қатар олардың байланысын баса көрсетіңіз; • Егер бұл түсініктеме оқушыны ынталандыратын болса,

	<p>ұйымдастыру дағдыларына;</p> <ul style="list-style-type: none"> - оқушының жеке басына (мінезі мен темпераментінің ерекшеліктері) 	<p>оқушының өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларына түсініктеме беріңіз;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Оқушының жеке басы туралы түсініктеме беруден аулақ болыңыз
Салыстыру	<ul style="list-style-type: none"> - бағалау өлшемшарттарына (идеалды жұмыспен салыстыру); - құрдастарының жұмыстарымен салыстыруына (ұқсас қателіктер мен қиындықтарды ескеру); - білім алушының өткен жұмыстарымен салыстыруына (жеке прогресс) 	<ul style="list-style-type: none"> • Жұмыстың өзі туралы ақпарат беру үшін өлшемшарттарға негізделген кері байланысты пайдаланыңыз; • Оқушылардың мақсаттан қаншалықты алыс екенін емес, олардың қол жеткізіп жатқан жетістіктерін көруге аса назар аударып, жеке кері байланысты пайдаланыңыз.
Функциялар	<ul style="list-style-type: none"> - сипаттама - пайымдау 	<ul style="list-style-type: none"> • Сипаттаңыз • Айыптамаңыз
Мотивация	<ul style="list-style-type: none"> - оң - теріс 	<ul style="list-style-type: none"> • Жақсы жасалған нәрсені сипаттайтын оң пікірлерді қолданыңыз; • Жұмысты қалай жақсартуға болатындығы туралы жағымды ұсыныстармен жұмыстың жағымсыз сипаттамаларымен сүйемелдеңіз
Айқындық	<ul style="list-style-type: none"> - оқушыларға түсінікті - оқушыларға түсініксіз 	<ul style="list-style-type: none"> • Білім алушыға түсінікті болатын лексика мен терминдерді қолданыңыз; • Кері байланыс көлемі мен мазмұнын оқушының үлгерімі мен прогресс деңгейіне бейімдеңіз
Ерекшеліктер	<ul style="list-style-type: none"> - тым егжей-тегжейлі; - оңтайлы; - тым жалпылама 	<ul style="list-style-type: none"> • Ерекшелік дәрежесін оқушыға және тапсырмаларға бейімдеңіз; • Кері байланысты білім алушылар не істеу керектігін білуі үшін жеткілікті нақты етіп жасаңыз, бірақ олар үшін соншалықты нақты емес; • Қателерді немесе олардың түрлерін анықтаңыз, бірақ бәрін

		қатарынан түзетуден аулақ болыңыз (мысалы, дұрыс жауаптарды көшіру немесе беру), бұл білім алушыларға таңдау қалдырмайды
--	--	--

Дереккөз: Brookhart, Susan M. How to give effective feedback to your students: <https://perino.pbworks.com/f/Effective+Feedback.pdf>

Кері байланыс оқу процесіне оң әсер етуі үшін ол сындарлы болуы қажет. *Сындарлы кері байланыстың мақсаты – оқушылардың үлгеріміне әсер ету* және өсу көзқарасын дамытуға көмектесу, жақсарту үшін не істеу керектігін түсінуге көмектесу. Басқаша айтқанда, ол білім алушыларға олардың күш-жігерінің ақталатынын және тұрақты күш-жігермен жақсарта алатынын көруге көмектесе алады. Сонымен қатар, сындарлы кері байланыс оқушыларға қолдауды сезінуге және аянбай жұмыс істеуге, ынталандыруға көмектеседі. Бұл мұғалімдердің олардың өсуіне және табысқа жету қабілетіне сенетінін және қиын жолда оларға көмектесуге дайын екенін көрсетеді⁴⁹.

Кері байланыс беру және алу оқу процесінің маңызды бөлігі болып табылады. Кері байланыс шеңберіндегі барлық пікірлер жұмысты бағалап қана қоймай, сонымен қатар білім алушылар өздерінің оқу дағдыларын дамыта алатындай келесі қадамдар бойынша кеңестер беруі керек. Сындарлы кері байланыс беру педагогтер оқушыларға уақыт өте келе үнемі жетілдіруге көмектесе алады.

Төменде Ұлыбританияда қолданылатын сындарлы кері байланыс нұсқалары берілген (2.22-кесте).

Сындарлы кері байланысты қалай беруге болады:

- ✓ Оқушының жұмысы туралы өз пікіріңізді беріңіз;
- ✓ Оқушы қай жерде күш салғанын және қай жерде ерекше жетістікке жеткенін көрсетіңіз;
- ✓ Оқушының дағдыларын қалай жақсартуға болатыны туралы нақты нұсқаулар беріңіз;
- ✓ Оқушы оқуын жақсарту үшін бар күш-жігерін жұмсаса, оның болашағына оң көзқараспен қараңыз;
- ✓ Егер оқушы алған кері байланысты толық түсінбесе, оны сұрақтар қоюға жігерлендіріңіз

⁴⁹ 51 Constructive Feedback Examples For Students: <https://helpfulprofessor.com/constructive-feedback-examples/>

2.22-кесте. Сыздарлы кері байланыс тұжырымдамаларының мысалдары (Ұлыбритания)

№	Сыздарлы кері байланыс үлгілері
1	Сен дұрыс жолдасың. Емтиханға ертерек дайындала отырып, сен емтихан күні өз қабілеттеріңе сенімді бола аласың.
2	Уақыт өте келе сенің жақсы оқитыныңды көрдім. Келесі қадам ретінде жақсы идея...
3	Сен өз дағдыларыңды едәуір жақсарттың. Үлкен даму мен жетістікке жету үшін болашақта күрделі міндеттерді қарауды бастауың керек, мысалы...
4	Сенде әлеует бар, бірақ жақсы нәтижеге жету үшін әлсіз жақтарыңмен жұмыс істеу керек. Жақсартуды қажет ететін салалардың бірі...
5	Сол бағытта жүр! Егер сен күш салсаң, болашақта жақсы нәтижелерді көрсетесің...
6	Сенде бәрі жақсы, бірақ әрқашан жақсартуға орын бар. Жақсы нәтижеге жету үшін осы кеңестерді орындап көр: ...
7	Сен жақсы жетістіктерге жеттің, бірақ келесі жолы оны дұрыс түсіну үшін тапсырмадағы сұрақтың тұжырымына көбірек көңіл бөлгеніңді көру жақсы болар еді
8	Сенің күш-жігерің мақтауға тұрарлық, бірақ егер сен өз жауабыңда нақты мысалдар келтірсең, сен одан да көп жетістікке жете аласың
9	Осы уақытқа дейін сен жақсы жұмыс жасадың, бірақ мұнымен тоқтама – әрқашан одан әрі өсетін орын бар! Мен сенің жауаптарыңда бірнеше қателерді байқадым, соның ішінде...
10	Сен бар күшіңді салғаның өте жақсы, бірақ мұнымен тоқтап қалма – одан да жақсы нәтижелерге қол жеткіз. Өз қателеріңді түзеу үшін өзіңмен жұмыс жасағаныңды көрсем жақсы болатын еді...
11	Сен көптеген күрделі жұмыстарды жасадың және бұл көрініп тұр. Жақсартуды қажет ететін салалардың бірі
12	Сен жақсы прогреске қол жеткізесің, бірақ әлсіз жақтарыңа да назар аударуды ұмытпа. Олардың бірі - ...
13	Сенің күш-жігерің мақтауға тұрарлық, бірақ сенің бүкіл сабаққа назар аударғаныңды көру жақсы болар еді, өйткені сабақтың соңында сенің өнімділігің төмендеді
14	Сенің жұмысың жақсы болса да, оны жақсарту жолдарын іздеуді жалғастыр. Мысалы, сабақта қарастырылған идеяларды сынауға көбірек көңіл бөлгеніңді көру жақсы болар еді
15	Бар күшіңді салып жатқаныңыз өте жақсы, бірақ мұнымен тоқтап қалма - эссе жазуда одан да жақсы нәтижелерге қол жеткіз! Грамматикалық қателерді азайту үшін баяулау және мұқият жазып, қолжазбаңызды жақсартуға тырыс.

16	Сол бағытта жүр және сенің үлгерімің біртіндеп жақсаратынын көресің. Болашақ шығармаларды талдау үшін сөздік қорыңды жақсартқаныңды қалаймын
17	Сен жақсы прогреске қол жеткізесің, бірақ әлсіз жақтарыңа да назар аударуды ұмытпа. Назар аударатын осындай тараптардың бірі – ...
18	Сенде әлеует бар және жақсы нәтижеге қол жеткізу үшін неғұрлым қолайлы дереккөздерді пайдалану үшін жұмыс істеуің керек. Келесі қадам ретінде ... жақсы идея болады.

Дереккөз: Drew C. Problematizing 'student choice' in classrooms //British Journal of Educational Studies. – 2019. – Т. 67. – №. 4. – С. 541-555.

Кейде мұғалімге білім алушыға оның үлгерімі туралы қалай жақсы хабарлау керектігін түсіну қиын болуы мүмкін, әсіресе оқу бөлімінің немесе тоқсанның соңында. Мұндай жағдайларда *есеп беру карталары (report cards)* көмекке келуі мүмкін. Әдетте, мұндай карталарды алдынала дайындауға және мұғалім қажет болған жағдайда пайдалануға болады. Есеп беру картасындағы кері байланыс түсініктемелері анық, қысқа және дәл болуы керек. Төменде АҚШ-тағы педагогтер қолданатын есеп карталарының мысалдары келтірілген. Бұл карточкалар отандық контексті ескере отырып бейімделуі мүмкін.

2.23-кесте. Кері байланыс түсініктемелері бар есеп карточкасының (report card) мысалдары (АҚШ)

1. Академиялық жетістіктер

Бұл карточка жақсы үлгерімін көрсететін білім алушыларға арналған. Бұл пікірлер оқушының үлгерімін бағалайды және оларды болашақта оқуда жетістікке жетуге шақырады.

1. (Оқушының аты) – сабаққа үнемі дайындықпен келетін үздік оқушы. Онымен сыныпта жұмыс істеу өте жақсы және ол әрқашан басқа оқушыларға көмектесуге дайын.
2. _____ – оқуды ұнататын ақылды және ізденімпаз оқушы. Ол сабақта жұмыс істеуге қуанышты және әрқашан сұрақтар қояды.
3. _____ – әрқашан қолынан келгеннің бәрін жасайтын еңбекқор оқушы. Биыл ол үлкен жетістіктерге жетті, мен келесі жылы оның одан әрі жетістіктерін асыға күтемін.

4. _____ – барлық пәндері бойынша жақсы оқитын дарынды оқушы. Оның жарқын болашағы бар, мен оның қол жеткізуін асыға күтемін.

5. _____ – оқуға деген шынайы құштарлығы бар талантты оқушы. Ол сабақта әрдайым сұрақтар қояды және жаңа оқу және қосымша материал меңгеруге деген ұмтылыспен жанып тұрады.

2. Күтулерге ішінара сәйкестік

Бұл карточка оқудағы үміттерге ішінара сәйкес келетін оқушыларға арналған.

1. _____ – үлкен әлеуеті бар ақылды оқушы. Ол сабаққа назар аудару және мұғалімнің кеңесін / ұсыныстарын орындау үшін жұмыс істеуі керек.

2. _____ – табысқа жететін еңбекқор оқушы. Прогреске жету үшін ол _____ және _____ жұмыс істеуі керек.

3. _____ табысқа жету сәттері бар, бірақ ол өзінің күш-жігері мен зейінінде дәйекті болуы керек.

4. _____ – қабілетті оқушы, бірақ ол өзінің дағдыларын дәйекті түрде қолдануды үйренуі керек.

5. _____ - еңбекқор оқушы, бірақ ол өзінің ұйымдастырушылық қабілетін жетілдіруі керек.

3. Әлеуметтік/эмоционалды даму

Бұл карта әлеуметтік және эмоционалды жағынан жақсы дамып келе жатқан білім алушыларға арналған.

1. _____ - әрқашан басқаларға қамқорлық жасайтын мейірімді және қамқор оқушы. Ол барлығына жақсы дос және әрқашан көмекке келуге дайын.

2. _____ биылғы жылы өзінің әлеуметтік дамуында үлкен жетістіктерге жетті. Ол өзіне сенімді және өз қабілеттерін жақсы көрсете алады.

3. _____ басқалармен жақсы жұмыс істейді және топтық жұмысқа қабілетті.

4. _____ құрдастарының арасында көшбасшы болып табылады және басқа оқушылар оны жиі тыңдайды.

5. _____ - өз пікірін айтудан қорықпайтын тәуелсіз ойшыл.

4. Жалпы даму

Бұл карта академиялық, әлеуметтік және эмоционалдық жағынан жақсы дамып келе жатқан оқушыларға арналған.

1. _____ биылғы жылы өз дамуында үлкен жетістіктерге жетті. Ол өзіне сенімді және тәуелсіз, сонымен қатар жақсы оқиды.
2. _____ – мектепті жақсы көретін бақытты және табысты оқушы. Ол оңай достар табады және сабақтарда жақсы жұмыс істейді.
3. _____ – оқудың барлық салаларында жетістікке жеткен және жан-жақты дамыған оқушы. Ол жақсы дос, сабақтарда күш-жігерін көрсетеді, оқуды жақсы көреді.
4. _____ сыныпта көру өте жақсы. Ол сыпайы, еңбекқор, сондай-ақ оның оптимистік көзқарасы мен оқуға деген ынтасы бар.
5. _____ – әрқашан қолынан келгеннің бәрін жасайтын үлгілі оқушы. Ол сыныптастары үшін рөлдік модель болып табылады және барлығына жақсы үлгі көрсетеді.

Дереккөз: 15 Best Report Card Comments Samples: <https://www.splashlearn.com/blog/giving-the-right-report-card-comments-free-samples/>

Бұл карточкалар оқу бағдарламасының/тоқсанның бөлімін оқудың соңында өте пайдалы және оқушылардың ата-аналары үшін де ақпараттандырылуы мүмкін. Мұғалім әр түрлі бағыттар мен аспектілер бойынша оқушыға оның үлгерімі мен прогресін жақсарту үшін түсініктеме беру қажет деп санаса, осындай кері байланыс карталарын жасай алады. Мұндай карталарды бейімдеуге және нақтылауға болады, мысалы, әр пән бойынша оқу материалын игеру бөлігінде.

Әрі қарай, кері байланысы бар осындай есеп карточкаларын жасау бойынша ең танымал сұрақтарға жауаптар берілген.

2.24-кесте. Кері байланыстың есеп карточкаларын жасау бойынша ұсыныстар (report cards)

Сұрақ: егер менде оқушыға түсініктемеде не жазу керектігін анықтауда қиындықтар туындаса, не істеуім керек?

Егер сізге не жазу керектігін анықтау қиын болса, оқытудың жағымды жақтарына назар аударып көріңіз. Оқушыға нені жақсарту керек екенін бастаудың орнына, ол жақсы жұмыс істейтін нәрседен бастаңыз. Бұл сізге миға шабуыл жасауға көмектеседі. Сіз сондай-ақ басқа мұғалімдерден немесе оқушының ата-анасынан үлес қосуды сұрай аласыз.

Сұрақ: мен басқа дереккөздерден алынған үлгерім туралы түсініктемелерді пайдалана аламын ба?

Сіз шабыт ретінде басқа дереккөздерден алынған пікірлерді пайдалана алатын болсаңыз да, әр пікірді жекелендіруге уақыт бөлуіңіз керек. Осылайша, оқушыпен оның отбасы сіздің пікірлеріңіз жекелендірілген және ерекше, тек олар үшін арнайы жазылғанын біледі.

Сұрақ: егер мен оқушыға теріс пікір беруім керек болса ше?

Егер сізге оқушыға теріс кері байланыс беру қажет болса, оның анық, қысқа және сындарлы болуы маңызды. Мысалы, «_____ жалқау және өз жұмысын жасамайды» жазудың орнына, «_____ мектеп тапсырмаларын орындауда мұқият болу үшін жұмыс істеу керек...» көріңіз. Кез келген жағымсыз пікірлерді оң пікірлермен теңестіру де маңызды. Осылайша, оқушы мен оның ата-анасы оның бойындағы әлеуетті көріп тұрғаныңызды және оның жетістікке қол жеткізуіне қолдау көрсететіңізді біледі.

Сұрақ: мен әр тақырыпқа жазбаша/ауызша түсініктеме беруім керек пе?

Әр тақырыпқа түсініктеме берудің қажеті жоқ болса да, бұл әдетте жақсы идея. Осылайша, оқушы мен оның отбасы өздерінің жетістіктерінің толық бейнесіне ие болады. Егер сізде уақыт аз болса, білім алушының проблемалары бар немесе сіз ең маңызды деп санайтын пәндерге назар аударып көріңіз.

Сұрақ: есеп карточкасына түсініктемені аяқтаудың ең жақсы жолы қандай?

Есеп карточкасына түсініктеме беруді аяқтаудың ең жақсы жолы – үміт немесе жігер білдіру. Мысалы, сіз: «мен екінші жартыжылдықта _____ прогресін асыға

күтемін» немесе «егер _____ көп жұмыс істей берсе, ол өз мақсаттарына жете алатынын білемін» деп жаза аласыз.

Төменде мұғалімнің «Күнделік» электрондық журналында жазбаша түсініктеме беруінің мысалы келтірілген (*тарих пәнінің мұғалімі Кенесарина г.м., Көкшетау қ. № 21 ОМ КММ*) (2.25-кесте). 5-қосымшада кері байланыс беру аясында мұғалімдердің түсініктемелерінің көбірек мысалдары көрсетілген.

2.25-кесте. «Күнделік» электрондық журналында кері байланыс беру мысалы (Қазақстан)

№	ТАӘ	Ф/Б	Кері байланыс
1	Оқушы	9	Жарайсың. Сабақтың барлық кезеңдерінде белсенді болдың
2	Оқушы	7	Жақсы. 1-ші деңгейдегі тапсырманы орындай алдың
3	Оқушы	10	Сыни тұрғыдан ойлауды көрсеттің. SWOT-талдауын оңай орындадың.
4	Оқушы	8	Толық жауаптар бердің, бірақ мәтінді талдау қиынға соқты
5	Оқушы	7	Жоғары деңгейдегі тапсырмаларды орындау қиынға соғады
6	Оқушы	10	Жарайсың. Аналитикалық ойлауды көрсеттің
7	Оқушы	10	Деңгейлік тапсырмаларды орындай алдың және қорытынды жасай алдың
8	Оқушы	10	Тарихи оқиғаларға баға бере алдың
9	Оқушы	6	Дұрыс сәйкестендірдің, бірақ қорытынды жасау қиынға соғады.

Рубрикалар

ЭЫДҰ елдерінде ең көп таралған кері байланыс нысандарының бірі бағалау рубрикасы болып табылады. Рубрика – тапсырма немесе дағды шеңберінде бағаланатын өлшемшарттарды және осы өлшемшарттарға қол жеткізу немесе аяқтау деңгейлерін анықтаудан тұратын бағалау құралы. Бұл ақпарат мұқият кестеленген, бұл бағалау процесін айтарлықтай жеңілдетеді (*Martin, 2022*). Бағалау рубрикалары

мұғалімдер үшін де, білім алушылар үшін де айқын артықшылықтарға ие (2.26-кесте).

2.26-кесте. Педагогтар мен білім алушылар үшін бағалау рубрикаларын пайдаланудың артықшылықтары

Мұғалімдерге арналған бағалау рубрикаларының артықшылықтары	Білім алушылар үшін бағалау рубрикаларының артықшылықтары
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Стандартталған бағалау өлшемшарттары. Бағалар объективті болады; ✓ Бағалау рубрикалары бағалау кезінде мұғалімнің жүктемесін азайтады; ✓ Жоғары объективтілік пен ашықтық: мұғалім қандай да бір даулы мәселелер туындаған жағдайда өз бағасын негіздей алады; ✓ Рубрика бағасы бағалау процесін едәуір жеделдетеді; ✓ Рубрика оқу мақсаттарын оқыту стратегиясымен дәлірек үйлестіруді қамтамасыз етеді. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Рубрика өзін-өзі және өзара бағалауды тиімдірек жүргізуге мүмкіндік береді; ✓ Оқушылар не істеу керектігін және мұғалім олардан не күтетінін біледі; ✓ Рубрика білім алушыларды бағыттайды және оларға немен жұмыс істеу керектігін білуге мүмкіндік береді; ✓ Рубрика білім алушыларға өз оқуы үшін жауапкершілікті өз мойнына алуға және оған белсенді қатысуға көмектеседі; ✓ Рубрика жалпы оқу нәтижелерді жақсартады, өйткені білім алушылар ең жақсы нәтижелерді көрсетуге күш салады.

Дереккөз: Assessment rubrics: How to ensure learning success <https://blog.genial.ly/en/assessment-rubrics/>

Халықаралық тәжірибе көрсеткендей (Австралия, Жаңа Зеландия, Эстония, Сингапур, Таиланд, Франция және т.б.), бағалау рубрикалары әдетте екі түрге бөлінеді: біртұтас (holistic) және аналитикалық (analytical).

Біртұтас (холистикалық) рубрикалар – бұл оқушылардың белгілі бір қызмет түріндегі немесе пәндегі жалпы жетістіктерін алдын-ала белгіленген жетістік деңгейлері негізінде бағалау үшін қолданылатын бірыңғай өлшемшарттары бар (бір өлшемді) рубрикалар. Әдетте,

өнімділік сипаттамалары абзацтармен және толық сөйлемдермен жазылады.

Аналитикалық рубрикалар – бағандар түріндегі жетістік деңгейлері және жолдар түріндегі бағалау өлшемшарттары бар екі өлшемді рубрикалар. Мұндай рубрикалар оқушылардың жетістіктерін бірнеше критерийлер негізінде бағалауға мүмкіндік береді. Аналитикалық рубрикаларды әзірлеу кезінде мұғалімдер әртүрлі критерийлерге әртүрлі салмақтарды (мәндерді) тағайындай алады және критерийлерді қорытындылай отырып, жалпы жетістіктерді қоса алады. Рубрикалар әдетте кесте түрінде жасалады. Оларда мұғалім қандай аспектілер бағаланатынын (мысалы, презентация, орфография, пайдаланылған ресурстар және т.б.), сондай-ақ әртүрлі жетістік деңгейлерін анықтайды. Бұл жетістік деңгейлерін бағалау көрсеткіштері деп те атауға болады. Олар дәстүрлі мектеп бағалары түрінде болуы мүмкін (А, В, С және т. б.) немесе мұғалім «өте жақсы», «жақсы жұмыс», «жұмыс одан да жақсы орындалуы мүмкін еді» және т.б. сияқты терминдерді қолданады.

Түсінікті болу үшін төменде ЭЫДҰ елдеріндегі мұғалімдер қолданатын біртұтас және аналитикалық бағалау рубрикаларының мысалдары келтірілген. Бұл рубрикаларды құрастыру оңай және егер сыныпта көптеген балалар оқитын болса, мұғалімнің уақытын үнемдеуге болады (2.27, 2.28 және 2.29-кестелер). Отандық педагогтер осы үлгілерді өз рубрикаларын әзірлеу барысында бейімдей алады.

2.27-кесте. Бастауыш мектеп деңгейіндегі жазбаша жұмысты бағалауға арналған тұтас (holistic) бағалау рубриканың мысалы (Сингапур)

Балл	Сипаттама
1	<ul style="list-style-type: none"> • Бірнеше аяқталмаған сөйлемдер бар • Тыныс белгілері мен бас әріптер іс жүзінде жоқ • Сөздік қоры шектеулі және егжей-тегжейлері немесе сипаттамалық сөздері аз, егер бар болса, оқиғаны түсіну және оқу қиын
2	<ul style="list-style-type: none"> • Тек қарапайым сөйлем құрылымын қолданады • Орфографияда, тыныс белгілері мен бас әріптердегі көптеген қателер бар, тек бірнеше сипаттамалық сөздер мен сөз тіркестері бар • Мәтіннің басталуының, ортасының және соңының нақты реттілігі жоқ

3	<ul style="list-style-type: none"> • Сөйлем құрылымында кейбір өзгешелік бар • Емледе, тыныс белгілерінде және бас әріптерде кейбір қателер бар, бірақ олар жалпы мағынаға әсер етпейді • Сөздерді тиімді және логикалық таңдауы қолданылады • Логикалық ұйымдастыру, мәтіннің бірқалыпты берілуі және оқырманның назарын аудару
4	<ul style="list-style-type: none"> • Сөйлемдердің құрылымы мен ұзындығының әртүрлілігі, оның ішінде әдетте емлесі, тыныс белгілері және бас әріптері дұрыс жазылған күрделі кейбір сөйлемдер бар • Сөйлемдер үшін оңтайлы және тиімді сөз таңдауы қолданылады • Мәтін құрылымы жақсы ұйымдастырылған, жақсы баяндалған, нақты тұжырымдалған негізгі идеясы және көптеген қосалқы бөлшектері бар

Дереккөз: Model Teaching for better educators. Holistic rubric samples: [https://modelteaching.com/wp-content/uploads/2019/04/Holistic Rubric Samples.pdf](https://modelteaching.com/wp-content/uploads/2019/04/Holistic_Rubric_Samples.pdf)

2.28-кесте. Мәтінге негізделген жазбаша жұмысын бағалауға арналған аналитикалық (analytic) рубриканың мысалы (США)

Бағаланатын параметрлер	Балл			
	4	3	2	1
Оқуды түсіну	<p>Мәтіндегі ақпаратты және/немесе мәтіннен не болжауға болатынын <i>терең және нақты талдауды көрсетеді;</i></p> <p>Мәтіндегі идеяларды түсіну арқылы көрінетін мәтіннен <i>толық және тиісті дәлел келтіреді</i></p>	<p>Мәтіндегі ақпаратты және/немесе мәтіннен не болжауға болатынын <i>нақты талдауды көрсетеді</i></p> <p>Мәтіндегі идеяларды түсіну арқылы көрінетін мәтіннен <i>тиісті дәлел келтіреді</i></p>	<p>Мәтіндегі ақпаратты және/немесе мәтіннен не болжауға болатынын <i>кейбір деңгейде нақты талдауды көрсетеді;</i></p> <p>Мәтіндегі идеяларды түсіну арқылы көрінетін мәтіннен <i>кейбір деңгейде тиісті дәлел келтіреді</i></p>	<p>Мәтіндегі ақпараттың және/немесе мәтіннен не болжауға болатынын <i>минималды талдауды көрсетеді;</i></p> <p>Мәтіндегі идеяларды <i>минималды түсіну немесе түсінбеу арқылы</i> көрінетін мәтіннен <i>минималды дәлел келтіреді</i></p> <p>немесе <i>мүлдем дәлелдемейді</i></p>

<p>Идеяларды дамыту/дәлелдерді қолдану</p>	<p>Барлық сәйкес тұжырымдамаларға сілтеме жасай отырып, <i>нақты және байланысты</i> орталық идеяларды <u>көрсетеді</u> және оларды мәтіннен егжей-тегжейлі қолдайды</p>	<p>Мәтіндік қолдауды қолдана отырып жасалған <i>айқын</i> орталық идеяны <u>көрсетеді</u> және тиісті жалпы мәлімдемелерді, сондай-ақ кейбір нақты мәтіндік мәліметтерді қамтуы мүмкін;</p> <p>Мәтіннің сыртында, егер бар болса, <i>аз</i> мәліметтерді <u>байқайды</u></p>	<p><i>Түсініксіз және маңызды емес</i> бөлшектермен аралас болуы мүмкін <i>орталық</i> идеяны <u>көрсетеді</u>.</p> <p>Орталық идеяны қолдау үшін <i>шектеулі</i> мәтіндік дәлелдерді <u>көрсетеді</u> немесе мәтіннің сыртынан алынған <i>көптеген</i> мәліметтерді пайдаланады</p>	<p>Орталық идеяның <i>жоқтығын</i> <u>көрсетеді</u>; идеялардың дамуы <i>аз</i> немесе мүлдем жоқ</p>
<p>Ұйымдастыру (құрылым)</p>	<p><i>Тиімді, логикалық және анық</i> құрылымды <u>көрсетеді</u>;</p> <p>Нақты және логикалық қатынастарды құру үшін ауысуларды <i>белсенді</i> қолданылуды <u>көрсетеді</u>;</p> <p>Тиімді және логикалық кіріспе мен қорытындыны <u>көрсетеді</u></p>	<p>Негізінен <i>логикалық, бірақ толық түсінілмеген</i> құрылымды <u>көрсетеді</u></p> <p><i>Кейбір</i> қатынастарды нақтылау үшін ауысуларды <u>қолдануды</u> <u>көрсетеді</u>;</p> <p>Кіріспені де, қорытындыны да <u>көрсетеді</u></p>	<p><u>Ұйымдастыруға тырысады</u>, бірақ <i>ұйымдастырыл маған</i>; қатынастарды нақтылау үшін ауысулардың <i>шектеулі</i> қолданылуды <u>көрсетеді</u>;</p> <p>Кіріспе, қорытынды <u>жоқ</u> немесе әлсіз мысалдар бар</p>	<p><u>Ұйымдастырушылық</u> <u>жетіспейді</u> және оны ұстану қиын немесе мүмкін емес</p> <p>Идеяларды тиімді пайдалануды <u>көрсетпейді</u>, идеялар арасында ауысулар мен байланыстар жоқ</p> <p>Анықталатын кіріспе немесе қорытынды <u>көрсетпейді</u></p>

<p>Стиль</p>	<p>Аудиторияға сәйкес келетін жазу стилін <u>көрсетеді</u>;</p> <p><i>Бақыланатын жазу стилін көрсетеді және тиімді және әртүрлі сөйлемдер мен абзацтардың қолданылуын <u>көрсетеді</u>;</i></p> <p>Айқындық пен әсер ету үшін сөздердің <i>дал және мұқият таңдалған таңдауын <u>көрсетеді</u></i></p> <p><i>Күшті және жарқын бейнелер жасайды</i> (тек баяндау)</p>	<p>Жазу стилі арқылы аудиторияның түсінігін дәйекті түрде <u>көрсетеді</u>;</p> <p><i>Жалпы бақыланатын жазу стилін <u>көрсетеді</u>, бірақ сөйлемдердің ұзындығы мен құрылымында әртүрлілік болмауы мүмкін;</i></p> <p><i>Функционалды және жергілікті тілдің қолданылуын <u>көрсетеді</u></i></p> <p><i>Кейбір сипаттамалық тұжырымдарды <u>қамтиды</u></i> (тек баяндау)</p>	<p>Аудиторияның әлсіз білімін көрсететін жазу стилін <u>көрсетеді</u>;</p> <p><i>Ыңғайсыз конструкцияларды қолданады немесе белгілі бір сөйлем құрылымын бірнеше рет қолдануды <u>көрсетеді</u>;</i></p> <p><i>Монотонды және жиі қайталанатын сөздерді <u>қолданады</u>;</i></p> <p>Сипаттаманың орынсыз немесе дәл емес қолданылуын <u>көрсетеді</u> (тек баяндау)</p>	<p>Аудиторияға сәйкес келмейтін немесе аудиторияның білімін көрсетпейтін жазу стилін <u>көрсетеді</u>;</p> <p><i>Эссені түсінуді қиындататын немесе мүмкін етпейтін фрагментті немесе сөзбе-сөз сөйлемдерді қолдануды <u>көрсетеді</u>;</i></p> <p><i>Шектеулі сөздік қорын <u>көрсетеді</u>;</i></p> <p><i>Дұрыс қолданылмайтын көптеген сөздердің қолданылуын <u>көрсетеді</u></i></p>
<p>Бақылау</p>	<p>Мәтінді ерекше бақылауды <u>көрсетеді</u>;</p> <p><u>Қателер аз және шамалы</u></p>	<p>Мәтіннің көп бөлігін бақылауды <u>көрсетеді</u>;</p> <p>Хабардың анықтығына әсер етпейтін кездейсоқ қателерді <u>қамтиды</u></p>	<p>Мәтінді шектеулі бақылауды <u>көрсетеді</u></p> <p>Түсінуге кедергі келтіруі мүмкін жалпы қателерді <u>қамтиды</u></p>	<p>Мәтінді оқуды қиындататын немесе мүмкін емес ететін көптеген қателерді <u>көрсетеді</u></p>

Дереккөз: Achieve the Core. Student Achievement Partners, USA. <https://achievethecore.org/category/415/ela-literacy-assessments>

2.29-кесте. Оқушылардың жазбаша жұмысын / жобаларын бағалауға арналған аналитикалық рубриканың мысалы (АҚШ)

Жетістік деңгейлері	Мазмұны	Құрылымы	Жазу дағдылары	Көрнекі безендіру
1 (қатесіз қол жеткізілді)	Дұрыс ойды білдірді және оны жақсы қолдады	Логикалық. Ұйымдастырылған. Оқу оңай.	Түсінікті және қисынды жазылған	Жазылғанның көзқарасын растайтын керемет графика
2 (қол жеткізілді, бірақ бірнеше қателіктермен)	Дұрыс ойды білдірді және оны ішінара қолдады	Логикалық, бірақ түсіндірусіз. Ұйымдастырылған. Кейбір жерде оқу оңай емес.	Түсінікті жазылған, бірақ кейбір жерлерде логика анық емес	Жазылғанның көзқарасты растайтын жақсы графика
3 (қол жеткізілді, бірақ көптеген қателіктермен)	Ой толық түсінілмеген және кейбір ақпарат толық емес немесе жоқ	Белгілі бір дәрежеде логикалық. Белгілі бір дәрежеде ұйымдастырылған. Мәтіннің көп бөлігі оңай оқылмайды.	Түсініксіз жазылған, логика жиі анық емес	Жазылғанның көзқарасын толық растамайтын орташа графика
4 (қол жеткізілмеген)	Ойды білдірмеді, ақпарат сәйкес келмейді	Тақырыпқа логикалық қатынас жоқ. Ұйымдастырылмаған. Барлық мәтін оңай оқылмайды.	Түсініксіз жазылған, логика мүлдем түсініксіз	Графика түсініксіз және жазылғанның көзқарасын көрсетпейді

Дереккөз: How to give effective feedback to your students / Susan M. Brookhart. Description: Second edition. | Alexandria, Virginia: ASCD, [2017]. <https://perino.pbworks.com/f/Effective+Feedback.pdf>

Рубрика белгілі бір өлшемшартқа бағытталуы мүмкін. Төменде Австралиядағы информатика сабақтарында қолданылатын осындай рубриканың мысалы келтірілген (тақырып – веб-беттер және CSS стильдердің каскадты кестесін қолдану) (2.30-кесте).

2.30-кесте. Бір нақты критерийге бағытталған бағалау рубриканың мысалы, «Информатика» пәні (Австралия)

Бағалау өлшемшарты (критерийі):

Деректерді қарапайым қысуды және контент (мазмұн) деректері презентациядан неге бөлінгенін **түсіндіру**

	Білім саны			Түсіну сапасы	
	Түсінудің дәлелі жоқ	Оқушы CSS мақсатын сипаттай алады	Оқушы берілген веб-параққа CSS стильдерін қолдана алады	Оқушы өзінің веб-беттеріне CSS кодын құруға және қолдануға қабілетті	Оқушы CSS білімін өзінің түпнұсқа веб-беттеріне қолдана алады және бірдей мазмұнды қолдана отырып, әртүрлі дизайнды көрсете алады
Веб-беттің дизайны: стильді презентациядан бөлу					
Міндетті емес балл	0	1	2	3	4
Неліктен мазмұн деректері презентациядан бөлек?					

Дереккөз: Digital Technologies Hub. Australian Government Department of Education and Training. Rubric example. Australia. <https://www.digitaltechnologieshub.edu.au/search/?keywords=rubric&p=1&items=8>

Кейде мұғалім рубриканың бір бөлігі басқаларға қарағанда маңызды болғанын қалайды. Мұны істеудің оңай жолы – *әр санатқа пайыз тағайындау*. Канадада қолданылатын төмендегі мысалда (математика бойынша бағалау рубрикасы) тұжырымдаманы түсіну мен

мәселені дұрыс шешу ең үлкен маңызға ие болады. Осы мысалдың мақсаттары үшін жобаның 40% – екінші және үшінші өлшемшарттарға тағайындауға болады (2.31-кесте). Бұл әдісті қазақстандық педагогтер де қолдана алады, оны оқу мақсаттарына байланысты орынды деп санайтын пайыздық арақатынасқа бейімдейді.

2.31-кесте. «Өлшенген» бағалау рубрикианың мысалы (Канада)

Критерий	1- әлсіз	2- орташадан төмен	3-орташа	4- орташадан жоғары	5-тамаша
1. Күш-жігер 10%	Білім алушының жұмысы жеткіліксіз дайындықты, шығармашылық көзқарасты немесе күш-жігерді көрсетеді. Көптеген қателер және ұқыпсыз қолжазба	Оқушы аз күш жұмсады. Бірнеше қателіктер жіберді. Презентацияға қосымша ақпарат қосу керек еді	Білім алушы жобаға күш салды. Барлық үміттерді ақтады. Шектен шықпады.	Оқушы презентацияның жақсы орындалғанына көз жеткізу үшін көп уақыт жұмсады. Көмек алып, кері байланыс беруді сұрады.	Білім алушы тапсырманы орындау үшін қолдан келгеннің бәрін жасады. Жұмыс тақырыбы бойынша қосымша зерттеулер жүргізді
2. Тұжырымдаманы түсіну 40%	Презентацияға тұжырымдамаларды енгізілмеді. Идеялар мен принциптерді дұрыс түсінбеді	Бірнеше тұжырымдаманы түсінді, бірақ тапсырманың жеке бөліктерін жіберіп алды.	Оқушы тұжырымдамаларды түсініп тапсырмадағы барлық тармақтарды орындады	Шәкірт ұғымдарды түсінді және одан күткеннен де көп нәрсе жасады	Білім алушы тұжырымдамаларды игерді және тіпті қосымша ақпарат қосты
3. Мәселені дұрыс шешу 40%	Әр мәселеге жауаптардың көпшілігі немесе барлығы дұрыс емес болды	Мәселелердің шешуінің жартысы дұрыс болмады	Білім алушы көптеген мәселелерді тек бірнеше қателіктермен шешті	Оқушы әр мәселені дұрыс шешті	Білім алушы барлық мәселелерді дұрыс шешті, соның ішінде қосымша жұмысты да жасады
4. Презентация 10%	Презентация асығыс, ұқыпсыз және	Презентация қысқа және шығармашылықтан	Презентация дұрыс ұзындықта болды.	Презентация визуалды эффектілер	Презентация визуалды эффектілерді қолдана

	тым қысқа. Оқушының күш-жігері және / немесе визуалды құралдар жетіспеді	айырылды. Кейбір визуалды эффектілер қолданылды	Білім алушы визуалды эффектілерді пайдаланды	мен, сыныппен өзара әрекеттесу мен жақсы жасалды	отырып, креативті, керемет жасалған
--	--	---	--	--	-------------------------------------

Дереккөз: Guide to Scoring Rubrics. Canada. https://education.ucdavis.edu/sites/main/files/file-attachments/march_152014_am_rubrics_additional.pdf

Рубрикалар өте икемді құрал болып табылады және *мұғалім жетістік деңгейін сипаттаудың құрылымы мен толықтығын дербес реттей алады*. Рубрика жетістік деңгейлерінің қысқаша, толық және егжей-тегжейлі сипаттамасын қамтуы мүмкін. Төменде математика жұмысының егжей-тегжейлі сипаттамасы бар мысал келтірілген (Англия) (2.32-кесте).

2.32-кесте. Математика сабағындағы бағалау рубриканың мысалы (Англия)

Балл	Сипаттама
4	Білім алушы осы тапсырманы орындау үшін қажетті математикалық мазмұн мен практикалық әдістерді толық түсінетіндігін көрсетті. Білім алушы тапсырманы математикалық негізделген түрде орындады. Жауап оқушының проблемаларды шешудегі құзыреттілігінің дәлелдерін, осы процестердің көрсетілген тапсырмаға қаншалықты қолданылатынын толық дәлелдеуді және/немесе модельдеуді қамтиды. Жауап толық түсіну демонстрацияларын төмендетпейтін кішігірім кемшіліктерді қамтуы мүмкін.
3	Білім алушы осы тапсырманы орындау үшін қажетті математикалық мазмұн мен практикалық әдістерді жеткілікті толық түсінетіндігін көрсетті. Оқушы тапсырманың көп бөлігін математикалық негізделген түрде орындады. Жауап оқушының проблемаларды шешудегі, пайымдаудағы және/немесе модельдеудегі құзыреттілігінің жеткілікті дәлелдерін қамтиды, бірақ ол аталған тапсырмаға қолданатын процестерді толық түсінетіндігін көрсететін дәлелдер жеткіліксіз. Жауап беруде сұрақты дұрыс түсіндірмеу себебінен туатын қателер; білімнің жеткіліксіздігімен байланысты қателер; және математикалық есептерді немесе

	алгоритмдерді ұқыпсыз орындағаннан болатын қателер болуы мүмкін.
2	Білім алушы осы тапсырманы орындау үшін қажетті математикалық мазмұн мен практикалық әдістерді ішінара түсінетіндігін көрсетті. Оқушының жауабында тиісті жауаптың кейбір белгілері бар, бірақ оқушының осы тапсырмада қарастырылған негізгі математикалық идеяларды толық түсінетіндігі туралы нақты дәлелдер жоқ. Мұндай кемшіліктерге математикалық білімнің жеткіліксіздігінің дәлелі болып табылады; негізгі математикалық рәсімдердегі қателер; және оқушының көрсетілген тапсырмаға қатысты мәселені шешу, дәлелдеу және/немесе модельдеу құзыреттілігіне күмән тудыратын басқа да олқылықтар немесе бұзушылықтар.
1	Білім алушы осы тапсырманы орындау үшін қажетті математикалық мазмұн мен практикалық әдістерді шектеулі түсінетіндігін көрсетті. Оқушының жауабы толық емес және көптеген қателіктерден тұрады. Оқушының жауабы тапсырманың кем дегенде бір шартына қатысты болса да, оқушы қате қорытындыға келді және/немесе аталған тапсырмаға қатысты дұрыс емес немесе толық емес мәселенің шешімін, пайымдауын және/немесе модельдеуін көрсетті.
0	Білім алушы тек тақырыппен таныстығын көрсетті немесе мүлдем қате немесе түсіндірілмейтін жауап берді. Оқушының жауабы тапсырмаға байланысты болуы мүмкін, бірақ сәйкес жауаптың бірнеше атрибуттарын қамтиды. Бұл мәселені шешу үшін қажетті математикалық мазмұн мен тәжірибелер туралы түсініктің жеткіліксіздігін көрсететін елеулі кемшіліктер немесе бұзушылықтар бар. Аталған міндетке байланысты проблемаларды шешуде, пайымдауда және/немесе модельдеуде білім алушының құзыреттілігін көрсететін дәлелдер жоқ.

Дереккөз: Using rubrics to improve marking reliability and to clarify good performance: <https://www.advance-he.ac.uk/knowledge-hub/using-rubrics-improve-marking-reliability-and-clarify-good-performance>

Осылайша, тиімді бағалау рубрикаларын құру үшін мұғалімдерге келесі 3 кезеңді орындау ұсынылады:

1) Кесте бағанындағы оқу / сабақ мақсаттарына сәйкес **бағалау өлшемшарттарын** анықтау. Оқушыларыңызда қандай дағдыларды, іс-әрекеттерді және мінез-құлық үлгілерін дамытқыңыз келеді?

2) Кесте жолында *бағалаудың мүмкін деңгейлерін* анықтау. Егер олардың саны тым көп болса, сіз жұмыста қолданғыңыз келмейтін өте күрделі тақырыпқа тап болуыңыз мүмкін;

3) Бағалау деңгейлерінің әрқайсысын *сипаттау*. Бұл бөлік сәл ұзағырақ уақыт алуы мүмкін, өйткені рубрика жақсы жұмыс істеуі үшін деңгейлерді екіұштылық немесе бірнеше интерпретация мүмкіндігінсіз нақты анықтау керек (мысалы, эссе «жақсы ұсынылған» деген критерийді белгілеу пайдасыз болады. Сіз нақты болуыңыз керек, мысалы: «негізгі тақырыптарды дұрыс түсіндірілді және құрылым дұрыс орындалды». Сіздің тәжірибеңіз бен оқушыларыңыз туралы біліміңіз үлкен көмек болады. Сіз орташа, қанағаттанарлықсыз және сіздің сыныптағы орташа деңгейден жоғары жұмыс қалай көрінетінін білесіз).

Рубрика түрінде кері байланыс берілгеннен кейін мұғалімдер оқушыларға (қалауы бойынша) форманы толтыруды ұсына алады, онда білім алушылардың өздері мұғалімнің бағалау рубрикаларын ескере отырып, өздерінің күшті және әлсіз жақтарын белгілей алады (2.33-кесте).

2.33-кесте. Бағалау рубрикасын ескере отырып, оқушылардың өзіндік рефлексиясына арналған нысан

Сұрақ	Дұрыс жауап	Мен дұрыс жауап бердім бе? Егер жоқ болса, неге?	Дұрыс жауап беру үшін не істей аламын?
1			
2			
3			

Дереккөз: A School at the Whitfield career Academy. The backward-looking reflection questions for students: edutopia.org/stw-replicating-pbl-resources

Осы нысанды толтырар алдында мұғалім сабақты оқушыларға тестке сәйкес не білгенін және не білмегенін көру үшін тесттерін қарап шығатындығын және пәндік саладағы білімдерін арттыру стратегияларын жоспарлау арқылы бастай алады. Оқушылардан дұрыс емес жауап тудырған себептер бойынша миға шабуыл стратегияны қолдануға болады. Оқушылардың басшылыққа алатын себептері келесідей болуы мүмкін:

- Назар аудармау қатесі (білім алушы жауапты білді, бірақ қандай да бір себептермен оны қате атап өтті);
- Абайсыз қате (оқушы дұрыс жауап бере алатын еді, бірақ сұрақты оқу барысында, маңызды сөзді назарынан жіберіп алды);
- Қате түсінік (оқушы жауапты біледі деп ойлады, бірақ түсінігінде қателесті);
- Білімнің жетіспеушілігі (білім алушы шынымен дұрыс жауапты білмеді).

Рубрикаларды әзірлеу барысында педагогтер кері байланыс берудің жоғары сапасы мен объективтілігін қамтамасыз ету үшін бір-бірімен өзара іс-қимыл жасай алады. *Шетелдік тәжірибелерде мұғалімдер келесі кезеңдер арқылы өзара әрекеттеседі:*

- ✓ Рубрикасыз, содан кейін рубриканы қолданып үлгілі тапсырмаларды бағалаңыз. Нәтижелерді салыстырыңыз. Әріптесіңізден дәл осылай жасау үшін сіздің рубрикаңызды пайдалануды сұраңыз;
- ✓ Әріптесіңізден осы рубрика бойынша бағалаған білім алушылардың жұмысын бағалау үшін сіздің рубрикаңызды пайдалануын сұраңыз, содан кейін нәтижелерді салыстырыңыз;
- ✓ Баға сіздің рубрикаңызды бағалау өлшемшарттарының тапсырмаңызбен оқу мақсаттарыңызға сәйкестігі туралы әріптестеріңіздің пікірлерін алыңыз;
- ✓ Оқушылармен тақырыптарыңызды талқылаңыз және оларға не ұнайтынын және не ұнамайтынын анықтаңыз⁵⁰.

Оқу мақсаттарына сәйкес (5-9 сыныптардың оқу пәндері бойынша) рубрикалар жасау бойынша мысалдармен толық әдістемелік ұсынымдар Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА ресми онлайн-ресурсында ұсынылған⁵¹.

⁵⁰ Center for Teaching and Learning <https://ctl.iupui.edu/Resources/Assessing-Student-Learning/Creating-and-Using-Rubrics>

⁵¹ Кері байланыс беру үшін 5-9 сыныптардың оқу пәндері бойынша оқу мақсаттарына сәйкес рубрика жасау бойынша әдістемелік ұсынымдар. - Нұр-сұлтан Қ.: Ы. Алтынсарин атындағы КЕАҚ, 2019. - 204 б. <https://uba.edu.kz/storage/app/media/Metod%20usynymdama/2019/%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%20%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8E%20%D1%80%D1%83%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%BA.pdf>

РЕФЛЕКСИЯ ЖӘНЕ ӨЗІНДІК РЕФЛЕКСИЯ

Рефлексия – оқытудың маңызды бөлігі болып табылады. Егер білім алушылар мен педагогтер рефлексия жасамаса, онда оқуда прогресс болмауы мүмкін. Білім беруден басқа салалардағыдай, егер біз нені және неге дұрыс істемейтінімізді білмесек, дағдыларымызды жетілдіру мүмкін емес.

Өзіндік рефлексия оқушылардың өзіне деген сенімділігін арттырудың және әртүрлі салаларда жетілдірудің тамаша құралы бола алады. Алайда, оқушылардың өзіндік рефлексия мұғалімнен де назар мен басшылықты қажет етеді. Ең алдымен, мұғалімге «оқушылар не туралы ойлануы керек?» деген сұраққа жауап беру ұсынылады⁵². Бұл тұрғыда білім алушылардың ойлауының келесі екі аспектісіне назар аударған жөн:

- білім алушылар үшін оқуда да, өмірде де өздерінің күшті және әлсіз жақтарын білу маңызды. Сондай ақ оқушыларды өздерінің күш-жігері мен мотивациясы туралы ойлауға шақыру керек.

- білім алушылардың өзіндік рефлексиясының тиімділігін арттыру үшін оларға осындай рефлексияға сәйкес келетін сөздік қорды үйрету маңызды. Ол үшін оқушылар арасында ойын әдістерін және өз ойларын білдіру үшін сөздермен және терминдермен жұмыс істеген жөн. Мысалы, мұғалім оқушыларға сөйлеуге немесе жазуға болатын сөйлемнің басталуын жасай алады, мысалы: «Мен ___ қызықтырамын» немесе «___ болған кезде, мен ___ сездім ___ және ___

Рефлексия және өзін-өзі рефлексия

Рефлексия - бұл сіздің ойларыңызды, сезімдеріңізді, әрекеттеріңіз бен тәжірибелеріңізді саналы және сыни тұрғыдан талдау процесі. Орта білім беру контекстінде рефлексия оқушыларға оқуын түсінуге және бағалауға, өзін-өзі бақылау және өзін-өзі бағалау дағдыларын дамытуға көмектесу үшін пайдаланылуы мүмкін

Өзін-өзі рефлексия-бұл білім алушының өз ойларына, сезімдері мен мінез-құлқына жүгінетін рефлексия түрі. Өзін-өзі рефлексияға интроспекция мен өзін-өзі бағалау кіреді, бұл оқушыға өзін және оның күшті және әлсіз жақтарын тереңірек түсінуге, сондай-ақ жеке дамудың бағыттарын анықтауға мүмкіндік береді.

⁵² James Stanfield, Strategies & Activities To Teach Students How To Use Self-Reflection: <https://stanfield.com/strategies-activities-teach-self-reflection/>

Кері байланыс беру үшін 5-9 сыныптардың оқу пәндері бойынша оқу мақсаттарына сәйкес рубрика жасау бойынша әдістемелік ұсынымдар. - Нұр-сұлтан Қ.: Ы. Алтынсарин атындағы КЕАҚ, 2019. - 204 б.

жасадым».

Осылайша, білім алушылардың өзіндік рефлексиясын ұйымдастыру педагогтың басшылығы мен қолдауына мұқтаж. Тиісінше, мұғалім оқушылардың өзіндік рефлексиясының тиімділігін арттыру үшін әртүрлі жаттығуларды қолдана алады. Төменде мұғалім оқушылардың өзіндік рефлексиясы аясында қолдана алатын сыныптағы жаттығулардың нұсқалары келтірілген (2.34-кесте). Бұл жаттығулар оқушыларға сабақта не істегендерін есте сақтауға және нәтижелерін бағалауға көмектеседі.

2.34-кесте. Оқушылардың өзіндік рефлексия құралдары

№	Жаттығудың атауы	Қолдану жөніндегі нұсқаулық
1	<i>Эскиз немесе сурет</i>	Оқушылардан не үйренгенін немесе сезімдерін қағаз бетіне түсіруін сұраңыз. Сабақ қорытындысы бойынша сурет салу – болашақта оған оралып ой түюдің тамаша тәсілі. Мысалы, егер оқушы жаңа тақырыпты меңгеруде қиындықтарға тап болса, ол сол сәтте не сезінетінін суреттей алады. Уақыт өте келе, тақырып жеңілдеген сайын, ол прогреске қол жеткізгеннен кейін не сезінетіні туралы тағы бір қағаз бетіне түсіреді. Осылайша, оқушы қаншалықты алға жылжығанын көреді және қажырлы еңбек пен күш-жігердің ақталғанын түсінеді.
2	<i>Ойын</i>	Рефлексияны ойынға айналдырыңыз. Кез келген басқа дағды сияқты, өзіндік рефлексия көп тәжірибені қажет етеді және оқушылар әдетте механикалық есте сақтауға немесе қайталанатын жаттығуларға онша қызығушылық танытпайды, сондықтан оны ойын түрінде жасаңыз. Мысалы, сіз текшеге ой жүгірту үшін сұрақтар жаза аласыз, арнайы мобильді қосымшаларды пайдалана аласыз немесе оқушыларға тапсырманы орындағаннан кейін немесе тіпті сабақ алдында сұрақтарға жауап беруге көмектесу үшін ойындар өткізе аласыз.

3	<i>Портфолио</i>	Портфолионың өзі білім алушыларға рефлексия жасауға мүмкіндік береді. Олардың қосымша артықшылығы бар, олар ата-аналарға балаларының жұмысы туралы талдау жасауға мүмкіндік береді. Портфолиоға әдетте оқушылардың оқу мотивациясынан бастап академиялық жетістіктерге дейінгі барлық жетістіктерді көрсететін оқушылардың жұмыс үлгілері мен графиктері енгізіледі. Оқушылар өздерінің портфолиосына қарап, олардың қол жеткізген өсуін көргенде, бұл өзіндік рефлексияның құндылығын арттырады.
4	<i>Күнделік жүргізу</i>	Күнделік портфолио сияқты көптеген артықшылықтарға ие. Оқушылар күнделік жүргізген кезде, олар қазіргі уақытта өз ойларымен бөлісе алады, содан кейін оларға кейінірек қайта оралады.

Дереккөз: James Stanfield, Strategies & Activities To Teach Students How To Use Self-Reflection: <https://stanfield.com/strategies-activities-teach-self-reflection/>

Білім алушылар тек өзіндік рефлексия үшін өз бетінше жұмыс жасаумен шектелмеуі керек, бұған құрдастар мен мұғалімдер де көмектесе алады. Бұдан әрі осындай ынтымақтастықтардың мысалдары келтірілген (2.35-кесте).

2.35-кесте. Рефлексия мен өзіндік рефлексияның бірлескен тәсілдерінің нұсқалары

№	Тәсіл	Сипаттама
1	<i>«Рефлексия бойынша серіктес» (reflection buddy)</i>	Сыныпта әр оқушыға серіктес тағайындаңыз. Бұл олардың жұмысы немесе сыныптағы жетістіктері туралы сөйлесе алатын оқушы. Балаларды осылай топтастыру арқылы жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқушыларды бір-бірімен сенімді қарым-қатынас орната алатындай етіп біріктіріңіз. Сондай-ақ, оларға рефлексия үшін сұрақтарға жауап беру үшін құрылым беріңіз.
2	<i>Мұғалім үлгі ретінде</i>	Оқушылар бұл процесті естуі үшін дауыстап

		ойлаңыз. Келесідей бірдеңе айтыңыз: «Бұл менің ең жақсы жұмысым емес, мен _____ өзгерту арқылы жақсы жұмыс жасаймын» немесе «Мен көп жұмыс істедім. Мен өз күш-жігерімді мақтан тұтамын». Бұл оқушыларға мақтауды ғана емес, өсу мен оқу барысында сәтсіздіктердің де болатынын көрсетуге көмектеседі
3	<i>Өткен тақырыптарға оралу</i>	Спиральді тәсіл рефлексияның тиімді әдісі болып табылады. Сіз тұжырымдаманы / тақырыпты тек бір рет үйретіп оны ұмытып кетпеуіңіз керек. Керісінше, ескі идеяларды мезгіл-мезгіл қайта қарастырған жөн.
4	<i>Өсуге бағытталған қондырғылар</i>	Оқушыларыңызда өсу көзқарасын дамытыңыз. Өсу қондырғысы дегеніміз не? Бұл біз әрқашан өсіп, өзгеріп, жетілдіріліп отырамыз дегенді білдіреді. Сіздің оқушыларыңыз өсу көзқарасын дамытқан кезде, олар неден бастағанына қарамастан, оқу әлеуетін жетілдіре және арттыра алады.

Дереккөз: Drew, C. (August 28, 2023). 30 Self-Reflection Examples. Helpful Professor. <https://helpfulprofessor.com/self-reflection-examples/>

Рефлексия мен өзіндік рефлексия сабақтың соңында ғана емес (6-қосымша), әдеттегідей, бірақ оның кез-келген кезеңінде де жүзеге асырылуы мүмкін. Рефлексия өткенді түсінуге, әр оқушының не түсінгенін, не ойлап, не байқағанын ортақ қазынаға жинақтауға бағытталған. Оның мақсаты – сабақтан белгіленген нәтижемен кетіп қана қоймай, мағыналық тізбекті құру, қолданылатын әдістер мен тәсілдерді басқалармен салыстыру⁵³.

2.36-кестеде оқу іс-әрекетінің әртүрлі кезеңдерінде рефлексияны қолдану көрсетілген. Сонымен қатар, 7-қосымшада сабақта рефлексия мен өзіндік рефлексияның практикалық әдістері көрсетілген.

⁵³ Дүйсенбаев Еркін Әбдімәлікұлы. Сабақтың рефлексиясы, мұғалімнің кәсіби өсу құралы ретінде деңгейлік курстардан өткен // European science. 2016. №6 (16). <https://cyberleninka.ru/article/n/refleksiya-uroka-kak-sredstvo-professionalnogo-rosta-uchitelya-proshedshego-urovnevye-kursy>

2.36-кесте. Оқу іс-әрекетінің әртүрлі кезеңдерінде рефлексияны қолдану

Оқу іс-әрекетінің кезеңі	Мақсаты	Мазмұны	Сұрақ опциялары
Ұйымдастырушылық сәт пен мақсат қою кезеңі	Білім алушыларды қызметке ынталандыруды қамтамасыз етеді	Бұл жалпы және нақты оқу дағдыларын қалыптастыру шеңберінде білім алушылардың жеке мақсатын таңдауда көрінеді	Сабақтың тақырыбын оқып, сабақ міндеттерін тұжырымдап көріңіз. Сіз неден бастар едіңіз?
Білім алушылардың білімін, іскерлігі мен дағдыларын өзектендіру кезеңі	Бұл оқушылардың дайындық деңгейін көруге мүмкіндік беретін диагностикалық кесудің бір түрі	Әр оқушы өзі үшін тақырып бойынша білімнің толықтығын анықтайды және тапсырманың дұрыстығын өзіндік бағалайды	Жұпта жұмыс істеу сізге қалай көмектеседі?
Сабақтың тақырыбы бойынша жұмыстың басында – мазмұнды рефлексия	Оқушыларға интеллектуалды «қақтығыс» туралы білуге, олардың білім шектері туралы ақпарат алуға және оқу міндетін қоюға көмектесу.	Танымдық қызметті ұйымдастыру формасын өз бетінше таңдау	
Қорытынды кезең	Жұмысты қорытындылау, жаңа мақсаттар қою, жұмысқа қанағаттанушылықты анықтау	Білім алушылар тақырыпты меңгеру деңгейін түсінеді	<p>- Жұпта жұмыс сізге не үйретті?</p> <p>- Жұмыстың бұл түрі сын есімдерді салыстыру дәрежесін түсінуге және</p>

			<p>есте сақтауға көмектесті? - Сіз қандай қиындықтарға тап болдыңыз? Олармен қалай күресуге болады? «Мен сабақта не үйрендім?», «Мен қандай жаңа ақпарат алдым?», «Сабақта алған білімімді болашақ өмірде қалай пайдалана аламын?»»</p>
--	--	--	--

Дереккөз: Образовательная социальная сеть «Рефлексия как этап занятия: виды, приемы, примеры», 2019.
Автор: Малина М. В. <https://nsportal.ru/vuz/psikhologicheskie-nauki/library/2019/11/17/refleksiya-kak-etap-zanyatiya-vidy-priemy-primery>

Білім алушыларды бағалау мұғалімдерге оқушылардың үлгерімін оқытудың нақты оқу мақсаттарымен байланыстыра отырып, өз оқытудың тиімділігін өлшеуге мүмкіндік береді. Нәтижесінде мұғалімдер оқытудың тиімді әдістерін дамыта алады және өз тәжірибелерінде тиімсіздерін қайта қарастыра алады.

Мұғалімдердің бағалау деректерін пайдалана отырып, қазіргі уақытта білім алушының қай кезеңде екенін уақтылы анықтауы және қолдау көрсетуі және одан әрі қадамдар жоспарын әзірлеуі өте маңызды. Жалпы, оқу барысын бірнеше деректер көздерін пайдалану арқылы бақылау керек, мысалы:

- мұғалімдердің, отбасылардың және білім алушылардың бақылаулары;
- формативті бағалау;
- жиынтық бағалау;
- қала (ауыл) / өңір / ел ауқымындағы қорытынды бағалар.

Формативті бағалау деректеріне баса назар аудара отырып, осы деректердің барлығын оқыту стратегияларын әзірлеу, оқу

бағдарламасын оқытуды түзету, білім алушылардың қажеттіліктерін айқындау үшін жиынтықта пайдалану маңызды.

Бағалау оқушының үлгерімі туралы көптеген мәліметтер жинағымен қамтамасыз етілгендіктен, бұл мұғалім үшін сынып жетекшілігінің және оқу процесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Сонымен қатар, мектептер көптеген деректер көздеріне, соның ішінде алдыңғы мұғалімдердің деректері мен жұмыс үлгілеріне, формативті бағалау нәтижелері мен әдістеріне және прогресті тексерудің / бақылаудың әмбебап құралдарына қол жеткізе алады. Бірге пайдаланылатын бұл деректер көздері белгілі бір кезеңдегі білім алушылардың үлгерімі туралы хабардар ете алады. Нақты және егжей-тегжейлі деректерді алу үшін бағалау келесідей болуы қажет:

- мұғалімге әр оқушыға оқу мақсаттарына жетуге қалай көмектесуге болатынын анықтауға көмектесетін ақпаратты уақтылы беру;

- білім алушылардың қабілеттерін анықтау және дамыту;

- оқу мазмұнының ерекшеліктері мен оқыту сыныптарын ескеретін тәсілдерді қолдану;

- оқытуға қатысты өзекті ақпаратты ұсыну;

- мұғалімдерге, білім алушыларға және ата-аналарға оқыту туралы нақты, пәрменді және уақтылы кері байланыс беру;

- білім алушыларға оқу мақсаттарына қол жеткізу барысында өзіндік рефлексия жасау үшін мүмкіндіктер беру;

- оқу бағдарламасының құрылымына және мақсаттарымен байланысына ие болу;

- мұғалім мен оқушылар арасында сенімді және ашық қарым-қатынас орнату⁵⁴.

Жоғарыда айтылғандай, бұл мұғалімдерге оқушының үлгерімі туралы негізгі ақпаратты беретін формативті бағалау. Формативті бағалау «оқушыларды оқытумен кейін не болады?» деген сұраққа жауап беруге бағытталған нақты және уақтылы кері байланыс беру арқылы оқыту туралы хабардар етуге арналған.

Оқытуды жетілдіру үшін мұғалімдер бағалау деректерінің барлық

⁵⁴ The Wisconsin Department of Public Instruction. Assessment Strategies to Inform Instruction https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/assessment/pdf/Assessment_Strategies_to_Inform_Instruction.pdf

түрлерін қолдана алады. Деректер көздеріне білім алушылардың деректері, сынып деңгейіндегі оқытудың мазмұны мен әдістері туралы ақпарат, білім алушыларға бұрын сабақ берген мұғалімдерден ақпарат, білім алушылардың алдыңғы жылдардағы бақылаулары кіруі мүмкін. 2.37-кестеде бағалау кезінде алынған мәліметтер мұғалімдерге оқытуды жетілдіруге қалай көмектесетіні көрсетілген.

2.37-кесте. Оқытуды жақсарту үшін бағалау деректерін пайдалану жолдары

<p><i>Оқушының бағалау деректері мұғалімге оқытуды реттеуге қалай көмектеседі?</i></p>	<p><u>Оқушылар туралы мәліметтер:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ағымдағы оқытудың басым мазмұнын және оқу бағдарламасының алдағы бөлімдері / тақырыптары үшін практикалық әдістерді анықтау; • Осы басымдықтар негізінде білім алушылардың қажеттіліктерін анықтау; • Сынып / оқушылар тобының қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін, соның ішінде оқу процесін тездетуді және мұқтаж оқушыларға қолдау көрсетудің ықтимал қажеттілігін анықтау.
<p><i>Білім алушыларға бұрын сабақ берген мұғалімдерден оқушыларды оқыту жайлы қандай ақпарат алуға болады?</i></p>	<p>Білім алушыларға бұрын сабақ берген мұғалімдермен сөйлесу / талқылау мыналарды қамтамасыз ете алады:</p> <ul style="list-style-type: none"> • бағалаудың тиісті нәтижелері мен деректері (әртүрлі формативті, аралық және қорытынды); • орта сынып / мектеп деңгейіне қатысты білім алушылардың үлгерімі туралы ақпарат; • параллель сынып мұғалімдерімен ынтымақтастық мүмкіндігі; • білім алушыларды бағалау туралы деректерді хронологиялық тәртіпте қарау және осы үрдісті жалғастыру мүмкіндігі
<p><i>Қазіргі таңдағы қолданыстағы оқыту әдістерінің қандай</i></p>	<p>Формативті бағалау практикасы барысында алынған білім алушыларды</p>

<p>деректері болашақта да қолданылуы мүмкін?</p>	<p>бақылау деректері сабақтарды өткізудің қолданыстағы әдістерін қолдану қажеттілігін негіздеуге, сондай-ақ жаңа әдістерді қолдануға көмектеседі</p>
<p>Білім алушылардың оқу бағдарламасының мазмұны бойынша ағымдағы білімі туралы деректерді қандай экспресс-бағалау әдістері ұсынады?</p>	<p>Мысалы:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формативті (күнделікті) бағалау әдістері; • экспресс-тапсырмалар, тесттер • бірден кері байланыс

Дереккөз: Instructure. 4 Ways Teachers Can Use Assessment Data to Inform Instruction:

<https://www.instructure.com/resources/blog/4-ways-teachers-can-use-assessment-data-inform-instruction>

ҚОРЫТЫНДЫ

Оқушылардың оқу жетістіктерін сыныпшілік бағалау жүйесін жетілдіру қазіргі білім беру жүйесінің өзекті және маңызды міндеті болып табылады. Оқу нәтижелерін бағалау оқушылардың жетістігін анықтауда, сондай-ақ олардың мотивациясын, сенімділігі мен өзін-өзі бағалауын қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Критериалды бағалау жүйесін жетілдіру бойынша өзекті әдістемелік ұсынымдарды әзірлеу білім беру сапасын арттыру және әрбір оқушының дамуы үшін жағдай жасау үшін қажетті болып табылады.

Бұл ұсынымдар шет елдерде критериалды бағалауды жүзеге асырудың халықаралық тәжірибесіне шолу жасайды. Атап айтқанда, ЭЫДҰ елдерінде қолданылатын тиімді тәжірибеге бағдарланған тәсілдер мен сыныпта бағалау құралдары ұсынылған, оларды қазақстандық мұғалімдер бейімдеп, қолдана алады.

Ағымдағы жылы Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген критериалды бағалау жүйесінің ағымдағы жағдайын зерттеу көрсеткендей, педагогтер сыныпшілік бағалау жүргізу кезінде бірқатар қиындықтарға тап болады:

1. Бағалау өлшемшарттары мен дескрипторларды әзірлеу;
2. Жоғары тәртіп дағдыларын бағалауға тапсырмалар жасау;
3. Тиімді кері байланыс беру (атап айтқанда, рубрика түрінде);
4. Өзін-өзі және өзара бағалауды жүргізу;
5. ЕББҚ және/немесе академиялық нәтижелері төмен оқушыларды формативті және жиынтық бағалау.

Анықталған қиындықтарды ескере отырып, осы әдістемелік ұсынымдарда қазақстандық мұғалімдер арасында үлкен қиындықтар туғызатын кезеңдерге ерекше назар аудара отырып, сыныпшілік бағалауды іске асыру бойынша практикалық ұсынымдар ұсынылған.

Осылайша, бұл әдістемелік ұсыныстар отандық және шетелдік педагогтердің озық тәжірибесі негізінде әзірленді және ұсынымдық сипатта болады. Ұсыныстар мұғалімдерге ұсынылған құралдарды сыныпшілік бағалаудың жеке тәжірибесіне бейімдеуге бағытталған.

Атап айтқанда, **бағалау өлшемшарттары (критерийлері) мен дескрипторларды** әзірлеу кезінде мұғалімдерге келесі стратегиялар пайдалы болуы мүмкін:

- бағалау өлшемшарттары мен дескрипторларды бірлесіп әзірлеу мүмкіндігі үшін әріптестерімен өз тәжірибесін үнемі талқылау;

- білім алушылар мен әріптестердің кері байланысы негізінде бағалау критерийлері мен дескрипторларды жетілдіру;

- білім алушы алатын дағдыларды нақты тұжырымдай отырып, бағалау өлшемшарттарын құрастыру. Сонымен, бағалау өлшемшарттарын оқушының позициясынан құрастыруға болады. Яғни, бағалау өлшемшарты білім алушының «өткен материалдан кейін не істеуді үйренемін?» деген сұрағына жауап береді.

- тапсырмаларға дескрипторлар жасау кезінде мұғалімдерге «оқушы тапсырманы қалай орындайды?» және оған жауап ретінде оқушыға тапсырманы орындауға көмектесетін барлық қажетті түсініктемелер мен құралдарды қосу;

- шетелдік әріптестер қолданған тәжірибелерді практикада қолдану. Бұл отандық педагогтерге сыныпта бағалаудың тиімділігін арттыра отырып, өлшемшарттар мен дескрипторларды әзірлеу құралдары мен тәсілдерін бейімдеуге және жаңғыртуға мүмкіндік береді.

Тапсырмаларды құрастыру кезінде мұғалімдерге мыналар ұсынылады:

- оқушылардың әртүрлі дағдыларын бағалау үшін жобалар, зерттеулер, пікірталастар және презентациялар сияқты әртүрлі тапсырмаларды пайдалану;

- халықаралық және отандық тәжірибелерден көп деңгейлі тапсырмаларды құрудың озық әдістері мен стратегияларын ескеру;

- сынып үлгерімінің орташа деңгейін ескере отырып, жоғары дәрежелі дағдыларды бағалау тапсырмалары мен негізгі білімді бағалау тапсырмалары арасындағы тепе-теңдікті сақтау;

- тапсырмаларды білім алушылардың әртүрлі деңгейлеріне бейімдеу (мысалы: жоғары деңгей, орта деңгей, базалық деңгей және ЕББҚ бар балаларға арналған тапсырмалар).

Кері байланыс беру кезінде (ауызша және жазбаша түсініктемелер, бағалау рубрикалары және т. б.) мұғалімдерге мыналар пайдалы болуы мүмкін:

- білім алушылар өздерінің күшті және әлсіз жақтарын жақсы түсінуі үшін кері байланыс үшін егжей-тегжейлі бағалау рубрикаларын пайдалану;

- түзетуді немесе пысықтауды қажет ететін білім алушы жұмысының нақты аспектілерін көрсете отырып, кері байланыста нақты және мұқият болу;

- сабақтың әртүрлі кезеңдерінде кері байланыс беру (мысалы, осы әдістемелік ұсыныстарда сипатталған fired-up, feedback, feed-forward техникалары);

- оқушылар өздерінің оқу прогресін көре алатындай және оқу нәтижелерін қалай жақсартуға болатынын білетіндей оң және сындарлы кері байланыс арасындағы тепе-теңдікті сақтау (мысалы, report cards, портфолио және т. б. пайдалану).;

- білім алушыларға олардың дамуы мен жақсы нәтижелерге қол жеткізу үшін кері байланысты қалай пайдалана алатынын түсіндіру.

ЕЕБҚ бар білім алушыларды бағалау кезінде мұғалімдерге келесі стратегияларды қолдану пайдалы болуы мүмкін:

- ЕЕБҚ бар білім алушыларға оқу мақсаттарына жетуге көмектесу үшін жеке оқу жоспарларын әзірлеу;

- білім алушыны қолдау үшін қажеттілігіне қарай тиісті түзетулер енгізу, мысалы, қосымша сабақтар өткізу;

- білім алушының жеке-бағдарлы талдауын жүргізу және ата-аналарды оқыту процесіне тарту;

- тапсырмаларды құрастыру және бағалау кезінде білім алушылардың зияткерлік қабілеттері мен білім беру қажеттіліктерінің әртүрлі түрлерін ескеру;

- баланың үлгерім деңгейі мен жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тапсырмалардың балама нұсқаларын әзірлеу;

- ЕЕБҚ бар білім алушыларға оқу мақсаттарына жетуге көмектесу үшін оларға қолдау және қосымша оқу ресурстарын (көрнекі, интерактивті, ойын түрінде және т.б.) қамтамасыз ету.

Өзін-өзі және өзара бағалауды ұйымдастырған кезде мұғалімдер орынды деп санауы мүмкін:

- білім алушыларға өзін-өзі және өзара бағалаудың маңыздылығын және бұл олардың оқу процесінде дамуына қалай көмектесетінін түсіндіру;

- білім алушыларға рубрикалар, чек-парақтар, кестелер, карточкалар және т. б. сияқты өзін-өзі және өзара бағалауды жүргізу үшін құралдар мен ресурстар ұсыну;

- ойын, портфолио, күнделік жүргізу және т. б. арқылы өзін-өзі және өзара бағалауды жүргізу кезінде білім алушылар арасында пікірталастар мен пікір алмасу өткізу;

- білім алушылармен әрі қарай даму мақсаттарын талқылау және белгілеу үшін өзін-өзі және өзара бағалау нәтижелерін пайдалану (мысалы, оқушылар оқу жылы бойы жинай алатын exit cards пайдалану).

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕРДІҢ ТІЗІМІ

- Aboderim, A. O.* (2014). *Professional Skills for Effective teaching*. Rehoboth Fawans Books, Calabar;
- Alanazi, M. H.* (2019). A study of the pre-service trainee teachers' problems in designing lesson plans. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 10(1), 166-182. <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol10no1.15>;
- Ashcraft, N.* (2014). *Lesson planning*. TESOL International Association.
- Atkinson A. L. et al.* Can holistic school readiness evaluations predict academic achievement and special educational needs status? Evidence from the Early Years Foundation Stage Profile // *Learning and Instruction*. – 2022. – T. 77. – C. 101537;
- Bailey, K. M.* (1996). The best laid plans: Teachers' in-class decisions to depart from their lesson plans. *Voices from the Language Classroom*, 15-40;
- Barber, M., & Mona, M.* (2008). *Consistently high performance: Lessons from the world's top performing school systems* McKinseyCompany. 2007;
- Borko, H., & Niles, J. A.* (1987). Descriptions of teacher planning: Ideas for teachers and researchers. *Educators' handbook: A research perspective*, 167-187. Boston: McGraw Hill;
- Bryant, M., & Land, S.* (1998). Co-planning is the key to successful co-teaching. *Middle School Journal*, 29(5), 28-34;
- Butt, G.* (2008). *Lesson planning 3rd edition*. Bloomsbury Publishing;
- Carless, D. and D. Boud* (2018). The development of student feedback literacy: Enabling uptake of feedback. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 43(8), 1315-1325. <https://doi.org/10.1080/02602938.2018.1463354>;
- Carter J.* SEND assessment: A strengths-based framework for learners with SEND. – Routledge, 2021;
- Chickering, A. W., & Ehrmann, S. C.* (1996). Implementing the seven principles: Technology as lever. *AAHE Bulletin*, 49, 3-6;

Chizhik, E. W., & Chizhik, A. W. (2018). Using activity theory to examine how teachers' lesson plans meet students' learning needs. *The Teacher Educator*, 53(1), 67-85;

Crawford, R., & Jenkins, L. E. (2018). Making pedagogy tangible: Developing skills and knowledge using a team teaching and blended learning approach. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 43(1), 127-142;

Cullen, J. B., Long, M. C., & Reback, R. (2013). Jockeying for position: Strategic high school choice under Texas' top ten percent plan. *Journal of Public Economics*, 97, 32-48;

Dawson P. Assessment rubrics: towards clearer and more replicable design, research and practice //Assessment & Evaluation in Higher Education. – 2017. – T. 42. – №. 3. – C. 347-360;

Drew C. Problematizing 'student choice' in classrooms //British Journal of Educational Studies. – 2019. – T. 67. – №. 4. – C. 541-555;

Ekecrantz S. Feedback and student learning? A critical review of research //Utbildning och Lärande/Education and Learning. – 2015. – T. 9. – №. 2. – C. 15–34;

Hattie J. Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. 2008 //Milton Park, Oxon: Routledge;

Falchikov, N. (2005). Improving assessment through student involvement: Practical solutions for aiding learning in higher and further education. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203220993>;

R. Martin (2022) "Assessment rubrics: How to ensure learning success". Genially blog. Learning K12. <https://blog.genial.ly/en/assessment-rubrics/>;

Rochford D. The Rochford Review: final report. Review of assessment for pupils working below the standard of national curriculum tests //London: Standards and Testing Agency. – 2016;

Thygesen R., Eggen A. B. Bridging summative and formative assessment for children with special needs //Transitions in the field of special education: Theoretical perspectives and implications for practice. – 2015. – C. 233;

Watkins, C. (2005). *Classrooms as learning communities: What's in it for schools.* Routledge;

Watkins, C. (2017). *Developing student-driven learning: The patterns, the context, and the process.* In N. Alias, & J. Luaran (Eds.), *Student-driven learning strategies for the 21st century classroom* (pp. 1-9). IGI Global. <http://doi:10.4018/978-1-5225-1689-7.ch001>;

Коротынская С. А. (2020) «Критериальное оценивание через дескрипторы на уроках познания мира» (<https://znanio.ru/media/kriterialnoe-otsenivanie-cherez-deskripty-na-urokah-poznaniya-mira-2500464>).

ҚОСЫМША

1-қосымша

«Үйлестіру және реттеу бөлімі үшін №6 жиынтық бағалау» 9 сынып 1 және 2 нұсқалар.

Автор: Бедрина Виктория Викторовна, биология пәнінің мұғалімі, А. Байтұрсынұлы атындағы «Инновациялық типтегі орта жалпы білім беретін мектеп» КММ, Павлодар қаласы.

«Үйлестіру және реттеу бөлімі үшін №6 жиынтық бағалау» 9 сынып 1 нұсқа Оқу мақсаттары:

- 9.1.7.1 Жүйке жасушасының құрылымы мен жүйке жасушасының қызметі арасында байланыс орнату
- 9.1.7.2 Жүйке тінінің функцияларын және оның құрылымдық компоненттерін талдау
- 9.1.7.3 Жүйке импульсінің пайда болуы мен өткізілуін сипаттаңыз
- 9.1.7.4 Нейрогуморальды реттеу механизмін түсіндіріңіз
- 9.1.7.5 Дененің ішкі ортасының тұрақтылығын сақтау механизмін түсіндіріңіз
- 9.1.7.6 Өсу заттарының өсімдік тіршілігіне әсерін талдау

Ойлау дағдыларының деңгейі: қолдану, жоғары дәрежелі дағдылар
Орындау уақыты 20 минут

1-тапсырма Жүйке жасушасының құрылымдары мен орындалатын функциялар арасындағы сәйкестікті **орнатыңыз.**

Құрылымы	Функциясы
A. Миелин қабығы B. Аксон C. Синапс D. Дендрит	1. Жүйке импульсін жасуша-Нейрон денесінен басқа жасушаға беру. 2. Қозғыш жасушалар арасындағы жүйке импульсінің берілуі 3. АКС жабатын қабық 4. Жүйке импульсін жасуша денесіне аударады

2-тапсырма нейроглияны сипаттайтын дұрыс жауаптарды таңдаңыз

- A. Жасушалардың көп саны
- B. Морфологиясы бойынша олар бөлінеді: бірполярлы, псевдоуниполярлы, биполярлы, мультиполярлы.
- C. Анықтамалық функцияны орындаңыз.
- E. Жүйке тінінің жасушасы.
- F. Әр түрлі құрылымдар бар.
- G. Олар функцияларды орындайды: тірек, трофикалық, қорғаныс, оқшаулау, секреторлық.
- L. Олардың ұзын және қысқа процестері бар.
- M. Жүйке жасушалары қоршалған.
- N. Фагоцитозға қабілетті.
- J. Кальций мен калий иондарының тепе теңдігін реттеңіз

3-тапсырма. а) Келесі ұғымдарды түсіндіріңіз: тыныштық потенциалы, әрекет потенциалы

(b) жүйке импульсіндегі K^+ иондарының қозғалысының рөлін сипаттаңыз

4-тапсырма. Мәтінге сөздің мағынасын дұрыс жағдайда енгізіңіз: **тыныс алуды реттеу орталығы, рецепторлар, көмірқышқыл газы, жүйке жүйесі, медулла облонгата, гуморальды, жүйке.**

Тыныс алуды реттеу ... және арқылы жүзеге асырылады. Жүйке: тыныс алу орталығы.... Тыныс алу орталығы кеуде бұлшықеттерінің жиырылу ритағын бақылайды. ... ми қыртысында орналасқан және адамның тыныс алу ритағы мен тереңдігін саналы түрде өзгертуіне жауап береді. ... - көмірқышқыл газының парциалды қысымының өзгеруі. Оның қандағы концентрациясының жоғарылауы тыныс алуды тездетеді, оны тереңдетеді. Тыныс алуды реттеуде тыныс алу бұлшықеттерінің жарасынан және өкпенің өзінен келетін импульстар ерекше маңызды. Артық шырша тыныс алу орталығының белсенділігін арттырады.

5-тапсырма. Тамақтану тәртібін реттеу схемасын қолдана отырып гомеостаз механизмін түсіндіріңіз

6-тапсырма. Суретті қарастырыңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Бұл тәжірибеде қандай зат қолданылған?
2. Өсімдікте қандай өзгерістер болады?
3. Егер сіз препараттың дозасын арттырсаңыз, қандай жағымсыз процестер болуы мүмкін?

Критерий бағалау	Тапсырмалар №	Дескриптор Білім алушы	Балл
Жүйке жасушасының құрылымы мен қызметі арасындағы байланысты анықтаңыз	1	Жүйке жасушасының құрылымдары мен орындалатын функциялар арасында байланыс орнатады	1

Жүйке тінінің функцияларын және оның құрылымдық компоненттерін талдау	2	Нейроглия қызметін талдайды	1
Жүйке импульсінің пайда болуы мен өткізілуін түсіндіріңіз	3	Ұғымдарды түсіндіреді: тыныштық потенциалы, әрекет потенциалы	1
		Жүйке импульсін өткізудегі K ⁺ иондарының рөлін сипаттайды	1
Нейрогуморальды реттеу механизмін түсіндіріңіз	4	дененің жүйке реттелуінің қасиеттерін анықтайды	1
		организмнің гуморальдық реттелу қасиеттерін анықтайды	1
Ішкі ортаның тұрақтылығын сақтау механизмін сипаттаңыз	5	тамақтану тәртібінің мысалында ішкі ортаның тұрақтылығын сақтау механизмін түсіндіреді	2
Өсу заттарының өсімдік тіршілігіне әсерін талдау	6	өсу заттарының өсімдік тіршілігіне әсерін түсіндіреді	2
Барлығы балл			10

«Үйлестіру және реттеу» бөлімі үшін №6 жиынтық бағалау 9 сынып
2 нұсқа

Оқыту мақсаттары:

- 9.1.7.1 Жүйке жасушасының құрылымы мен жүйке жасушасының қызметі арасында байланыс орнату
- 9.1.7.2 Жүйке тінінің функцияларын және оның құрылымдық компоненттерін талдау
- 9.1.7.3 Жүйке импульсінің пайда болуы мен өткізілуін сипаттаңыз
- 9.1.7.4 Нейрогуморальды реттеу механизмін түсіндіріңіз
- 9.1.7.5 Дененің ішкі ортасының тұрақтылығын сақтау механизмін түсіндіріңіз
- 9.1.7.6 Өсу заттарының өсімдік тіршілігіне әсерін талдау

Ойлау дағдыларының деңгейі: қолдану, жоғары дәрежелі дағдылар
Орындау уақыты 20 минут

1 тапсырма. Нейронның құрылымын орындалатын функциямен байланыстырыңыз

Құрылымы	Функциясы
А. Миелин құрылымы В. Аксон С. Синапс D. Дендрит	1. АКС жабатын қабық 2. Жүйке импульсінің бір нейроннан екіншісіне химиялық берілуі жүзеге асырылатын көрші жасушалар арасындағы кеңістік. 3. Импульстар жасуша денесінен бағытталатын процесс. 4. Қысқа, қатты тармақталған процестер

2-тапсырма. Нейронды сипаттайтын дұрыс жауаптарды таңдаңыз

- А. үлкен саны
- В. морфологиясы бойынша олар бөлінеді: бірполярлы, псевдоуниполярлы, биполярлы, мультиполярлы.
- Б. анықтамалық функцияны орындайды.
- Е. жүйке тінінің жасушасы.
- Ғ. әр түрлі құрылымдар бар.
- Г. функцияларды орындайды: тірек, трофикалық, қорғаныс, оқшаулау, секреторлық.
- Л. ұзын және қысқа процестері бар.
- М. жүйке жасушалары қоршалған.
- Н. фагоцитозға қабілетті.

J. кальций мен калий иондарының тепе-теңдігін реттеңіз

3-тапсырма. Жүйке импульсінің табиғаты бұл электрохимиялық процесс, ол K^+ және Na^+ иондарының жасуша мембранасы арқылы қозғалуына негізделген, бұл потенциалдың өзгеруіне әкеледі.

а) әрекет потенциалының себебін жазыңыз

в) жүйке импульсіндегі Na^+ иондарының қозғалысының рөлін сипаттаңыз.

4-тапсырма. Кестеде жүйке және гуморальдық реттеуге сәйкес келетін белгілерді «+» белгісімен белгілеңіз

	1 Жүйке реттелуі гуморальды реттеу	Гуморальдық реттеу
А. Бірнеше секунд ішінде ағып кетеді		
В. Биологиялық белсенді заттар		
С. Ежелгі		
Д. Қысқа		
Е. Нейрондар тобы		
Ғ. Рефлекс		

5-тапсырма. Схеманы қолдана отырып гомеостаз механизмін түсіндіріңіз

6-тапсырма. Суретті қарастырыңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

Результаты (конец 19-го века)

Дарвин и Дарвин: фототропический ответ возникает только когда кончик освещен

1. Өсімдіктің ұшымен қандай гормон бөлінеді?
2. Бұл зат қандай процестерге әсер етеді?
3. Бұл зат қандай процестерге әсер етеді?

Критерий бағалау	Тапсырмалар №	Білім алушы Дескрипторлары	Балл
Жүйке жасушасының құрылымы мен қызметі арасындағы байланысты анықтаңыз	1	Жүйке жасушасының құрылымдары мен орындалатын функциялар арасында байланыс орнатады	1
Жүйке тінінің функцияларын және оның құрылымдық компоненттерін талдау	2	Нейронның қызметін талдайды	1
Жүйке импульсінің пайда болуы мен өткізілуін түсіндіріңіз	3	«Өрекет потенциалының» себебін сипаттайды	1
		Жүйке импульсін өткізудегі Na^+ иондарының ролін сипаттайды	1
Нейрогуморальды реттеу механизмін түсіндіріңіз	4	дененің жүйке реттелуінің қасиеттерін анықтайды	1
		организмнің гуморальдық реттелу қасиеттерін анықтайды	1
Ішкі ортаның тұрақтылығын сақтау механизмін сипаттаңыз	5	температураның өзгеруі мысалында ішкі ортаның тұрақтылығын сақтау механизмін түсіндіреді	2
Өсу заттарының өсімдік тіршілігіне әсерін талдау	6	өсу заттарының өсімдік тіршілігіне әсерін түсіндіреді	2
Барлығы балл			10

«Дәстүр және фольклор» тақырыбы

(формативті бағалау тапсырмалар жинағынан, көркем еңбек, 1 сынып,

Авторы: Уразбаева А. А.)

3.2.1-тарау «Шығармашылық жұмыстарды жасау және дайындау»

2.3-бөлімше. Өндіріс технологиясы

Оқыту мақсаты: 1.2.3.4 Шығармашылық жұмыстарды жасау кезінде Қазақ ұлттық мәдениетінің элементтерін пайдалану.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Бағалау өлшемшарты (критерийі): Білім алушы

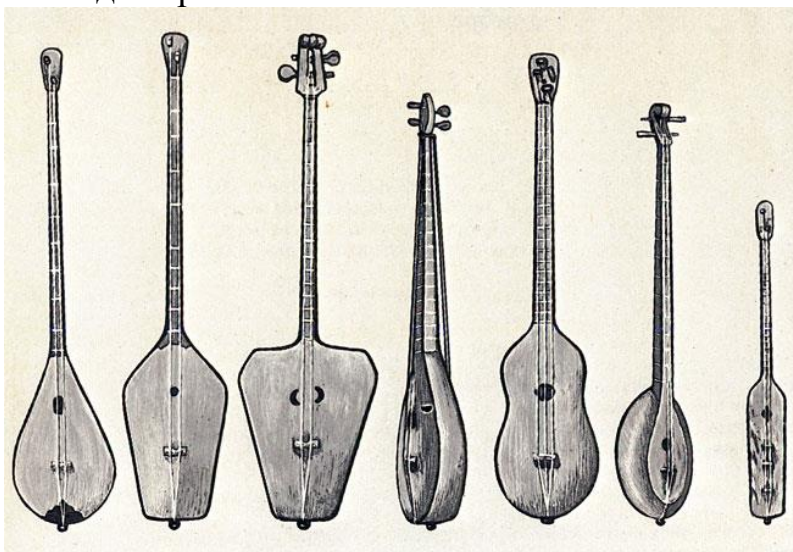
- Қазақ ұлттық мәдениетінің элементтерін атайды және сипаттайды.

- Шығармашылық жұмыста Қазақ ұлттық мәдениетінің элементтерін пайдаланады.

Жұмыс нысаны: жеке

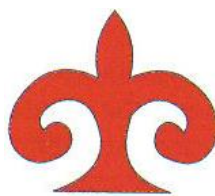
1-тапсырма

Мұғалім ұсынған қазақ картон шаблондарының бірін таңдаңыз музыкалық аспап. Оны ою-өрнекпен безендіріңіз. Ою өрнек үлгілері төменде көрсетілген.

Жұмыс кезендері:

Қазақ ою-өрнегінің картон шаблонын таңдаңыз (төменде қараңыз).

1. Дайын шаблон бойынша ою-өрнекті кесіңіз;
2. Үлгіде безендіруге арналған орынды анықтаңыз;
3. Ою-өрнекті музыкалық аспап үлгісіне ПВА желімімен жабыстырыңыз.

Дескриптор: Білім алушы

- музыкалық аспаптардың бірінің үлгісін таңдайды;

- қазақ ою өрнегінің картон шаблонын таңдайды;

- қазақ ою өрнегін қағаздан шаблон бойынша қиып алады;
- үлгіде безендіруге арналған орынды анықтайды;
- ою-өрнекті музыкалық аспап үлгісіне ПВА желімімен жабыстырады.

3.2.1-тарау «Шығармашылық жұмыстарды жасау және жасау»

2.4-бөлімше. Қауіпсіздік техникасын сақтау

Оқыту мақсаты: 1.2.4.1 Қауіпсіздік ережелерін сақтай отырып, материалдар мен құралдарды қолданыңыз.

Ойлау дағдыларының деңгейі:

Қолдану

Бағалау өлшемшарты (критерийі): Білім алушы

- Нұсқаулыққа сәйкес материалдармен жұмыс істейді.
- Қауіпсіздік ережелерін атайды және қолданады.

1 тапсырма

Қағазды ортасына бүктеңіз. Қазақ ұлттық ою-өрнегінің үлгісін сызыңыз.

Ою-өрнекті контур бойымен кесіңіз. Алынған ою-өрнекті ашыңыз. Түрлі-түсті қағазды алыңыз және әртүрлі түстерден бірнеше осындай ою-өрнектерді шаблонға кесіңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- қағазды екіге бүктейді;
- қазақтың ұлттық ою-өрнегінің үлгісін салады;
- үлгіні контур бойымен қиып алады;
- шаблон бойынша әртүрлі түстердегі бірнеше бірдей ою-өрнектерді қиып алады.

2-тапсырма

Мұғалімнен домбыра үлгісін алыңыз.

Оған тесік кесу керек. Ол үшін тесіктің қай жерде болатынын анықтаңыз.

Диаметрі 2 см шеңбер сызыңыз.

Қауіпсіздік ережелерін сақтай отырып, қайшыны пайдаланып тесікті кесіңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- домбыра үлгісіндегі тесіктің орнын анықтайды;
- диаметрі 2 см болатын тесіктің суретін салады;
- бұл тесікті кесу үшін қайшыны пайдаланыңыз;
- қайшымен жұмыс істеу кезінде қауіпсіздік ережелерін сақтайды (қайшымен жұмыс істегенде, оларды қатаң түрде өз алдында ұстайды; қайшыны тек доғал жағымен береді; жұмыс аяқталғаннан кейін қайшыны қалам-қарындаш қорабына салады).

3.2.3-бөлім "Презентация, талдау және бағалау"

Кіші бөлім: 3.1. Презентация

Оқыту мақсаты: 1.3.1.1 өз жұмысын (эскиз, бұйымдар және т.б.) қарапайым тәсілдермен таныстыру.

Ойлау дағдыларының деңгейі: бағалау

Бағалау өлшемшарттары: білім алушылар

- Өз жұмысын ұсынады (эскиз, бұйымдар және т.б.).
- Оны жасау кезеңдері туралы айтады.

- Өз жұмысының артықшылықтарын атайды және көрсетеді.

Жұмыс түрі: үш адамнан тұратын топтарда

1-тапсырма

Сіз көрмеде екеніңізді елестетіп көріңіз. Музыкалық аспапты көпшілікке (сыныпқа) оның артықшылықтары туралы айту арқылы көрсетіңіз.

Презентация кезеңдері:

- аспаптың дыбысын көрсетіңіз;
- жұмысты орындау кезеңдері туралы айтыңыз (осы музыкалық аспапты жасау);
- оны жасау үшін пайдаланған материалдарды атаңыз;
- құралдың дизайны туралы сөйлесіңіз;
- оны безендіру үшін пайдаланған материалдарды атаңыз.

Дескриптор: Білім алушы

- өз аспабының дыбысын көрсетеді;
- жұмысты орындау кезеңдері туралы әңгімелейді;
- құралды жасау үшін пайдаланылған материалдарды атайды;
- құралдың дизайны туралы әңгімелейді;
- құралды безендіру үшін қолданылған материалдарды атайды.

2-тапсырма

Сыныптастың жұмысын бағалаңыз:

- сыныптастарының жұмыстарының жақсы жақтарын атап өтіп, олардың жұмысына баға беріңіз;
- жақсартуға болатын нәрсені көрсетіңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- сыныптастарының жұмысын бағалайды, жағымды жақтарын атап өтеді;
- сыныптастарының жұмысын жақсарту туралы өз пікірін айтады.

2-сыныпта орыс тілі пәні бойынша формативті бағалаудың көп деңгейлі тапсырмалары (автор: Мочарий Надежда Васильевна, бастауыш сынып мұғалімі «Червонная ОМ» КММ, Ғ. Мүсірепов атындағы аудан)

2.3.7.1-оқытудың мақсаты-жи-ши, ча-ша, чу-шу, чк, чн, нщ, шн тіркестерін дұрыс жазу;

Бағалау критерийі: білім алушы емле ережелерін біледі: жи-ши

Емле ережелерін іс жүзінде қолданады

1. "ЖИ, ШИ комбинациялары әрқашан ___ әріппен жазылады" ережесін аяқтаңыз

2. ЖИ, ШИ комбинацияларына аса назар аударыңыз.

Жир, машина, жизнь, вышивка, широкий, пассажир, ужин, шихка, кувшин, жираф, животные, снежинка, ёжик, тишина, живот, жилище, ошибка.

Дескриптор Білім алушы

- ережені аяқтайды

- ЖИ, ШИ сөздерінің тіркестерін атап көрсетеді

3.И немесе ы әріпетрін қойып жи және ши тіркестіерін атап көрсетіңіз

Маш...нный, ж...дкость, м...ло, ш...повник, верш...на, ж...лет, л...сый, пуш...стый, горош...на, еж..., рыж...й.

Дескриптор Білім алушы

-ы немесе и әріптерін сөздерге енгізеді

- ЖИ ШИ комбинацияларын атап көрсетеді.

4. ЖИ, ШИ комбинацияларын осы комбинациялары бар сөздермен біріктіріңіз.

Жетіспейтін тұрған әріптерді толықтырыңыз.

Ж...вой жи

Суш..ть

Переш...ть

Друж...ть

Ж..л ши

Спраш...вать

Старш...й

Дескриптор Білім алушы

- жи тіркестері бар сөздерді байланыстырады

- ши комбинациясы бар сөздерді байланыстырады

- жетіспейтін әріптерді толықтырады

5. Ойланыңыз және әр топтағы артық сөздің астын сызыңыз.

Пружина, кислятина, прохожий, медвежий.

Рассмешить, накрошить, писатель, шина.

Зашить, ковшик, жужжит, лимон

Смешить, стрекоза, мышцы, стрижи.

Дескриптор Білім алушы әр топтағы артық сөзге баса назар аударады.

6. Мысалдарыңызды аяқтаңыз. Жи, ши комбинацияларының астын сызыңыз.

ЖИ — жизнь, жир, моржи _____

ШИ- широкий, хороший, шипы _____

Дёмин Иван Сергеевич

Химия пәнінің мұғалімі

УОАКО «Рудный қаласының білім бөлімінің №10 мектеп-гимназиясы» КММ

Химиялық реакциялардың типтері

I. Төлем деңгейі жоғары білім алушылар үшін

Құрғақ ашытқы-бұл тұздардың қоспасы: аммоний гидрокарбонаты, аммоний карбонаты және аммоний карбаматы ($\text{H}_2\text{NCOONH}_4$). Бұл тұздардың барлығы қыздырылған кезде аммиак пен көмірқышқыл газының бөлінуімен ыдырайды. Нан пісіру кезінде қамырда ыдырайтын құрғақ ашытқы оған қажетті кеуектілікті береді.

ТАПСЫРМАЛАР

1. Аммоний бикарбонаты, аммоний карбонаты, аммиак, көмірқышқыл газының химиялық формулаларын жасаңыз.
2. Бұл заттарды жеке кластарға таратыңыз, олардың салыстырмалы молекулалық массаларын есептеңіз.
3. Пісіру кезінде құрғақ ашытқыны ішінара қалай ауыстыруға болады? Осы заттардың химиялық формулаларын келтіріңіз. Олар күрделі заттардың қандай кластарына жатады?

II. Базалық деңгейі бар білім алушылар үшін

«Теңіз шайқасы» ойыны

Ережелер:

1. Кемелерді бос ұяшықтарға орналастырыңыз: 1 – үш палубалы, 2 – екі палубалы, 3 – бір палубалы. Кемелер көрші торларда болмауы керек, кемелер арасындағы ең аз қашықтық 1 тор.
2. Тұз формулалары болып табылатын координаттарды атай отырып, жау кемелерін жеңіңіз. P. S. аталған координатаның міндетті шарты: валенттілік немесе тотығу дәрежесі бойынша жасалған тұздың дұрыс формуласы.
3. Ойын аяқталғаннан кейін жау кемелерінің дұрыс координаттарын жазыңыз. Тұз формулаларын атаңыз

	SiO_3	SO_4	PO_4	Cl	NO_3
Na					
K					

Al					
Cu(II)					
Fe(III)					

III. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылар үшін:

«ЛОТО» ойыны

Ойын ережелері. Ойын алаңының торында тұздардың химиялық формулалары жазылған. Ойын карталарында тұздардың атаулары жазылған. Тұз атауы бар картаны тауып оны ойын алаңындағы тұз формуласына салыңыз.

Na_2SiO_3	AlBr_3	CuCl_2
$\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$	K_3PO_4	$\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$
$\text{Al}_2(\text{SO}_4)_3$	Na_2S	K_2S
K_2SO_3	CaCO_3	AgNO_3
$\text{Cu}_3(\text{PO}_4)_2$	Ag_2SO_4	CaSiO_3

Натрий силикаты	Алюминий бромиді	Мыс хлориді (II)
--------------------	---------------------	---------------------

Мыс нитраты (II)	Калий фосфаты	Кальций фосфаты
Калий сульфаты	Кальций карбонаты	Күміс нитраты
Мыс фосфаты (II)	Күміс сульфаты	Кальций силикаты

Химиялық реакциялардың түрлері

- I. ЕББҚ бар жоғары деңгейдегі білім алушылар үшін
 J. Лабиринттің өту жолын және соңғы координатты келесі белгілерді(жоғары-төмен қозғалыс) пайдаланып жазың:

(A1) Қосылыс реакциясы → Алмасу реакциясы → Алмасу реакциясы → Алмастыру реакциясы → Қосылыс реакциясы → Алмасу реакциясы → Қосылыс реакциясы → Алмасу реакциясы

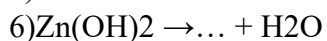
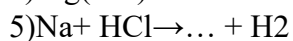
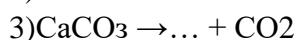
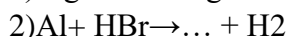
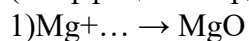
	А	Б	В	Г	Д
1	$Al + S \rightarrow$	$Ba(NO_3)_2 + Na_2SO_4 \rightarrow$	$Ca + FeSO_4$	$Na + O_2 \rightarrow$	$KCl + HF \rightarrow$
2	$Cu + HCl \rightarrow$	$FeCl_2 + NaOH \rightarrow$	$CuCO_3 + Al \rightarrow$	$NaHCO_3 \rightarrow$	$Ca + H_2O \rightarrow$
3	$NaOH + H_2SO_4$	$Ca(OH)_2 \rightarrow$	$P + O_2 \rightarrow$	$Ba + H_2SO_4 \rightarrow$	$CaCO_3 \rightarrow$
4	$(CuOH)_2CO_3 \rightarrow$	$SO_2 + O_2 \rightarrow$	$CaO + HCl \rightarrow$	$H_2 + O_2 \rightarrow$	$Cu + NaCl \rightarrow$
5	$FeS + NaOH$	$Zn(OH)_2 \rightarrow$	$Fe(OH)_3 + H_2S \rightarrow$	$Na + HCl \rightarrow$	$AgNO_3 + HCl \rightarrow$

P. S. қосымша тапсырма: реакция теңдеулерін құру

II. Базалық деңгейі бар білім алушылар үшін

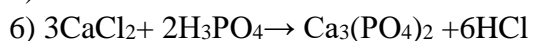
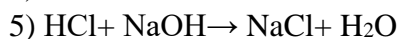
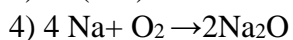
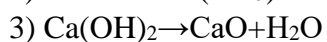
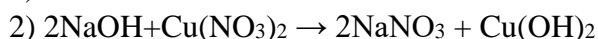
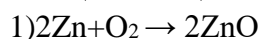
Өткізіп алған формулаларды енгізіп, химиялық реакция түрін анықтаңыз.

(коэффициенттерді реттеңіз)

III. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылар үшін:

Анықтамалық тізбекті пайдаланып химиялық реакция түрін анықтаңыз.

Реакция түрі	Схема
Қосылыстар	$A+B \Rightarrow AB$ $AB+CD \Rightarrow ABCD$
Ыдырау	$AB \Rightarrow A+B$ $ABCD \Rightarrow AB+CD$
Ауыстыру	$AB+C \Rightarrow CB+A$
Алмасу	$AB+CD \Rightarrow AD+C$ B

5-қосымша

«Күнделік» жүйесінде эссе үшін білім алушылардың формативті бағаларына түсініктеме беру үшін қолдануға болатын орыс тілі мен әдебиеті бойынша түсініктеме үлгілері.

(Көкшетау қ. №21 ОМ КММ материалдары)

сынып	8-11 сыныптарға арналған оқу бағдарламасының мақсаттары (эссе жазуға қатысты)
8	8.4.5.1 – ұсынылған мәселе бойынша эссе жазу (көлемі 120-140 сөз), мәтіннің ерекшеліктерін сақтай отырып, автордың ұстанымымен келісу/келіспеушілік білдіру-пайымдау, әңгімелеу элементтерімен пайымдау;
9	9.4.5.1 ұсынылған мәселе бойынша эссе жазу (140-160 сөздің көлемі), өз пікірін негіздеу және мәселені шешу жолдарын ұсыну, баяндау/ сипаттау элементтерімен ойлау, пайымдау мәтінінің ерекшеліктерін сақтау;
10	10.1.4.5 - 200-250 сөзден тұратын себеп-салдарлық эссе жазу.
11	11.1.4.5 - пікірсайыс эссе жазу.

8 сынып:

Оқу бағдарламасына сәйкес оқытудың мақсаты:

8.4.5.1 ұсынылған мәселе бойынша эссе жазу (120-140 сөздің көлемі) мәтіннің ерекшеліктерін сақтай отырып автордың ұстанымымен келісін\келіспеушілігін білдіре отырып, баяндау элементтерімен ойлау, пайымдау

Бағалау өлшемшарты	Дескрипторлар
Ұсынылған мәселе бойынша эссе жазады (көлемі 120-140 сөз), автордың ұстанымымен келісін\келіспеушілігін білдіре отырып, мәтінінің ерекшеліктерін сақтай отырып баяндау элементтерімен ойлау, пайымдау	эссе жазады (көлемі 120-140 сөз)
	автордың ұстанымымен келісін / келіспеушілігін білдіреді
	мәтінінің пайымдау ерекшеліктерін сақтайды, баяндау элементтерімен ойлау

Пікірлерлер:

- Керемет жұмыс! Сен эссе жаздың, онда автордың ұстанымына келісімінді/келіспейтіндігінді білдір. Сен мәтінде пайымдау ерекшелігін ұстандың, баяндау пайымдау элементтерімен бірге.
- Жақсы жұмыс! Сен эссе жаздың, онда автордың ұстанымына келісімінді/келіспейтіндігінді білдір. Баяндау элементтерімен ойлау, пайымдау мәтінінің ерекшеліктерін қайталау керек.
- Сен эссе жаздың, бірақ өз ұстанымыңды білдірмедің, оған назар аудар. Саған міндетті түрде баяндау элементтерімен ойлау, пайымдау мәтінінің ерекшеліктерін қайталау керек.

9 сынып:**Оқу бағдарламасына сәйкес оқытудың мақсаты:**

9.4.5.1 ұсынылған мәселе бойынша эссе жазу (көлемі 140-160 сөз), өз пікірін негіздей отырып және мәселені шешу жолдарын ұсына отырып, баяндау/ сипаттау элементтерімен пайымдау, пайымдау мәтінінің ерекшеліктерін сақтай отырып эссе жазу

Бағалау өлшемшарты	Дескрипторлар
Ұсынылған мәселе бойынша эссе жазады (көлемі 140-160 сөз), өз пікірін негіздей отырып және мәселені шешу жолдарын ұсына отырып, баяндау/ сипаттау элементтерімен пайымдау, мәтінінің ерекшеліктерін сақтай отырып пайымдау	Эссе жазады (көлемі 140-160 сөз)
	Мәселенің өз пікірін негіздейді
	Мәселені шешу жолдарын ұсынады
	Баяндау/ сипаттау элементтерімен пайымдау, пайымдау мәтінінің ерекшеліктерін сақтайды

Пікірлер :

- Керемет жұмыс! Сен эссе жаздың, сен мәселені жақсы негіздедің және оны шешудің жолдарын ұсындың. Сен баяндау/ сипаттау элементтерімен ойлау, пайымдау мәтінінің ерекшеліктерін сақтай алдың.
- Жақсы жұмыс! Сен эссе жаздың, сен мәселені жақсы негіздедің, енді оны шешу туралы ойлануың керек. Сен баяндау/ сипаттау элементтерімен ойлау, пайымдау мәтінінің ерекшеліктерін сақтай алдың.
- Сен белгілі бір мәселені көрсетпестен эссе жаздың, бұл туралы ойлануың керек. Баяндау/ сипаттау элементтерімен ойлау, пайымдау мәтінінің ерекшеліктерін қайталау керек.

10 сынып:**Оқу бағдарламасына сәйкес оқытудың мақсаты:**

10.1.4.5-200-250 сөзден тұратын себеп-салдарлық эссе жазу.

Бағалау өлшемшарты	Дескрипторлар
200-250 сөзден тұратын себеп-салдарлық эссе жазады	Эссе жазады (көлемі 200-250 сөз)
	Себептерін көрсетеді
	Салдарын көрсетеді
	Себеп пен салдар арасындағы байланысты көрсетеді

Пікірлер:

- Керемет жұмыс! Сен эссе жаздың, сен себептер мен салдарды жақсы көрсете алдың, сенің эссеңде себеп пен салдар арасындағы байланыс көрінеді.
- Жақсы жұмыс! Сен эссе жаздың, сен мәселені жақсы негіздедің, енді оны шешу туралы ойлануың керек. Сен баяндау/ сипаттау элементтерімен ойлау, пайымдау мәтінінің ерекшеліктерін сақтай алдың.
- Сен белгілі бір мәселені көрсетпестен эссе жаздың, бұл туралы ойлануың керек. Баяндау/ сипаттау элементтерімен ойлау, пайымдау мәтінінің ерекшеліктерін қайталау керек

11 сынып:**Оқу бағдарламасына сәйкес оқытудың мақсаты:**

11.1.4.5-пікірталас эссе жазу.

Бағалау өлшемшарты	Дескрипторлар
Пікірталас эссесін жазады.	Эссе жазады (көлемі 200-250 сөз)
	Эссе құрылымын сақтайды
	Талқыланатын тақырыпты әртүрлі көзқарастардан қарастырады (полемика)
	Өз пікірін білдіреді

Пікірлер:

- Керемет жұмыс! Сен эссе жаздың, сен эссенің құрылымын сақтай алдың. Сен әртүрлі көзқарастарды қарастырдың және көрсеттің. Өз пікірін тамаша білдірді.
- Жақсы жұмыс! Сен эссе жаздың, сен эссенің құрылымын сақтай алдың. Сен тақырыпқа әр түрлі жағынан назар аударуың керек, бұл туралы ойлан!

Сабақ соңында рефлексияның 7 әдісі

1. Табысқа жету жолдары

Бұл әдіс оқушыларға сабақтың әр кезеңінде өз әрекеттерін бағалауға көмектеседі. Мұғалімдер сабақтарды тиімдірек ету үшін қадамдар арқылы балалардың жұмысын реттей алады. Ол үшін не қажет? Оқушылар қағаз парағын алып, оған баспалдақ салады (кем дегенде – 3). Әрі қарай әр қадамға қол қою керек.

Мысалдар (төменгі сатыдан жоғарғы сатыға дейін):

1. мен ештеңе түсінбедім, сұрақтар қалды, мен бәрін түсіндім;
2. көмек керек, қосымша қайталау керек, бәрін дерлік түсіндім, өз біліміме сенімдімін;
3. мен естідім және ұмытып кеттім, естідім және түсінбедім, көрдім және есте сақтадым, жасадым және түсіндім, басқаларға түсіндіре аламын;
4. мен әлі де жоғары нәтижелерге қол жеткізу үшін көп жұмыс істеуім керек, менде аз нәтижелер бар және қол жеткізген жетістіктерімде тоқтамаймын, оқу іс-әрекетімде мен биіктерге жеттім.

Ескерту. «Сәттілік баспалдағын» қағазға, тақтаға салуға немесе слайдта көрсетуге болады. Оқушылар өздері ойлаған кезеңді белгілеуі керек. Жалпы пікірталас сабақта әзірленген оқу материалындағы олқылықтарды анықтауға көмектеседі.

1. Рефлексивті мақсат

«Рефлексивті мақсат» қабылдау оқу материалын түсінуге қатысты оқушылардың кері байланысын жедел алуға мүмкіндік береді. Балалар қағаз парақтарына нысана салады немесе дайын шаблондарды басып шығарады. Әр сектор – сабақтың белгілі бір кезеңі.

Сабақ соңында оқушылар мен мұғалім «нысанаға оқ жаудырады» – сабақтың кезеңдерін бағалайды. Балалар өз мақсаттарына балл қоя алады (5-10) және секторлардың атауларына қол қоя алады (мазмұнды бағалау, олардың қызметін бағалау, мұғалімнің қызметін бағалау, сабақтағы белсенділік, зерттелген материалды түсіну және т.б.). Балл неғұрлым жоғары болса, нысана орталығына соғұрлым жақын болады. Бұдан әрі алынған нәтижелерге қатысты пікірталас өткізіледі.

Бұл әдіс балаларда рефлексия және талдау қабілетін дамытады, өз пікірін білдіруге және оқу процесіне әсер етуге мүмкіндік береді.

3. Көңіл-күй букеті

Бұл қабылдау арқылы оқушылар сабақтың өнімділігін бағалай алады және аргумент дағдыларын жетілдіре алады. Сабақтың басында мұғалім өз оқушыларына түрлі түсті (мысалы, қызыл, сары және көк) қағаз гүлдерін таратады, ал тақтаға вазаның суретін іліп қояды.

Сабақ соңында балалар вазаға гүлді таспамен немесе магнитпен бекітеді: қызыл (сабақ ұнады/бәрі түсінікті), сары (барлығы дерлік түсінікті), көк (сабақ ұнамады/оқу материалын нашар түсінді немесе мүлде түсінбеді). Оқушылар міндетті түрде гүл таңдауын дәлелдеуі керек.

Ваза гүлдерге толған кезде, балалар мен мұғалім сабақта жұмыс істегені үшін бір-біріне қол шапалақтайды. Әрі қарай, егер көптеген көк және сары түстер жиналса, мұғалім түсініксіз нәрсеге түсініктеме бере алады. 4. Представим, что...

Бұл әдіс оқушылардың шығармашылық және гипотетикалық ойлауын керемет дамытады. Мәні өте қарапайым. Мұғалім сабақ соңында балаларға: "адамзат сандарды ойлап таппады деп елестетіп көрейік. Оларсыз біздің қазіргі өміріміз қандай болар еді?". Балалар жауаптарының нұсқаларын айтады. Сұрақ міндетті түрде сабақтың тақырыбына қатысты болуы керек.

5. Күн сәулелері

Бұл әдіс бірінші және екінші сынып оқушыларына жарамды. Мұғалім тақтаға екі сары эмодзиді (көңілді және қайғылы) іліп, балаларға бір сары жолақты таратады. Сабақтың соңында әр оқушы көңіл-күйді көрсететін эмодзиге жолақ (сәуле) бекітеді. Бұл мұғалім үшін сыныптың көңіл-күйінің көрсеткіші болады, бұл сабақ моделін одан әрі түзетуге көмектеседі.

6. Сөйлемдерді толықтырыңыз

Бұл классикалық рефлексия әдісі, сондықтан біз «оның жанынан өте алмаймыз». Сабақ соңында мұғалім өз оқушыларына келесі сөйлемдерді ауызша немесе жазбаша түрде толықтыруды ұсынады (сөйлемнің өз нұсқаларын ойлап табуы мүмкін):

Бүгінгі сабақта мен түсіндім/білдім ...

Мен бүгінгі сабақта болғаным үшін өзімді мақтағым келеді...

Сабақта маған әсіресе ұнады ...

Бүгінгі сабақтан алынған білім маған пайдалы болады ...

Бүгінгі сабақта мені таң қалдырды ...

7. Синквейн

Сабақ соңында мектеп оқушылары зерттелген материал негізінде синквейн жаза алады. Бұл білімді талдаудың, синтездеудің және жалпылаудың тиімді құралы. Синквейн-5 жолдан тұратын қысқаша рифмасыз өлең: 1-тақырыптың мазмұнын анықтайтын бір кілт сөз; 2-тандалған ұғымды сипаттайтын екі сын есім; 3-белгілі бір тақырып шеңберіндегі әрекеттерді сипаттайтын үш етістік; 4-тақырыптың мазмұнын ашатын қысқа сөйлем; 5-кілт сөздің синонимі (зат есім) .

**Министерство просвещения Республики Казахстан
Национальная академия образования имени И.Алтынсарина**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ СИСТЕМЫ КРИТЕРИАЛЬНОГО
ОЦЕНИВАНИЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ШКОЛЬНИКОВ**

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ	9
1. МЕЖДУНАРОДНЫЙ И ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ ОПЫТ ПО КРИТЕРИАЛЬНОМУ ОЦЕНИВАНИЮ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ШКОЛЬНИКОВ	11
РОЛЬ КРИТЕРИАЛЬНОГО ОЦЕНИВАНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ.....	11
ОЦЕНИВАНИЕ В РАМОЧНЫХ ДОКУМЕНТАХ В ОБЛАСТИ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ	12
ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ КРИТЕРИАЛЬНОГО ОЦЕНИВАНИЯ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ	29
ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ КРИТЕРИАЛЬНОГО ОЦЕНИВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ	64
2. МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ СИСТЕМЫ КРИТЕРИАЛЬНОГО ОЦЕНИВАНИЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ ОРГАНИЗАЦИЙ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	68
ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ И ПРИНЦИПЫ ВНУТРИКЛАССНОГО ОЦЕНИВАНИЯ.....	68
ЭТАПЫ ОЦЕНИВАНИЯ, ВЫЗЫВАЮЩИЕ СЛОЖНОСТИ У ПЕДАГОГОВ	72
ПРЕОБРАЗОВАНИЕ ЦЕЛЕЙ УЧЕБНОЙ ПРОГРАММЫ В ЦЕЛИ УРОКА	75
РАЗРАБОТКА КРИТЕРИЕВ ОЦЕНИВАНИЯ В СООТВЕТСТВИИ С ЦЕЛЯМИ УРОКА / ЦЕЛЯМИ УЧЕБНОЙ ПРОГРАММЫ	81
СОСТАВЛЕНИЕ ЗАДАНИЙ С ПРИМЕНЕНИЕМ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОГО ПОДХОДА И РАЗРАБОТКА ДЕСКРИПТОРОВ	85
САМО- И ВЗАИМООЦЕНИВАНИЕ ОБУЧАЮЩИХСЯ	97
ИЗМЕРЕНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ПРОГРЕССА УЧЕНИКОВ.....	106
ПРЕДОСТАВЛЕНИЕ ОБРАТНОЙ СВЯЗИ (РУБРИКИ, ПИСЬМЕННЫЙ И УСТНЫЕ КОММЕНТАРИИ И ДР.).....	108
ПРОВЕДЕНИЕ РЕФЛЕКСИИ И САМОРЕФЛЕКСИИ.....	133
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	142
СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ	146
ПРИЛОЖЕНИЕ.....	149

СПИСОК ТАБЛИЦ

Таблица 1.1. Определение роли и задач оценивания в рамочных документах в сфере среднего образования в странах-членах и партнерах ОЭСР	14
Таблица 1.2. Перечень необходимых компетенций педагогов по критериальному оцениванию (Небраска, США).....	33
Таблица 1.3. Роль учителя и ученика в рамках формативного оценивания (Висконсин, США).....	35
Таблица 1.4. Перечень необходимых компетенций по критериальному оцениванию для педагогов (Небраска, США).....	37
Таблица 1.5. Перечень необходимых компетенций по критериальному оцениванию для руководителей школ (Небраска, США).....	40
Таблица 1.6. Перечень необходимых компетенций по критериальному оцениванию для обучающихся и их семей (Небраска, США).....	41
Таблица 1.7. Основные особенности Целостного оценивания (Сингапур).....	45
Таблица 1.8. Обзор способов оценивания для 3 класса на примере одной из школ (Сингапур).....	46
Таблица 1.9. Вариации характеристик формативного оценивания.....	47
Таблица 1.10. Требования к навыкам оценивания педагогов в Австралийском профессиональном стандарте учителя (Австралия)	50
Таблица 1.11. Трансформация подходов к оцениванию (Новая Зеландия).....	53
Таблица 1.12. Ключевые различия между односторонней отчетностью и содержательным обменом информацией в рамках подотчетности школ (Новая Зеландия)	63
Таблица 2.1. Цель формативного и суммативного оценивания	67
Таблица 2.2. Различия между целями обучения и целями урока	75
Таблица 2.3. Различия между целями обучения и целями урока на примере предметных направлений «Искусство» и «Применение фотошопа» (США).....	76
Таблица 2.4. Соответствие уровней обучения с целями обучения и действиями на уроке	77
Таблица 2.5. Само- и взаимодиагностика педагогов по корректной постановке целей урока.....	79
Таблица 2.6. Пример разработки критериев оценивания письменных работ по предмету «Русский язык» (Казахстан).....	81
Таблица 2.7. Пример разработки критериев оценивания письменной работы по предмету «Математика» за раздел «Проценты» (Казахстан).....	82
Таблица 2.8. Примеры разработки критериев оценивания на основе целей уроков на примере предметов биологии, математики, истории и литературы (США).....	83
Таблица 2.9. Примеры трансформации целей обучения в критерии оценивания и дескрипторы к заданиям.....	85
Таблица 2.10. Пример составления дескрипторов на уроке английского языка (Казахстан).....	87
Таблица 2.11. Пример составления дескрипторов на уроке алгебры (Россия).....	88
Таблица 2.12. Примеры сервисов и инструментов для применения мультимедийных технологий в формативном оценивании.....	90
Таблица 2.13. Пример разноуровневых заданий по предмету «Алгебра», 7 класс, тема урока: «Решение системы линейных уравнений»	92
Таблица 2.14. Примеры адаптации заданий для учеников с ООП (США).....	95
Таблица 2.15. Уровни вовлеченности обучающихся в оценивание	98
Таблица 2.16. Рекомендации учителям по организации эффективного само- и взаимооценивания	101
Таблица 2.17. Техники само- и взаимооценивания, которые могут применять педагоги на уроках.....	102
Таблица 2.18. Виды мониторинга прогресса обучающихся	107
Таблица 2.19. Примеры корректной и некорректной обратной связи	110
Таблица 2.20. Этапы эффективной обратной связи (Канада).....	111
Таблица 2.21. Содержание эффективной обратной связи (США).....	112
Таблица 2.22. Примеры формулировок конструктивной обратной связи (Великобритания)	114

Таблица 2.23. Примеры отчетной карточки (report card) с комментариями обратной связи (США) .	116
Таблица 2.24. Рекомендации по составлению отчетных карточек обратной связи (report cards)	118
Таблица 2.25. Пример предоставления обратной связи в электронном журнале «Күнделік» (Казахстан).....	120
Таблица 2.26. Преимущества использования оценочных рубрик для педагогов и обучающихся	120
Таблица 2.27. Пример целостной (holistic) оценочной рубрики для оценивания письменной работы на уровне начальной школы (Сингапур).....	122
Таблица 2.28. Пример аналитической (analytic) рубрики для оценки письменной работы на основе текста (США).....	123
Таблица 2.29. Пример аналитической рубрики для оценки письменной работы / проектов учеников (США)	126
Таблица 2.30. Пример оценочной рубрики, сосредоточенной на одном конкретном критерии, предмет «Информатика» (Австралия).....	127
Таблица 2.31. Пример «взвешенной» оценочной рубрики (Канада)	128
Таблица 2.32. Пример оценочной рубрики на уроке математики (Англия)	129
Таблица 2.33. Форма для саморефлексии учеников с учетом оценочной рубрики	131
Таблица 2.34. Инструменты для саморефлексии учеников	134
Таблица 2.35. Варианты коллаборационных подходов к рефлексии и саморефлексии.....	135
Таблица 2.36. Применение рефлексии на различных этапах учебной деятельности	137
Таблица 2.37. Способы использования данных оценивания для совершенствования преподавания	140

СПИСОК РИСУНКОВ

Рисунок 1.1. Треугольник «Оценивание – преподавание – учебная программа»	11
Рисунок 1.2. Система стратегического оценивания (Висконсин, США).....	32
Рисунок 1.3. Процесс формативного оценивания (Висконсин, США)	35
Рисунок 1.4. Содержание блока «Педагогические практики» в модели «Сингапурская практика преподавания (STP)».....	43
Рисунок 1.5. Рамка процесса формативного оценивания, ориентированного на обучающихся (Сингапур)	48
Рисунок 1.6. Принципы эффективного оценивания (Новая Зеландия).....	55
Рисунок 1.7. Использование информации о результатах оценивания на различных уровнях системы образования Новой Зеландии.....	57
Рисунок 1.8. Роли участников «обучающегося» класса (Новая Зеландия).....	58
Рисунок 1.9. Роли участников «обучающейся» школы (Новая Зеландия).....	59
Рисунок 1.10. Роли участников «обучающегося» сектора (Новая Зеландия)	60
Рисунок 1.11. Составляющие профессионального суждения учителей о результатах оценивания учеников (Новая Зеландия).....	62
Рисунок 2.1. Структура критериального оценивания	64
Рисунок 2.2. Различия нормативного (традиционного) и критериального оценивания.....	65
Рисунок 2.3. Особенности формативного оценивания.....	66
Рисунок 2.4. Особенности суммативного оценивания.....	67
Рисунок 2.5. Этапы реализации формативного и суммативного оценивания.....	71
Рисунок 2.6. Этапы «оценивания для обучения»	100

ТЕРМИНЫ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ

Критериальное оценивание – процесс соотнесения реально достигнутых обучающимися результатов обучения с ожидаемыми результатами обучения на основе выработанных критериев

Критерии – признаки, на основании которых производится оценка учебных достижений обучающихся

Дескриптор – качественная характеристика, описывающая конкретные действия для выполнения задания и имеющая определенный вес в баллах

Рубрика – способ описания уровней учебных достижений обучающихся в соответствии с критериями оценивания

Суммативное оценивание – вид оценивания, которое проводится по завершении определенного учебного периода (четверть, учебный год), а также изучения разделов (сквозных тем) в соответствии с учебной программой

Формативное оценивание – вид оценивания, который проводится в ходе ежедневной работы в классе, является текущим показателем уровня усвоения учебного материала обучающимися, обеспечивает оперативную взаимосвязь между обучающимся и учителем в ходе обучения, обратную связь между учеником и учителем и позволяет совершенствовать образовательный процесс

Модерация – процесс обсуждения педагогами работ обучающихся по суммативному оцениванию за четверть с целью стандартизации выставления баллов для обеспечения объективности и прозрачности оценивания

Обратная связь – это процесс двустороннего обмена информацией между учителем и обучающимся в рамках учебного процесса. Обратная связь дает информацию о том, на каком этапе обучения находится обучающийся, каким образом он достигнет результата и над чем ему нужно работать, чтобы исправить недочеты

Рефлексия – мыслительный процесс, направленный на самопознание, переосмысление и анализ собственных результатов деятельности

Схема выставления баллов – схема, используемая педагогами для установления единых норм по выставлению баллов к заданиям суммативного оценивания за четверть

Уровень учебных достижений обучающихся – степень развития учебных достижений обучающихся в соответствии с критериями оценивания

Уровни мыслительных навыков – иерархическая система целей обучения, каждый уровень которой направлен на формирование определенных навыков мышления

Учебная программа – программа, определяющая по каждому учебному предмету содержание и объем знаний, умений, навыков и компетенций, подлежащих освоению

Сквозная тема – единый сквозной компонент содержания, использующийся как инструмент интеграции знаний и умений из разных предметных областей для достижения цели обучения конкретного учебного предмета

Ожидаемые результаты обучения – совокупность компетенций, выражающих, что именно обучающийся будет знать, понимать, демонстрировать по завершении процесса обучения

Электронный журнал регистрации результатов оценивания – электронный документ, в котором фиксируются результаты формативного и суммативного оценивания (за раздел/сквозную тему, четверть) и осуществляется автоматический подсчет четвертных, годовых и итоговых оценок

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ

ГОСО	Государственный общеобязательный стандарт образования
ЕМН	Естественно-математическое направление
МП РК	Министерство просвещения Республики Казахстан
НАО	Национальная академия образования имени И. Алтынсарина
ОГН	Общественно-гуманитарное направление
ООП	Особые образовательные потребности
ОЭСР	Организация экономического сотрудничества и развития
СОР	Суммативное оценивание за раздел/сквозную тему
СОЧ	Суммативное оценивание за четверть
УО	Управление образования
ФО	Формативное оценивание

ВВЕДЕНИЕ

Перед современной системой образования стоит важная задача по трансформации подходов к обучению и оцениванию школьников для того, чтобы в будущем они смогли преуспеть в реализации своего профессионального и творческого потенциала в условиях ускоренного технологического и цифрового развития, изменчивости и неопределенности мира. Следовательно, роль педагогов 21 века заключается в том, чтобы помочь каждому ученику научиться учиться на протяжении всей жизни.

Для достижения вышеуказанной задачи особую важность представляет организация внутриклассного оценивания таким образом, чтобы оно объективно и всецело измеряло то, чему и как обучаются школьники. Это означает, что в приоритете у учителя должна быть не только оценка уровня компетенций ученика, но и последующая работа с результатами оценивания для анализа достигнутого учебного прогресса и адаптации своего преподавания. Другими словами, внутриклассное оценивание должно быть интегрировано в учебный процесс таким образом, чтобы совершенствовать обучение.

Вместе с тем, по результатам исследования TALIS-2018, педагоги все еще нуждаются в методической поддержке по методам оценивания. К таким же выводам пришло исследование текущего состояния критериальной системы оценивания, проведенное НАО имени И. Алтынсарина в этом году. В частности, исследование показало, что отечественные педагоги испытывают следующие трудности при реализации следующих этапов внутриклассного оценивания: разработка критериев оценивания и дескрипторов; составление заданий на оценку навыков высокого порядка; предоставление эффективной обратной связи (в частности, в виде рубрик); организация само- и взаимооценивания обучающихся и оценивание школьников с ООП и / или низкими академическими результатами.

В связи с этим, данные методические рекомендации направлены на предоставление отечественным педагогам методической и практической помощи для того, чтобы они могли адаптировать те или иные предложенные инструменты в своей индивидуальной практике внутриклассного оценивания.

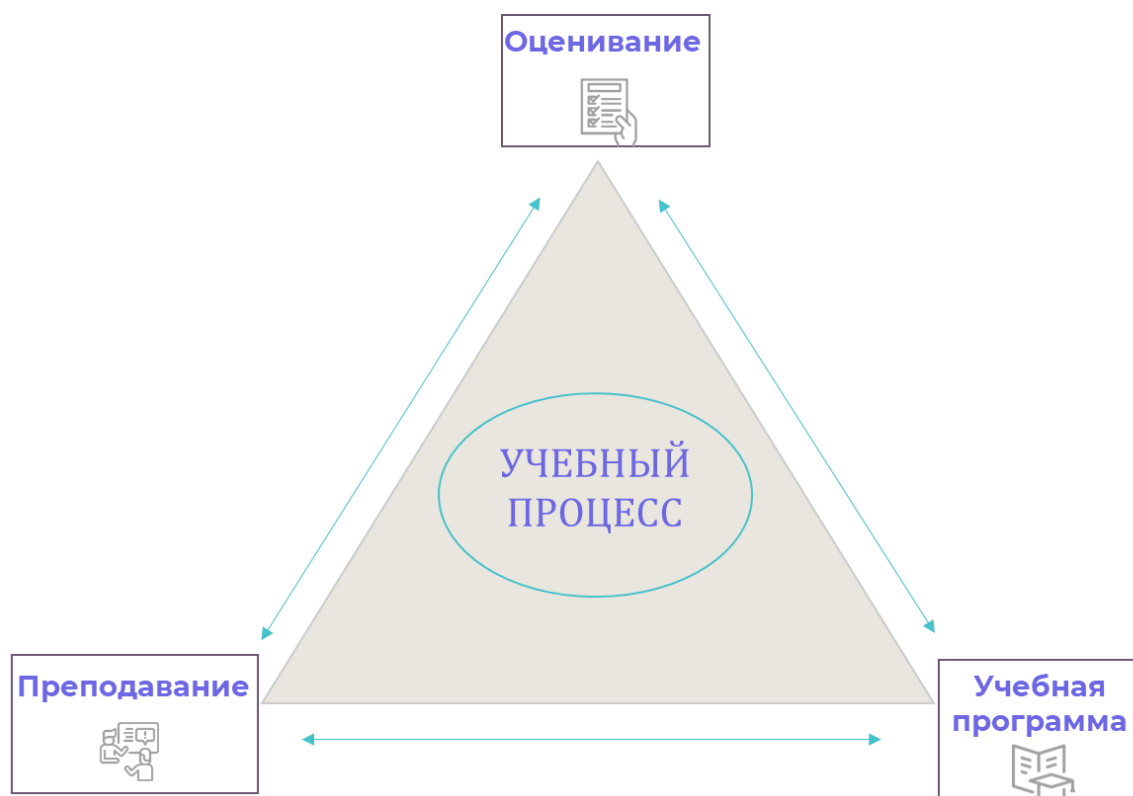
Методические рекомендации состоят из двух глав. В первой главе содержится анализ состояния критериального оценивания в Казахстане и рассматриваются особенности реализации критериального оценивания в зарубежных странах. В частности, подробно освещен опыт стран-членов и партнеров ОЭСР – Канада, Швеция, Сингапур, США, Финляндия, Исландия, Южная Корея и др. Вторая глава включает в себя эффективные практико-ориентированные подходы и стратегии внутриклассного оценивания с использованием примеров передовых разработок как зарубежных, так и отечественных педагогов. В заключении обобщены рекомендации для педагогов по совершенствованию внутриклассного оценивания.

1. МЕЖДУНАРОДНЫЙ И ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ ОПЫТ ПО КРИТЕРИАЛЬНОМУ ОЦЕНИВАНИЮ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ШКОЛЬНИКОВ

РОЛЬ КРИТЕРИАЛЬНОГО ОЦЕНИВАНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Оценивание неразрывно взаимосвязано с учебной программой и преподаванием. Его цель – совершенствование процесса обучения и повышение качества преподавания. Оценивание определяет, на каком этапе обучения находятся обучающиеся и какого прогресса они достигли. Результаты оценивания представляют собой ценную информацию для разработки стратегий дальнейшего повышения качества преподавания и обучения (Рисунок 1.1).

Рисунок 1.1. Треугольник «Оценивание – преподавание – учебная программа»

Источник: Wilson, M. (2018)

Следует отметить, что в странах ОЭСР взаимосвязь оценивания и содержания образования выражается не только в контексте учебного процесса, но и **институционально**. Так, в Корее функционирует

Корейский институт содержания образования и оценивания (Korea Institute for Curriculum and Evaluation, KICE)¹, в Австралии – Австралийское ведомство по содержанию образования, оцениванию и информированию (Australian curriculum, assessment and reporting authority, ACARA)².

ОЦЕНИВАНИЕ В РАМОЧНЫХ ДОКУМЕНТАХ В ОБЛАСТИ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В большинстве стран-членов и партнеров ОЭСР рамочные документы в области школьного образования (образовательные стандарты, учебные программы и др.) содержат развернутые положения о внутриклассном оценивании.

К примеру, согласно учебной программе по английскому языку для обучающихся 9 и 10 классов в провинции **Онтарио (Канада)**, собранная в ходе оценивания информация помогает педагогам определить сильные и слабые стороны обучающихся в достижении ими ожидаемых результатов обучения по каждому предмету. Для обеспечения обоснованности, надежности и нацеленности оценивания на достижение учебного прогресса, учителя должны использовать стратегии оценивания, которые:

- учитывают то, чему учатся обучающиеся, и то, насколько хорошо они учатся;
- основаны как на категориях знаний и навыков, так и на описаниях уровней достижений;
- разнообразны по своему характеру, проводятся в течение определенного периода времени и предназначены для того, чтобы предоставить обучающимся возможность продемонстрировать весь спектр своих знаний;
- соответствуют проводимым учебным мероприятиям, целям обучения, потребностям и опыту обучающихся;
- справедливы по отношению ко всем обучающимся;

¹ OECD Review on Evaluation and Assessment Frameworks for Improving School Outcomes. Country Background Report for Korea

² ACARA Strategic Plan 2022–2025, <https://www.acara.edu.au/about-us>

- удовлетворяют потребности обучающихся с ООП в соответствии со стратегиями, изложенными в их индивидуальном образовательном плане;
- обеспечивают предоставление каждому ученику четких указаний по тому, как улучшить их обучение;
- развивают способность обучающихся оценивать свое собственное обучение и ставить конкретные цели;
- включают использование образцов работ обучающихся, которые свидетельствуют об уровне их достижений;
- четко доводятся до сведения обучающихся и родителей в начале учебного года или четверти, а также в другие соответствующие периоды учебного года.

В учебной программе для начальных школ **Швеции** учитель должен: способствовать когнитивному и социальному развитию обучающихся посредством составления индивидуального плана развития; *всесторонне оценивать уровень знаний каждого обучающегося на основе требований учебной программы, сообщать об этом в устной и письменной форме каждому обучающемуся и его семье, а также информировать руководство школы; исходя из пожеланий родителей постоянно информировать обучающихся и их семьи о результатах обучения и потребностях в развитии; при выставлении оценок проводить всестороннюю оценку знаний обучающихся в соответствии с национальными критериями оценивания.*

В Руководстве по национальной учебной программе на уровне среднего образования **Исландии** отмечено, что ключевой фокус в ходе оценивания должен быть направлен на формативное оценивание, при котором обучающиеся регулярно обсуждают свои учебные достижения со своими учителями, чтобы достичь своих собственных образовательных целей и решить, в каком направлении двигаться дальше. Критерии, на которых основывается оценка, должны быть понятны абсолютно всем обучающимся. При оценивании необходимо уделять особое внимание образовательным потребностям обучающихся (особенно их проблемам с обучаемостью). Для учеников должны быть приняты особые меры при проведении процедур оценивания, например, более длительное время для сдачи экзаменов,

проведение индивидуальных экзаменов, использование вспомогательных материалов и помощь во время письменных и устных экзаменов.

В **Сингапуре** учебные программы по предметам состоят из 5 разделов: введение, куррикулум, педагогика, оценивание и учебный план / ожидаемые результаты. В разделе по оцениванию отмечено, что оценивание является неотъемлемой частью процесса преподавания и обучения, включает в себя как суммативное, так и формативное оценивание. Здесь также отмечена важность роли формативного оценивания. В частности, присутствует следующая формулировка: *«несмотря на важность оценки компетенций учеников на определенном этапе обучения, не менее важно наблюдать за процессом его обучения и вовлечь в само- и взаимооценивание. Система оценивания, которая полагается исключительно на суммативное оценивание, приведет к тому, что преподавание будет чрезмерно сосредоточено на оценке. Это ограничит образовательные возможности учеников, что повлияет на их мотивацию к обучению».*

В Национальной учебной программе для начальных и средних школ **Республики Корея** указано, что оценивание должно быть направлено на мониторинг степени успеваемости обучающихся в соответствии с образовательными целями, а также на повышение качества преподавания и обучения (Таблица 1.1).

Таблица 1.1. Определение роли и задач оценивания в рамочных документах в сфере среднего образования в странах-членах и партнерах ОЭСР

Страна	Название рамочных документов	Положения касательно внутриклассного оценивания
Онтарио (Канада)	Учебная программа по английскому языку (для обучающихся 9 и 10 классов)	Роли и обязанности участников образовательного процесса Учителя и обучающиеся несут взаимодополняющие обязанности. Педагоги разрабатывают соответствующие стратегии обучения и оценивания, чтобы помочь обучающимся соответствовать ожидаемым результатам обучения. Учителя привносят в класс

энтузиазм и разнообразные подходы к преподаванию и оцениванию, удовлетворяя различные потребности обучающихся и обеспечивая хорошие возможности для обучения для каждого ученика. Используя различные стратегии обучения и оценивания, учителя предоставляют обучающимся многочисленные возможности для развития грамотности и языковых навыков, которые позволят им более эффективно участвовать в жизни своих сообществ в качестве ответственных и активных граждан.

Оценивание

Основной целью оценивания является *улучшение обучения среди учеников*. Информация, собранная в ходе оценивания, помогает педагогам определить сильные и слабые стороны обучающихся в достижении ими ожидаемых результатов обучения по каждому предмету. Эта информация также служит руководством для учителей при адаптации учебных программ и методов преподавания под потребности обучающихся и при оценке общей эффективности программ и занятий в классе.

Оценивание – процесс сбора информации из различных источников (включая задания, проекты, выступления, тесты), которая точно отражает, насколько хорошо ученик выполняет требования учебной программы по предмету. В ходе оценивания педагоги предоставляют обучающимся описательную обратную связь, которая направляет их к повышению успеваемости. Оценивание относится к процессу оценки качества работы ученика на основе установленных критериев и присвоения значения, отражающего это качество. Оценка основывается на ожидаемых результатах обучения и уровнях достижений.

Чтобы гарантировать, что оценка является обоснованной, надежной и ведет к учебному прогрессу обучающихся, учителя должны использовать стратегии оценивания, которые:

		<ul style="list-style-type: none"> - учитывают как то, чему учатся обучающиеся, так и то, насколько хорошо они учатся; - основаны как на категориях знаний и навыков, так и на описаниях уровней достижений; - разнообразны по своему характеру, проводятся в течение определенного периода времени и предназначены для того, чтобы предоставить обучающимся возможность продемонстрировать весь спектр своих знаний; - соответствуют проводимым учебным мероприятиям, целям обучения, потребностям и опыту обучающихся; - справедливы по отношению ко всем обучающимся; - удовлетворяют потребности обучающихся с особыми образовательными потребностями в соответствии со стратегиями, изложенными в их индивидуальном образовательном плане; - обеспечивают предоставление каждому ученику четких указаний по совершенствованию их обучения; - развивают способность обучающихся оценивать свое собственное обучение и ставить конкретные цели; - включают использование образцов работ обучающихся, которые свидетельствуют об их достижениях; - четко доводятся до сведения обучающихся и родителей в начале учебного года или четверти, а также в другие соответствующие моменты в течение учебного года. <p>Все ожидаемые результаты обучения должны учитываться при обучении, при этом оценивание фокусируется на достижении учащимися общих ожидаемых результатов. Достижение учеником общих ожидаемых результатов оценивается на основе его / ее достижений в соответствующих конкретных областях. Общие ожидаемые результаты носят широкий характер, а конкретные ожидаемые результаты определяют конкретное содержание или объем знаний и навыков, упомянутых в общих ожидаемых результатах. Учителя будут использовать свое</p>
--	--	--

		<p>профессиональное суждение, чтобы определить, какие конкретные ожидания следует использовать для оценивания достижения общих ожиданий, а какие из них будут охвачены в процессе обучения и оценивания (например, путем непосредственного наблюдения), но не обязательно будут оцениваться³.</p>
Швеция	<p>Учебная программа для начальной школы</p> <p><i>(Läroplan för grundskolan)</i></p>	<p>Оценивание</p> <p>Оценка отражает степень соответствия компетенций обучающегося национальным критериям оценивания по соответствующему предмету. В ходе оценивания используются критерии выставления оценок по конкретным предметам.</p> <p>Цель</p> <p>Цель школы заключается в том, чтобы каждый обучающийся мог брать на себя ответственность за свое обучение и его результаты, <i>самостоятельно оценивать свои результаты и соотносить свои и чужие оценки с результатами своей работы и условиями ее выполнения.</i></p> <p>Методические рекомендации</p> <p><u>Учитель должен:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - способствовать когнитивному и социальному развитию обучающихся посредством составления индивидуального плана развития, - <i>всесторонне оценивать уровень знаний каждого обучающегося на основе требований учебной программы, сообщать об этом в устной и письменной форме обучающемуся и семьям и информировать директора,</i> - исходя из пожеланий родителей постоянно информировать их и обучающихся о результатах обучения и потребностях в развитии, - <i>при выставлении оценок проводить всестороннюю оценку знаний обучающихся в соответствии с национальными критериями оценивания⁴</i>
	<p>Учебная программа для средней школы</p>	<p>Оценивание</p> <p>Оценка отражает степень соответствия компетенций обучающегося национальным</p>

³ <https://www.edu.gov.on.ca/eng/curriculum/secondary/english910currb.pdf>

⁴ <https://www.skolverket.se/getFile?file=9718>

	<p><i>(Läroplan för gymnasieskolan)</i></p>	<p>критериям оценивания по соответствующему предмету.</p> <p>Цель Цель школы состоит в том, чтобы каждый обучающийся мог брать на себя ответственность за свое обучение и его результаты, <i>самостоятельно оценивать свои результаты обучения и потребности в развитии в соответствии с требованиями учебной программы.</i></p> <p>Методические рекомендации Учитель должен регулярно <i>предоставлять каждому обучающемуся информацию об успехах и потребностях в развитии в их учебе, взаимодействовать с родителями / опекунами и информировать о текущих учебных достижениях обучающихся и развитии их знаний, а также объяснять обучающимся, на основе чего выставлены те или иные оценки.</i></p> <p>При выставлении оценок педагог должен провести всестороннюю оценку знаний обучающихся в соответствии с национальными критериями выставления оценок, которые существуют для каждого предмета, а также принять во внимание такие знания, которые обучающиеся приобрели другими способами, помимо текущего обучения⁵.</p>
<p>Сингапур</p>	<p>Программа по математике (с 1 по 6 классы)</p> <p><i>(Mathematics Syllabus Primary One to Six)</i></p>	<p>Оценивание Оценивание – неотъемлемая часть процесса преподавания и обучения. Сбалансированная система оценивания включает в себя как суммативное, так и формативное оценивание. Несмотря на важность оценки компетенций учеников на определенном этапе обучения, не менее важно наблюдать за процессом его обучения и вовлекать в само- и взаимооценивание. Система оценивания, которая полагается исключительно на суммативное оценивание, приведет к тому, что преподавание будет чрезмерно сосредоточено на оценке. Это ограничит образовательные возможности учеников, что повлияет на их мотивацию к обучению.</p>

⁵ <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan>

Формативное оценивание

Формативное оценивание предоставляет информацию о том, насколько хорошо обучающиеся продвигаются к желаемой цели обучения.

Зачем оценивать?

Цель формативного оценивания – помочь учащимся улучшить свое обучение и быть самостоятельными в своем обучении.

При изучении математики, как и при изучении других предметов, информация о понимании содержания учащимися должна собираться до, во время и после урока. Для учителей эта информация должна служить отправной точкой обучения, разработки концепций и корректирующих действий, которые могут потребоваться. *Формативное оценивание информирует обучающихся об их конкретных сильных и слабых сторонах.*

Что оценивать?

Результаты учебной программы по математике выходят за рамки простого запоминания математических понятий и навыков. Поскольку решение математических задач находится в центре внимания учебной программы по математике, оценивание также должно быть сосредоточено на понимании и способности обучающихся применять то, что они знают, для решения проблем. Кроме того, следует уделять внимание таким процессам, как рассуждение и коммуникации.

Главные цели оценивания должны быть сосредоточены на:

- понимании математических концепций (выходящих за рамки простого воспроизведения фактов);
- способности рассуждать, взаимодействовать, устанавливать значимые связи и объединять идеи по темам;
- способности формулировать, представлять и решать математические задачи и

		<p>интерпретировать математические решения в контексте задач;</p> <ul style="list-style-type: none">• способности разрабатывать стратегии решения нестандартных задач. <p><u>Как оценивать?</u></p> <p><i>Процесс оценивания должен быть включен в процесс планирования уроков.</i> Различные учебные действия могут быть интегрированы в урок, чтобы помочь учителям проверить, происходит ли обучение так, как задумано, и как обучающиеся могут опираться на прошлые знания и опыт для дальнейшего учебного прогресса. Внедрение процесса оценивания может принимать следующие формы:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>Диагностическое оценивание.</i> Математика состоит из понятий и навыков, которые расположены в значительной степени иерархически. Прогресс в изучении математики зависит от овладения необходимыми понятиями и навыками. На каждом уроке математики, прежде чем изучать новые концепции, учителям необходимо выделить некоторое время для проведения диагностической оценки, например, короткого опроса (устного или письменного) или использования диагностических тестов, чтобы определить предварительные / предшествующие знания обучающихся по содержанию и связанным с ним понятиям, необходимым для изучения математики. Правильное использование этих тестов может помочь учителям выявить пробелы и трудности в обучении и предоставить полезную информацию для целенаправленного обучения и стратегии исправления ошибок.• <i>Классная деятельность.</i> Учителя могут наблюдать, как обучающиеся решают задачи, и просить их объяснить свои стратегии решения. Учителя также могут привлечь обучающихся к оценке их собственной работы и размышлению о собственном обучении и о том, как его улучшить. Кроме того, учителя могут использовать различные примеры работ, выполненных обучающимися, для обсуждения в классе, чтобы помочь им понять различные стандарты работы и то, как они могут
--	--	---

		<p>работать над дальнейшим повышением качества своих выполненных работ.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Обсуждение в классе.</i> Когда обучающиеся делятся своими мыслями и идеями, учитель получает информацию для дальнейшей корректировки ошибочных представлений учеников, предоставления им обратной связи, закрепления их выводов или развития представленной идеи. • <i>Индивидуальные или групповые задания.</i> Учителя могут давать учащимся математические задачи для индивидуальной или групповой работы. Эти задачи требуют от обучающихся применения своих знаний и навыков в контексте, уделяя особое внимание математическим процессам. В данном контексте важно использование <i>рубрик</i>, в которых указывается, что ожидается от учеников с точки зрения процессов и качества работы. Важно, чтобы обучающиеся имели представление о том, <i>на каком этапе они находятся в ходе достижения целей урока, чтобы они могли взять на себя ответственность за свой учебный прогресс.</i> Рубрика является структурированным средством предоставления качественной обратной связи. Оценивание предусматривает <i>обратную связь</i> как для обучающихся, так и для учителей. <p>Суммативное оценивание</p> <p>Суммативное оценивание собирает информацию об успеваемости и прогрессе обучающихся в конце определенного периода обучения.</p> <p><u><i>Зачем оценивать?</i></u></p> <p>Целью суммативного оценивания является измерение степени достижения учащимися целей обучения, предусмотренных учебными программами.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Для обучающихся эта информация дает представление об общем уровне усвоения материала, а также является показателем прогресса. Баллы и оценки показывают уровень их достижений. • Учителям эта информация дает представление об общей успеваемости класса в целом, а также обучающихся по отдельности. Информация
--	--	--

		<p>свидетельствует об общей эффективности преподавания.</p> <ul style="list-style-type: none">• Руководителям школ эта информация дает представление об общей успеваемости когорты, а также отдельных классов. Полученные данные полезны для планирования и принятия решений (например, пересмотра учебных планов) в школе. Информация о достижениях отдельных обучающихся также будет использоваться для принятия таких решений, как награждение педагогов, продвижение по службе и т. д.• Родителям эта информация дает представление об успехах и достижениях их детей и помогает им предпринять конкретные действия для обеспечения успехов детей в обучении. <p><u>Что оценивать?</u></p> <p>Суммативное оценивание оценивает, насколько обучающиеся достигли результатов обучения, указанных в учебной программе. Результаты обучения охватывают математические концепции, навыки и процессы, включенные в учебную программу. Оно также направлено на оценку результатов обучения предыдущего года, которые поддерживают текущее обучение.</p> <p>Все задания суммативного оценивания должны быть составлены в соответствии с учебной программой. В противном случае информация, полученная в результате оценивания, приведет к неправильному выводу об уровне компетенций обучающихся и эффективности преподавания учителей. Это может оказать психологическое давление на учеников. Например, тестирование более сложного уровня может привести к потере мотивации к обучению и беспокойству среди обучающихся.</p> <p><u>Как оценивать?</u></p> <p>Суммативное оценивание обычно проводится в форме бумажных тестов. Любое суммативное оценивание должно иметь Таблицу спецификаций (TOS), которая дает относительное распределение тем, подлежащих оцениванию, и когнитивные уровни заданий. Несмотря на то, что невозможно оценить все цели обучения, указание веса каждой</p>
--	--	--

		<p>темы в TOS поможет гарантировать, что ни одна тема не будет оцениваться чрезмерно в одном и том же тесте. Хорошо продуманные TOS не только помогают учителям принимать решения при составлении теста, но и помогают им установить четкую связь между планированием, преподаванием и оцениванием (Fives, Helenrose & Nicole, 2013).</p> <p>Общий уровень сложности теста должен быть тщательно спланирован с соответствующим распределением заданий простого, среднего и высокого уровней сложности⁶.</p>
США	<p>Образовательные стандарты по английскому языку, истории / обществознанию, естественным наукам и техническим предметам</p> <p><i>(Common Core State Standards for ENGLISH LANGUAGE ARTS & Literacy in History/Social Studies, Science, and Technical Subjects)</i></p>	<p>Целенаправленность и согласованность преподавания и оценивания</p> <p>Хотя стандарты определяют конкретные требования к чтению, письму, разговорной речи, аудированию и языку в целом, каждому стандарту не обязательно уделять отдельное внимание при обучении и оценивании. Часто несколько стандартов могут достигнуты с помощью одной комплексной задачи⁷.</p>
	<p>Образовательные стандарты по математике</p> <p><i>(Common Core State Standards for Mathematics)</i></p>	<p>Понимание математики</p> <p>Данные стандарты определяют, что обучающиеся должны понимать и уметь при изучении математики. Просить ученика понять что-либо по предмету означает просить учителя оценить, понял ли это ученик. Но как выглядит математическое понимание? Одним из отличительных признаков математического понимания является умение обосновать способом, соответствующим математической зрелости обучающегося, почему</p>

⁶ Ministry of Education of Singapore. 2021 Mathematics Syllabus Primary One to Six. <https://www.moe.gov.sg/-/media/files/syllabus/2021-pri-mathematics-1-to-3.pdf>

⁷ https://learning.ccsso.org/wp-content/uploads/2022/11/ELA_Standards1.pdf

		<p>то или иное математическое утверждение истинно или откуда берется математическое правило. Математическое понимание и вычислительные навыки одинаково важны, и то и другое можно оценить с помощью математических задач соответствующей сложности⁸</p>
Исландия	<p>Руководство по национальной программе Исландии для средних школ</p> <p><i>(The Icelandic national curriculum guide for compulsory schools)</i></p>	<p>Оценивание</p> <p>Оценивание учебных достижений обучающихся является <i>неотъемлемой частью образовательной деятельности, неотделимой от обучения и преподавания</i>. Основной целью оценивания является предоставление информации об обучении и о том, насколько достигнуты его цели. Оценивание проводится для того, чтобы проверить, достигнуты ли общие стандарты компетенций, установленных в национальном руководстве по учебной программе, поощряется ли прогресс в обучении, поощряются ли обучающиеся к улучшению своих достижений, и для оценки того, какая помощь была оказана ученикам.</p> <p>Оценивание направлено на получение информации об успеваемости и о том, как отдельные ученики / группы учеников достигают поставленных учебных целей. Оценивание должно предоставлять обучающимся и их родителям, учителям, школам необходимую информацию об успеваемости, которая может служить ориентиром в образовательном планировании. Для выполнения этих многочисленных функций оценивание должно соответствовать требованиям <i>объективности и надежности</i>. Оценивание должно быть спланировано и проведено таким образом, чтобы оно надежно оценивало то, что предполагается оценивать.</p> <p>Оценивание в руководствах по школьной программе и школьных планах работы</p> <p>В руководствах по школьной программе должны быть подробно изложены руководящие принципы оценивания, чтобы обучающиеся, родители, педагоги были полностью осведомлены о</p>

⁸ https://learning.ccsso.org/wp-content/uploads/2022/11/Math_Standards1.pdf

предъявляемых требованиях и о том, как школа планирует оценивать их выполнение. Обучающиеся, родители, учителя и другой персонал должны аналогичным образом понимать результаты оценивания. Это необходимое условие для использования информации о результатах оценивания для улучшения процесса обучения.

Разнообразные методы оценивания

Цели школьной деятельности разнообразны, и для их достижения могут быть использованы различные средства. Поэтому методы оценивания также должны быть разнообразными. Они должны соответствовать критериям компетенций, отражать вопросы, на которые делается упор в образовательной работе, и быть ориентированы на обучающихся. *Оценивание должно быть надежным, беспристрастным, честным и справедливым.* Оцениваться должны все аспекты обучения: знания, навыки, компетенции в соответствии с критериями национального руководства по учебной программе. Учителя должны помогать обучающимся в проведении *объективного самооценивания*, объяснять им цели образования и то, как они продвигаются к ним. Акцент должен делаться на формативном оценивании, при котором обучающиеся регулярно обсуждают свои учебные достижения со своими учителями, чтобы достичь своих собственных образовательных целей и решить, куда двигаться дальше. Критерии, на которых основывается оценка, должны быть понятны абсолютно всем обучающимся. Методы оценки должны быть разнообразными и соответствовать основным направлениям образовательной работы и применяться к как можно большему числу аспектов обучения. Поэтому оцениваться должны как устные, практические, письменные задания, так и задания с рисунками, а также короткие специальные упражнения и более тщательные исследования, индивидуальная и групповая работа, проекты, выполняемые в ограниченные / неограниченные сроки и, дополнительно,

		<p>различные виды экзаменов. Портфолио или рабочие тетради, в которых собраны различные задачи и их решения, например, в цифровом виде, могут быть полезны для того, чтобы дать общее представление о работе обучающихся и показать их применение, активность, методы работы, прогресс и социальные навыки. При оценивании необходимо уделять особое внимание образовательным потребностям обучающихся (особенно их проблемам с обучаемостью). В таких случаях школы должны прилагать усилия для удовлетворения потребностей обучающихся. Для этих обучающихся должны быть приняты особые меры, когда дело доходит до общего оценивания, например, более длительное время для сдачи экзаменов, проведение индивидуальных экзаменов, использование вспомогательных материалов и оказание помощи во время письменных и устных экзаменов⁹.</p>
Финляндия	Оценка успеваемости и компетентности обучающихся в области базового образования	<p>Задача оценивания</p> <p>Задача оценивания обучающихся состоит в том, чтобы направлять и поощрять обучение, а также развивать у обучающихся предпосылки для самооценивания. Учеба, работа и поведение обучающегося должны оцениваться всесторонне¹⁰</p>
Грузия	Национальный учебный план	<p>Принципы оценивания</p> <p>Школа должна установить принципы общего оценивания, которыми будут пользоваться все ее учителя. Совместно с другими вопросами необходимо определить:</p> <p>А) чем является тот минимальный порог, который требуется от учащегося для того, чтобы перейти из класса в класс?</p> <p>Б) чем является тот минимальный порог, преодоление которого требуется от учащегося для того, чтобы освоение предмета можно было засчитать как удовлетворительно?</p> <p>В) как происходит оценивание тех обучающихся, которые часто пропускают уроки по уважительной</p>

⁹ https://www.government.is/library/01-Ministries/Ministry-of-Education/Curriculum/adalnnsk_greinask_ens_2014.pdf

¹⁰ https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen-arviointiluku-10-2-2020_1.pdf

		<p>причине? Например, как он должен восстановить пропущенный материал, необходимы ли ему дополнительные уроки?</p> <p>Г) какими критериями оцениваются обучающиеся по конкретному предмету и каково описание каждого критерия?</p> <p>Оценка академической успеваемости должна быть частой и многообразной. Должно быть оценено не только владение информацией, но и приобретенные навыки, формы демонстрации мышления и т.д. Для успешного ведения учебного процесса недостаточно оценивать учащегося лишь на основании контрольных и тестов. <i>Педагог должен оценивать учащегося по собранным в ходе наблюдения данным: сборникам работ, презентаций, самооценке учащегося, групповой работе и другим типам активностей.</i> При оценивании педагог должен учесть степень участия обучающегося в образовательном процессе (качество выполнения домашнего задания и участия в учебном процессе, творческий подход и др.). Необходимо, чтобы обучающийся заранее знал, по каким критериям оценивается его учебная активность. <i>Занижение оценки с целью дисциплинарного наказания не оправдано.</i> Оценка по предмету отражает академическую успеваемость учащегося. Учащийся не должен быть наказан оценкой по предмету за неподобающее поведение (которое прямо не связано с учебным процессом). Если учащийся на уроке ведет себя неподобающим образом, это автоматически подействует на его академическую успеваемость, что соответственно означает, что академическая успеваемость учащегося будет сравнительно ниже его возможностей¹¹.</p>
<p>Республика Корея</p>	<p>Национальная учебная программа для начальных и средних школ</p>	<p>Оценивание</p> <p>Оценивание должно быть направлено на мониторинг степени успеваемости обучающихся в соответствии с образовательными целями и повышение качества преподавания и обучения. Учителя должны оценивать содержание и навыки, преподаваемые в классе, с учетом стандартов</p>

¹¹ http://ncp.ge/files/ESG/2010%20wlamde/shesavali_rus.pdf

		успеваемости и обеспечивать согласованность между обучением и оцениванием. Школы должны использовать инструменты оценки, соответствующие характеру предметной области ¹² .
Япония	О школьном образовании в отношении школьной оценки	Оценивание Оценка в школах направлена на улучшение и развитие управления школой путем проверки результатов образовательной деятельности и других мероприятий, чтобы дети могли получать более качественное образование ¹³ .
Новая Зеландия	Национальная учебная программа <i>(The New Zealand Curriculum)</i>	Оценивание Основная цель оценивания – <i>улучшить обучение учащихся и преподавание учителей, поскольку и ученики, и учителя реагируют на информацию, которую оно предоставляет</i> . Учитывая это, школам необходимо подумать о том, как они будут собирать, анализировать и использовать информацию о результатах оценивания, чтобы она была эффективной для достижения этой цели. Оценивание с целью улучшения обучения учащихся лучше всего понимать как <i>непрерывный процесс, реализующийся в результате взаимодействия между преподаванием и обучением</i> . Это предполагает целенаправленный и своевременный сбор, анализ, интерпретацию и использование информации, которая может предоставить доказательства о прогрессе учащихся. Большая часть этих доказательств является текущей, «в моменте». Анализ и интерпретация часто происходят в сознании учителя, который затем использует полученные знания для формирования своих действий по мере продолжения работы со своими учениками ¹⁴ .

¹² <http://www.koreaneducentreinuk.org/wp-content/uploads/2021/02/The-National-Curriculum-for-the-Primary-and-Secondary-Schools-2015.pdf>

¹³ https://www.mext.go.jp/a_menu/shotou/gakko-hyoka/08021216.htm

¹⁴ The New Zealand Curriculum. <https://nzcurriculum.tki.org.nz/The-New-Zealand-Curriculum>

ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ КРИТЕРИАЛЬНОГО ОЦЕНИВАНИЯ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

Реализация критериального оценивания в странах ОЭСР имеет свои особенности с учетом образовательных, культурных, демографических и прочих аспектов. При этом следует отметить следующие общие для всех характеристики и принципы систем внутриклассного оценивания:

1. В странах ОЭСР особый фокус внутриклассного оценивания направлен на ежедневное формативное оценивание. Оно нацелено на предоставление обучающимся возможности оценить собственную работу и достигнутый прогресс в обучении через разработку педагогом разнообразных заданий и предоставление качественной обратной связи. При формативном оценивании обучающийся является активным пользователем информации о результатах оценивания. Конечная цель – развитие у обучающихся навыков самостоятельного учения («научиться учиться»), метакогнитивных стратегий и стратегий управления (ОЭСР, 2005).

Экспертами ОЭСР выделяются 6 ключевых элементов формативного оценивания: 1) создание в классе культуры, поощряющей взаимодействие и использование инструментов оценки; 2) установление целей обучения и отслеживание прогресса отдельных обучающихся в достижении этих целей; 3) использование разнообразных методов обучения для удовлетворения разнообразных образовательных потребностей обучающихся; 4) использование разнообразных подходов к оцениванию компетенций учеников; 5) обратная связь об успеваемости обучающихся и корректировка обучения для удовлетворения выявленных потребностей; 6) активное вовлечение учеников в учебный процесс¹⁵.

Формативное оценивание способствует повышению уровня образовательных достижений (Black & Wiliam, 1998, 2018; Black et al., 2004), вовлеченности и самостоятельности (Klenowski, 2009; Swaffield, 2011), а также внутренней мотивации обучающихся (Lee, 2011; Tang, 2013). В условиях повсеместного смещения фокуса с механического

¹⁵ OECD/CERI International Conference “Learning in the 21st Century: Research, Innovation and Policy”. Assessment for Learning Formative Assessment. <https://www.oecd.org/site/educeri21st/40600533.pdf>

заучивания и запоминания содержания основных предметов на овладение навыками высокого порядка и самостоятельного обучения повысилась и значимость формативного оценивания. Исследованиями доказано, что отсутствие формативного оценивания в классе приводит к неэффективному обучению и низкой самооценке и мотивации среди слабоуспевающих учеников (Black and Wiliam, 1998).

В этой связи в странах ОЭСР на национальном уровне ведется политика по повышению эффективности реализации формативного оценивания (например, *Австралия* – инициатива «Формативное онлайн-оценивание», «Национальный банк ресурсов формативного оценивания», *Сингапур* – «Целостное оценивание» - Holistic Assessment).

2. Рубрики являются одними из наиболее распространенных форм обратной связи наряду с комментариями педагога, баллами, чек-листами и др. Если в Казахстане по результатам исследования системы критериального оценивания выявлено, что рубрики являются наименее распространенной формой обратной связи¹⁶, то в странах ОЭСР, напротив, рубрики относятся к часто используемому инструменту оценивания¹⁷. Использование рубрик педагогами и учениками, особенно на уровне формативного оценивания, сделало данный инструмент более привлекательным в последние годы, учитывая признанную важность постоянной обратной связи и формативного оценивания для эффективного преподавания и обучения (ОЭСР, 2013). Использование рубрик также позволяет сделать вывод, что инструменты суммативного и формативного оценивания могут быть интегрированы и не требуют использования разных инструментов оценивания (Looney, 2011 p).

Рубрики позволяют конкретизировать критерии оценивания как для учителей, так и для учеников. Несмотря на то, что формат рубрик может отличаться друг от друга, все рубрики объединяют два основных признака: 1) список критерий к заданию и 2) градацию по качеству, с описанием «сильной», «средней» и «слабой» работы обучающихся

¹⁶ Аналитический отчет по результатам исследования действующей системы критериального оценивания учебных достижений школьников – г. Астана: Национальная академия образования имени И. Алтынсарина, Астана, 2023. – 164 стр. <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>

¹⁷ Vincent-Lancrin, S., et al. (2019), *Fostering Students' Creativity and Critical Thinking: What it Means in School*, Educational Research and Innovation, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/62212c37-en>.

(Vincent-Lancrin, S. et. al., 2019). Рубрики все чаще используются в качестве инструмента как формативного, так и суммативного оценивания, в частности, в заданиях на навыки высокого порядка, многомерных, открытых заданиях (Busching, 1998: Arter and McTighe, 2001: Perlman, 2003: Reddy and Andrade, 2010).

Исследованиями доказано, что рубрики способствуют развитию метакогнитивного преподавания и обучения: то есть использование целенаправленных стратегий, помогающих обучающимся размышлять над своим обучением и лучше справляться с его саморегулированием. Доказано, что эти стратегии эффективны для улучшения результатов обучения учащихся по математике и естественным наукам (Mevarech and Kramarski, 2014).

3. На эффективность реализации оценивания существенное влияние оказывают компетенции педагогов в оценивании и их убеждения в отношении успеваемости обучающихся. Эти убеждения, в свою очередь, могут быть связаны с их опытом достижения учебного прогресса среди учеников благодаря практикам формативного оценивания (Guskey, 2002).

Поэтому в странах ОЭСР особое внимание уделяется повышению квалификации в области оценивания среди педагогов, так как это является гораздо более эффективной мерой по улучшению результатов обучения, чем сокращение размера классов или замена действующих учителей (William and Thompson, 2008). При этом профессиональное развитие учителей дополняется продолжительной взаимоподдержкой и тесным сотрудничеством (например, *Сингапур* – Учебные сообщества педагогов). Исследования профессионального развития учителей показывают, что учителя лучше всего учатся и работают в сообществе практиков (McDermott and Snyder, 2002).

Ниже представлен подробный анализ опыта реализации критериального оценивания в США, Сингапуре, Австралии и Новой Зеландии.

США

Система внутриклассного оценивания в США имеет свои особенности в зависимости от штата.

В штате Висконсин функционирует Система стратегического оценивания, которая состоит из трех видов оценивания: формативное, промежуточное и суммативное. Система направлена на измерение прогресса в подготовке учеников к дальнейшему обучению в вузе и трудоустройству, включая академическую готовность и социально-эмоциональные компетенции на уровне классов, школ, округов и штата (Рисунок 1.2).

Рисунок 1.2. Система стратегического оценивания (Висконсин, США)

Источник: Wisconsin Department of Public Education. Wisconsin's Strategic Assessment Systems. 2016. https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/strategic-assessment/Wisconsin's_Strategic_Assessment_Systems_Foundational_Charts.pdf

Все три вида оценивания в штате направлены на различные цели при планировании, поддержке, мониторинге и контрольной проверки обучения (Таблица 1.2).

Таблица 1.2. Перечень необходимых компетенций педагогов по критериальному оцениванию (Небраска, США)

	Формативное оценивание	Промежуточное оценивание	Суммативное оценивание
Для ПЛАНИРОВАНИЯ обучения <i>До начала учебного процесса</i>	Конкретная обратная связь, которая выявляет сильные стороны учащихся, точки роста и пробелы в обучении	Промежуточные результаты, которые показывают педагогу отправную точку для принятия решений касательно планирования учебного процесса, темпов обучения, педагогических вмешательств, распределения по группам и др.	Итоговая картина обучения, которая помогает планировать дальнейшее обучение, рефлексировать касательно общих образовательных тенденций / закономерностей в классе, школе, округе или штате
Для ПОДДЕРЖКИ обучения <i>В течение учебного процесса</i>	Мгновенная обратная связь, которая информирует как ученика, так и педагога для того, чтобы внести коррективы в режиме реального времени и принять стратегические решения для достижения учебного прогресса	Промежуточные результаты, которые показывают, какие академические и социально-эмоциональные цели обучения были достигнуты, что необходимо улучшить дальше, а что требует большего внимания	Итоговая картина обучения, которая информирует о решениях на уровне класса, параллели классов, школы, таких как распределение по группам или изменения в картах учебных программ
Для МОНИТОРИНГА обучения <i>В промежутках учебного процесса</i>	Обратная связь, позволяющая педагогу и ученику отслеживать прогресс в обучении,	Промежуточные результаты, которые отслеживают прогресс учащихся с течением времени, предоставляя периодические и множественные	Итоговая картина обучения, предоставляющая информацию о том, что учащиеся знают и могут делать, чтобы способствовать

	достигнутый с момента последней проверки	промежуточные результаты в сравнении с контрольными показателями в течение всего года с целью совершенствования учебной программы и внесения изменений в учебный процесс	постоянному совершенствованию учебной программы, изменениям в учебных планах или потребностям в профразвитии
Для КОНТРОЛЬНОЙ ПРОВЕРКИ обучения <i>После окончания (этапа) учебного процесса</i>	Обратная связь, подтверждающая, какие стандарты обучения ученик знает и может выполнять	Промежуточные результаты, которые используются, наряду с другой информацией, для выявления тенденций и закономерностей, мониторинга успеваемости учащихся на различных уровнях, включая класс, параллели, школу, округ	Итоговая картина обучения, которая способствует принятию решений, как правило, на ежегодной основе, на макроуровнях, касающихся параллели, школ, округов и штатов
Примеры	<i>Обмен мнениями среди учеников; бриц-опрос в конце урока; опросы; выборочные заметки; сигналы рукой</i>	<i>Общие контрольные оценивания, оценивание на уровне округа</i>	<i>Тесты по итогам раздела / главы / проекты / портфолио; оценки в классе; показатели успеваемости и дисциплины; оценивание на уровне штата</i>

Источник: Wisconsin Department of Public Education. Wisconsin's Strategic Assessment Systems. 2016. https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/strategic-assessment/Wisconsins_Strategic_Assessment_Systems_Foundational_Charts.pdf

В штате Висконсин особый фокус уделяется качественному процессу формативного оценивания, который понимается как *целенаправленный процесс, используемый учителями и обучающимися во время обучения для предоставления конкретной, действенной и немедленной обратной связи*. Обратная связь обеспечивается посредством ежедневных учебных стратегий, ориентированных на обучающихся и класс, и дает ответ на вопрос: «Что будет дальше в обучении учеников?».

Процесс формативного оценивания состоит из следующих этапов: 1) планирование целей урока; 2) использование разработанных учителем формативных практик для получения доказательных данных; 3) интерпретация полученных данных; 4) предоставление формативной обратной связи ученику; 5) корректировка текущих целей обучения / определение новых целей обучения (Рисунок 1.3).

Рисунок 1.3. Процесс формативного оценивания (Висконсин, США)

Источник: Wisconsin Department of Public Education. Wisconsin’s Strategic Assessment Systems. 2016. <https://dpi.wi.gov/strategic-assessment/cycles-assessment/formative/-resources-professional-development>

Следует отметить, что в школах штата особое внимание уделяется обеспечению проактивной роли учеников в рамках формативного оценивания (Таблица 1.3).

Таблица 1.3. Роль учителя и ученика в рамках формативного оценивания (Висконсин, США)

Роль ученика	Роль учителя
Планирование целей урока и предопределение уровня владения темой:	Планирование целей урока и предопределение уровня владения темой:
Развитие глубокого понимания целей урока	Планирование и распределение целей урока, основанных на государственных

<p><i>Основной вопрос: «Куда я направляюсь?»</i></p>	<p>образовательных стандартах, и предусмотрение уровня владения каждой целью</p> <p><i>Основные вопросы: «Каковы цели обучения?», «Как выглядит полное владение темой / целями урока?»</i></p>
<p>Использование разработанных учителем формативных практик для получения доказательных данных:</p> <p>Активное участие в совместном партнерстве с учителем, чтобы понять свой прогресс в достижении целей обучения</p>	<p>Использование разработанных учителем формативных практик для получения доказательных данных:</p> <p>Использование методов формативного оценивания (наблюдения, вопросы «палец вверх/вниз» и т. д.) для получения доказательных данных о текущих учебных достижениях учеников</p>
<p>Интерпретация и анализ полученных данных:</p> <p>Интерпретация прогресса обучения вместе со своим учителем, используя критерии оценивания, чтобы выявить пробелы в обучении</p> <p><i>Основной вопрос: «Где я сейчас нахожусь?»</i></p>	<p>Интерпретация и анализ полученных данных:</p> <p>Сравнение фактических данных с критериями оценивания, чтобы определить уровень владения темой и пробелы</p> <p><i>Основной вопрос: «Где находится обучение учеников по отношению к целям обучения?»</i></p>
<p>Предоставление формативной обратной связи ученику и корректировка преподавания:</p> <p>Участие в само- и взаимооценивании, обсуждениях с учениками и учителями, чтобы получить обратную связь, которую можно использовать для корректировки стратегий обучения, чтобы достичь целей обучения</p> <p><i>Основной вопрос: «Как мне добраться отсюда к следующему уровню?»</i></p>	<p>Предоставление формативной обратной связи ученику и корректировка преподавания:</p> <p>Обеспечение конкретной, действенной и немедленной обратной связи о том, как учащийся может улучшить свое обучение в соответствии с критериями успеха. Быстрая адаптация и корректировка преподавания в соответствии с образовательными потребностями учеников, персонализируя опыт для каждого учащегося</p> <p><i>Основной вопрос: «Что сработало хорошо и как я могу сократить разрыв»</i></p>

	<i>между тем, где ученики находятся СЕЙЧАС, и тем, где они должны быть?</i>
Корректировка текущих целей обучения / определение новых целей обучения: Корректировка своих текущих целей обучения и определение своих собственных НОВЫХ целей обучения и критериев успеха совместно с учителем	Корректировка текущих целей обучения / определение новых целей обучения: Устранение разрыва, выявленного с помощью методов формативного оценивания, корректировка текущих целей и установка НОВЫХ целей для обучения учащихся и новых критериев успеха совместно с обучающимися

Источник: Wisconsin Department of Public Education. The Formative Assessment Process. 2017. https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/strategic-assessment/The_Formative_Assessment_Process.pdf

В штате Небраска сформирован перечень ожидаемых компетенций по критериальному оцениванию как для педагогов, так и для руководителей школ, а также обучающихся и их родителей. В частности, от педагогов ожидается выполнение таких задач, как: разработка высококачественных заданий и инструментов оценки, высокий уровень владения содержанием преподаваемого предмета и национальными образовательными стандартами, содействие в самостоятельной формулировке учениками целей обучения, вовлечение учеников в совместную деятельность на уроке, корректировка методов преподавания с учетом результатов оценивания и др. (Таблица 1.4).

Таблица 1.4. Перечень необходимых компетенций по критериальному оцениванию для педагогов (Небраска, США)

Направление	Педагог с высоким уровнем компетенций в области оценивания:
Грамотность в области оценивания: сбалансированное оценивание	<ul style="list-style-type: none"> • Выбирает и использует различные методы оценивания, соответствующие целям оценивания и задачам обучения • Разрабатывает, адаптирует или выбирает высококачественные задания для оценивания • Разрабатывает, адаптирует или выбирает высококачественные инструменты оценки (руководства, рубрики, чек-листы и т. д.) • Сообщает об уровне учебных достижений школьников и достигнутом прогрессе всем заинтересованным сторонам

	<ul style="list-style-type: none"> • Понимает анализ данных, их надежность и достоверность
Грамотность в области оценивания: информация	<ul style="list-style-type: none"> • Анализирует данные для выявления сильных сторон и пробелов в освоении учебного материала у учеников • Использует разнообразные показатели для оценки и документирования учебного прогресса учеников • Применяет данные результатов оценивания для корректировки преподавания • Помогает ученикам понять роль и цели различных методов оценивания • Использует данные из нескольких источников для принятия решений
Грамотность в области оценивания: содержание	<ul style="list-style-type: none"> • Понимает государственные стандарты содержания образования и важность их использования в своей педагогической практике • Использует ресурсы и/или сети профессионального обучения для поддержки внедрения стандартов содержания образования • Разбирается в стандартах содержания образования, чтобы эффективно преподавать и проводить учебные мероприятия в классе • Демонстрирует высокий уровень владения содержанием преподаваемого предмета • Использует знания о стандартах содержания образования на других звеньях школьного образования по мере необходимости для поддержки обучения среди учеников
Эффективные этапы обучения: активизация деятельности обучающихся	<ul style="list-style-type: none"> • Учит обучающихся ставить цели обучения и самостоятельно контролировать процесс обучения • Вовлекает обучающихся в совместное обучение и совместную работу в классе • Использует результаты формативной оценки для планирования соответствующих корректировок и дополнений в учебном процессе в соответствии с потребностями обучающихся • Выявляет сильные стороны обучающихся и использует их для достижения дальнейшего учебного прогресса • Знакомит учеников с процессами и практиками, которые совершенствуют и стимулируют обучение • Ставит перед учащимися задачи по достижению целей обучения • Учит и разъясняет, что сложности в обучении, которые могут испытывать ученики, являются естественной частью процесса обучения • При необходимости проводит повторные занятия

<p>Эффективные этапы обучения: разъяснение учебного материала</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Использует различные методики и техники опроса для уточнения понимания учебного материала обучающимися • Использует фактические данные об обучении для уточнения и корректировки методов преподавания и обучения • Дает учащимся возможность формулировать цели обучения на основе образовательных стандартов
<p>Эффективные этапы обучения: использование доказательств</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Последовательно оценивает успеваемость обучающихся с помощью неформальных проверок на понимание и вопросов на проверку навыков более высокого порядка • Изменяет методы преподавания, чтобы помочь учащимся освоить учебный материал, по которому у них есть сложности (что выявляется через процедуры оценивания) • Собирает разнообразную информацию об успеваемости обучающихся • Использует множество методик преподавания для поддержки обучения • Обеспечивает эффективную обратную связь и обменивается данными оценки с заинтересованными сторонами • Использует результаты оценивания для оценки эффективности собственной педагогической деятельности
<p>Эффективные этапы обучения: предоставление качественной обратной связи</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Дает конкретную, конструктивную и действенную обратную связь для достижения соответствия высоким ожиданиям в отношении государственных стандартов / целей обучения • Предоставляет обратную связь, которая является действенной, своевременной, описательной и частой • Использует обратную связь как возможность для роста • Использует обратную связь для мотивации усилий обучающихся

Источник: Nebraska Department of Education. Teacher Foundational Statements. 2021. https://www.education.ne.gov/wp-content/uploads/2022/02/NE_FASN_TeacherFoundationalStatements_Handout_FY22.pdf

От школьных руководителей требуются такие навыки, как использование данных результатов оценивания для принятия эффективных решений, повышение собственной грамотности в области оценивания. Эти навыки развиваются за счет непрерывного профессионального обучения и взаимодействия с педагогами, а также продвижения культуры оценивания, основанной на профессиональном

развитии совместно с учителями, предоставлении учителям времени, поддержки и ресурсов для эффективного применения методов формативного оценивания (Таблица 1.5).

Таблица 1.5. Перечень необходимых компетенций по критериальному оцениванию для руководителей школ (Небраска, США)

Руководитель с высоким уровнем компетенций в области оценивания:

- Убежден, что практика формативного оценивания положительно влияет на обучение учащихся
- Знает, что грамотность в области оценивания является необходимым условием для реализации формативного оценивания
- Понимает влияние методов формативного оценивания на обучение и выступает за их внедрение во всех областях содержания
- Демонстрирует уверенность и знания в использовании данных оценивания как части формативного оценивания
- Знает, как использовать различные данные для обоснования решений, принимаемых на уровне школы
- Разбирается в анализе данных, включая их надежность и валидность
- Использует данные оценивания в соответствии с надлежащими этическими и правовыми нормами
- Эффективно взаимодействует со всеми заинтересованными сторонами в части процесса обучения школьников
- Повышает собственную грамотность в области оценивания за счет непрерывного профессионального обучения и взаимодействия с педагогами
- Продвигает культуру оценивания, основанную на профессиональном развитии, совместно с учителями
- Предоставляет учителям время, поддержку и ресурсы, необходимые для применения методов формативного оценивания для достижения прогресса учащимися
- Обеспечивает целенаправленную обратную связь для учителей в целях совершенствования их практики формативного оценивания
- Способствует использованию данных результатов оценивания для принятия решений, способствующих повышению качества обучения
- Способствует использованию данных результатов оценивания для улучшения обучения путем обеспечения согласованности учебной программы, преподавания и оценивания
- Работает над созданием сбалансированной системы оценивания
- Ведет график/календарь оценивания

Источник: Nebraska Department of Education. 2022. <https://www.education.ne.gov/wp-content/uploads/2022/03/FASN-An-assessment-literate-School-Leader.pdf>

Ученики и их семьи должны понимать роль оценивания в учебном процессе и то, как оно может улучшить преподавание и обучение. В частности, от учеников требуются навыки использования рубрик для оценки собственной работы, использования результатов оценивания для осмысления своего обучения и постановки целей для будущего обучения, интерпретации и объяснения результатов своей оценки своим учителям и семьям. Кроме того, от обучающихся ожидается умение использовать цели обучения для понимания образовательных стандартов и поддержки собственного обучения, использовать обратную связь для улучшения собственного обучения и совершенствования своих учебных установок и др. (Таблица 1.6).

Таблица 1.6. Перечень необходимых компетенций по критериальному оцениванию для обучающихся и их семей (Небраска, США)

Обучающиеся и их семьи с высоким уровнем компетенций в области оценивания:	Обучающиеся с высоким уровнем компетенций в области оценивания:
<ul style="list-style-type: none"> • Убеждены, что ученики лучше учатся, когда знают цели своего обучения • Убеждены, что ученики развиваются благодаря качественным процедурам оценивания • Убеждены, что ученики учатся на эффективной обратной связи об их работе, предоставляемой педагогами • Убеждены, что учащиеся сами несут ответственность за свое обучение • Убеждены, что учащиеся могут использовать инструменты самооценки для улучшения своих достижений • Убеждены, что учащиеся могут использовать результаты оценивания, чтобы научиться большему • Знают, что существуют различные причины для проведения оценивания (например, для повышения уровня успеваемости и прогресса учащихся, выставления оценок, прогнозирования будущей успеваемости) 	<ul style="list-style-type: none"> • Знают, как использовать рубрики для оценки собственной работы • Знают, что обратная связь может быть описательной • Знают, как использовать результаты оценивания для осмысления своего обучения и постановки целей для будущего обучения • Используют цели обучения для понимания стандартов и поддержки собственного обучения • Используют обратную связь для улучшения собственного обучения • Используют обратную связь для принятия решений о том, как улучшить свои достижения • Используют обратную связь, чтобы улучшить свои учебные установки и стремления • Интерпретируют и объясняют результаты своей оценки своим учителям и семьям

<ul style="list-style-type: none"> • Знают, что в классе используются различные типы оценивания (например, задания с множественным выбором ответов, эссе, портфолио и др.) для повышения качества обучения • Знают, что различные типы оценивания предоставляют различные типы информации о том, что учащиеся знают и могут делать 	<ul style="list-style-type: none"> • Используют руководства по подсчету баллов для проверки своей работы совместно со сверстниками и учителями или без них • Следят за собственным обучением с течением времени • Используют несколько источников данных с течением времени для выявления тенденций в своем обучении
--	---

Источник: Nebraska Department of Education. Student and Family Foundational Statements. 2022. <https://www.education.ne.gov/wp-content/uploads/2022/05/StudentFamilyFoundationalStatements.pdf>

СИНГАПУР

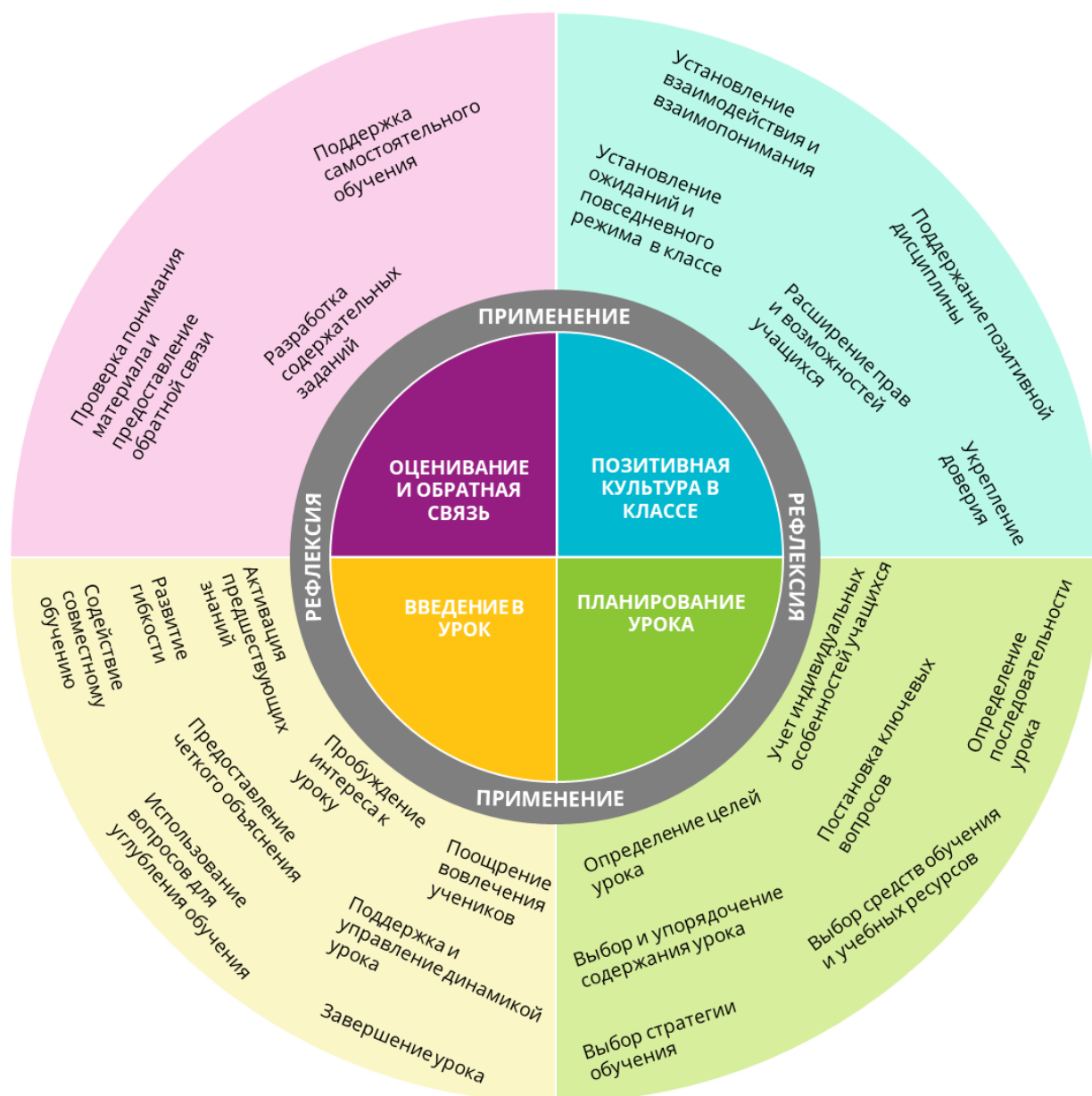
Оценивание является одним из четырех ключевых компонентов национальной модели «Сингапурская практика преподавания» (*Singapore Teaching Practice – STP*). Данная модель внедрена Министерством образования в 2021 году и показывает, насколько эффективно в школах Сингапура реализуются преподавание и обучение. STP включает в себя три блока: 1) «Сингапурская философия учебной программы»; 2) «Педагогические практики»; 3) «Базы знаний, которые служат основой для педагогических практик». Компоненты STP расположены в более широкой экосистеме, которая направлена на поддержку учителей в их развитии как рефлексивных практиков и лидеров образования¹⁸.

Блок «Педагогические практики» концептуализируется как целенаправленная аналитическая профессиональная деятельность, в которой учителя реализуют педагогическое мышление, исследуют проблемы и создают свою собственную концепцию обучения и преподавания, стремясь укрепить свое профессиональное мастерство. Данный блок состоит из 4 учебных процессов, включающих 24 области обучения, которые учителя принимают во внимание при планировании, проведении и анализе уроков. Каждая область обучения предусматривает свои собственные учебные действия, которые учителя могут адаптировать и использовать для обеспечения заинтересованного обучения. Один из четырех учебных процессов – **«Оценивание и**

¹⁸ Liu, Woon. (2021). Singapore's Approach to Developing Teachers: Hindsight, Insight, and Foresight. 10.4324/9780429433641.

обратная связь», который состоит из 3 областей обучения (проверка понимания материала и предоставление обратной связи, поддержка самостоятельного обучения и дача содержательных учебных заданий) (Рисунок 1.4).

Рисунок 1.4. Содержание блока «Педагогические практики» в модели «Сингапурская практика преподавания (STP)»

Источник: Liu, Woon. (2021). Singapore’s Approach to Developing Teachers: Hindsight, Insight, and Foresight. 10.4324/9780429433641.

С 2009 года в Сингапуре стартовали реформы на уровне начального образования, направленные на совершенствование внутриклассного оценивания. **В частности, было заявлен переход на «Целостное оценивание» (Holistic Assessment) с акцентом на**

активной реализации формативного оценивания и укреплении суммативных практик.

Основная цель Целостного оценивания – обеспечить обратную связь для поддержки и направления развития ребенка через постоянный сбор информации о различных аспектах его обучения из различных источников. Для успешной реализации данной реформы в стране были приняты меры по развитию навыков формативного оценивания у учителей (например, использовать рубрики), чтобы они могли качественно и подробно предоставлять обратную связь ученикам.

Так, в школах при поддержке Министерства образования были созданы Учебные сообщества педагогов (Teacher Learning Communities – TLC) для дальнейшего повышения грамотности и компетентности учителей в области оценивания (William, 2009). В ходе TLC учителя всех предметных областей учатся более эффективно использовать стратегии формативного оценивания в классе посредством совместного обучения, практик в классе и структурированного наблюдения за коллегами и получения обратной связи от них.

Также в школах предусмотрено предоставление родителям учеников *«Целостного профиля развития»*, в котором отражена полная картина достигнутого учебного прогресса ребенка за год.

Министерством образования Сингапура предоставляются четкие рекомендации относительно достижения результатов обучения по каждому предмету в конце каждого уровня, чтобы облегчить учителям разработку соответствующих учебных заданий формативного и суммативного оценивания. Также школам было рекомендовано отказаться от слишком сильного акцента на экзаменах и контрольных работах в 1 и 2 классах и использовать небольшие формы оценивания, чтобы помочь повысить мотивацию учеников к обучению.

Внедрение Целостного оценивания в сингапурских школах проходило в три этапа:

1) Пилотирование (2009–2010 гг.):

- партнерство с 16 пилотными школами для создания прототипа реализации Целостного оценивания;

- совместная разработка ресурсов и методов оценивания с пилотными школами;

2) Этап внедрения (2011–2013 гг.):

- развитие фундаментального понимания Целостного оценивания;
- внедрение основных особенностей Целостного оценивания, основанных на принципах баланса оценивания, качества оценивания и вовлеченности обучающихся (Таблица 1.7);

3) Этап углубления (2014–2016 гг.):

- повышение компетентности учителей в области оценивания;
- повышение качества оценивания в сочетании с изменениями в педагогике и учебной программе.

Таблица 1.7. Основные особенности Целостного оценивания (Сингапур)

• Общешкольный подход, реализация на всех уровнях
• Фокус на формативном оценивании
• Усиление суммативного оценивания
• Принятие соответствующих методов и способов оценивания
• Использование информации о результатах оценивания для повышения качества обучения
• Использование информации о результатах оценивания для повышения качества преподавания
• Внедрение целостной отчетности и коммуникации
• Пересмотр и усовершенствование системы и структуры оценивания

В результате принятых мер к 2013 году все начальные школы Сингапура перешли к реализации Целостного оценивания¹⁹.

Таким образом, внутриклассное оценивание в Сингапуре подразумевает широкое использование формативных практик. При реализации формативного оценивания сингапурские учителя избегают использования педагогических практик, нацеленных только на получение учениками высоких оценок при суммативном оценивании. Напротив, фокус оценивания – на формативных практиках и предоставлении разнообразной обратной связи (Таблица 1.8).

¹⁹ Lee C. et al. Holistic assessment implementation in Singapore primary schools-part I: Using assessment to support the learning and development of students //International Association of Educational Assessment Conference, Singapore. – 2014. <https://docplayer.net/21432352-Holistic-assessment-implementation-in-singapore-primary-schools-part-i-using-assessment-to-support-the-learning-and-development-of-students.html>

Таблица 1.8. Обзор способов оценивания для 3 класса на примере одной из школ (Сингапур)

Способы оценивания	Что в себя включает способ и как проходит оценивание	Как предоставляется обратная связь							
Обзор тем / разделов	«Мини-тесты», оценивающие уровень владения темой	<ul style="list-style-type: none"> Ученикам выставляется балл 							
Задания	<p>Деятельность учеников для демонстрации уровня владения навыками.</p> <p>Тематические примеры по предметам включают:</p> <table border="1" data-bbox="461 721 933 1077"> <tbody> <tr> <td rowspan="2">Английский язык / Родной язык</td> <td>Сочинение истории</td> </tr> <tr> <td>Устные презентации</td> </tr> <tr> <td>Математика</td> <td>Измерение длины и массы повседневных предметов</td> </tr> <tr> <td>Наука</td> <td>Исследовательские задачи</td> </tr> </tbody> </table>	Английский язык / Родной язык	Сочинение истории	Устные презентации	Математика	Измерение длины и массы повседневных предметов	Наука	Исследовательские задачи	<ul style="list-style-type: none"> Для учеников представлена рубрика, в которой указывается уровень освоения навыков, продемонстрированных ими в задании. Он также показывает, как выглядит следующий уровень освоения навыков. Ученики также могут получать письменные комментарии от учителей или одноклассников. Ученики также могут использовать чек-лист успешности выполнения заданий, чтобы оценить себя.
Английский язык / Родной язык	Сочинение истории								
	Устные презентации								
Математика	Измерение длины и массы повседневных предметов								
Наука	Исследовательские задачи								
Обзоры за четверть	Задания, которые оценивают усвоение учениками концепций и навыков по одной или нескольким темам/разделам	<ul style="list-style-type: none"> Ученикам выставляется балл 							

Источник: Primary 3 Holistic Assessment Plan. New Town Primary School. Singapore. 2022. <https://www.newtownpri.moe.edu.sg/files/P3%20Holistic%20Assessment%20Plan%202022.pdf>

Сингапурские исследователи отмечают, что формативное оценивание в зависимости от уровня компетенций педагога может проводиться на высоком и низком уровнях. Формативное оценивание низкого уровня напоминает суммативное оценивание, поэтому эксперты рекомендуют практиковать в школах формативное оценивание высокого уровня, которое не просто привязано к результатам экзамена / теста, а ориентировано на обучающихся и их индивидуальный прогресс (Таблица 1.9)²⁰.

²⁰ SingTeach. Assessment for Learning (AfL) in Singapore Secondary Schools: Case Studies of Professional Learning. <https://singteach.nie.edu.sg/2021/04/22/assessment-for-learning/>

Таблица 1.9. Вариации характеристик формативного оценивания

Характеристики	Формативное оценивание высокого уровня	Формативное оценивание низкого уровня
Свидетельство того, чему ученик научился	Разнообразные элементы оценивания, от целевых (стандартизированных) до выборочных (отобранных самостоятельно)	Преимущественно целевые (стандартизированные) элементы оценивания
Вовлеченные участники/Выбор задач	Направляемый учителем и учениками	Направляемый учителем
Корректировки в преподавании	Очень гибкие и учитывающие индивидуальные особенности учеников	Заранее продуманные и отсроченные
Обратная связь	Немедленная и индивидуальная для учеников с низкой успеваемостью, отсроченная – для учеников с высокой успеваемостью	Преимущественно отсроченная для всех учеников
Роль самооценивания обучающихся	Интегрированная	Минимальная или отсутствует
Мотивация	Внутренняя	Внешняя (только чтобы хорошо сдать суммативное оценивание)
Культура в классе	Неформальная, интерактивная и безопасная зона для совершения ошибок	Формальная и конкурентная

Источник: Assessment for Learning (AfL) in Singapore Secondary Schools: Case Studies of Professional Learning. Адаптировано из: McMillan, 2010, стр. 43

Для распространения формативного оценивания высокого уровня в Сингапуре разработана рамка по реализации формативного оценивания, ориентированного на достижения обучающимися более широких результатов обучения. Такая целенаправленная переориентация направлена на поддержку стремления учеников к обучению на протяжении всей жизни (life-long learning). Рамка является не просто набором стратегий или

инструментов оценивания, а целенаправленным процессом, поддерживающим обучение²¹.

Данная рамка предполагает, что конечная цель формативного оценивания – помочь обучающимся взять ответственность за свое обучение. Например, на начальном этапе изучения темы для того, чтобы помочь обучающимся ответить на вопрос «Куда я направляюсь?», учителем обычно проводится разъяснение целей обучения, обсуждение рубрик и др. На данном этапе формативного оценивания учителя обычно выполняют обучающую роль. На более поздних этапах роль учителя должна стать более информирующей и вдохновляющей, чтобы ученики научились самостоятельно рассуждать над вопросами «На каком этапе обучения я сейчас нахожусь?» и «Как мне перейти на следующий этап?» (Рисунок 1.5).

Рисунок 1.5. Рамка процесса формативного оценивания, ориентированного на обучающихся (Сингапур)

Источник: Dr Leong Wei Shin, Project RS 3/18 LWS funded by the National Institute of Education, NTU, Singapore. Adapted by Knowledge Mobilisation Unit, Office of Education Research, NIE, 2019. <https://singteach.nie.edu.sg/2021/04/22/assessment-for-learning/>

²¹ SingTeach. Assessment for Learning (AfL) in Singapore Secondary Schools: Case Studies of Professional Learning. <https://singteach.nie.edu.sg/2021/04/22/assessment-for-learning/>

АВСТРАЛИЯ

Одним из ключевых профессиональных требований к австралийским педагогам являются высокие навыки внутриклассного оценивания. Так, один из семи стандартов в Австралийском профессиональном стандарте учителя (Australian Professional Standards for Teachers) широко охватывает оценивание:

- Стандарт 1: Знать учеников и то, как они обучаются
- Стандарт 2: Знать содержание учебной программы и то, как обучать ему
- Стандарт 3: Планировать и осуществлять эффективное преподавание и обучение
- Стандарт 4. Создавать и поддерживать благоприятную и безопасную среду обучения
- Стандарт 5: **Оценивать, предоставлять обратную связь и информировать об обучении учащихся**
- Стандарт 6: Вовлекаться в профессиональное обучение
- Стандарт 7: Профессионально взаимодействовать с коллегами, родителями/опекунами обучающихся и обществом.

Стандарт об оценивании, предоставлении обратной связи и информировании об обучении учащихся содержит 5 ключевых направлений:

- 1) оценивать обучение учащихся;
- 2) предоставлять обратную связь учащимся об их обучении;
- 3) проводить последовательные и сопоставимые суждения;
- 4) интерпретировать данные и результаты учащихся;
- 5) информировать / отчитываться об успеваемости учащихся.

По каждому из данных направлений представлены дескрипторы на различных этапах профессиональной карьеры педагога. Чем выше квалификационная категория педагога, тем выше требования к его навыкам оценивания (Таблица 1.10).

Таблица 1.10. Требования к навыкам оценивания педагогов в Австралийском профессиональном стандарте учителя (Австралия)

СТАНДАРТ 5. ОЦЕНИВАТЬ, ПРЕДОСТАВЛЯТЬ ОБРАТНУЮ СВЯЗЬ И ИНФОРМИРОВАТЬ ОБ ОБУЧЕНИИ УЧАЩИХСЯ			
<i>Дескрипторы на каждом этапе карьеры (по нарастающему)</i>			
Учитель-выпускник: молодой дипломированный специалист (Graduate)	Опытный учитель (Proficient)	Высоко-квалифицированный учитель (Highly Accomplished)	Ведущий специалист (Lead)
Направление 5.1. Оценивать обучение учащихся			
Демонстрирует понимание стратегий оценки, включая неформальные и формальные, диагностические, формативные и суммативные подходы к оцениванию обучения учащихся	Разрабатывает, выбирает и использует неформальные и формальные, диагностические, формативные и суммативные стратегии оценивания для оценки обучения учащихся	Разрабатывает и применяет широкий спектр стратегий оценивания для диагностики потребностей в обучении, соблюдения требований учебной программы и поддержки коллег в оценке эффективности их подходов к оцениванию	Оценивает политику и стратегии школьного оценивания, чтобы помочь коллегам использовать данные оценки для диагностики потребностей в обучении, соблюдать требования учебной программы, системы и/или школы и использовать ряд стратегий оценивания
Направление 5.2. Предоставлять обратную связь учащимся об их обучении			
Демонстрирует понимание цели предоставления своевременной и подходящей обратной связи учащимся об их обучении	Предоставляет своевременную, эффективную и подходящую обратную связь учащимся об их достижениях относительно целей обучения	Выбирает эффективный спектр стратегий, чтобы обеспечить целенаправленную обратную связь, основанную на информированных и своевременных суждениях о текущих потребностях каждого учащегося, чтобы добиться прогресса в обучении	Моделирует образцовую практику предоставления обратной связи и инициирует программы поддержки коллег в применении ряда своевременных, эффективных и подходящих стратегий обратной связи
Направление 5.3. Проводить последовательные и сопоставимые суждения			
Демонстрирует понимание модерации оценок и ее применения для поддержки последовательных и сопоставимых суждений об обучении учащихся	Понимает и участвует в мероприятиях по модерации оценок, чтобы поддерживать последовательные и сопоставимые суждения об обучении учащихся	Организовывает мероприятия по модерации оценок, которые поддерживают последовательные и сопоставимые суждения об обучении учащихся	Руководит и оценивает деятельность по модерации, которая обеспечивает последовательные и сопоставимые оценки обучения учащихся в соответствии с учебной программой, школьными или системными требованиями
Направление 5.4. Интерпретировать данные учащихся			
Демонстрирует способность интерпретировать данные оценивания учащихся для оценки обучения	Использует данные оценивания учащихся для анализа и оценки понимания учащимися	Работает с коллегами, чтобы использовать данные внутреннего и внешнего оценивания учащихся для оценки	Координирует успеваемость учащихся и оценку учебной программы, используя данные внутреннего и

учащихся и изменения практики преподавания	предмета/содержания, определения мер вмешательства и изменения практики преподавания	обучения и преподавания, определения мер вмешательства и изменения практики преподавания	внешнего оценивания учащихся, чтобы улучшить педагогическую практику
Направление 5.5. Информировать / отчитываться об успеваемости учащихся			
Демонстрирует понимание ряда стратегий отчетности перед учащимися и родителями / опекунам, а также цели ведения точного и надежного учета успеваемости учащихся	Четко, точно и уважительно сообщает учащимся и родителям / опекунам об успехах учащихся, используя точные и надежные данные	Работает вместе с коллегами над составлением точных, информативных и своевременных отчетов для учащихся и родителей / опекунов об обучении и успеваемости учащихся.	Оценивает и пересматривает механизмы отчетности и подотчетности в школе для удовлетворения потребностей учащихся, родителей / опекунов и коллег

Источник: Australian Institute for Teaching and School Leadership 2011, *Australian Professional Standards for Teachers*, AITSL, Melbourne. <https://www.aitsl.edu.au/docs/default-source/national-policy-framework/australian-professional-standards-for-teachers.pdf>

Анализ образовательных реформ в Австралии за последние годы показал, что в части оценивания особое внимание уделяется повышению эффективности реализации формативных практик в школах. Для этого на национальном уровне вводятся различные инициативы. К примеру, с 2019 года в стране реализуется национальная инициатива *«Формативное онлайн-оценивание»* (The Online Formative Assessment Initiative). Она направлена на то, чтобы помочь учителям отслеживать прогресс учащихся с помощью онлайн-инструментов оценивания.

В частности, инициатива включает в себя разработку инструментов замера прогресса обучения, онлайн-ресурсов и профессионального обучения для учителей, чтобы улучшить их навыки формативного оценивания. Предоставляемые инструменты направлены на оказание помощи учителям в достижении следующих задач:

- эффективно определять, на каком этапе обучения находятся учащиеся;
- принимать обоснованные решения о дальнейших действиях / стратегиях;
- отслеживать обучение учащихся, чтобы добиваться постоянного учебного прогресса с течением времени.

Инициатива реализуется поэтапно:

1) 2019 г. – первичная аналитическая работа через исследование прогресса в обучении и согласованных инструментов оценивания,

взаимодействие с учителями для определения их потребностей и предпочитаемых форм работы, исследования в области профессионального обучения для дальнейшего успешного внедрения новых практик (*этап «открытие»*);

2) 2020-2021 гг. – разработка и тестирование прототипов цифровых продуктов и профессиональное обучение в сотрудничестве с учителями, руководителями школ, учащимися, родителями / опекунами (*этап «альфа»*);

3) с 2022 г. – постепенное распространение разработанных онлайн-ресурсов и связанного с ними профессионального обучения (*этап «бета»*)²².

Продолжением данной национальной инициативой стал проект «Национальный банк ресурсов формативного оценивания» (NFARB). Инициатива была запущена министрами образования штатов и территорий Австралии, которые в 2022 году договорились изучить возможность создания Национального банка ресурсов по формативному оцениванию, чтобы предоставить всем учителям доступ к ресурсам онлайн-оценивания, соответствующим австралийской учебной программе.

Мероприятия, проводимые со школами для оказания помощи в создании Национального банка ресурсов, включают два пилотных проекта по приведению инструментов оценивания в соответствие с австралийской учебной программой версии 9.0 и по учету затрат и эффективности.

- Первый пилотный проект (август 2023 г.) включает около 18 школ. Участвующим школам предлагается получить доступ и провести выборочные тесты по английскому языку и математике для учащихся 4, 6 и 8 классов. В ходе первого пилотного проекта никакая личная информация об учащихся не собирается. Участие школы является добровольным и финансируемым. Участие ограничено коротким периодом.

- Второй пилотный проект (который состоится во второй и третьей четверти в 2024 году) включает в себя больше школ и более широкий

²² Online Formative Assessment Initiative. Department of Education, Skills and Employment. Australia. 2021. <https://www.education.gov.au/quality-schools-package/resources/online-formative-assessment-initiative>

спектр оценивания по английскому языку и математике для учащихся от подготовительного до 10-го класса.

Учителя школ-участниц будут участвовать в процессе улучшения системы оценивания во время пилотных проектов. Результатом проекта, который завершится в конце 2024 года, станут: разработанные рекомендации по результатам проекта для министров образования штатов и территорий Австралии, а также созданный национальный банк ресурсов формативного оценивания²³.

НОВАЯ ЗЕЛАНДИЯ

В Новой Зеландии еще с 1990-х годов началось смещение фокуса с суммативных подходов к оцениванию («оценивание обучения») на формативные («оценивание для обучения») (Таблица 1.11). В настоящее время в новозеландских школах реализуется формативное и суммативное оценивание. Два вида оценивания взаимосвязаны и направлены на исследование, принятие решений, адаптации и, в конечном итоге, совершенствования процесса обучения.

Таблица 1.11. Трансформация подходов к оцениванию (Новая Зеландия)

 Оценивание как нормативное обязательство	 Оценивание как инструмент информирования о преподавании и обучении
Прогресс и достижения оцениваются только с помощью формальных инструментов оценивания. Прогресс обучения не документируется должным образом и не распространяется среди педагогов	Обоснованные суждения учителей подкрепляются надежными инструментами оценивания, а постоянные наблюдения и беседы учителя с учениками в классе предоставляют информацию об их прогрессе и достижениях
	Прогресс обучения хорошо документирован и подкреплен примерами работ учащихся, наблюдениями учителей и информацией об инструментах оценки. Учителя и учащиеся имеют общее понимание прогресса на разных уровнях учебной программы

²³ National Formative Assessment Resource Bank (NFarb) project. Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority. <https://acara.edu.au/curriculum/research-and-reports/nfarb>

Суждения учителей не модерируются. Нет единого понимания того, как проводить качественное оценивание	Эффективные методы модерации определяют то, как проводить качественное оценивание на разных уровнях. Примеры учащихся используются для иллюстрации различных уровней достижений
Для оценки прогресса и достижений в течение года используется несколько инструментов	Существует общешкольный план, отражающий целенаправленное использование небольшого количества инструментов в дополнение к наблюдениям учителей и учебным беседам
В школе нет стандартизированных процедур для инструментов оценки	Каждый учитель знает, как управлять инструментами оценивания согласно инструкциям разработчиков инструментов. У учителей есть время обсудить процедуры
Оценивание – это то, что проводится для учащихся без их участия. Ученики рассматривают оценивание как «тест» и повод для беспокойства	Учащиеся участвуют в процессе оценивания и видят в нем возможность для обучения. Они мотивированы стараться изо всех сил и узнавать, как продвигается их обучение. Учащиеся обсуждают со сверстниками и учителями, на каком уровне они находятся, что они хотят улучшить и как другие могут им помочь
Оценивание проводится иногда только для того, чтобы предоставить информацию руководителям школ или внешним органам образования	Все формы и методы оценивания тщательно выбираются, чтобы предоставить ценную информацию заинтересованным сторонам, особенно учащимся и педагогам, для принятия дальнейших действий
Анализ информации о результатах оценивания проводится отобранными специалистами в школе, а результаты представляются учителям	Учителя способны проводить оценку и анализ и проявляют интерес к работе с данными класса/группы, чтобы определить дальнейшие стратегии обучения учащихся

Источник: Ministry of Education of New Zealand. <https://assessment.tki.org.nz/Assessment-for-learning>

Эффективное использование результатов *формативного оценивания* является важной частью повседневной образовательной практики. Это диагностический процесс, направленный на выявление достижений и прогресса, сильных и слабых сторон, а также дальнейшее принятие мер по ежедневному улучшению процесса обучения. При полной реализации необходимых мер формативное оценивание становится преобразующим (Popham, 2008).

Эффективное использование результатов *суммативного оценивания* связано с «подведением итогов» достижений в определенный момент времени. Эту информацию можно использовать не только для определения уровня достижений в конкретный момент времени, но также для оценки того, какой прогресс был достигнут за определенный период времени по сравнению с ожидаемым прогрессом.

Министерством образования Новой Зеландии выделены следующие ключевые принципы эффективного оценивания (Рисунок 1.6).

Рисунок 1.6. Принципы эффективного оценивания (Новая Зеландия)

Источник: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

Особое внимание в Новой Зеландии уделяется комплексному использованию результатов оценивания на всех уровнях системы образования. Эффективность оценивания в стране определяется тем,

как собранная и интерпретированная информация о результатах оценивания затем используется для улучшения преподавания и обучения. При этом эффективное оценивание – задача не только класса / школы. Информация об оценивании используется как внутри, так и между всеми уровнями системы образования в целях совершенствования процесса обучения. Например, на школьном уровне – в контексте профессионального диалога, школьного анализа и разработки школьной политики и практики, на системном уровне – в контексте системного мониторинга и оценки, а также анализа и разработки общих программ, политик и практик.

Другими словами, такое «подведение итогов оценивания» может предоставить информацию для индивидуальных, общешкольных и общесистемных исследований и использоваться для совершенствования политики и практик, направленных на совершенствование обучения. Таким образом, повышение качества образования зависит от эффективного сбора и использования качественной информации о результатах оценивания на всех уровнях системы – в классе, школе и отраслевых учреждениях.

В системе образования Новой Зеландии центральным является концепт *«Обучающиеся» классы + «обучающиеся» школы + «обучающийся» сектор = «обучающаяся» система*, смысл которого заключается в проактивной роли всех стейкхолдеров на всех уровнях.

«Обучающиеся» классы. Информация об успеваемости и достижениях отдельных учащихся способствует улучшению обучения учителей, учащихся, а также родителей. Это позволяет обеспечить высокий уровень взаимодействия между ними.

«Обучающиеся» школы. Оценивание позволяет проводить профессиональные дискуссии между учителями различных классов / предметов под руководством руководителей школ и, при агрегировании на уровне школы, позволяет руководителям школ анализировать политику, программы и приоритеты школы, планировать профессиональное развитие своих педагогов.

«Обучающийся» сектор. Информация об успеваемости учащихся в сочетании с приоритетами, определенными школами, способствует принятию отраслевыми структурами решений о том, как лучше всего

координировать меры поддержки, предоставлять соответствующие рекомендации, а также принимать обоснованные политические решения и эффективно распределять ресурсы (Рисунок 1.7).

Рисунок 1.7. Использование информации о результатах оценивания на различных уровнях системы образования Новой Зеландии

Источник: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

«Обучающиеся» классы – это классы, в которых:

- все учащиеся способны и заинтересованы в самооценивании и управлении своим обучением;
- предусмотрены индивидуальные траектории обучения для учащихся с учетом их образовательных потребностей и мотивации;
- повышение успеваемости учащихся связано с повышением эффективности внутриклассного оценивания;
- учителя используют разнообразные формы и методы оценивания и обширную информацию о результатах оценивания, чтобы скорректировать траекторию обучения;
- учителя рефлексиируют над своей собственной практикой и улучшают свои навыки оценивания;

- родители получают содержательную информацию о результатах оценивания, их поддерживают в использовании этой информации для поддержки обучения своего ребенка;
- учителя рассматривают учебные беседы со своими учениками и их родителями как процесс качественного обмена информацией (Рисунок 1.8).

Рисунок 1.8. Роли участников «обучающегося» класса (Новая Зеландия)

Источник: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

«Обучающиеся» школы – это школы, состоящие из взаимосвязанных учебных классов, и в которых:

- улучшенные и более стабильные результаты успеваемости учащихся связаны с улучшенной системой внутриклассного оценивания;
- руководители школ понимают индивидуальные характеристики своих учащихся и организуют дифференцированное оценивание;
- руководители школ используют информацию о качественных и количественных результатах оценивания, планируют постоянное

улучшение практики преподавания и оценивания, эффективно распределяют ресурсы;

- руководители школ предоставляют соответствующие возможности для профессионального развития педагогов;
- руководители школ поощряют и поддерживают учителей в обмене информацией и участии в профессиональном диалоге, основанном на фактических данных;
- попечительские советы понимают особую природу своего школьного сообщества и то, что это означает для их политики и практики в качестве управляющих.

Таким образом, ключевыми участниками создания и поддержания «обучающейся» школы являются руководители школ и попечительский совет школы. Руководители школ должны на высоком уровне обладать навыками оценивания, чтобы эффективно управлять своей школой как обучающимся сообществом и понимать, на что необходимо направить поддержку, руководство или ресурсы (Рисунок 1.9).

Рисунок 1.9. Роли участников «обучающейся» школы (Новая Зеландия)

Источник: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

«Обучающийся» сектор – это сектор школьного образования, который включает взаимосвязанные учебные сообщества, где:

- все части системы работают согласованно и целостно, обеспечивая измеримое повышение успеваемости учащихся;
- при переходе учащихся из одной школы в другую данные об их обучении передаются между школами и используются в целях улучшения обучения;
- подходы к постоянному совершенствованию успеваемости учащихся становятся нормой во всем секторе;
- информация о результатах оценивания доступна и пригодна для использования в каждой части системы: от отдельных учащихся, их родителей через школу к сектору;
- руководители школ понимают роль своей школы как части более широкой школьной системы, которая учится и работает совместно для улучшения успеваемости учащихся (Рисунок 1.10).

Рисунок 1.10. Роли участников «обучающегося» сектора (Новая Зеландия)

Источник: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

Наряду с этим, в Новой Зеландии особое внимание уделяется процессу модерации. Модерация понимается как процесс, в ходе которого учителя делятся, прорабатывают и согласовывают свое понимание ожидаемых уровней учебных достижений и прогресса учащихся в соответствии с учебной программой. Модерация обеспечивает последовательность решений учителей относительно обучения учащихся и расширяет знания учителей об учебной программе, чтобы они могли лучше интерпретировать сильные стороны и образовательные потребности своих учеников.

Модерация помогает учителям сравнивать свои собственные суждения, чтобы подтвердить или скорректировать их, таким образом принимая надежные, обоснованные решения. Все решения по оцениванию должны модерироваться, если в них присутствуют элементы мнения учителя относительно ожидаемых результатов обучения в соответствии с учебной программой.

В новозеландских школах модерация проводится регулярно и преследует 4 цели: выявить сходства и различия в профессиональных суждениях учителей, устранить разногласия в части понимания и реализации оценивания, достичь последовательности суждений, достичь общего понимания критериев оценивания. Иногда к процедуре привлекаются приглашенные учителя из других школ для предоставления независимой обратной связи.

Процедура модерации проходит в следующем формате:

1. Все учителя изучают одну и ту же работу ученика.
2. Каждый учитель читает весь материал / текст / сбор доказательств, не комментируя и не обсуждая, и оценивает их по критериям/показателям успешности на листе записи.
3. Все учителя высказывают свое мнение о работе.
4. Координатор записывает мнения каждого.
5. Группа анализирует суждения учителей и определяет области наибольшего сходства и различия.
6. Учителя приводят доказательства и обоснования своих суждений, которые одновременно похожи и различны.
7. Все учителя принимают участие в обсуждении.

8. По каждой ключевой функции группа работает над достижением консенсуса относительно установленного стандарта/уровня.

9. Координатор фиксирует любые изменения в суждениях в результате обсуждения.

10. Координатор записывает любые предложения по улучшению будущих сессий модерации.

11. Протокол/выводы заседания раздаются всем учителям²⁴.

Таким образом формируются надежные профессиональные суждения учителей об учебных достижениях учеников (Рисунок 1.11).

Рисунок 1.11. Составляющие профессионального суждения учителей о результатах оценивания учеников (Новая Зеландия)

Источник: Ministry of Education Position Paper: Assessment [Schooling Sector]. 2011. <https://assessment.tki.org.nz/Media/Files/MN-files/Ministry-of-Education-Position-Paper-Assessment-Schooling-Sector-2011>

Кроме того, в системе внутриклассного оценивания Новой Зеландии важное значение имеет подотчетность школ перед учащимися и их родителями об успехах и достижениях учащихся. Отчеты написаны простым и понятным языком, предоставляются не реже двух раз в год и включают прогресс и достижения каждого обучающегося в соответствии с национальной учебной программой.

Эффективная отчетность об успеваемости и достижениях учащихся по всей учебной программе требует более чем односторонней передачи информации от учителя. Это требует содержательных и постоянных процессов обмена информацией (Таблица 1.12).

Цель отчетности – поделиться информацией об обучении, прогрессе и достижениях ребенка таким образом, чтобы это

²⁴ <https://assessment.tki.org.nz/Moderation>

способствовало дальнейшему обучению. Предоставление четкой и достоверной информации о прогрессе и достижениях создает основу для построения прочного партнерства между ребенком, учителем и родителями ребенка. Родители каждого ребенка – его первые и самые важные учителя. Поэтому построение отношений, ориентированных на обучение, и связей между родителями и школой важно для непрерывного обучения и успеха каждого ребенка. Дети являются основными участниками образовательной среды, и поэтому им необходимо активно участвовать в понимании своих собственных действий и прогресса в учебе.

Таблица 1.12. Ключевые различия между односторонней отчетностью и содержательным обменом информацией в рамках подотчетности школ (Новая Зеландия)

Односторонняя отчетность, ориентированная на подотчетность	Содержательный обмен информацией, который способствует совершенствованию процесса обучения
<ul style="list-style-type: none"> • Учителя сообщают родителям, что их дети узнали или достигли 	<ul style="list-style-type: none"> • Учащиеся, родители и учителя делятся и понимают информацию и идеи об успехах и достижениях детей
<ul style="list-style-type: none"> • Сосредоточено на описании успехов и неудач 	<ul style="list-style-type: none"> • Сосредоточено на описании и поддержке достигнутого обучения и прогресса
<ul style="list-style-type: none"> • Подотчетность и соблюдение требований являются ключевыми факторами 	<ul style="list-style-type: none"> • Ключевой целью является непрерывное обучение (учащихся, родителей и учителей). Подотчетность не является самоцелью
<ul style="list-style-type: none"> • Только один или два раза в год 	<ul style="list-style-type: none"> • Непрерывность и своевременность с указанием ключевых моментов для более формальной оценки
<ul style="list-style-type: none"> • Отчетность передается от школы к родителям только в одном направлении 	<ul style="list-style-type: none"> • Многоуровневый и разнонаправленный подход между учащимися, родителями, учителями и сообществом
<ul style="list-style-type: none"> • Одностороннее сообщение 	<ul style="list-style-type: none"> • Учащиеся, родители, учителя и сообщество сотрудничают и совместно продумывают дальнейшие шаги
<ul style="list-style-type: none"> • Отчеты отправляются домой в бумажном виде 	<ul style="list-style-type: none"> • Технологии поддерживают двусторонние потоки информации, а также качество, своевременность и полноту информации

ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ КРИТЕРИАЛЬНОГО ОЦЕНИВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

В казахстанских школах система критериального оценивания реализуется с 2016 года и состоит из двух видов – суммативного и формативного оценивания (Рисунок 2.1).

Рисунок 2.1. Структура критериального оценивания

Источник: Аналитический отчет по результатам исследования действующей системы критериального оценивания учебных достижений школьников – город Астана: Национальная академия образования имени И. Алтынсарина, Астана, 2023. – 163 стр.

Внутриклассное оценивание в школах страны соответствует стандартам стран ОЭСР и реализуется через критериальный подход. В отличие от традиционных подходов к оцениванию, критериальный предполагает оценивание не фактологических знаний, а уровня сформированности функциональной грамотности учеников. В рамках

критериального подхода оценивание, наряду с планированием уроков и преподаванием / обучением, формирует целостный учебный процесс (Рисунок 2.2).

Рисунок 2.2. Различия нормативного (традиционного) и критериального оценивания

Формативное оценивание проводится в ходе повседневной работы в классе и определяет текущий уровень освоения знаний и сформированности навыков обучающихся. Данный вид оценивания позволяет педагогу получать полную картину об индивидуальных достижениях и прогрессе ученика и, следовательно, помогает своевременно корректировать процесс обучения и устранить пробелы в знаниях обучающихся до проведения суммативного оценивания.

Формативное оценивание предполагает постоянную и оперативную обратную связь между обучающимся и педагогом. Педагог самостоятельно определяет количество обучающихся, форму и частоту предоставления обратной связи²⁵ (Рисунок 2.3).

²⁵ Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся для организаций среднего, технического и профессионального, послесреднего образования Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 марта 2008 года № 125. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 21 апреля 2008 года № 5191.

Рисунок 2.3. Особенности формативного оценивания

Суммативное оценивание проводится по завершении изучения разделов (сквозных тем), четверти, а также по завершении 9 и 11 классов (итоговая аттестация) в соответствии с учебной программой. Если формативное оценивание проверяет успеваемость учеников в процессе обучения, то суммативное направлено на определение уровня компетенций обучающихся по завершении изучения раздела / сквозной темы (СОР) и четверти (СОЧ). В Приложении 1 представлен пример суммативного оценивания.

Оба вида оценивания предполагают разработку педагогами разноуровневых заданий с учетом дифференцированного подхода. В рамках проведения СОЧ при необходимости проводится модерация – процесс обсуждения работ обучающихся по СОЧ с целью стандартизации выставления баллов для обеспечения объективности и прозрачности оценивания²⁶ (Рисунок 2.4).

По результатам формативного оценивания, СОР и СОЧ обучающимся 2-11 классов выставляются баллы, которые учитываются при оценивании учебных достижений за четверть²⁷.

²⁶ Там же.

²⁷ Там же.

Рисунок 2.4. Особенности суммативного оценивания

Основные функции формативного и суммативного оценивания представлены в таблице 2.1.

Таблица 2.1. Цель формативного и суммативного оценивания

Формативное (формирующее) оценивание	Суммативное (итоговое) оценивание
Оценивание для обучения	Оценивание обучения
Непрерывный процесс	Определенный период времени
Причины сильных и слабых сторон учеников	Предоставление отчетности
Корректировка деятельности	Констатирование уровня освоенности
Предполагает обратную связь	Соотношения достижений с установленными нормами
Учитель – не единственный «оценщик»	Предусматривает выставление баллов / оценок учителем
Направлено на улучшение обучения	Направлено на подведение итогов с выставлением оценок

Источник: Broadfoot, Patricia & Daugherty, Richard & Gardner, John & Harlen, Wynne & James, Mary & Stobart, Gordon. (2002). Assessment for Learning: 10 Principles. Research-based principles to guide classroom practice Assessment for Learning.

Критериальное оценивание регулируется несколькими ключевыми НПА, в частности Типовыми правилами проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся. Кроме того, стейкхолдерами образования (НАО, НИШ и др.) оказывается методическая помощь педагогам, разрабатываются различные руководства, сборники, инструкции по реализации формативного и суммативного оценивания в школах.

2. МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ СИСТЕМЫ КРИТЕРИАЛЬНОГО ОЦЕНИВАНИЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ ОРГАНИЗАЦИЙ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ И ПРИНЦИПЫ ВНУТРИКЛАССНОГО ОЦЕНИВАНИЯ

Качественная реализация внутриклассного оценивания в школах предполагает системный подход с конкретными этапами (Рисунок 2.2). Так, на уровне формативного оценивания основополагающим этапом является *преобразование целей учебной программы в цели урока*. Данный этап необходим для определения конкретных задач и ожидаемых результатов, которые должны быть достигнуты в рамках урока. Это позволяет более четко структурировать учебный процесс, определить содержание и методы обучения. На уровне суммативного оценивания первоочередной задачей учителя является проведение обзора и *анализа содержания учебной программы и целей обучения за раздел/сквозную тему*. Также используются спецификации суммативного оценивания, включающие цель, структуру, образцы заданий, схемы выставления баллов к заданиям и др.

Другой важный этап – *разработка критериев оценивания* в соответствии с целями урока (при формативном оценивании) / с целями обучения (при суммативном оценивании). Критерий – признак на соответствие предъявляемым требованиям и расшифровывается показателями (дескрипторами) идеально выполненного задания²⁸. Каждый урок начинается с *постановки вопроса/проблемы в начале урока* для доведения целей урока до учеников и озвучивания/показа критериев их достижения. Обучающийся должен осмыслить поставленную цель урока и понять, как ее можно достичь.

Критерии оценивания разрабатываются по уровням мыслительных навыков (знание и понимание, применение, а также навыки высокого порядка). Далее критерии оценивания разъясняются

²⁸ Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2023-2024 учебном году» – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2023. – 102 с.

ученикам. Данному этапу уделяется особое внимание, так как от степени понимания обучающимися того, что и для чего планируется оценить, зависит достижение ими ожидаемых результатов.

Разработка заданий и дескрипторов является следующим этапом оценивания. При разработке заданий важно применять дифференцированный подход с учетом индивидуальных образовательных возможностей обучающихся (ООП, низкие или высокие академические результаты и т.д.). Задания для формативного и суммативного оценивания разрабатываются учителями с соблюдением принципов *академической честности*, должны быть направлены на измерение как базовых компетенций, так и навыков высокого порядка.

К заданиям разрабатываются дескрипторы, которые подробно описывают действия, которые необходимо выполнить ученику для успешного выполнения задания. Дескрипторы помогают ученикам понять, какие именно навыки и знания должны быть продемонстрированы при выполнении задания, а также определяют ожидаемые результаты.

Для обеспечения высокого качества заданий нормативно закреплено положение о том, что перед проведением СОЧ на заседании методического объединения педагогов проводится обсуждение соответствия заданий целям обучения, объема заданий, инструкций для выполнения заданий, времени выполнения²⁹.

В процессе формативного оценивания для обеспечения проактивного участия учеников в образовательном процессе, педагоги также организуют *само- и взаимооценивание* среди обучающихся. Данный этап позволяет ученикам лучше понимать критерии оценивания, проводить экспертизу как своей учебной деятельности, так и деятельности одноклассников, а также всего процесса работы, приведшего к полученному результату³⁰.

²⁹ Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся для организаций среднего, технического и профессионального, послесреднего образования Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 марта 2008 года № 125. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 21 апреля 2008 года № 5191.

³⁰ Тимофеева М. Критериальное самооценивание и взаимооценивание как техника формирующего оценивания в начальной школе (<https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/450276-kriterialnoe-samoocenivanie-i-vzaimocenivani>)

Необходимо использование *разнообразных методов и приемов оценивания*, которые помогают ученикам понять свои сильные и слабые стороны, определить области, в которых им необходимо улучшить свои навыки, а также позволяют учителям получить информацию о текущем уровне знаний и навыков учеников, чтобы адаптировать свои подходы к преподаванию и предоставить дополнительную поддержку.

Предоставление обратной связи также является одним из ключевых этапов оценивания. Обратная связь служит для выявления сложностей, с которыми сталкиваются ученики во время обучения, и для соответствующей корректировки преподавания. В рамках формативного оценивания обратная связь может быть немедленной, индивидуальной и отсроченной. В частности, немедленная обратная связь направлена на то, чтобы вносить коррективы в режиме реального времени и принимать решения для достижения учебного прогресса. Индивидуальная обратная связь – гибкая и учитывающая индивидуальные особенности учеников. Отсроченная обратная связь преимущественно применяется для учеников с высокой успеваемостью³¹.

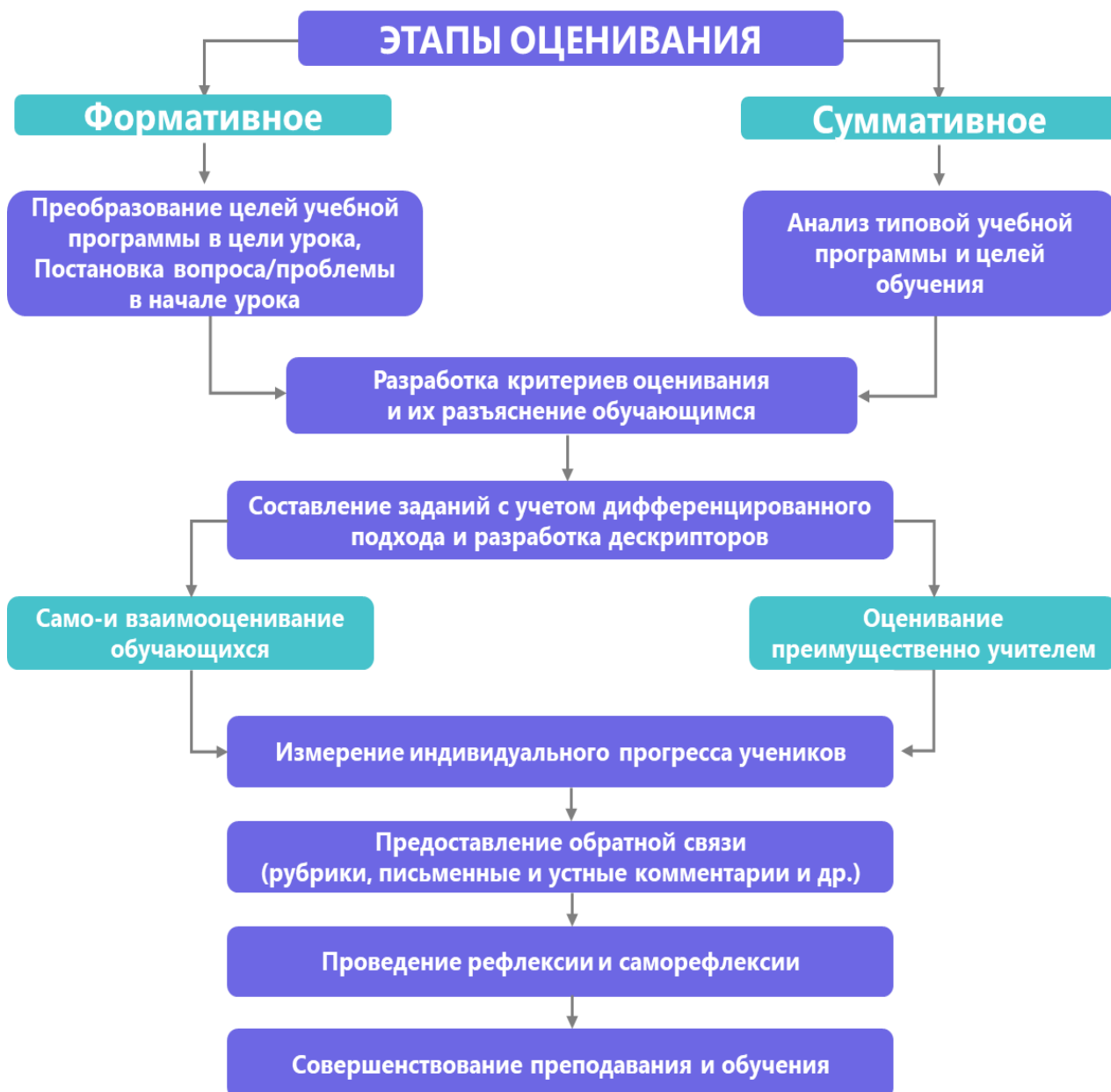
Одним из наиболее распространенных в мире способов предоставления обратной связи являются *рубрики*. Оценочные рубрики разрабатываются с целью обеспечения ясности того, как и по каким критериям компетенции учеников оцениваются учителем. Рубрики рекомендованы к использованию в рамках оценивания для информирования обучающихся и родителей об уровне учебных достижений в разрезе каждого критерия. Оценочные рубрики помогают ученикам ориентироваться в целях и задачах оценивания, а также в путях их достижения. Ученики также могут получать *письменные / устные комментарии* от учителей или сверстников (в рамках взаимооценивания), использовать *чек-листы успешности выполнения заданий* в рамках самооценивания.

Завершающими этапами оценивания являются: *организация рефлексии среди учеников на разных этапах урока и проведение саморефлексии учителем по итогам оценивания*. Все вышеперечисленные этапы оценивания позволяют совершенствовать

³¹ Structural Learning <https://www.structural-learning.com/post/strategies-for-assessment-for-learning>

преподавание и обеспечивать более высокий прогресс учебных достижений среди обучающихся (Рисунок 2.5).

Рисунок 2.5. Этапы реализации формативного и суммативного оценивания

Основными принципами критериального оценивания являются:

✓ Прозрачность: оценивание должно быть основано на объективных и понятных критериях, которые известны ученикам заранее;

✓ Объективность: оценивание должно быть независимым от личных предпочтений и субъективного мнения учителя. Оценка должна быть основана на конкретных достижениях ученика;

✓ Справедливость: оценивание должно быть справедливым и равноправным для всех учеников. Никакие внешние факторы, такие как пол, национальность или социальное положение, не должны влиять на оценивание;

✓ Развивающий подход: оценивание должно способствовать развитию ученика, помогать ему понять свои сильные и слабые стороны, а также улучшить свои навыки и знания;

✓ Формативный подход: оценивание должно быть непрерывным, чтобы ученики могли получать обратную связь и вносить коррективы в свое обучение;

✓ Гибкость: оценивание должно учитывать индивидуальные особенности и потребности ученика. Учитель должен иметь возможность адаптировать критерии оценивания к конкретным условиям и целям обучения;

✓ Использование различных методов и инструментов оценивания: оценивание должно включать разнообразные формы и методы, такие как письменные работы, устные ответы, проектные работы и др., чтобы оценить разные аспекты знаний и умений учеников;

✓ Самооценивание и взаимооценивание: ученики должны активно вовлекаться в процесс оценивания своей работы и работы своих сверстников. Это помогает развивать саморефлексию, самооценивание и умение давать обратную связь³².

ЭТАПЫ ОЦЕНИВАНИЯ, ВЫЗЫВАЮЩИЕ СЛОЖНОСТИ У ПЕДАГОГОВ

Как показало исследование текущей системы критериального оценивания в общеобразовательных школах страны, проведенного НАО имени И. Алтынсарина в первой половине 2023 г.³³, учителя испытывают определенные затруднения в реализации внутриклассного оценивания.

В частности, трудности вызывают следующие виды деятельности:

³² Руководство по критериальному оцениванию для учителей начальной школы: Учебно-метод. пособие /АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» /Под ред. О.И.Можаевой, А.С.Шилибековой, Д.Б.Зиеденовой. - Астана, 2016. - 48 с.

³³ Аналитический отчет по результатам исследования действующей системы критериального оценивания учебных достижений школьников: <https://uba.edu.kz/storage/app/media/2023%20%D0%9E%D2%9B%D1%83-%D3%99%D0%B4%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D2%B1%D1%81%D1%8B%D0%BD%D1%8B%D0%BC%D0%B4%D0%B0%D1%80/final-kazrus-21082023-1.pdf>

1. Разработка критериев оценивания и дескрипторов. Около 40% опрошенных учителей частично или в полной мере затрудняются при разработке критериев оценивания и заданий СОР и СОЧ, а также приведении в соответствие критериев оценивания с дескрипторами и заданиями. В рамках формативного оценивания 46% учителей ответили, что частично или в полной мере испытывают трудности в разработке критериев оценивания в соответствии с целями урока, 42% – в разработке дескрипторов в соответствии с критериями оценивания. Что касается учеников, около трети (31%-32%) респондентов ответили, что понимают цели и задачи урока, критерии оценивания и умеют сопоставлять критерии оценивания с дескрипторами, но не по всем урокам, а только по некоторым.

2. Составление заданий на оценку навыков высокого порядка. Половина опрошенных педагогов отметила, что испытывает трудности при составлении заданий СОР и СОЧ на оценку навыков высокого порядка (*частично – 26,9%, в полной мере – 23,5%*). Что касается составления таких сложных заданий по формативному оцениванию, о трудностях заявили более половины учителей (*частично – 29,1%, в полной мере – 24,5%*).

3. Предоставление эффективной обратной связи (в частности, в виде рубрик). Обратная связь является эффективным инструментом корректировки образовательной траектории каждого ученика, поэтому педагогам важно предоставлять конструктивную обратную связь. По данным анкет, 42% педагогов в разной степени трудности (*частично или в полной мере*) затрудняются в предоставлении ежедневной качественной обратной связи обучающимся. Наиболее редко применяются рубрики в качестве инструмента предоставления обратной связи. Более 44% опрошенных учителей заявили о том, что испытывают сложности при составлении оценочных рубрик как в рамках формативного, так и суммативного оценивания. Большинство учеников (71%) отметили, что в основном обратная связь от учителей представляет собой устные комментарии, 39% – письменные. Четверть опрошенных учеников (24%) получают обратную связь в основном в виде баллов и оценок, без дополнительных комментариев со стороны учителя.

4. Проведение само- и взаимооценивания. Оценивание своих работ и работ одноклассников позволяет обучающимся проанализировать собственный прогресс, найти причину ошибок и способы их устранения. По результатам анкетирования почти 2/3 опрошенных школьников высоко оценивают свои навыки самооценивания (66%) и взаимооценивания (63%). При этом более четверти опрошенных (27%) ответили, что обладают навыками само- и взаимооценивания *частично*. Что касается частоты проведения само- и взаимооценивания на уроках, менее половины школьников (44%) отметили, что данные методы оценивания проводятся на уроках часто. Только каждый пятый ученик (19%) ответил, что не испытывает сложностей с проведением само- и взаимооценивания. Таким образом, ответы учеников подчеркивают важность усиления навыков организации педагогами процедур само- и взаимооценивания.

5. Формативное и суммативное оценивание обучающихся с ООП и / или низкими академическими результатами. В части суммативного оценивания половина педагогов заявила, что в разной степени испытывает трудности (*частично – 25,1%, в полной мере – 24,5%*) при выборе и адаптации целей обучения для СОР или СОЧ под обучающихся с ООП. Около 28% учителей указали на наличие *частичных* трудностей при формативном оценивании детей с ООП и / или низкими академическими результатами. Почти столько же респондентов (27%) отметили, что испытывают трудности в этой деятельности *в полной мере*.

С учетом вышесказанного, для оказания соответствующей методической помощи далее представлены практические рекомендации по реализации внутриклассного оценивания с особым фокусом на тех этапах, которые вызывают наибольшие сложности у отечественных педагогов.

 Рекомендации разработаны на основе передового опыта отечественных и зарубежных педагогов и носят не обязательный, а рекомендательный характер. Данные рекомендации направлены на то, чтобы педагоги могли адаптировать те или иные предложенные инструменты в своей индивидуальной практике внутриклассного оценивания.

ПРЕОБРАЗОВАНИЕ ЦЕЛЕЙ УЧЕБНОЙ ПРОГРАММЫ В ЦЕЛИ УРОКА

Эффективность ежедневного оценивания напрямую зависит от грамотной постановки учителем целей урока. Цель урока должна быть сформирована из целей учебной программы и быть понятна как учителю, так и ученикам. Если цели учебной программы определяют стандарты и ожидания от процесса обучения, которые помогают оценить прогресс и достижения обучающихся по итогу определенного учебного периода, то цели урока представляют собой конкретные и ясно сформулированные намерения, которые учитель ставит перед собой и своими учениками в процессе проведения урока.

Цели урока определяют то, что ученики должны знать, понимать или уметь делать по завершении урока. Цели могут быть связаны с усвоением новых знаний, развитием навыков и умений, формированием определенных качеств, развитием мыслительных процессов или повышением мотивации и интереса к предмету³⁴.

В таблице ниже показана *разница между ожиданиями от целей учебной программы и целей урока*. Для педагога важно различать свои ожидания от того, что ученики получают от учебной программы по итогам периода обучения (раздел/четверть/год), и что они получают по итогам урока (Таблица 2.2).

Таблица 2.2. Различия между целями обучения и целями урока

	Цели обучения	Цели урока
Выражать	Ваши ожидания в отношении общего образовательного опыта согласно учебной программе	Ваш выбор в отношении стратегий обучения и материалов урока для достижения цели
Представлять	Ваш взгляд на учебную программу, и ожидаемые результаты от нее	Ожидание того, на что будут способны ваши ученики к концу урока
Описывать	Ваши долгосрочные цели, которые не поддаются измерению	Оценивание (вопросы/задания), с помощью которых вы оцениваете своих учеников

³⁴ Learning intentions and success criteria https://www.aitsl.edu.au/docs/default-source/feedback/aitsl-learning-intentions-and-success-criteria-strategy.pdf?sfvrsn=382dec3c_2

Передавать	Тот опыт, который вы хотите создать для своих обучающихся на основе учебной программы	Ваши стандарты и ожидания от урока
-------------------	---	------------------------------------

Источник: Learning Goals & Objectives in Course Design: How To Prepare a Great Lesson Plan (2023) <https://www.learnworlds.com/learning-goals-objectives/#learning-goals>

Для более наглядного примера различий между целями обучения и целями урока ниже представлена таблица, демонстрирующая цели обучения и цели урока по предметным направлениям «Искусство» и «Применение фотошопа» (опыт США) (Таблица 2.3).

Таблица 2.3. Различия между целями обучения и целями урока на примере предметных направлений «Искусство» и «Применение фотошопа» (США)

	«Искусство»	«Применение фотошопа»
Цель обучения	Обучающиеся будут знать все о художественной печати	Обучающиеся узнают, как пользоваться программой Photoshop CS5
Цель урока	1) Обучающиеся смогут определить, является ли отпечаток гравюрой на дереве или литографией; 2) Обучающиеся смогут обосновать это отождествление	1) Обучающиеся смогут проводить манипуляции со слоями; 2) Обучающиеся смогут корректировать цвета; 3) Обучающиеся смогут рисовать обычными сплошными линиями; 4) Обучающиеся смогут создавать специальные эффекты с переходом цвета

Источник: Learning Goals & Objectives in Course Design: How To Prepare a Great Lesson Plan (2023) <https://www.learnworlds.com/learning-goals-objectives/#learning-goals>

Цели урока должны быть *конкретными, лаконичными, наблюдаемыми и измеримыми*. Каждая цель урока должна быть нацелена на один конкретный аспект успеваемости обучающихся и выражаться одним глаголом действия. Для преобразования цели обучения в цель урока учителям важно учитывать, что существует определенный порядок, в соответствии с которым обучающиеся обрабатывают информацию в ходе обучения. Таксономия Блума помогает понять этот естественный порядок (знание, понимание, применение, анализ, синтез, оценка). В следующей таблице показано,

какие действия педагог может предпринять на уроке для достижения целей обучения (Таблица 2.4).

Таблица 2.4. Соответствие уровней обучения с целями обучения и действиями на уроке

Уровни обучения	Действия, которые помогут достичь целей обучения	Примеры действий (заданий) на уроке, которые приведут к достижению целей урока и обучения
Знание	Вспомнить, рассказать, показать, сопоставить, перечислить, обозначить, определить, процитировать, назвать, провести мозговой штурм	Тест, рабочий лист, викторина, терминология, факты, таблица
Понимание	Сравнивать, противопоставлять, демонстрировать, идентифицировать, сообщать, обрисовывать в общих чертах, обобщать, рассматривать, объяснять, каталогизировать	Интерпретация, краткое резюме, тест, объяснение, обзор, сравнение заданий
Применение	Разрабатывать, организовывать, использовать, отбирать, моделировать, выбирать, конструировать, переводить, экспериментировать, иллюстрировать	Отчет, диаграмма, график, иллюстрация, проект, видео, кейс-стади, ведение журнала
Анализ	Анализировать, категоризировать, классифицировать, различать, исследовать, дифференцировать, вычислять, решать, упорядочивать	Модель, отчет, проект, решение, дебаты, решение на основе кейс-стади

Синтез	Комбинировать, составлять, решать, формулировать, адаптировать, разрабатывать, создавать, проверять, проектировать	Статья, отчет, эссе, эксперимент, композиция, аудио- или видеопродукция, рисунок, графика, дизайн
Оценка	Оценивать, определять, измерять, делать отбор, защищать, ранжировать, различать, рассуждать, обосновывать, делать выводы, рекомендовать	Взаимооценивание сверстников, самооценивание, графики обратной связи, письменный отзыв

Источник: Learning Goals & Objectives in Course Design: How To Prepare a Great Lesson Plan (2023)
<https://www.learnworlds.com/learning-goals-objectives/#learning-goals>

Чтобы удостовериться в том, что цели урока были корректно преобразованы из целей учебной программы и разъяснены обучающимся, учителя могут проводить само- и взаимонализ через

Рекомендации по составлению целей урока:

- ✓ Подумайте о разработке 2-3 целей для каждого раздела учебной программы;
- ✓ Если целей несколько, распределите их по подкатегориям;
- ✓ Используйте простой язык, говорите адресно (напр. «Вы сможете...»), ставьте короткие и ясные цели;
- ✓ Не используйте более одного предложения, чтобы выразить цель урока;
- ✓ Не указывайте несколько глаголов в одной цели – поскольку каждое действие будет измеряться и оцениваться по-разному, каждый глагол должен быть в отдельной цели;
- ✓ Регулярно сообщайте обучающимся о целях урока, например, через организацию коротких дискуссий с учениками, запись тематического видеоролика и др.

технику «всегда / иногда / никогда». Данная техника предлагает такие вопросы для рефлексии педагогов, как: «я обычно обсуждаю цели урока с учениками», «я стараюсь доступно и понятно объяснять цели урока ученикам», «я использую термины и слова, связанные с темой урока», «я слежу за тем, чтобы цель урока была ясна и соотносилась с общей картиной обучения по моему предмету», «поставленные мною цели урока – конкретные,

измеримые, достижимые и реалистичные», «я регулярно возвращаюсь к целям урока в процессе урока» (Таблица 2.5).

Таблица 2.5. Само- и взаимодиагностика педагогов по корректной постановке целей урока

Отметьте свой ответ, используя один из вариантов	Всегда	Иногда	Никогда
Я обычно обсуждаю цели урока с учениками			
Я стараюсь доступно и понятно объяснять цели урока ученикам			
Я использую термины и слова, связанные с темой урока			
Я слежу за тем, чтобы цель урока была ясна и соотносилась с общей картиной обучения по предмету			
Поставленные мною цели урока – конкретные, измеримые, достижимые и реалистичные			
Я регулярно возвращаюсь к целям урока в процессе урока			

Источник: https://www.aitsl.edu.au/docs/default-source/feedback/aitsl-learning-intentions-and-success-criteria-strategy.pdf?sfvrsn=382dec3c_2

Таким образом, можно сделать вывод, что преобразование целей учебной программы в цели урока является первоочередным навыком, которым педагогу необходимо овладеть. Как только учитель сможет

корректно преобразовывать цели обучения в цели урока, ожидаемые результаты от урока приобретут четкий и понятный характер.

Более того, обучающиеся будут иметь возможность замечать сложные для них моменты и давать обратную связь во время урока или к концу урока, что позволит учителю *своевременно доработать и улучшить свое преподавание*, не дожидаясь окончания раздела / четверти.

Для того, чтобы цели урока были в полной мере поняты учениками, необходим этап *постановки вопроса / проблемы в начале урока*. Постановка вопроса / проблемы в начале урока имеет несколько важных преимуществ:

1. *Привлечение внимания и активизация учеников*: вопрос / проблема вызывает интерес и любопытство, что помогает привлечь внимание учеников и подготовить их к усвоению новых знаний;

2. *Активизация предварительных / предшествующих знаний*: вопрос или проблема могут быть связаны с предыдущими изученными темами или знаниями, что позволяет активизировать предварительные знания учеников и создать связь между новым и уже изученным материалом;

3. *Подготовка к обучению*: постановка вопроса / проблемы помогает ученикам понять, что они будут изучать или решать в течение урока, что создает четкую цель и направление для обучения;

4. *Развитие критического мышления*: постановка вопроса / проблемы может стимулировать учеников к анализу, синтезу и оценке информации, что способствует развитию их критического мышления и способности решать задания и вопросы в контексте реальной жизни;

Цели урока наиболее эффективны, когда:

- ✓ они ставят перед обучающимися соответствующие задачи;
- ✓ они соответствуют педагогической деятельности и учебным заданиям, а также задачам оценивания;
- ✓ учащиеся разделяют стремление к их достижению, поскольку тогда они с большей вероятностью обратятся за обратной связью;
- ✓ они поддаются обобщению, что позволяет эффективно переносить приобретенные навыки в различные контексты реальной жизни

5. *Мотивация к самостоятельному изучению*: постановка вопроса / проблемы может мотивировать учеников к самостоятельному поиску ответов, что способствует развитию их навыков самообучения и самостоятельной работы³⁵.

В целом, постановка вопроса / проблемы в начале урока помогает создать стимулирующую и активную образовательную среду, которая способствует более эффективному усвоению материала и развитию навыков мышления обучающихся.

РАЗРАБОТКА КРИТЕРИЕВ ОЦЕНИВАНИЯ В СООТВЕТСТВИИ С ЦЕЛЯМИ УРОКА / ЦЕЛЯМИ УЧЕБНОЙ ПРОГРАММЫ

Доступные и понятные цели урока и критерии оценивания позволяют обучающимся проактивно участвовать на уроке и вносить свой вклад, оценивая свои собственные знания и знания своих сверстников. Понимание целей урока и критериев оценивания учениками способствует их более глубокому освоению сложного материала. Четкое представление о том, какова цель и как она будет выглядеть по мере продвижения к ней, может действовать как «когнитивный маяк», с помощью которого обучающиеся могут успешно организовывать и ориентировать свое обучение³⁶.

В таблицах 2.6 и 2.7 представлены примеры критериев оценивания письменных работ по русскому языку и математике в одной из казахстанских школ.

Таблица 2.6. Пример разработки критериев оценивания письменных работ по предмету «Русский язык» (Казахстан)

Критерии оценивания письменных работ по русскому языку		
№	Критерий оценивания	Балл
1	Работа выполнена в полном объеме, в которой нет ошибок и исправлений, написана аккуратно, в соответствии с требованиями письма.	5

³⁵ Активные методы преподавания и обучения (2012): [file:///C:/Users/Uba.4/Downloads/1495434598304%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Uba.4/Downloads/1495434598304%20(1).pdf)

³⁶ Learning goals - why they are important for the learning process (2022): <https://skillbest.com/en/learning-goals-why-they-are-important-for-the-learning-process/#:~:text=Learning%20goals%20are%20statements%20of,achievable%2C%20relevant%2C%20and%20time d.>

2	Работа выполнена в полном объеме, в которой допущено не более двух орфографических ошибок. Работа выполнена чисто, но допущены небольшие отклонения от норм каллиграфии.	4
3	Письменная работа, в которой допущено 3–5 орфографических ошибок. Работа написана небрежно.	3
4	Письменная работа, в которой более 5 орфографических ошибок, работа написана неряшливо.	2
<p>Ошибкой в работе считается:</p> <ul style="list-style-type: none"> • нарушение правил орфографии при написании слов; • пропуск и искажение букв в словах; • замену слов; • отсутствие знаков препинания в пределах программы данного класса; <p>неправильное написание словарных слов.</p>		
<p>За одну ошибку в работе считаются:</p> <ul style="list-style-type: none"> • два исправления; • две пунктуационные ошибки; • повторение ошибок в одном и том же слове 		
<p>Негрубыми ошибками считаются следующие:</p> <ul style="list-style-type: none"> • повторение одной и той же буквы в слове; • недописанное слово; • перенос слова, одна часть которого написана на одной строке, а вторая опущена; • дважды записанное одно и то же слово в предложении. 		

Источник: Учитель начальных классов Гроня Е. В. КГУ «Школа – гимназия № 10 акимата города Рудного»

Таблица 2.7. Пример разработки критериев оценивания письменной работы по предмету «Математика» за раздел «Проценты» (Казахстан)

Критерий оценивания	№ задания	Дескрипторы	Балл
		Обучающийся	
Представляет дробь в виде процента, переводит процент в дробь.	1	переводит десятичную дробь в проценты	1
		переводит обыкновенную дробь в проценты	1
		переводит процент в дроби	1
Вычисляет процент числа	2	составляет выражение	1
		находит процент числа (меньше 100)	1
		составляет выражение	1
		находит процент числа (больше 100)	1
Определяет число по данному проценту	3	составляет выражение	1
		находит число по данному проценту	1

Решает задачи на проценты	4	записывает краткую запись по условию задачи	1
		определяет количество собак в %	1
		находит процент от числа	1
Решает задачи на проценты	5	записывает краткую запись по условию задачи	1
		выражает третий день в %	1
		находит число по его процентам	1
		выполняет вычисления и записывает ответ	1
Всего баллов			16

Источник: учитель математики Ефимик М. Н., КГУ гимназия им. Шакарима г. Караганда

В таблице 2.8 представлен опыт педагогов США по разработке критериев оценивания на основе целей урока по таким предметам, как биология, математика, история и литература. Эти примеры позволяют изучить, как можно достичь целей урока через разнообразные критерии оценивания. Следует отметить *практико-ориентированный подход* разработанных критериев оценивания, направленных на использование полученных знаний *в контексте реальной жизни*. Данный опыт можно адаптировать в Казахстане под содержание отечественной учебной программы.

Таблица 2.8. Примеры разработки критериев оценивания на основе целей уроков на примере предметов биологии, математики, истории и литературы (США)

Цели урока	Критерии оценивания
Мы узнаем о важности фотосинтеза и клеточного дыхания	<p>Я могу:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● объяснить, как энергия может накапливаться в пище посредством химических реакций; ● определить и объяснить, как различные части растения собирают материалы, необходимые для фотосинтеза; ● смоделировать то, как растения используют фотосинтез для производства пищи, необходимой им для роста и получения энергии; ● смоделировать то, как животные способны получать энергию от растений посредством клеточного дыхания;

	<ul style="list-style-type: none"> ● использовать модель (пищевая сеть) для разработки научного объяснения того, как вещество и энергия перемещаются по экосистеме
Мы учимся сравнивать дроби	<p>Я могу:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● нарисовать модели для сравнения дробей; ● использовать символы при сравнении дробей; ● объяснять, как размер равных частей можно использовать для сравнения дробей; ● приводить убедительные аргументы и / или критически рассуждать для того, чтобы доказать, является ли сравнение дробей правильным или некорректным
Мы анализируем структуру правительства страны, включая разделение властей и его систему сдержек и противовесов, с помощью различных методов исследования	<p>Я могу:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● определить три ветви власти и описать функции и роли каждой ветви; ● описать ограничения каждой ветви власти, установленные разделением властей; ● проанализировать, как система сдержек и противовесов создает баланс сил между ветвями власти; ● использовать и интегрировать информацию из первичных и вторичных источников для разработки утверждений, которые отвечают на подтверждающие вопросы, отмечая при этом ключевые сходства и различия в точке зрения, которую представляют источники; ● объяснять различные подходы, которые люди могут использовать для решения местных, региональных и глобальных проблем, используя примеры из истории страны
Мы учимся определять главную идею текста	<p>Я могу:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● определять главную идею текста; ● перечислять ключевые детали в тексте; ● проанализировать ключевые детали, чтобы определить главную идею текста; ● проанализировать, как главная идея отражена в тексте, и привести соответствующие доказательства, которые подтверждают размышления вокруг главной идеи

Источник: Formative Assessment. Oregon Department of Education. https://www.oregon.gov/ode/educator-resources/standards/Documents/CDL%20Digital%20Toolkit/FormativeAssessmentSupplement2020_21.pdf

СОСТАВЛЕНИЕ ЗАДАНИЙ С ПРИМЕНЕНИЕМ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОГО ПОДХОДА И РАЗРАБОТКА ДЕСКРИПТОРОВ

Дескрипторы неразрывно связаны с критериями оценивания и оценочными рубриками. Так, рубрики показывают, зачем школьник учится, критерии показывают, чему должен научиться обучающийся, а дескрипторы показывают, как он это может сделать (*Dawson P., 2017*). Таким образом, разработка дескрипторов является обязательным этапом в процессе критериального оценивания (Таблица 2.9).

Таблица 2.9. Примеры трансформации целей обучения в критерии оценивания и дескрипторы к заданиям

Цель обучения	Критерий оценивания	Пример дескрипторов к заданию
Выводить и применять формулы: пути при прямолинейном равномерном движении $s=v \cdot t$, $t=s \cdot v$, $v=s \cdot t$ / формулы движения вдогонку и с отставанием / деление числа с остатком $a=b \cdot c+r$	Обучающийся: • применяет формулу: пути при прямолинейном равномерном движении $s=v \cdot t$, $t=s \cdot v$, $v=s \cdot t$	Обучающийся: • использует формулу пути при прямолинейном движении; • вычисляет время движения; • вычисляет скорость движения; • вычисляет расстояние
Устанавливать порядок действий и находить значения числовых выражений со скобками и без скобок, содержащих более четырёх действий	Обучающийся: • определяет порядок действий в числовых выражениях со скобками и без скобок • находит значения числовых выражений	Обучающийся: • указывает порядок действий в числовом выражении без скобок; • указывает порядок действий в числовом выражении со скобками
Характеризовать культуру эпохи Возрождения, устанавливая взаимосвязь с культурой античности (изобразительное искусство, скульптура)	Обучающийся: • определяет достижения мыслителей Востока • устанавливает соответствия • называет художественные произведения эпохи Возрождения	Обучающийся: • правильно определяет мыслителей Востока исходя из их вклада в развитие науки и культуры • верно соотносит труда и автора-гуманиста • правильно называет автора и название работы, опираясь на иллюстрации

<p>Определять площадь комбинированных фигур, изображенных на рисунке, плоских фигур в окружающем мире</p>	<p>Обучающийся:</p> <ul style="list-style-type: none"> • находит и применяет площадь прямоугольника 	<p>Обучающийся:</p> <ul style="list-style-type: none"> • находит площадь большего прямоугольника; • находит площадь меньшего прямоугольника; • находит площадь закрашенной части фигуры
<p>Показать на карте Казахстана свою область, крупные реки, города и дороги</p>	<p>Обучающийся:</p> <ul style="list-style-type: none"> • находит объекты на карте 	<p>Обучающийся:</p> <ul style="list-style-type: none"> • записывает в тетрадь названия своей области, рек и крупных городов; • находит на карте Казахстана свою область, крупные города и реки
<p>Читать, записывать и сравнивать двузначные числа; читать, записывать и сравнивать трехзначные числа</p>	<p>Обучающийся:</p> <ul style="list-style-type: none"> • различает двузначные, трехзначные числа и знаки сравнения 	<p>Обучающийся:</p> <ul style="list-style-type: none"> • различает двузначные числа • различает трехзначные числа • применяет знаки сравнения
<p>Различать величины: длина/ масса/ объем (емкость)/ время, выбирать меры и инструменты для их измерения, производить измерения</p>	<p>Обучающийся:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравнивает единицы измерения длины 	<p>Обучающийся:</p> <ul style="list-style-type: none"> • определяет самые высокие и самые низкие деревья
<p>Исследовать процесс изменения агрегатного состояния воды</p>	<p>Обучающийся:</p> <ul style="list-style-type: none"> • применяет на практике знание об изменении агрегатного состояния воды • сравнивает физические изменения воды • высказывают свое мнение 	<p>Обучающийся:</p> <ul style="list-style-type: none"> • различает три состояния воды в природе (жидкое, твердое, газообразное); • проводит опыты с помощью учителя • используя рисунок, различает изменения воды • подводит итоги, опираясь на свой опыт

Ниже представлен опыт отечественных педагогов по составлению дескрипторов на основе критериев оценивания на уроке английского языка для учеников начальных классов (Таблица 2.10).

Таблица 2.10. Пример составления дескрипторов на уроке английского языка (Казахстан)

Критерий оценивания	№ задания	Дескриптор	Балл
Отвечает на вопросы по содержанию текста	1	Обучающийся: Определяет, о чем говорится в тексте	1
		Называет место путешествия	1
		Определяет название цветков	1
		Использует слова-описания при сравнении	1
		Объясняет, почему венки названы золотыми	1
Описывает предметы, используя слова – описания / сравнения	2	Описывает любой цветок: по цвету, форме, размеру	1
		Сравнивает описанный цветок с одуванчиком	1
Выделяет звуки в словах и различает их признаки (гласные ударные / безударные)	3	Чертит звуковую схему и ставит ударение в слове «корабль»	1
		Чертит звуковую схему и ставит ударение в слове «якорь»	1
Всего баллов			9

Источник: Критериальное оценивание по Английскому языку «1 класс», автор: учитель английского языка Алимжанова К. К.

Как видно из примера, учитель четко прописывает дескрипторы к заданию и устанавливает ожидаемый балл к каждому дескриптору. В Приложении 2 представлены другие примеры формативного оценивания на уроке с критериями оценивания и дескрипторами.

Среди зарубежных примеров можно выделить опыт российских педагогов по разработке дескрипторов в рамках четырех основных критериев: А (знание и понимание), В (применение), С (обработка информации), D (коммуникация) (Таблица 2.11).

**Таблица 2.11 Пример составления дескрипторов на уроке алгебры
(Россия)**

Критерий	Дескрипторы
А (знание и понимание)	Учащийся знает определение квадратного уравнения
	Учащийся знает определение приведенного квадратного уравнения
	Учащийся знает определения и формулы неполных квадратных уравнений
	Учащийся знает формулы дискриминанта и корней квадратного уравнения
	Учащийся знает формулы дискриминанта и корней квадратного уравнения, в котором второй коэффициент является четным числом
	Учащийся знает формулы дискриминанта и корней приведенного квадратного уравнения, в котором второй коэффициент является четным числом.
	Учащийся знает алгоритм решения неполных квадратных уравнений
	Учащийся знает теорему Виета и теорему, обратную теореме Виета
В (применение)	Учащийся применяет алгоритм решения неполных квадратных уравнений
	Учащийся применяет формулы дискриминанта и корней квадратного уравнения
	Учащийся применяет формулы дискриминанта и корней квадратного уравнения, в котором второй коэффициент является четным числом
	Учащийся применяет формулы дискриминанта и корней приведенного квадратного уравнения, в котором второй коэффициент является четным числом
	Учащийся применяет теорему Виета и теорему, обратную теореме Виета
	Учащийся применяет теорему Виета и теорему, обратную теореме Виета
С (обработка информации)	Учащийся может определить вид уравнения и применить соответствующую формулу для его решения
	Учащийся может решать задачи на составление квадратных уравнений
	Учащийся может создавать математические модели
	Учащийся может выбирать и применять рациональные методы решения
	Учащийся может делать обоснованные выводы или доказательства
Д (коммуникация)	Учащийся грамотно использует математический язык и формы математического представления в устной и письменной речи

	Рассуждения учащегося логически завершённые, краткие
	Учащийся может четко, грамотно ответить на поставленные вопросы

Источник: Применение критериального оценивания на уроках математики для формирования учебно-познавательной компетентности учащихся (Е. Н. Титова, учитель математики, Россия, 2015)

Учебные задания формативного оценивания, СОР и СОЧ должны составляться на основе изученных тем и достигнутых целей обучения. При проведении СОЧ педагог составляет критерии оценивания учебных достижений обучающихся на основе технической спецификации.

При *разработке задания* педагогам необходимо определиться с его типом:

- закрытые задания (с выбором одного / нескольких правильных ответов, на установление соответствия, на исключение лишнего, на определение последовательности, правда / ложь и др.);

- открытые задания (эссе, краткий ответ, развернутый ответ, творческие и исследовательские задания, практические работы и др.).

Далее необходимо подобрать / составить задания с учетом уровня мыслительных навыков (по таксономии Блума), определить формулировку заданий.

Задание разработано качественно, если оно:

- подходит выбранной цели обучения;
- соответствует цели обучения и критериям оценивания;
- соответствует возрастным особенностям и уровням мыслительных навыков обучающихся;
- сформулировано понятно;
- не содержит явных подсказок.

Задания в соответствии с разными уровнями мыслительных навыков должны быть направлены на:

- воспроизведение и объяснение информации (*дать определение, перечислить, распознать, сформулировать, воспроизвести, преобразовать и др.*);
- применение знаний (*применить, вычислить, изменить, классифицировать, интерпретировать, оперировать, соотнести, решить, использовать, продемонстрировать и др.*);

- анализ и синтез (*проанализировать, вычислить, категоризировать, классифицировать, сравнить, связать, противопоставить, обсудить, дифференцировать, различить, экспериментировать, вывести, упорядочить, разделить, сгруппировать, скомбинировать, составить, установить, обобщить, заменить и др.*);

- ответы на открытые вопросы и решение проблем, интеграция знаний и нахождение нестандартных решений, формулирование критических суждений, аргументированных выводов (*доказать, аргументировать, проранжировать, оценить, рецензировать, вывести, исследовать, оценить риски, составить рекомендации и др.*).

В процессе оценивания педагогам важно применять *интерактивные технологии*, привлекать учеников к созданию мультимедийных продуктов (*презентация, таблица, рисунок, диаграмма, чертеж, клип, подкаст, отчет, дневник, пазл, карта, коллаж, опросник, доклад, репортаж, рассказ, ролик, эссе, сравнительная таблица, рецензия, сайт, лист рассылки, исследование и др.*). Примеры отечественных и зарубежных сервисов и инструментов для применения мультимедийных технологий в оценивании представлены в таблице 2.12.

Таблица 2.12. Примеры сервисов и инструментов для применения мультимедийных технологий в формативном оценивании

Онлайн-сервисы, инструменты	Описание
Topiq.kz	Отечественный сервис электронных учебников, содержащий интерактивные задания и др.
www.liveworksheets.com	Сервис с интерактивными заданиями
app.teachermade.com	Сервис по составлению заданий
sites.google.com	Сервис для создания среды совместного обучения, сайтов
creately.com canva.com app.diagrams.net slidesgo.com	Сервисы для создания презентаций и визуализации данных
learningapps.org	Сервис для создания интерактивных тестов по разным предметам
docs.google.com/drawings/	Сервис для создания интерактивных рабочих

	листов, схем, диаграмм, рисунков
docs.google.com	Сервис для создания интерактивных рабочих листов, таблиц, «органайзеров», презентаций, среда для совместной групповой работы

**Преимущества
дифференцированного подхода в
оценивании:**

- ✓ обучающиеся выбирают варианты заданий, соответствующие своим способностям, и пытаются выполнять задания повышенного уровня;
- ✓ ученики ощущают себя успешными и уверенными;
- ✓ возрастает степень их психологического комфорта на уроках;
- ✓ дифференцированное (разноуровневое) обучение позволяет организовать учебный процесс на основе учета индивидуальных особенностей личности;
- ✓ обеспечивает усвоение всеми учениками содержания образования;
- ✓ повышается качество преподавания в школе

При составлении заданий важно учитывать *разнообразные образовательные возможности и потребности обучающихся*. Цель дифференцированного подхода – организовать учебный процесс на основе учета индивидуальных способностей личности, увидеть индивидуальность ученика и сохранить ее, помочь ему поверить в свои силы, обеспечить его максимальное развитие, реализовать свой личностный потенциал. Составление заданий не является исключением. В связи с этим, учителям рекомендуется составлять задания, учитывая индивидуальные особенности учеников.

Разноуровневые задания предполагают:

1. дифференциацию содержания учебных заданий (по уровню творчества, трудности и по объему);
2. использование разных способов организации деятельности детей (по степени самостоятельности, по степени и характеру помощи обучающемуся, а также учебных действий).

В таблице 2.13 представлен пример разноуровневого задания по предмету «Алгебра».

Таблица 2.13. Пример разноуровневых заданий по предмету «Алгебра», 7 класс, тема урока: «Решение системы линейных уравнений»

1 уровень	2 уровень	3 уровень
<p>Укажите формулу, задающую линейную функцию:</p> <p>1) $y = 3x^2 - 8$</p> <p>2) $y = \frac{3}{x-8}$</p> <p>3) $y = \frac{3}{x} - 8$</p> <p>4) $y = 3x - 8$</p>	<p>Укажите формулу, задающую линейную функцию:</p> <p>1) $y = 3x^2 - 8$</p> <p>2) $y = \frac{3}{x-8}$</p> <p>3) $y = \frac{3}{x} - 8$</p> <p>4) $y = 3x - 8$</p> <p>Изобразите график данной функции</p>	<p>Укажите формулу, задающую линейную функцию:</p> <p>1) $y = 3x^2 - 8$</p> <p>2) $y = \frac{3}{x-8}$</p> <p>3) $y = \frac{3}{x} - 8$</p> <p>4) $y = 3x - 8$</p> <p>Изобразите график данной функции.</p> <p>Определите значение функции по графику при $x=2$</p>

Источник: Использование разноуровневых заданий на уроках математики как одного из эффективных средств реализации уровневой дифференциации (Тагизаде А. Р., 2017).

В Приложении 3 также приведен пример казахстанского педагога по разработке разноуровневых заданий формативного оценивания по русскому языку во 2-м классе.

ОЦЕНИВАНИЕ ОБУЧАЮЩИХСЯ С ООП

Инклюзивный подход к оцениванию является важным аспектом предоставления качественного образования. В частности, принцип инклюзивного подхода к оцениванию гласит: «каждый ученик должен иметь возможность продемонстрировать свои достижения и прогресс» (*Rochford Review, 2016*).

Активное внедрение инклюзивного подхода также связано с тенденцией роста числа детей с ООП как в мире, так и в Казахстане. Так, в период с 2016 по 2021 годы количество детей с ООП, обучающихся в общеобразовательных классах, увеличилась в стране на 20,5%³⁷.

³⁷ Национальный доклад о состоянии и развитии системы образования Республики Казахстан (за 30 лет Независимости и 2021 год). – г. Астана: Министерство просвещения Республики Казахстан, Министерство

Соответственно, педагоги должны обладать высоким уровнем профессиональной компетентности в обучении детей с ООП и владеть широким педагогическим инструментарием для осуществления прозрачного и эффективного оценивания школьников с учетом их физических, психоэмоциональных, интеллектуальных или других особенностей³⁸.

Эффективное оценивание в школе начинается с того, что каждый ученик имеет четкое представление о цели оценивания и осведомлен, как именно его оценивает учитель. Ежедневное формативное оценивание позволяет учителю получить ответ на вопрос: «Учитывая то, что мы знаем об этом конкретном ребенке, каковы следующие шаги для обучения и развития, и как мне в результате адаптировать свое преподавание?».

Учителя, педагоги-ассистенты / специалисты и руководители школ могут поддержать коллег в использовании целого ряда *формативных стратегий в рамках оценивания*, например:

- ✓ рассмотрение всего спектра инструментов, которые будут использоваться в ходе формативного оценивания, включая фото-, видео- и аудиоматериалы;

- ✓ предоставление соответствующей устной обратной связи обучающимся, которые могут испытывать трудности с речью;

- ✓ рассмотрение наиболее эффективного способа «отметить» работу, в которой ученик не в состоянии прочитать письменные комментарии;

- ✓ обучение учениками навыков само- и взаимооценивания со стороны сверстников;

- ✓ предоставление обучающимся возможности делиться своими мыслями, идеями и взглядами с помощью предпочитаемой ими формы общения, например знаков, символов³⁹.

науки и высшего образования Республики Казахстан, АО «Информационно-аналитический центр», 2022. – 325 стр.

³⁸ Аналитический отчет по результатам исследования действующей системы критериального оценивания учебных достижений школьников – город Астана: Национальная академия образования имени И. Алтынсарина, Астана, 2023. – 163 стр.

³⁹ Assessment within special educational needs and disability (2019), Optimus Education (conference resources): https://my.optimus-education.com/sites/default/files/assessing_progress_of_pupils_with_send.pdf

Учителю следует помнить, что для многих учеников с ООП усилия, прилагаемые к обучению, значительны, и любое оценивание должно признавать это, сохраняя при этом соответствующие ожидания.

Суммативное оценивание учеников с ООП также имеет свои особенности. Многие школы оценивают обучающихся в соответствии с целями на конец учебного года или возрастными ожиданиями. При таком подходе существует вероятность того, что некоторые обучающиеся с когнитивными трудностями проведут всю свою школьную жизнь, «работая над достижением» целей на конец учебного года, и, возможно, никогда не достигнут возрастных ожиданий, но по истечению большого количества времени добьются исключительного прогресса (*Thygesen and Eggen, 2015*). Поэтому важно учитывать индивидуальную скорость обучения, в особенности детей с ООП.

Руководителям школ необходимо обеспечить, чтобы *их система отслеживания успеваемости обучающихся позволяла учителям отслеживать прогресс всех учеников с их индивидуальных отправных точек*, независимо от того, на каком этапе они находятся в данный момент.

Когда учителя выставляют какие-либо итоговые оценки или приближается время проведения стандартизированных экзаменов / оценок, важно учитывать следующее для обучающихся с ООП:

- ✓ Уместно ли для ученика получать такую оценку?
- ✓ Какие разумные коррективы можно внести в учебный процесс, чтобы поддержать ученика, например, дополнительные занятия?
- ✓ Необходимо ли проводить официальные мероприятия через специалиста / педагога-ассистента, чтобы ученик мог получить доступ к оцениванию? Требуются ли им, например, адаптированные письменные, аудио- или видеоматериалы?
- ✓ Как лучше всего сообщить ученикам и их родителям о потребностях / требованиях к организации доступа к обучению? (*Carter, 2021*).

Какие бы системы, подходы или инструменты школы ни решили использовать для оценивания обучающихся с ООП, они должны быть уместными и значимыми – не только для учителя, но и для родителей и самих учеников.

Одна из наиболее важных целей оценивания – *отметить прогресс и поделиться успехами с ребенком и его родителями*. Инклюзивные школы учитывают, насколько эффективно они вовлекают семьи в процесс оценивания и насколько ясна информация, которой они делятся.

Например, личностно-ориентированный анализ предоставляет возможность собрать воедино весь спектр оценочной информации об ученике. Здесь ученик, семья и учителя – все вносят свой вклад в процесс анализа достигнутого прогресса и определения следующих шагов, при этом имея возможность показать полное представление об ученике и поддерживать мотивацию ученика (Atkinson, 2022). Это иллюстрирует подлинный инклюзивный подход к оцениванию.

Ниже приведен зарубежный пример адаптации заданий для учеников с ООП (Таблица 2.14).

Таблица 2.14. Примеры адаптации заданий для учеников с ООП (США)

Пример 1. Обучающийся со сложностями в устном или письменном самовыражении может испытывать трудности с практиками, которые предполагают рефлексивность. Учитель, работающий с учеником, у которого проблемы с письмом, замечает, что ведение дневника рефлексии дается этому ученику с трудом, поэтому он предоставляет начала предложений в качестве основы. Например, вместо «запишите три вещи, за которые вы благодарны и почему», учитель дает ученику заранее напечатанную подсказку, которая гласит: «Я благодарен за _____, потому что _____». Учитель также иногда позволяет ученику нарисовать то, за что он благодарен, или рассказать об этом сверстнику.

Пример 2. Учитель дает прочитать книгу всему классу, прося учеников отреагировать на текст с социальной точки зрения; далее планируется использовать анализ персонажей для обучения более глубокой социально-эмоциональной концепции сострадания. Выбранный текст выходит за рамки уровня чтения одного из ее учеников. Учитель совещается с учеником перед выполнением задания и совместно решает проблему, предоставляя ученику несколько вариантов, в том числе: 1) позволяет ученику прослушать книгу на аудио перед обсуждением в классе, 2) выбирает текст заранее, чтобы ученик мог прочитать его со специалистом или педагогом-ассистентом заранее, или 3) выбор альтернативного текста.

Пример 3. Учитель проводит утреннее занятие в кружке, на котором обучающиеся проводят мозговой штурм по заданию. Обучающийся, испытывающий трудности с вербальным выражением, нуждается в «подготовке» к подсказке (т. е. в дополнительном «времени на размышление», прежде чем поделиться своими мыслями). Имея это в виду, учитель размещает письменное приглашение на доске перед утренним кружком, а затем быстро беседует с учеником, чтобы подтолкнуть его к размышлениям. У ученика также есть наготове «контрольная карточка» с его письменным ответом перед началом занятия, чтобы он не чувствовал давления или не был поставлен «в тупик».

Источник: Students with Learning Differences (2022). <https://ggie.berkeley.edu/adapting-practices-for-students-with-special-needs/>

Приведенные примеры наглядно иллюстрируют, что адаптация учебных заданий может различаться по уровню, что зависит от индивидуальных особенностей конкретного обучающегося⁴⁰.

Для учеников старшего звена также возможна адаптация заданий на различных уровнях. Ниже приведен пример составления заданий с учетом дифференцированного подхода по предмету «Химия» (автор – Демин И. С., учитель химии, КГУ «Школа-гимназия №10 отдела образования г. Рудного»).

I. Для обучающихся с базовым уровнем

Запишите, как изменяются неметаллические и металлические свойства, радиус атома, количество энергетических уровней, число электронов на внешнем уровне на примере ряда:

Al → Si → P → S → Cl

N → P → As → Sb → Bi

II. Для обучающихся с высоким уровнем

Определите лишние характеристики и объясните свой выбор?

3 период, 5 группа, 3 электрона на внешнем уровне, малый, главная подгруппа, неметалл, металл.

Период, неметалл, группа, подгруппа, ряд, металл, порядковый номер, относительная атомная масса.

III. Для обучающихся с особыми образовательными потребностями

Вставьте пропущенное слово:

⁴⁰ Сушенцева Е. М., учитель начальных классов. «Способы адаптации учебных заданий для обучающихся с ООП» (2022)

_____ называются горизонтальные ряды химических элементов, расположенных по возрастанию их атомных масс.

Начинаются периоды со _____ и заканчиваются инертными газами.

Свойства химических элементов и образуемых ими простых и сложных веществ находятся в периодической зависимости от величины _____ их атомных ядер.

_____ называются вертикальные ряды элементов, сходных по свойствам и расположенных по возрастанию атомных масс.

Периоды подразделяются на малые и _____.

В периодической системе 8 групп, каждая из них состоит из двух подгрупп: _____ и побочной.

Ключевые слова: период, щелочной металл, заряд, группа, большие, главная.

В Приложении 4 представлено больше примеров с дифференцированными заданиями. Кроме того, НАО им. И. Алтынсарина разработаны методические рекомендации по составлению дифференцированных заданий СОР и СОЧ по учебным предметам начальной школы, а также ЕМН и ОГН 5-9 классов в условиях инклюзии⁴¹⁴²⁴³.

САМО- И ВЗАИМООЦЕНИВАНИЕ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Для формирования всесторонне развитой личности необходимо *развитие у детей способности видеть и правильно оценивать свои поступки, отношения, качества, свою деятельность, что имеет определяющее значение для максимальной реализации их возможностей*⁴⁴. Зарубежные исследователи подчеркивают, что «обучающиеся – это команда, а не пассажиры в сообществе класса»

⁴¹ Методические рекомендации по составлению дифференцированных заданий СОР и СОЧ по учебным предметам начальной школы в условиях инклюзии. Методические рекомендации – Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2020. – 146 с. URL: <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>

⁴² Методические рекомендации по составлению дифференцированных заданий СОР и СОЧ по учебным предметам общественно-гуманитарного направления 5-9 классов в условиях инклюзии. Методические рекомендации – Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2020. – 144 с. URL: <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>

⁴³ Методические рекомендации по составлению дифференцированных заданий СОР и СОЧ по учебным предметам естественно-математического направления 5-9 классов в условиях инклюзии. Методические рекомендации – Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2020. – 144 с. URL: <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3>

⁴⁴ «Взаимооценивание и самооценивание деятельности младших школьников» (2019), Чекунова Е. В., учитель начальных классов, Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение средняя общеобразовательная школа №1 г. Туринска, Россия.

(Watkins, 2005). Поэтому важным вопросом является: «приглашаются ли обучающиеся рассматривать себя как движущую силу обучения, предлагать свои собственные вопросы, стратегии и объяснения, выбирать свои задачи, разрабатывать свои критерии и оценивать свой прогресс?» (Watkins, 2017).

Основываясь на типологии Brew (1999), Falchikov (2005) классифицировал три уровня вовлеченности обучающихся в процесс оценивания (Таблица 2.15).

Таблица 2.15. Уровни вовлеченности обучающихся в оценивание

Уровень	Ключевой аспект	Демонстрация
1	Проверка знаний, успеваемости или уровня учебных навыков	Обучающиеся используют типовые ответы, схемы выставления оценок, рейтинговые шкалы и другие критерии, предоставленные учителем
2	Обсуждение и согласование критериев оценивания	Ученики участвуют в обсуждениях и согласовании критериев, которые они впоследствии используют для оценки своей работы
3	Принятие решений обучающимися (т.е. выбор учеников при оценивании)	Обучающиеся имеют право принимать решения (например, выбирать критерии, взвешивать и выставлять оценки)

Источник: Boud D., Falchikov N. Developing assessment for informing judgement //Rethinking assessment in higher education: Learning for the longer term. – 2007. – Т. 14. – №. 4. – С. 181-197.

Вопросы для размышления учителям

- Как ваши ученики отреагировали бы на соответствующие методы оценивания на всех трех уровнях вовлеченности обучающихся в оценивание?
- Какой уровень само- и взаимооценивания более распространен в классах, где вы преподаете? Каковы причины этого явления?
- Каковы факторы, препятствующие в дальнейшем расширении возможностей обучающихся в практике оценивания?
- Какие условия необходимо создать для дальнейшего вовлечения учащихся в оценивание? Какие ресурсы вам понадобятся?

Его дальнейшие исследования показали, что наиболее эффективным уровнем вовлеченности учеников в процесс оценивания является уровень, на котором обучающиеся активно участвуют в определении критериев оценивания, собирают и анализируют данные о своих образовательных достижениях и учатся самооцениванию. На этом уровне обучающиеся развивают навыки метакогнитивного контроля (способность управлять своей познавательной деятельностью) и саморегуляции, что способствует более глубокому и осознанному обучению⁴⁵.

Само- и взаимооценивание обучающихся является важным аспектом «оценивания для обучения» (формативное оценивание):

- *самооценивание* предполагает применение обучающимися критериев оценивания, связанных с целью обучения, размышление о своих усилиях, выявление прогресса и корректировку «качества» своей работы;

- *взаимооценивание* предполагает, что обучающиеся оценивают работы своих сверстников в соответствии с критериями оценивания, связанными с целью обучения, и предоставляют конструктивную обратную связь⁴⁶.

Само- и взаимооценивание является действенным подходом к повышению эффективности обучения учеников. Четкое обучение детей тому, как оценивать свою собственную работу и работу своих сверстников, имеет много преимуществ. Это способствует пониманию обучающегося своего уровня обучения и предоставляет возможности

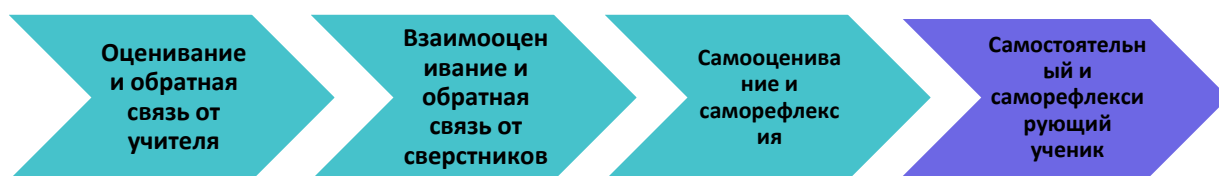
⁴⁵ Boud D., Falchikov N. (ed.). Rethinking assessment in higher education: Learning for the longer term. – Routledge, 2007.

⁴⁶ NSW Government website Education. Teacher Standards and Accreditation: Peer and self-assessment for students

для критического анализа своих собственных усилий, поощряя их становиться более самостоятельными.

Осмысленное само- и взаимооценивание может внести позитивный вклад в обучение и достижения обучающихся. Как результат, ученик становится саморефлексирующим и самостоятельным («autonomous learner») (Рисунок 2.6).

Рисунок 2.6. Этапы «оценивания для обучения»

Источник: NSW Government website Education. Teacher Standards and Accreditation: Aspects of Assessment: <https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/professional-learning/teacher-quality-and-accreditation/strong-start-great-teachers/refining-practice/aspects-of-assessment>

Когда педагоги обучают учеников проводить *самооценивание*, школьники получают возможность самостоятельно управлять своим

Преимущества само – и взаимооценивания

- ✓ Само- и взаимооценка дает обучающимся возможность критически оценить работу сверстников и самих себя;
- ✓ При взаимооценивании ученики в группе и классе в целом с большей вероятностью будут осознавать личную ответственность за свою долю рабочей нагрузки, зная, что их одноклассники будут оценивать друг друга;
- ✓ Само- и взаимооценивание способствует развитию навыков саморефлексии;
- ✓ Данные само- и взаимооценивания могут быть использованы при расчете итоговых оценок. Это может помочь повысить объективность итоговой оценки группы или каждого отдельного обучающегося

обучением. Данный навык актуален и во взрослой профессиональной жизни. Как правило, оценивание со стороны сверстников предшествует самооцениванию, хотя некоторые ученики могут участвовать в этих двух процессах одновременно. Как и в случае с взаимооцениванием, самооценивание требует времени и практики, и учителям необходимо подробно планировать и моделировать, как проводить самооценивание в классе.

Взаимооценивание предполагает, что обучающиеся оценивают работу друг друга в соответствии с набором критериев и высказывают предложения по обратной связи.

Ниже представлена таблица 2.16 с рекомендациями для учителей по организации эффективного само – и взаимооценивания.

Таблица 2.16. Рекомендации учителям по организации эффективного само- и взаимооценивания

Самооценивание	Взаимооценивание
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Предоставьте обучающимся возможность для самооценивания на всех этапах процесса обучения; ✓ Сделайте самооценивание регулярной частью того, что обучающиеся делают во время и после обучения, а не «спонтанным» занятием; ✓ Убедитесь, что обучающиеся понимают, что самооценивание направлено на обучение и совершенствование, а не на то, чтобы быть правыми или неправыми; ✓ Обучайте, моделируйте и поддерживайте самооценивание; ✓ Используйте целый ряд методов и инструментов, позволяющих обучающимся постепенно брать на себя все большую ответственность за свое собственное обучение и прогресс; ✓ Обучайте учеников «языку» самооценивания, такому как критерии, рефлексия и постановка целей и др.; ✓ Убедитесь, что родители обучающихся понимают, почему вы используете самооценивание и что это лишь одна из множества используемых вами стратегий оценивания учебных достижений учеников 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Сочетайте взаимооценивание со своими устными или письменными комментариями; ✓ Разработайте и используйте инструменты взаимооценивания, например шаблоны, чек-листы и рубрики; ✓ Используйте «модель постепенного освобождения от единоличной ответственности»: от управляемого оценивания к совместному, а затем и независимому оцениванию; ✓ Разработайте некоторые критерии (или основные правила) для предоставления эффективной обратной связи, которые будут использоваться обучающимися при взаимооценивании; ✓ Убедитесь, что оценивание со стороны сверстников и обратная связь происходят до того, как обучающиеся сдадут работу или обратятся за помощью к педагогу; ✓ Убедитесь, что родители обучающихся понимают, почему вы проводите взаимооценивание среди учеников, и что это лишь одна из множества используемых вами стратегий оценивания учебных достижений учеников

Источник: NSW Government website Education. Teacher Standards and Accreditation: Peer and self-assessment for students: <https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/professional-learning/teacher-quality-and-accreditation/strong-start-great-teachers/refining-practice/aspects-of-assessment>

После того, как учитель подготовил класс к само- и взаимооцениванию, он может применять различные *техники*, используя которые, ученики могут стать активными участниками оценивания. Так, в таблице 2.17 подробно описаны распространенные приемы само- и взаимооценивания.

Таблица 2.17. Техники само- и взаимооценивания, которые могут применять педагоги на уроках

№	Название техники	Инструкция по применению
1	Рубрики	<p>Рубрики – это инструмент оценивания, который включает в себя два типа информации:</p> <ul style="list-style-type: none"> • список критериев для оценивания самых важных целей задания; • шкала для оценивания различных уровней достижения по каждому из критериев с описанием каждого уровня. <p>Используя рубрику, обучающиеся могут сравнить свою работу с критериями и оценить уровень, которого они достигли. Хотя рубрики предназначены для оценки конечного продукта, если они даются ученикам в начале выполнения задания, рубрики могут помочь обучающимся спланировать свою работу, а также просмотреть и скорректировать ее в процессе выполнения. Ученикам также можно предложить адаптировать или даже создать свои собственные рубрики. Педагогу нужно поддерживать своих учеников в использовании рубрик – только лишь раздача рубрик не является гарантией успеха</p>
2	Сценарий	<p>Сценарии состоят из конкретных вопросов, которые структурированы в виде четкой последовательности шагов, чтобы подсказать обучающимся, как наилучшим образом выполнить ту или иную задачу. В них подробно описывается «разговор с самим собой», который сопровождает выполнение задачи. Ученикам полезно следовать сценарию на протяжении всего выполнения задания, но его также можно использовать для анализа конечного результата. Сценарий может помочь обучающимся оценить, находятся ли они на правильном пути при выполнении задания, и помогает им скорректировать свои действия в процессе обучения в соответствии с указаниями, содержащимися в заданных вопросах сценария. Учитель также может попросить учеников использовать сценарии для анализа своей работы или работы</p>

		их сверстников после выполнения, например, проверяя, были ли корректно выполнены каждый шаг
3	Журналы / дневники	<p>Журнал обучения – это неформальный документ, где ученики могут письменно рассказать о том, как проходит их обучение, в чем им нужна помощь, а также об эффективности различных стратегий обучения. Учителю рекомендуется уделять регулярные, короткие промежутки времени для записи в журнал с ключевыми вопросами для поддержки самооценивания, постановки целей и понимания своего мышления (синтез, анализ, оценка). К примеру, учитель может попросить учеников ответить на подобные вопросы в своих дневниках:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Подумайте о своей работе в соответствии с критериями оценивания и запишите в своих дневниках, что, по вашему мнению, вам удалось сделать хорошо, и две вещи, над которыми вам нужно поработать дальше; • Насколько хорошо работают различные стратегии? Как то, что вы делаете, помогает вам? • Какую одну вещь вы запомните надолго после этого урока и почему? • Какой аспект задания вы все еще пытаетесь понять и почему это может быть?
4	Портфолио	<p>Портфолио – это координируемая обучающимся коллекция работ, которая демонстрирует уровень его обучения и развитие навыков и компетенций. Портфолио помогает ученикам развить навыки самооценивания, такие как понимание прогресса с помощью ведения записей, документирование интересов и сильных сторон. Некоторые приемы помощи учителей, которую они могут оказать ученикам в создании их портфолио, включают:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Напоминать обучающимся на каждом уроке, что они могут решать, включать ли их работы с этого урока в свое портфолио; • Делиться с учениками ожидаемыми результатами и критериями оценивания • Предоставление списка того, что обучающиеся должны добавлять в свое портфолио в каждом разделе / четверти: одна письменная работа, одно задание / тест по математике, один проект, одно художественное произведение и т.д.; • Предоставлять ряд примеров, таких как фотосъемка, видеозапись выполнения заданий, скриншоты истории поиска в Интернете, записи черновиков и отчеты с отзывами учителя. Учитель также может спросить

		<p>учеников: «Какую работу вы выберете, чтобы показать, что вы знаете?» или он может попросить учеников собрать набор работ, показывающих различные стадии обучения. Портфолио может быть цифровым, а не бумажным, что решает проблемы хранения и риск потери или повреждения.</p>						
5	<p>Выходная карточка (exit cards)</p>	<p>Выходная карточка – это небольшая карточка или стикер, который выдается каждому ученику в конце урока, на котором они пишут комментарий, чтобы самостоятельно оценить, чему они научились на уроке и в чем им нужна дополнительная помощь. Это помогает при планировании следующего урока. Выполнение этого задания занимает у ученика всего несколько минут и передается учителю, когда ученики покидают класс.</p> <p>Учитель может попросить учеников подвести итог урока или, как вариант, задать общий вопрос, например: «Какие три наиболее важных фрагмента информации вы узнали сегодня?». Затем педагог может проверить, насколько хорошо эти ответы соответствуют целям урока. Или учитель может задать вопрос, связанный с целью урока, например: «Почему историки обеспокоены предвзятостью в исторических источниках?». Учитель также может спросить: «Как вы думаете, на что нам нужно потратить больше времени по теме урока?» или «Какие у вас остались вопросы по теме урока?».</p> <p>Карточки могут быть распечатаны заранее, например так:</p> <table border="1" data-bbox="536 1245 1468 1839"> <tr> <td data-bbox="536 1245 587 1473">3</td> <td data-bbox="587 1245 1468 1473"> <p>Тремя наиболее важными частями урока были:</p> <p>1)</p> <p>2)</p> <p>3)</p> </td> </tr> <tr> <td data-bbox="536 1473 587 1697">2</td> <td data-bbox="587 1473 1468 1697"> <p>Две части урока, которые мне больше всего понравились:</p> <p>1)</p> <p>2)</p> </td> </tr> <tr> <td data-bbox="536 1697 587 1839">1</td> <td data-bbox="587 1697 1468 1839"> <p>Один вопрос, который я хотел бы задать:</p> <p>1)</p> </td> </tr> </table> <p>Учитель также может выбрать цифровую выходную карточку, используя вопросы викторины. Большинство онлайн-сервисов автоматически анализируют результаты, что позволяет вам легко увидеть, как отреагировали ваши ученики.</p>	3	<p>Тремя наиболее важными частями урока были:</p> <p>1)</p> <p>2)</p> <p>3)</p>	2	<p>Две части урока, которые мне больше всего понравились:</p> <p>1)</p> <p>2)</p>	1	<p>Один вопрос, который я хотел бы задать:</p> <p>1)</p>
3	<p>Тремя наиболее важными частями урока были:</p> <p>1)</p> <p>2)</p> <p>3)</p>							
2	<p>Две части урока, которые мне больше всего понравились:</p> <p>1)</p> <p>2)</p>							
1	<p>Один вопрос, который я хотел бы задать:</p> <p>1)</p>							

6	Светофор	<p>Светофор – это простая система, которую обучающиеся могут использовать для обозначения своего предполагаемого понимания конкретной работы. Используя значок светофора, ученики помечают свою работу зеленым, желтым или красным цветом в зависимости от того, считают ли они, что у них хорошее (зеленый), частичное (желтый) или слабое (красный) понимание. Это может быть полезно для определения группы учеников или видов деятельности для следующей части урока. Учитель может соединить зеленых учеников с желтыми учениками, в то время как он работает с красными. Или обучающиеся могут выбрать последующее занятие, соответствующее цвету их светофора.</p> <p>Учитель также может дать обучающимся список ключевых концепций или тем, которые уже есть в содержании урока, и попросить их поразмыслить над тем, где, по их мнению, их обучение является результативным (зеленый цвет), и где, по их мнению, им необходимо сконцентрировать свои усилия (желтый или красный).</p>
7	Парное оценивание	<p>Парное оценивание применяется, когда пара обучающихся обмениваются мнениями и оценивают работу друг друга. Это может означать использование рубрики или применение критериев оценивания к работе друг друга. Парное оценивание дает обучающимся возможность попрактиковаться в навыках оценивания через размышления о том, какая информация полезна в качестве обратной связи от оценивающего, о критериях оценивания и о том, что они означают. Эти обсуждения могут проводиться между обучающимися в паре или со всем классом после парного оценивания. Парное оценивание может помочь в совершенствовании навыков самооценивания обучающихся. Ученикам могут быть предоставлены сценарии и примеры для поддержки их оценивания сверстниками, или им могут быть предложены формулы для предоставления обратной связи, такие как «две звезды и пожелание» (два положительных комментария и одно предложение по улучшению), или одна конкретная вещь, которая соответствовала критериям, и один вопрос.</p>
8	Рефлексия	<p>Этап урока, цель которого состоит в том, чтобы обучающиеся прочитали и использовали полученные ими комментарии. Каждому ученику потребуется множество документально подтвержденных отзывов (от него самого, учителя и сверстников), на которые он сможет отреагировать.</p>

Источник: The Education Hub: 8 tools for peer and self-assessment: <https://theeducationhub.org.nz/8-tools-for-peer-and-self-assessment/>

ИЗМЕРЕНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ПРОГРЕССА УЧЕНИКОВ

При совершенствовании методов преподавания и оценивания учителям следует уделять внимание индивидуальному подходу к каждому обучающемуся. Измерение индивидуального прогресса обучающихся позволяет учителям оценить эффективность своих методов и подходов к преподаванию. Это помогает им определить, какие подходы работают лучше и где нужны корректировки, чтобы улучшить свою практику. Кроме того, измерение прогресса обучающихся дает возможность адаптировать учебные материалы и методики под индивидуальные потребности обучающихся, что способствует более эффективному обучению.

Для того чтобы объективно оценить индивидуальный прогресс обучающихся, учителю необходимо определить какой аспект прогресса ученика требует более пристального мониторинга.

Факторы, на которые учитель может обратить внимание при оценке прогресса ученика:

Знания: насколько хорошо обучающиеся владеют фундаментальной информацией по предмету / разделу учебной программы?

Базовые навыки: обладают ли обучающиеся базовыми навыками, необходимыми для освоения учебной программы?

Понимание: насколько хорошо обучающиеся понимают концепции, содержащиеся в тексте и материалах предмета?⁴⁷

Почему важно измерять прогресс учеников?

- ✓ *Оценка подходов к преподаванию:* измерение уровня обучения может помочь вам понять, насколько хорошо ваши подходы к преподаванию помогают обучающимся;
- ✓ *Выявление пробелов в знаниях:* если многие ученики в вашем классе испытывают трудности в изучении темы / раздела, вы можете определить это как пробел в знаниях;
- ✓ *Корректировка образовательных стратегий:* когда вы выявляете пробел в знаниях, вы можете сосредоточиться на этом и скорректировать свои стратегии преподавания

⁴⁷ Indeed. How To Measure Student Learning in 5 Steps (Plus Key Tips), Indeed editorial team, 2023

Как правило, существует два вида мониторинга прогресса учеников: мониторинг тенденций и мониторинг индивидуального прогресса обучающихся (Таблица 2.18).

Таблица 2.18. Виды мониторинга прогресса обучающихся

<p>Мониторинг тенденций</p>	<p>Подразумевает отслеживание общего состояния выборки, а не индивидуальный уровень учеников. Это может быть, например, ежегодное наблюдение за девятиклассниками, которое показывает, насколько лучше или хуже девятиклассники 2023 года справились с одними и теми же заданиями по сравнению с девятиклассниками 2022 года. Это могут быть наблюдения за определенной группой, которая тестируется каждые несколько месяцев, чтобы отследить средний уровень выборки.</p> <p>Такой вид мониторинга не дает тактической информации на индивидуальном уровне, но позволяет в целом видеть, что происходит в системе образования на школьном, региональном, национальном уровне. Он демонстрирует, как принятые решения в образовательной политике сказались на результатах учеников.</p> <p>Зарубежный пример мониторинга тенденций – NAEP (National Assessment of Education Progress), который проводится один раз в два / четыре года во всех штатах США. Его цель – отследить тенденции в учебных достижениях учеников четвертых, восьмых и двенадцатых классов в естественно-научных дисциплинах, чтении и письме. Он не дает информации о результатах отдельных учеников и школ, а только предоставляет общую картину на национальном уровне и на уровне штата. В Казахстане данный вид мониторинга представлен Мониторингом образовательных достижений обучающихся (МОДО). МОДО проводится среди обучающихся 4-х и 9-х классов.</p>
<p>Мониторинг индивидуального прогресса</p>	<p>Относится к области индивидуального оценивания, то есть тестирует каждого ученика в процессе его развития, измеряет его прогресс и вычисляет корни проблем. Его результаты могут быть обобщены и на уровень класса / группы, а также давать представление о системе образования в целом, как мониторинг тенденций. Репрезентативность выборки при этом сохраняется. Но информацию об индивидуальном уровне учебного прогресса может давать только этот вид мониторинга.</p> <p>Пример мониторинга индивидуального прогресса – мониторинг PMS (Pupil Monitoring System) в Нидерландах. Его цель – дать оценку образовательных достижений обучающихся педагогам. Благодаря ей учитель получает представление о развитии учеников на индивидуальном и групповом уровнях.</p>

Источник: адаптировано из: Первый национальный психолого-педагогический институт. «Прогресс в образовании: что это такое и как его измерить», Евдышева Е. И., 2022

ПРЕДОСТАВЛЕНИЕ ОБРАТНОЙ СВЯЗИ (РУБРИКИ, ПИСЬМЕННЫЙ И УСТНЫЕ КОММЕНТАРИИ И ДР.)

Одним из способов вовлечения обучающихся в процесс оценивания является *обратная связь*. По определению *Carless & Boud (2018)*, обратная связь – это «процесс, посредством которого ученики осмысливают информацию из различных источников и используют ее для улучшения своей работы или стратегий обучения». Развивая навыки в области обратной связи, обучающиеся смогут ценить обратную связь, выносить суждения о своей работе / работе сверстников и принимать соответствующие меры (*Carless & Boud, 2018*).

Исследования показывают, что надлежащая, конструктивная и основанная на оценивании прогресса обратная связь является одной из наиболее важных составляющих эффективного преподавания и обучения. Так, в ходе мета-анализа более 800 исследований *Hattie (2009)* обнаружено, что обратная связь является одной из наиболее важных практик учителей для улучшения обучения учеников. Обратная связь способствует осознанию обучающимися областей, в которых они могут развиваться и совершенствоваться, а также может мотивировать их к дальнейшему обучению.

Своевременная обратная связь может поддержать *когнитивные процессы* для повышения производительности, включая предоставление обучающимся дополнительной информации и предложение направлений и / или альтернативных стратегий, которые они могли бы использовать для улучшения. Обратная связь также может вовлечь учащихся в *метакогнитивные стратегии*, такие как *постановка целей, планирование задач, мониторинг и рефлексия*, которые являются важными навыками для саморегулируемого обучения. Обратная связь может влиять на эмоциональные процессы учащихся, улучшая их усилия, мотивацию и вовлеченность (*Ekecrantz, 2015*).

Обратная связь используется учителями для корректировки обучения и направления каждого обучающегося к совершенствованию. Этот процесс дает учителям представление о разнообразии уровней достижения учеников в классе и является важным источником данных для информирования и корректировки преподавания в соответствии с потребностями обучающихся.

Обратная связь развивает процесс обучения, когда она фокусируется на конкретных качествах работы ученика, с конкретными указаниями о том, что обучающийся может сделать для улучшения своего обучения. Обратная связь должна быть удобной для обучающегося (конкретной и персонализированной), прозрачной, своевременной, постоянной и содержательной. Она также должна быть ясной, целенаправленной и совместимой с существующими знаниями обучающихся, при этом не представляющей угрозы для самооценки⁴⁸.

Для организации конструктивной обратной связи педагогу необходимо дать обучающему 3 вида информации: 1) *на каком этапе обучения он находится*, 2) *каким образом он достигнет результата* и 3) *над чем ему нужно работать, чтобы исправить недочеты*. При информировании обучающегося об имеющихся ошибках рекомендуется указать расположение и тип ошибки, а также необходимые действия для ее корректировки.

Наиболее распространенные формы обратной связи:

- словесная оценка (устная обратная связь от учителя);
- письменные комментарии (письменная обратная связь от учителя);
- портфолио, журналы, рубрики;
- индивидуальные беседы с обучающимися и др.

Эффективность обратной связи:

- обратная связь является конструктивной, если она предоставляется на результаты работы, а не на личность обучающегося; включает полезную информацию, которая основывается на конкретных фактах и данных; начинается с описания положительных сторон деятельности; предоставляется по поводу конкретного действия.

- обратная связь является неконструктивной, если она содержит только негативную оценку действия (например: «неверно!»), а также элементы предвзятости, субъективности (Таблица 2.19).

⁴⁸How to integrate effective feedback into your classroom: <https://theeducationhub.org.nz/how-to-integrate-effective-feedback-into-your-classroom/>

Таблица 2.19. Примеры корректной и некорректной обратной связи

Корректная (описательная) обратная связь	Некорректная (оценочная) обратная связь
<p>- «Это решение правильно, потому что...»;</p> <p>- «Этот вариант не подходит, так как...»</p> <p>- «Хорошая работа! Как ты думаешь, описал ли ты образ главного героя? Попробуй описать его по-другому»</p> <p>(не просто дается оценка «верно» или «неверно», а подробно разъясняются ошибки или правильные решения ученика)</p>	<p>- «Неправильно!»</p> <p>(обратная связь не содержит пояснения, что именно неправильно и что делать дальше, чтобы исправить работу)</p>
<p>- «Я вижу твой прогресс: количество правильных ответов выше, чем в прошлой четверти»</p> <p>- «Правильный ответ, ты делаешь успехи!»</p> <p>(сравниваются не ученики между собой, а успехи определенного ученика с его предыдущими результатами)</p>	<p>- «Ты снова допустил одну и ту же ошибку!»</p> <p>- «Никуда не годится. Твой пересказ неверный, он не соответствует содержанию произведения»</p> <p>(навешивание ярлыков, критика, высмеивание ошибок обучающегося, обобщение неприемлемы, так как необходимо оценивать конкретные результаты работы, а не личность ученика)</p>

Признаки эффективной обратной связи:

- ориентирована на цель: связана с целями обучения и способствует их пониманию;
- соответствует потребностям обучающихся, тому уровню поддержки, в которой они нуждаются;
- является точной и вызывает доверие (учителя и обучающиеся согласны с тем, достигнуты ли ожидаемые результаты или нет);
- тщательно рассчитана по времени: предоставляется тогда, когда обучающимся это необходимо для улучшения усвоения материала;
- сосредоточена на сильных и слабых сторонах, а также на выявлении того, что обучающиеся понимают и чего не понимают, и сопровождается стратегиями, помогающими обучающимся совершенствоваться;

- ставит акцент на правильных, а не на неправильных ответах;
- сосредоточена на изменениях (достигнутом прогрессе) по сравнению с предыдущей работой;
- направлена на повышение самоэффективности и саморегуляции;
- является двусторонним процессом (либо письменным диалогом, либо устным), а не односторонним;
- используется в сочетании с самооцениванием и/или взаимооцениванием;
- проверяется на ясность, адекватность и эффективность совместно с обучающимся – «помогает ли данная обратная связь?»;
- является действенной – обучающемуся предоставляется время для ответа на обратную связь и принятия мер в соответствии с ней.

В таблице 2.20 представлены этапы предоставления эффективной обратной связи в канадских школах, которые отечественные учителя могут адаптировать и применять в своей практике.

Таблица 2.20. Этапы эффективной обратной связи (Канада)

1. Введение «Feed-up»	Прежде чем можно будет дать обратную связь, обучающиеся должны знать цель(-и) обучения. Вводная информация помогает ученику ответить на вопросы: куда я направляюсь и каковы эти цели? Эта информация задает контекст для обратной связи
2. Обратная связь «Feed-back»	Обратная связь сама по себе фокусируется на мониторинге и оценивании прогресса обучения. В частности, речь идет о предоставлении ответов на вопросы «как у обучающегося обстоят дела на данный момент?» и «какой прогресс достигнут в достижении целей?»
3. Прогноз «Feed-forward»	Это относится к следующим шагам, необходимым для улучшения конкретной задачи обучения. Речь идет о том, куда двигаться дальше? Какие действия необходимо предпринять для достижения бóльшего прогресса? Здесь ответы будут направлены на уточнение целей и поиск более сложных задач, поскольку они, скорее всего, приведут к большим достижениям и дальнейшему прогрессу.

Источник: How to integrate effective feedback into your classroom: <https://theeducationhub.org.nz/how-to-integrate-effective-feedback-into-your-classroom/>

Как только педагог определился с видами и этапами предоставления эффективной обратной связи, следующим шагом является составление содержания обратной связи. Так, например педагоги США при проведении обратной связи обращают внимание на следующие направления: фокус, сравнение, функция, мотивация, ясность, специфичность. Данная информация может быть адаптирована казахстанскими педагогами при проведении ими процедуры обратной связи (Таблица 2.21).

Таблица 2.21. Содержание эффективной обратной связи (США)

Содержание обратной связи может варьироваться в зависимости от ...	Основывается на следующем:	Рекомендации для эффективной обратной связи
Фокуса	<ul style="list-style-type: none"> - непосредственно на работе ученика (задание); - на приемах и методах, используемых учеником при выполнении задания; - на навыках саморегуляции и самоорганизации обучающегося; - на личности ученика (особенности характера и темперамента) 	<ul style="list-style-type: none"> • Где возможно, описывайте как саму работу ученика, так и процесс ее выполнения, также подчеркивайте их связь; • Прокомментируйте навыки самоорганизации обучающегося, если этот комментарий будет мотивировать ученика; • Избегайте комментариев о личности ученика
Сравнения	<ul style="list-style-type: none"> - на критериях оценивания (сравнение с идеальной работой); - на сравнении с работами сверстников (учет похожих ошибок и трудностей); - на сравнении с прошлыми работами обучающегося (индивидуальный прогресс) 	<ul style="list-style-type: none"> • Используйте обратную связь, основанную на критериях, для предоставления информации о самой работе; • Используйте персонализированную обратную связь с упором на то, чтобы обучающиеся видели прогресс, которого они добиваются, а не то, насколько они далеки от цели
Функции	- описание	• Описывайте

	- суждение	• Не осуждайте
Мотивации	- положительная - отрицательная	• Используйте положительные комментарии, описывающие, что сделано хорошо; • Сопровождайте негативные описания работы позитивными предложениями по тому, как можно улучшить работу
Ясности	- понятно обучающимся - непонятно обучающимся	• Используйте лексику и термины, которые будут понятны обучающемуся; • Адаптируйте объем и содержание обратной связи к уровню успеваемости и прогресса обучающегося
Специфичности	- слишком детализировано; - оптимально; - слишком обобщенно	• Адаптируйте степень специфичности к обучающемуся и задаче; • Сделайте обратную связь достаточно конкретной, чтобы обучающиеся знали, что делать, но не настолько конкретной, чтобы это делалось за них; • Выявляйте ошибки или их типы, но избегайте исправления всего подряд (например, копирования или предоставления правильных ответов), что не оставляет обучающимся никакого выбора

Источник: Brookhart, Susan M. How to give effective feedback to your students: <https://perino.pbworks.com/f/Effective+Feedback.pdf>

Чтобы обратная связь оказывала положительное воздействие на процесс обучения, необходимо, чтобы она была конструктивной. *Цель конструктивной обратной связи – влиять на прогресс учеников* и помочь им развить установку на рост, помогая понять, что им нужно сделать для улучшения. Другими словами, она может помочь

обучающимся увидеть, что их усилия окупаются и что они могут совершенствоваться, прилагая постоянные усилия⁴⁹. Кроме того, конструктивная обратная связь помогает обучающимся чувствовать поддержку и мотивацию продолжать усердно работать. Это показывает, что учителя верят в их способность расти и добиваться успеха и готовы помогать им на этом пути.

Предоставление и получение обратной связи является важной частью процесса обучения. Все отзывы в рамках обратной связи должны не только оценивать работу, но и давать советы по следующим шагам, чтобы обучающиеся могли развивать свои компетенции в обучении. Предоставляя конструктивную обратную связь, педагоги могут помочь ученикам постоянно совершенствоваться с течением времени.

Ниже представлены варианты обратной связи, применяемой в Великобритании (Таблица 2.22).

Как давать конструктивную обратную связь:

- ✓ Давайте свой отзыв конкретно о работе обучающегося;
- ✓ Укажите области, в которых ученик проявил старание и где он особенно преуспел;
- ✓ Предложите четкие инструкции того, как улучшить успеваемость обучающегося;
- ✓ Будьте позитивны в отношении перспектив ученика, если он приложит все усилия для улучшения обучения;
- ✓ Поощряйте обучающегося задавать вопросы, если он не в полной мере понял полученную обратную связь

Таблица 2.22. Примеры формулировок конструктивной обратной связи (Великобритания)

№	Шаблоны конструктивной обратной связи
1	Ты на правильном пути. Начав готовиться к экзамену раньше, ты, возможно, сможешь быть более уверен в своих силах в день экзамена
2	Я вижу, как со временем ты стал лучше учиться. В качестве следующего шага хорошей идеей будет...
3	Ты значительно улучшил свои навыки! Чтобы добиться большего развития и успеха, тебе нужно уделять больше внимания более сложным задачам, например...

⁴⁹ 51 Constructive Feedback Examples For Students: <https://helpfulprofessor.com/constructive-feedback-examples/>

4	У тебя есть потенциал, но нужно работать над своими слабыми сторонами, чтобы добиться лучших результатов. Одной из областей, требующих улучшения, является...
5	Продолжай в том же духе! Ты увидишь лучшие результаты в будущем, если приложишь усилия к тому, чтобы...
6	У тебя все хорошо, но всегда есть пространство для улучшения. Попробуй следовать следующим советам, чтобы добиться лучших результатов: ...
7	Ты добился неплохого прогресса, но было бы приятно видеть, что ты больше сосредотачиваешься на формулировке вопроса в задании, чтобы в следующий раз не истолковать его некорректно
8	Твои усилия достойны похвалы, но ты мог бы добиться большего успеха, если бы привел более конкретные примеры в своем ответе
9	До настоящего времени ты справлялся хорошо, но не останавливайся на достигнутом – всегда есть куда расти дальше! Я заметил несколько ошибок в твоих ответах, в том числе...
10	Это здорово, что ты стараешься изо всех сил, но не останавливайся на достигнутом – продолжай добиваться еще более высоких результатов. Было бы приятно увидеть, как ты отредактируешь свою работу, чтобы устранить следующие мелкие ошибки...
11	Ты проделал много сложной работы, и это видно. Одна из областей, требующих улучшения, это
12	Ты добиваешься хорошего прогресса, но не забывай также фокусироваться на своих слабых сторонах. Одна из них, на которой следует сосредоточиться, это...
13	Твои усилия достойны похвалы, но было бы неплохо видеть, как ты сосредотачиваешься на протяжении всего урока, поскольку к концу урока твоя работоспособность заметно пошла на убыль
14	Несмотря на то, что твоя работа хороша – продолжай искать способы улучшить ее. Например, было бы приятно видеть, что ты больше концентрируешься на критике идей, рассмотренных на уроке
15	Это здорово, что ты стараешься изо всех сил, но не останавливайся на достигнутом – продолжай добиваться еще лучших результатов в написании сочинений! Попробуй улучшить свой почерк, замедляя темп и сосредотачиваясь на каждой отдельной букве, чтобы делать меньше грамматических ошибок
16	Продолжай в том же духе, и ты увидишь, что твоя успеваемость постепенно будет улучшаться. Я бы хотел, чтобы ты улучшил свой словарный запас для анализа будущих произведений
17	Ты добиваешься хорошего прогресса, но не забывай также фокусироваться на своих слабых сторонах. Одна из таких сторон, на которой следует сосредоточиться, это...

18	У тебя есть потенциал, и тебе следует поработать над тем, чтобы использовать более подходящие источники для достижения лучших результатов. В качестве следующего шага хорошей идеей будет...

Источник: Drew C. Problematizing 'student choice' in classrooms //British Journal of Educational Studies. – 2019. – Т. 67. – №. 4. – С. 541-555.

Иногда педагогу бывает трудно понять, как лучше всего сообщить обучающемуся о его успеваемости, особенно когда дело доходит до комментариев в конце учебного раздела или четверти. В таких ситуациях на помощь могут прийти *карточки отчетности (report cards)*. Как правило, такие карточки могут быть подготовлены заранее и использоваться учителем по мере необходимости. Комментарии обратной связи в карточке отчетности должны быть ясными, краткими и точными. Ниже представлены примеры отчетных карточек, используемых педагогами в США. Данные карточки могут быть адаптированы с учетом отечественного контекста.

Таблица 2.23. Примеры отчетной карточки (report card) с комментариями обратной связи (США)

1. Академические достижения

Данная карточка предназначена для обучающихся, которые демонстрируют хорошую успеваемость. Эти комментарии оценивают успеваемость ученика и поощряют его к будущим успехам в учебе.

1. (Имя ученика) - отличник, который всегда приходит на занятия подготовленным. С ним приятно общаться в классе, и он всегда готов помочь другим ученикам.
2. _____ - умный и любознательный ученик, который любит учиться. С ней приятно общаться на занятиях, и она всегда задает вопросы.
3. _____ - трудолюбивый ученик, который всегда старается изо всех сил. В этом году он добился большого прогресса, и я с нетерпением жду его дальнейших успехов в следующем году.
4. _____ - одаренная ученица, которая преуспевает по всем своим предметам. У нее впереди блестящее будущее, и я с нетерпением жду, чего она добьется.
5. _____ - талантливый ученик, у которого есть настоящая страсть к учебе. Он всегда задает вопросы на уроках и горит желанием освоить новый учебный и дополнительный материал.

2. Частичное соответствие ожиданиям

Эта карточка предназначена для обучающихся, которые частично соответствуют ожиданиям в учебе.

1. _____ - умный ученик, обладающий большим потенциалом. Ему нужно работать над тем, чтобы оставаться сосредоточенным на уроке и следовать советам / рекомендациям учителя.
2. _____ - трудолюбивый ученик, который добивается успехов. Ему нужно поработать над _____ и _____.
3. У _____ бывают моменты успеха, но ему нужно быть более последовательным в своих усилиях и сосредоточенности.
4. _____ - способная ученица, но ей нужно научиться применять свои умения и навыки более последовательно.
5. _____ - трудолюбивый ученик, но ему необходимо совершенствовать свои организаторские способности.

3. Социальное/эмоциональное развитие

Эта карточка предназначена для обучающихся, которые хорошо развиваются в социальном и эмоциональном плане.

1. _____ - добрый и заботливый ученик, который всегда заботится о других. Он хороший друг для всех и всегда готов прийти на помощь.
2. _____ добилась больших успехов в своем социальном развитии в этом году. Она более уверена в себе и способна хорошо выражать себя.
3. _____ хорошо работает с другими и способен к командной работе.
4. _____ является лидером среди своих сверстников, и другие ученики часто смотрят прислушиваются к нему.
5. _____ - независимый мыслитель, который не боится высказывать свое мнение.

4. Общее развитие

Эта карточка предназначена для обучающихся, которые хорошо развиваются в академическом, социальном и эмоциональном плане.

1. _____ в этом году добился больших успехов в своем развитии. Он стал более уверенным и независимым, а также хорошо учится.

2. _____ – счастливая и преуспевающая ученица, которая любит школу. Она легко заводит друзей и преуспевает в учебе.
3. _____ – всесторонне развитый ученик, который преуспевает во всех областях учебы. Он хороший друг, старается изо всех сил в школе и любит учиться.
4. _____ приятно видеть в классе. Она вежлива, трудолюбива и имеет оптимистичный настрой и мотивацию к учебе.
5. _____ – образцовый ученик, который всегда старается изо всех сил. Он является ролевой моделью для одноклассников и подает хороший пример для подражания всем.

Источник: 15 Best Report Card Comments Samples: <https://www.splashlearn.com/blog/giving-the-right-report-card-comments-free-samples/>

Данные карточки особо полезны в конце изучения раздела учебной программы / четверти и также могут быть информативными для родителей учеников. Педагог может составить такие карточки с обратной связью по различным направлениям и аспектам, в которых он считает нужным дать комментарий ученику для улучшения его успеваемости и прогресса. Такие карточки можно адаптировать и сделать более уточняющими, например, в части освоения учебного материала по каждому предмету.

Далее представлены ответы на самые популярные вопросы по составлению подобных отчетных карточек с обратной связью.

Таблица 2.24. Рекомендации по составлению отчетных карточек обратной связи (report cards)

Вопрос: что мне делать, если у меня возникают проблемы с тем, чтобы придумать, что написать в комментарии ученику?

Если вам трудно придумать, что написать, попробуйте сосредоточиться на позитивных сторонах обучения. Вместо того чтобы начинать с того, над чем обучающемуся нужно поработать, начните с того, что у него хорошо получается. Это поможет вам провести мозговой штурм. Вы также можете попросить других учителей или родителей ученика принять в этом участие.

Вопрос: могу ли я использовать комментарии касательно успеваемости из других источников?

Хотя вы можете использовать комментарии из других источников в качестве вдохновения, вы должны потратить время на персонализацию каждого комментария. Таким образом, ученик и его семья будут знать, что ваши комментарии персонализированы и уникальны, так как написаны специально для них.

Вопрос: что, если мне нужно дать ученику отрицательный отзыв?

Если вам нужно дать ученику отрицательный отзыв, важно, чтобы он был ясным, кратким и конструктивным. Например, вместо того, чтобы писать «_____ ленив и не выполняет свою работу», попробуйте «_____ должен работать над тем, чтобы быть более прилежным в выполнении школьных заданий...». Также важно сбалансировать любые негативные комментарии положительными. Таким образом, обучающийся и его семья будут знать, что вы по-прежнему видите потенциал и вкладываетесь в его успех.

Вопрос: нужно ли мне давать письменный / устный комментарий к каждой теме?

Хотя вам не нужно писать комментарий к каждой теме, как правило, это хорошая идея. Таким образом, ученик и его семья будут иметь полную картину своего прогресса. Если у вас мало времени, попробуйте сосредоточиться на предметах, с которыми у обучающегося проблемы или которые, по вашему мнению, наиболее важны.

Вопрос: как лучше всего закончить комментарий к отчетной карточке?

Лучший способ закончить комментарий к отчетной карточке – это выразить надежду или ободрение. Например, вы могли бы написать: «Я с нетерпением жду прогресса _____ во второй половине года» или «Я знаю, что _____ сможет достичь своих целей, если продолжит усердно работать».

Далее представлен пример предоставления письменных комментариев учителем в электронном журнале «Күнделік» (*учитель истории Кенесарина Г. М., КГУ СШЛ № 21 г. Кокшетау*) (Таблица 2.25). В Приложении 5 продемонстрировано больше примеров комментариев учителей в рамках предоставления обратной связи.

Таблица 2.25. Пример предоставления обратной связи в электронном журнале «Күнделік» (Казахстан)

№	ФИО	Ф/О	Комментарии
1	Ученик	9	Молодец. Был активен на всех этапах урока
2	Ученик	7	Хорошо. Смогла справиться с 1 уровнем задания
3	Ученик	10	Проявил критическое мышление. Легко справился с SWOT-анализом
4	Ученик	8	Дала развернутые ответы, но затрудняется с анализом текста
5	Ученик	7	Затрудняется выполнять задания высокого уровня
6	Ученик	10	Молодец. Проявил аналитическое мышление
7	Ученик	10	Смогла справиться с уровневými заданиями и сделать выводы
8	Ученик	10	Смог дать оценку историческим событиям
9	Ученик	6	Правильно привел в соответствие, однако затрудняется сделать вывод

Рубрики

Одной из наиболее распространенных в странах ОЭСР форм обратной связи является оценочная *рубрика*. Рубрика – это инструмент оценки, состоящий из определения критериев, которые оцениваются в рамках задачи или навыка, и уровней достижения или выполнения этих критериев. Эта информация аккуратно сведена в таблицу, что значительно упрощает процесс оценивания (*Martin, 2022*). Оценочные рубрики имеют четкие преимущества как для учителей, так и для обучающихся (Таблица 2.26).

Таблица 2.26. Преимущества использования оценочных рубрик для педагогов и обучающихся

Преимущества оценочных рубрик для учителей	Преимущества оценочных рубрик для обучающихся
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Стандартизированные критерии оценивания. Оценки становятся более объективными; ✓ Рубрики снижают загруженность учителя при оценивании ✓ Высокая объективность и прозрачность: учитель может 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Рубрики позволяют более продуктивно проводить само- и взаимооценивание; ✓ Ученики знают, что им нужно делать и что от них ожидает учитель; ✓ Рубрики направляют обучающихся и дают им знать, над чем нужно

<p>обосновать свою оценку в случае возникновения каких-либо спорных моментов;</p> <p>✓ Рубрики значительно ускоряют процесс оценивания;</p> <p>✓ Рубрики обеспечивают более точное согласование целей обучения со стратегией преподавания.</p>	<p>работать;</p> <p>✓ Рубрики помогают обучающимся взять на себя ответственность за свое обучение и принимать в нем активное участие;</p> <p>✓ Рубрики улучшают общие результаты обучения, поскольку обучающиеся прилагают усилия, чтобы показать наилучшие результаты.</p>
--	---

Источник: Assessment rubrics: How to ensure learning success <https://blog.genial.ly/en/assessment-rubrics/>

Международный опыт показывает (Австралия, Новая Зеландия, Эстония, Сингапур, Таиланд, Франция и др.), что оценочные рубрики как правило бывают двух видов: целостные (holistic) и аналитические (analytical).

Целостные (холистической) рубрики – это рубрики с едиными критериями (одномерные), используемые для оценки общих достижений учеников в том или ином виде деятельности или предмете на основе заранее определенных уровней достижений. Как правило, описания производительности пишутся абзацами и полными предложениями.

Аналитические рубрики – двумерные рубрики с уровнями достижений в виде столбцов и критериями оценки в виде строк. Такие рубрики позволяют оценивать достижения учеников на основе нескольких критериев, используя одну рубрику. При разработке аналитических рубрик педагоги могут присваивать разные веса (значения) различным критериям и включать общее достижение, суммируя критерии. Рубрики, как правило, разработаны в табличной форме. В них учитель определяет, какие аспекты будут оцениваться (например, презентация, орфография, используемые ресурсы и т. д.), а также различные уровни достижений. Эти уровни достижений также можно назвать показателями оценки. Они могут принимать форму традиционных школьных оценок (А, В, С и т. д.), или учитель может использовать такие термины, как «отлично», «хорошая работа», «работа могла бы быть выполнена лучше» и т.д.

Для наглядности, ниже приведены примеры холистических и аналитических оценочных рубрик, применяемых учителями в странах ОЭСР. Данные рубрики просты в составлении и могут сэкономить время педагога, если в классе обучается большое количество детей (Таблицы 2.27, 2.28 и 2.29). Отечественные педагоги могут адаптировать данные образцы в ходе разработки собственных рубрик.

Таблица 2.27. Пример целостной (holistic) оценочной рубрики для оценивания письменной работы на уровне начальной школы (Сингапур)

Балл	Описание
1	<ul style="list-style-type: none"> • Несколько незаконченных предложений • Практически отсутствуют знаки препинания и заглавные буквы • Ограниченный словарный запас и мало деталей или описательных слов, если таковые имеются, рассказ труден для понимания и чтения
2	<ul style="list-style-type: none"> • Использует только простую структуру предложения • Много ошибок в орфографии, пунктуации и заглавных буквах, всего несколько описательных слов и фраз • Отсутствует четкая последовательность начала, середины и конца текста
3	<ul style="list-style-type: none"> • Присутствует некоторое разнообразие в структуре предложений • Некоторые ошибки в орфографии, пунктуации и заглавных буквах, но они не влияют на общий смысл • Эффективный и логичный выбор слов • Логическая организация, плавное изложение и удержание внимания читателя
4	<ul style="list-style-type: none"> • Разнообразие структур и длины предложений, включая некоторые сложные предложения, как правило, с правильной орфографией, пунктуацией и заглавными буквами • Используется оптимальный и эффективный выбор слов для предложений • Структура текста хорошо организована, хорошо излагается, имеет четко сформулированную основную идею и множество вспомогательных деталей

Источник: Model Teaching for better educators. Holistic rubric samples: [https://modelteaching.com/wp-content/uploads/2019/04/Holistic Rubric Samples.pdf](https://modelteaching.com/wp-content/uploads/2019/04/Holistic_Rubric_Samples.pdf)

Таблица 2.28. Пример аналитической (analytic) рубрики для оценки письменной работы на основе текста (США)

Оцениваемые параметры	Балл			
	4	3	2	1
Понимание прочитанного	<p><u>Демонстрирует глубокий и четкий анализ информации в тексте и/или того, что может быть предположено из текста;</u></p> <p><u>Предоставляет полное и подходящее доказательство из текста, проявляющееся через понимание идей в тексте</u></p>	<p><u>Демонстрирует четкий анализ информации в тексте и/или того, что может быть предположено из текста;</u></p> <p><u>Предоставляет подходящее доказательство из текста, проявляющееся через понимание идей в тексте</u></p>	<p><u>Демонстрирует в некоторой мере четкий анализ информации в тексте и/или того, что может быть предположено из текста;</u></p> <p><u>Предоставляет в некоторой мере подходящее доказательство из текста, проявляющееся через понимание идей в тексте</u></p>	<p><u>Демонстрирует минимальный анализ информации в тексте и/или того, что может быть предположено из текста;</u></p> <p><u>Предоставляет минимальное доказательство или вообще не предоставляет доказательств из текста, проявляющееся через минимальное понимание или непонимание идей в тексте</u></p>
Развитие идей/использование доказательств	<p><u>Демонстрирует четкие и связанные центральные идеи, ссылаясь на все подходящие концепции, и поддерживает их развернутыми деталями из текста</u></p>	<p><u>Демонстрирует очевидную центральную идею, разработанную с использованием текстовой поддержки, что может включать соответствующие общие утверждения, а также некоторые конкретные</u></p>	<p><u>Демонстрирует центральную идею, которая может быть неясной и загроможденной несущественными деталями.</u></p> <p><u>Демонстрирует ограниченные текстовые свидетельства в поддержку центральной идеи или использует много деталей,</u></p>	<p><u>Демонстрирует отсутствие центральной идеи; развитие идей минимально или вообще отсутствует</u></p>

		<p>детали из текста;</p> <p><u>Замечает мало</u> деталей, если таковые имеются, за пределами текста</p>	<p>взятых вне текста</p>	
<p>Организация (структура)</p>	<p><u>Демонстрирует эффективную, логичную и четкую структуру;</u></p> <p><u>Демонстрирует активное использование переходов для создания четких и логичных взаимосвязей;</u></p> <p><u>Демонстрирует эффективное и логичное введение и заключение</u></p>	<p><u>Демонстрирует структуру, которая в основном логична, но не совсем понятна</u></p> <p><u>Демонстрирует использование переходов для прояснения некоторых взаимосвязей;</u></p> <p><u>Демонстрирует как введение, так и заключение</u></p>	<p><u>Пытается организовать,</u> но дезорганизован; <u>демонстрирует ограниченное использование переходов для прояснения взаимосвязей;</u></p> <p><u>Отсутствует</u> либо вступление, либо заключение, либо содержит слабые примеры</p>	<p><u>Не хватает организованности,</u> и за ней трудно или невозможно уследить</p> <p><u>Не демонстрирует</u> эффективного использования идей, <u>отсутствуют</u> переходы и связи между идеями</p> <p><u>Не демонстрирует</u> никакого идентифицируемого введения или заключения</p>
<p>Стиль</p>	<p><u>Демонстрирует</u> стиль письма, подходящий аудитории;</p> <p><u>Отражает контролируемый стиль письма</u> и иллюстрирует использование эффективных и разнообразных</p>	<p><u>Демонстрирует</u> понимание аудитории с помощью стиля письма довольно последовательно;</p> <p><u>Отражает в целом контролируемый стиль письма,</u> но</p>	<p><u>Демонстрирует</u> стиль письма, который отражает слабое знание аудитории;</p> <p><u>Использует неудобные конструкции</u> или демонстрирует многократное использование</p>	<p><u>Отражает</u> стиль письма, который не подходит для аудитории или не демонстрирует знания аудитории;</p> <p><u>Демонстрирует использование фрагментарных или</u></p>

	<p>предложений и абзацев;</p> <p><u>Отражает точный и тщательно подобранный выбор слов для ясности и эффекта</u></p> <p><u>Создает</u> сильные и яркие образы (только повествовательные)</p>	<p>может не обладать разнообразием в длине и структуре предложений;</p> <p><u>Отражает</u> использование функционального и уместного языка</p> <p><u>Включает</u> некоторые описательные формулировки (только повествовательные)</p>	<p>определенной структуры предложения;</p> <p><u>Использует</u> монотонные и часто повторяющиеся слова;</p> <p><u>Отражает</u> неуместное или неточное использование описания (только повествовательного)</p>	<p><i>многословных предложений, которые затрудняют или делают невозможным чтение и понимание эссе;</i></p> <p><u>Демонстрирует</u> ограниченный словарный запас;</p> <p><u>Демонстрирует</u> использование большого количества слов, которые используются некорректно</p>
Контроль	<p><u>Отражает</u> исключительный контроль над текстом;</p> <p><u>Ошибок мало,</u> и они незначительны</p>	<p><u>Отражает</u> контроль над большей частью текста;</p> <p><u>Содержит</u> случайные ошибки, которые не влияют на ясность сообщения</p>	<p><u>Отражает</u> ограниченный контроль над текстом</p> <p><u>Содержит</u> частые ошибки, которые могут мешать пониманию текста</p>	<p><u>Отражает</u> многочисленные ошибки, которые затрудняют или делают невозможным чтение текста</p>

Источник: Achieve the Core. Student Achievement Partners, USA. <https://achievethecore.org/category/415/ela-literacy-assessments>

Таблица 2.29. Пример аналитической рубрики для оценки письменной работы / проектов учеников (США)

Уровни достижений	Содержание	Структура	Навыки письма	Визуальное оформление
1 (достигнут без ошибок)	Выразил(-а) правильную мысль и хорошо ее поддержал(-а)	Логичная. Организованная. Легко читается.	Написано понятно и логично	Отличная графика, подтверждающая точку зрения написанного
2 (достигнут, но с несколькими ошибками)	Выразил(-а) правильную мысль и частично ее поддержал(-а)	Логичная, но без объяснений. Организованная. Не везде читается легко.	Написано понятно, но в некоторых местах нет логики	Хорошая графика, подтверждающая точку зрения написанного
3 (достигнут, но со множеством ошибок)	Мысль не совсем понятна, и некоторая информация неполная или отсутствует	В какой-то мере логичная. В некоторой степени организованная. Большая часть текста не читается легко.	Написано непонятно, логика часто не ясна	Средняя графика, не в полной мере подтверждающая точку зрения написанного
4 (не достигнут)	Мысль отсутствует, информация не подходит	Никакого логического отношения к теме. Нет организации. Весь текст не читается легко.	Написано непонятно, логика совершенно не ясна	Графика непонятна и не отражает точку зрения написанного

Источник: How to give effective feedback to your students / Susan M. Brookhart. Description: Second edition. | Alexandria, Virginia: ASCD, [2017]. <https://perino.pbworks.com/f/Effective+Feedback.pdf>

Рубрика может быть сосредоточена на одном конкретном критерии. Далее представлен пример такой рубрики, используемой в Австралии на уроках информатики (тема – веб-страницы и использование каскадных таблиц стилей CSS) (Таблица 2.30).

Таблица 2.30. Пример оценочной рубрики, сосредоточенной на одном конкретном критерии, предмет «Информатика» (Австралия)

Критерий оценивания:					
Объяснить простое сжатие данных и почему данные контента отделены от презентации					
Дизайн веб-страницы: отделение стиля от презентации	Количество знаний			Качество понимания	
	Отсутствует доказательство понимания	Ученик способен описать назначение CSS	Ученик может применить стили CSS к данной веб-странице	Ученик способен создавать и применять CSS-код к своим собственным веб-страницам	Ученик может применить знания CSS к своим собственным оригинальным веб-страницам и продемонстрировать различные дизайны, используя идентичный контент
Необязательный балл	0	1	2	3	4
Почему данные контента отделены от презентации?					

Источник: Digital Technologies Hub. Australian Government Department of Education and Training. Rubric example. Australia. <https://www.digitaltechnologieshub.edu.au/search/?keywords=rubric&p=1&items=8>

Иногда учителю хочется, чтобы одна часть рубрики имела большее значение, чем другие. Простой способ сделать это – *присвоить*

проценты каждой категории. В приведенном ниже примере, применяемом в Канаде (оценочная рубрика по математике), понимание концепций и правильное решение проблемы будут иметь наибольшее значение. Для целей данного примера можно присвоить второму и третьему критериям по 40% проекта (Таблица 2.31). Этот прием могут использовать и казахстанские педагоги, адаптируя его под процентное соотношение, которое они считают уместным в зависимости от целей обучения.

Таблица 2.31. Пример «взвешенной» оценочной рубрики (Канада)

Критерий	1-слабо	2-ниже среднего	3-средний	4-выше среднего	5-отлично
1. Усилия (старания) 10%	Работа обучающегося свидетельствует о недостаточной подготовке, творческом подходе или усилиях. Много ошибок и небрежный почерк	Ученик приложил минимум усилий. Сделал несколько ошибок. Следовало добавить больше информации в презентацию	Обучающийся приложил усилия к проекту. Оправдал все ожидания. Не вышел за рамки.	Ученик потратил много времени на то, чтобы убедиться, что презентация была хорошо сделана. Получил помощь и попросил дать обратную связь.	Обучающийся сделал все возможное для выполнения задания. Провел дополнительные собственные исследования по теме работы
2. Понимание концепции 40%	Не включил концепции в презентацию. Неправильно понял идеи и принципы	Понял несколько концепций, но все равно пропустил отдельные части задания.	Ученик понял концепции и выполнил все пункты в задании	Ученик понял концепции и сделал больше, чем от него /нее ожидали	Обучающийся освоил концепции и даже добавил больше дополнительной информации
3. Правильное решение проблемы 40%	Большинство или все ответы на каждую проблему были неверными	Половина решений проблем была неверной	Обучающийся решил большинство проблем всего с несколькими ошибками	Ученик правильно справился с каждой проблемой	Обучающийся правильно справился со всеми проблемами, включая дополнительную работу

4. Презентация 10%	Презентация была поспешной, неаккуратной и слишком короткой. Не хватало усилий и/или визуальных инструментов	Презентация была короткой и лишенной креативности. Были использованы некоторые визуальные эффекты	Презентация была правильной длины. Обучающийся использовал визуальные эффекты	Презентация была хорошо сделана, с визуальными эффектами, взаимодействием с классом	Презентация была креативной, превосходно сделанной, с использованием визуальных эффектов
-----------------------------------	--	---	---	---	--

Источник: Guide to Scoring Rubrics. Canada: https://education.ucdavis.edu/sites/main/files/file-attachments/march_152014_am_rubrics_additional.pdf

Рубрики являются довольно гибким инструментом, и *педагог может самостоятельно регулировать структуру и полноту описания уровня достижений*. Рубрика может содержать, как краткое, так и более полное и развернутое описание уровней достижений. Ниже представлен пример с развернутым описанием работы по математике (Англия) (Таблица 2.32).

Таблица 2.32. Пример оценочной рубрики на уроке математики (Англия)

Балл	Описание
4	Обучающийся продемонстрировал полное понимание математического содержания и практических приемов, необходимых для выполнения этой задачи. Обучающийся справился с заданием математически обоснованным образом. Ответ содержит доказательства компетентности ученика в решении проблем, рассуждении и/или моделировании в полной мере, в какой эти процессы применимы к указанной задаче. Ответ может содержать незначительные недочеты, которые не умаляют демонстрации полного понимания.
3	Обучающийся продемонстрировал достаточно полное понимание математического содержания и практических приемов, необходимых для выполнения этой задачи. Ученик справился с большей частью задачи математически обоснованным образом. Ответ содержит достаточные доказательства компетентности обучающегося в решении проблем, рассуждении и/или

	<p>моделировании, но недостаточно доказательств, чтобы продемонстрировать полное понимание процессов, которые он или она применяет к указанной задаче. Ответ может содержать ошибки, которые могут быть объяснены неправильной интерпретацией запроса; ошибки, связанные с недостаточными знаниями; и ошибки, связанные с небрежным выполнением математических задач или алгоритмов.</p>
2	<p>Обучающийся продемонстрировал частичное понимание математического содержания и практических приемов, необходимых для выполнения этой задачи. Ответ ученика содержит некоторые признаки подходящего ответа, но не содержит убедительных доказательств того, что обучающийся полностью понимает основные математические идеи, рассматриваемые в этом задании. Такие недостатки включают свидетельства недостаточных математических знаний; ошибки в фундаментальных математических процедурах; и другие упущения или нарушения, которые ставят под сомнение компетентность учащегося в решении задач, рассуждении и/или моделировании применительно к указанной задаче.</p>
1	<p>Обучающийся продемонстрировал ограниченное понимание математического содержания и практических приемов, необходимых для выполнения этой задачи. Ответ ученика неполон и содержит много ошибок. Несмотря на то, что ответ обучающегося касался по крайней мере одного из условий задания, ученик пришел к ошибочному выводу и/или продемонстрировал решение проблемы, рассуждения и/или моделирование, которые были некорректными или неполными в отношении указанной задачи.</p>
0	<p>Обучающийся продемонстрировал лишь знакомство с темой или дал совершенно неправильный или не поддающийся интерпретации ответ. Ответ учащегося может быть связан с заданием, но содержит несколько атрибутов подходящего ответа. Имеются существенные пропуски или нарушения, которые указывают на недостаточное понимание математического содержания и практик, необходимых для решения этой задачи. Отсутствуют доказательства, демонстрирующие компетентность обучающегося в решении проблем, рассуждении и/или моделировании, связанных с указанной задачей.</p>

Источник: Using rubrics to improve marking reliability and to clarify good performance: <https://www.advance-he.ac.uk/knowledge-hub/using-rubrics-improve-marking-reliability-and-clarify-good-performance>

Таким образом, для создания эффективных оценочных рубрик педагогам рекомендуется следовать следующим 3 этапам:

1) Определить в столбце таблицы *критерии оценивания* на основе целей обучения / урока. Какие навыки, действия и модели поведения вы хотите развить в ваших учениках?

2) Определить возможные *уровни оценивания* в строке таблицы. Если их слишком много, вы можете столкнуться с очень сложной рубрикой, которую на самом деле не захотите использовать в работе;

3) *Описать* каждый из уровней оценивания. Эта часть может занять немного больше времени, потому что для того, чтобы рубрика работала хорошо, уровни должны быть четко определены без возможности двусмысленности или множественной интерпретации (например, будет бесполезно устанавливать критерий, который гласит, что эссе «хорошо написано». Вы должны быть конкретны: к примеру, «правильная трактовка основных тем, структура соблюдена правильно». Ваш опыт и ваши знания о ваших учениках будут большим подспорьем. Вы знаете, как выглядит средняя работа, что является неудовлетворительным, а что выше среднего в вашем классе).

После предоставления обратной связи в виде рубрики педагоги также могут предложить (на выбор) ученикам заполнить форму, в которой уже сами обучающиеся могут обозначить свои сильные и слабые стороны с учетом оценочной рубрики педагога (Таблица 2.33).

Таблица 2.33. Форма для саморефлексии учеников с учетом оценочной рубрики

Вопрос	Правильный ответ	Я правильно ответил? Если нет, то почему?	Что я могу сделать, чтобы ответить правильно?
1			
2			
3			

Источник: A School at the Whitfield career Academy. The backward-looking reflection questions for students: edutopia.org/stw-replicating-pbl-resources

Перед заполнением данной формы учитель может начать урок, сообщив обучающимся, что они собираются просмотреть свои тесты, чтобы увидеть, что они знали и чего не знали в соответствии с тестом, и

спланировать стратегии повышения своих знаний в предметной области. Можно попросить учеников провести мозговой штурм по тому, какие причины вызвали неправильный ответ. Причины, которыми ученики, вероятно, будут руководствоваться могут быть следующими:

- Ошибка из-за невнимательности (обучающийся знал ответ, но по какой-то причине неправильно его отметил);
- Неосторожная ошибка (обучающийся должен был знать ответ, но прочитал вопрос так быстро, что было пропущено важное слово, или другая подобная ошибка);
- Неправильное представление (ученик думал, что он знает ответ, но ошибся в своем понимании);
- Недостаток знаний (обучающийся действительно не знал правильного ответа).

В ходе разработки рубрик педагоги также могут взаимодействовать друг с другом для обеспечения более высокого качества и объективности предоставления обратной связи. *В зарубежных практиках учителя взаимодействуют через следующие этапы:*

- ✓ Оценивайте примерные задания без рубрики, а затем с помощью нее. Сравните результаты. Попросите коллегу воспользоваться вашей рубрикой, чтобы сделать то же самое;
- ✓ Попросите коллегу использовать вашу рубрику для оценки работ обучающихся, которые вы уже оценили по этой рубрике, а затем сравните результаты;
- ✓ Получите отзывы ваших коллег о соответствии критериев оценивания вашей рубрики вашему заданию и целям обучения;
- ✓ Обсудите ваши рубрики со своими учениками и определите, что им нравится в них, а что нет⁵⁰.

Более подробные методические рекомендации с примерами по составлению рубрик согласно целям обучения (по учебным предметам 5-9 классов) представлены на официальном онлайн-ресурсе НАО им.

⁵⁰ Center for Teaching and Learning <https://ctl.iupui.edu/Resources/Assessing-Student-Learning/Creating-and-Using-Rubrics>

И. Алтынсарина⁵¹.

ПРОВЕДЕНИЕ РЕФЛЕКСИИ И САМОРЕФЛЕКСИИ

Рефлексия – важная часть обучения. Если обучающиеся и педагоги не размышляют и не рефлексируют, вероятнее всего в обучении не будет прогресса. Как и в других сферах помимо образования, если мы не знаем, что и почему мы делаем неправильно, невозможно совершенствовать свои навыки.

Саморефлексия может стать отличным инструментом для укрепления уверенности учеников в себе и совершенствования в самых разных областях. Однако саморефлексия учеников требует внимания и руководства от педагога. Прежде всего учителю рекомендуется ответить на вопрос: «над чем должны размышлять ученики?»⁵². В данном контексте целесообразно сфокусироваться на двух следующих аспектах размышлений обучающихся:

- обучающимся важно научиться размышлять о своих сильных и слабых сторонах как в учебе, так и в жизни. Следует также поощрять учеников размышлять о своих усилиях и мотивации.

- чтобы повысить эффективность саморефлексии обучающихся, важно обучать их словарному запасу, который подходит для такой рефлексии. Для этого целесообразно практиковать среди

Рефлексия и саморефлексия

Рефлексия – это процесс осознанного и критического анализа своих мыслей, чувств, действий и опыта. В контексте среднего образования рефлексия может быть использована для помощи обучающимся в осмыслении и оценке своего обучения, развитии навыков самоконтроля и самооценки.

Саморефлексия — это форма рефлексии, где обучающийся обращается к своим собственным мыслям, чувствам и поведению. Саморефлексия включает в себя самоанализ и самооценку, позволяя ученику более глубоко понять себя и свои сильные и слабые стороны, а также идентифицировать области для личного развития и улучшения.

⁵¹ Методические рекомендации по составлению рубрик согласно целям обучения по учебным предметам 5-9 классов для предоставления обратной связи. - г.Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2019. - 204 с. <https://uba.edu.kz/storage/app/media/Metod%20usynymdama/2019/%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%20%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8E%20%D1%80%D1%83%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%BA.pdf>

⁵² James Stanfield, Strategies & Activities To Teach Students How To Use Self-Reflection: <https://stanfield.com/strategies-activities-teach-self-reflection/>

обучающихся игровые методы и работу со словами и терминами для выражения собственных мыслей. К примеру, учитель может составить для обучающихся начало предложения, о котором можно поговорить или написать, например: «Мне интересно ___» или «Когда произошло ___, я почувствовал ___ и я сделал ___».

Таким образом, *организация саморефлексии обучающимися нуждается в руководстве и поддержке педагога*. Соответственно учитель может использовать различные упражнения для повышения эффективности саморефлексии учеников. Ниже представлены варианты упражнений в классе, которые может практиковать педагог в рамках саморефлексии учеников (Таблица 2.34). Данные упражнения помогут обучающимся вспомнить, что они делали на уроках, и оценить свои результаты.

Таблица 2.34. Инструменты для саморефлексии учеников

№	Название упражнения	Инструкция к применению
1	<i>Набросок или рисунок</i>	Попросите учеников нарисовать то, чему они научились, или то, что они чувствуют. Наличие зарисовки / рисунка по итогам урока – отличный способ поразмыслить над ним в будущем. Например, если ученик затрудняется в освоении новой темы, он мог бы нарисовать картину того, что он чувствует в тот момент. Со временем, когда тема станет проще, он может нарисовать еще одну иллюстрацию того, что он чувствует после достижения прогресса. Таким образом, ученик увидит, как далеко продвинулся, и поймет, что упорный труд и усилия окупались.
2	<i>Игра</i>	Превратите рефлексию в игру. Как и в случае с любым другим навыком, саморефлексия требует много практики, и ученики обычно не очень заинтересованы в механическом запоминании или повторяющихся упражнениях, так что делайте это в игровой форме. Например, вы могли бы написать вопросы для размышления на кубике, использовать специальные мобильные приложения / онлайн-сервисы или играть в игры,

		чтобы помочь обучающимся попрактиковаться в ответах на вопросы для размышления после выполнения задания или даже перед уроком.
3	<i>Портфолио</i>	Портфолио сами по себе дают возможность обучающимся порефлексировать. У них есть дополнительное преимущество в том, что они также позволяют родителям проанализировать работу своих детей. В портфолио обычно вносятся образцы работ учеников или графики, которые показывают все, что угодно, от учебной мотивации учеников до академических достижений. Когда ученики смотрят на свое портфолио и видят достигнутый ими прогресс, это усиливает ценность саморефлексии.
4	<i>Ведение дневника</i>	Дневник обладает многими из тех же преимуществ, что и портфолио. Когда обучающиеся ведут дневник, они могут поделиться своими мыслями в данный момент, а затем вернуться к ним позже.

Источник: James Stanfield, Strategies & Activities To Teach Students How To Use Self-Reflection: <https://stanfield.com/strategies-activities-teach-self-reflection/>

Обучающиеся не должны ограничиваться только самостоятельной работой для саморефлексии, в этом могут также помочь сверстники и учителя. Далее представлены примеры таких коллабораций (Таблица 2.35).

Таблица 2.35. Варианты коллаборационных подходов к рефлексии и саморефлексии

№	Подход	Описание
1	<i>«Напарник по рефлексии» (reflection buddy)</i>	Назначьте ученикам напарника для размышлений в классе. Это ученик, с которым они могут поговорить о своей работе или успехах на уроках. Группируя детей таким образом, помните о личностях и объединяйте учеников таким образом, чтобы они могли строить доверительные отношения друг с другом. Кроме того, дайте им структуру для ответов на вопросы для размышления.

2	<i>Учитель как образец для подражания</i>	Думайте вслух для учеников, чтобы они могли слышать этот процесс. Говорите что-то вроде: «Это не лучшая моя работа, я сделаю лучше, изменив следующее: ...» или «Я усердно работал над этим. Я горжусь своими усилиями». Это помогает показать ученикам, что вы используете также и неудачи для роста и обучения, а не только похвалу.
3	<i>Возвращение к прошлым темам</i>	Спиральный подход является эффективным способом рефлексии. Не стоит просто преподавать концепцию / тему один раз и никогда больше о ней не говорить. Вместо этого целесообразно периодически пересматривать старые идеи.
4	<i>Установка на рост</i>	Развивайте в своих учениках установку на рост. Что такое установка на рост? Это идея о том, что мы всегда растем, меняемся и совершенствуемся. Когда у ваших учеников развивается установка на рост, они могут совершенствоваться и наращивать свой образовательный потенциал независимо от того, с чего они начинают

Источник: Drew, C. (August 28, 2023). 30 Self-Reflection Examples. Helpful Professor. <https://helpfulprofessor.com/self-reflection-examples/>

Рефлексия и саморефлексия могут осуществляться не только в конце урока (Приложение 6), как это принято считать, но и на любом его этапе. Рефлексия направлена на осознание пройденного пути, на сбор в общую копилку замеченного обдуманного, понятого каждым учеником. Ее цель – не просто уйти с урока с зафиксированным результатом, а выстроить смысловую цепочку, сравнить свои применяемые способы и методы с другими⁵³.

В таблице 2.36 показано применение рефлексии на различных этапах учебной деятельности. Дополнительно, в Приложении 7 представлены практические приемы рефлексии и саморефлексии на уроке.

⁵³ Дюсенбаев Еркин Абдумаликович. Рефлексия урока как средство профессионального роста учителя, прошедшего уровневые курсы // European science. 2016. №6 (16). <https://cyberleninka.ru/article/n/refleksiya-uroka-kak-sredstvo-professionalnogo-rosta-uchitelya-proshedshego-urovnevye-kursy>

Таблица 2.36. Применение рефлексии на различных этапах учебной деятельности

Этап учебной деятельности	Цель	Содержание	Варианты вопросов
Этап организационного момента и целеполагания	Обеспечивает побуждение обучающихся к деятельности	Выражается в выборе индивидуальной цели обучающихся в рамках формирования как общих, так и специфических учебных умений и навыков	Прочитайте тему урока и попробуйте сформулировать свои задачи на урок. С чего вы начнете?
На этапе актуализации знаний, умений и навыков обучающихся	Это своего рода диагностический срез, позволяющий ученику увидеть свой уровень подготовленности	каждый ученик для себя определяет полноту знаний по теме и самостоятельно оценивает правильность выполнения задания	
В начале работы по теме урока - содержательная рефлексия	Помочь учащимся осознать интеллектуальный «конфликт», получить информацию о лимитах своих знаний и выдвинуть учебную задачу: расширить эти границы	самостоятельно выбрать форму организации познавательной деятельности	Как поможет вам работа в парах?
На завершающем этапе	Подвести итоги работы, поставить	Происходит осознание	- Что дала вам работа в парах?

	новые цели, выявить удовлетворенность работой	обучающимися уровня освоения	Помогла вам такая форма работы понять и запомнить степени сравнения прилагательных? - Какие трудности вы встретили? Как с ними справиться? «Что нового я узнал на уроке?», «Каким образом я получил новые знания?», «Каким образом я смогу полученное на уроке использовать в будущей жизни?»
--	--	---------------------------------	--

Источник: Образовательная социальная сеть «Рефлексия как этап занятия: виды, приемы, примеры», 2019.
Автор: Малина М. В. <https://nsportal.ru/vuz/psikhologicheskie-nauki/library/2019/11/17/refleksiya-kak-etap-zanyatiya-vidy-priemy-primery>

Оценивание обучающихся позволяет учителям измерять эффективность своего преподавания, связывая успеваемость обучающихся с конкретными целями обучения. В результате учителя могут выработать более эффективные методы преподавания и пересмотреть неэффективные в своей практике.

Важно, чтобы учителя своевременно определяли, на каком этапе находится обучающийся в данный момент, используя данные оценивания, и своевременно оказывали поддержку. Как правило, прогресс в обучении следует отслеживать с использованием нескольких источников данных, таких как:

- наблюдения учителями, семьями и обучающимися;
- формативное оценивание;
- суммативное оценивание;
- итоговые оценки в масштабах города (села) / региона / страны.

Все эти данные, с акцентом на данные формативного оценивания, рекомендуется использовать в совокупности для разработки стратегий

обучения, корректировки обучения учебной программы, определения нужд обучающихся.

Так как оценивание предоставляет большой пласт данных об успеваемости ученика, оно является неотъемлемой частью руководства классом и процессом обучения для учителя. Более того, школы имеют доступ к множеству источников данных, включая данные и образцы работ предыдущих учителей, результаты и методы формативного оценивания и универсальные средства проверки/мониторинга прогресса. Эти источники данных, используемые вместе, могут проинформировать о прогрессе обучающихся за определенный период. Для получения точных и развернутых данных оценивание должно:

- своевременно предоставлять информацию, которая поможет учителю определить, как помочь каждому ученику достичь целей обучения;
- выявлять и развивать способности обучающихся;
- применять подходы, учитывающие особенности учебного контента и классы обучения;
- предоставлять актуальную информацию, имеющую отношение к обучению;
- предоставлять учителям, обучающимся и родителям конкретную, действенную и своевременную обратную связь об обучении;
- предоставлять обучающимся возможности для саморефлексии о прогрессе в достижении целей обучения;
- иметь структуру и взаимосвязь с целями учебной программы;
- устанавливать доверительные и открытые отношения между педагогом и учениками⁵⁴.

Как было уже указано ранее, именно формативное оценивание предоставляет основную информацию для учителей о прогрессе обучающегося. Формативное оценивание предназначено для информирования об обучении путем предоставления конкретной и своевременной обратной связи, нацеленной на предоставление ответа на вопрос: «Что будет дальше с обучением учеников?».

⁵⁴ The Wisconsin Department of Public Instruction. Assessment Strategies to Inform Instruction https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/assessment/pdf/Assessment_Strategies_to_Inform_Instruction.pdf

Для совершенствования преподавания учителя могут использовать всевозможные данные оценивания. Источники данных могут включать данные обучающихся, информацию о содержании и методах обучения на уровне класса, информацию от учителей, преподававших обучающимся ранее, наблюдения обучающихся в течение предыдущих лет. В таблице 2.37 представлены способы того, как данные, полученные при оценивании, могут помочь учителям совершенствовать преподавание.

Таблица 2.37. Способы использования данных оценивания для совершенствования преподавания

<p><i>Как данные об оценивании ученика помогают учителю корректировать свое преподавание?</i></p>	<p><u>Данные об учениках могут:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Определять приоритетное содержание текущего обучения и практические приемы для предстоящих разделов / тем учебной программы; • Определять потребности обучающихся на основе этих приоритетов; • Определить потребности и возможности класса / группы учеников, включая ускорение процесса обучения и потенциальную потребность в гибкой поддержке нуждающихся в этом учеников
<p><i>Какую информацию об обучении учеников можно получить от предыдущего педагога?</i></p>	<p>Беседа / обсуждение с педагогом предыдущего года / лет может предоставить:</p> <ul style="list-style-type: none"> • соответствующие результаты оценивания и данные (различные формативные, промежуточные и итоговые); • информация об успеваемости обучающихся относительно среднего уровня класса / школы; • возможность сотрудничества с учителями параллельных классов; • возможность просматривать данные об оценивании обучающихся в

	хронологическом порядке и продолжить эту тенденцию
<i>Какие данные из уже используемых методов преподавания могут быть применены в дальнейшем?</i>	Данные наблюдений за обучающимися, полученные в ходе практики формативного оценивания, могут помочь обосновать необходимость использования уже применяемых методов проведения уроков, а также применение новых
<i>Какие приемы экспресс-оценивания предоставляют данные о текущих знаниях обучающихся по содержанию учебной программы?</i>	<p>Примерами могут служить:</p> <ul style="list-style-type: none"> • методы формативного (ежедневного) оценивания; • экспресс задания, тесты • мгновенная обратная связь

Источник: Instructure. 4 Ways Teachers Can Use Assessment Data to Inform Instruction:
<https://www.instructure.com/resources/blog/4-ways-teachers-can-use-assessment-data-inform-instruction>

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Совершенствование системы внутриклассного оценивания учебных достижений школьников является актуальной и важной задачей современной образовательной системы. Оценивание результатов обучения играет ключевую роль в определении успеха учеников, а также в формировании их мотивации, уверенности и самооценки. Разработка актуальных методических рекомендаций по совершенствованию системы критериального оценивания является необходимой для повышения качества образования и создания условий для развития каждого ученика.

Данные рекомендации содержат обзор международного опыта реализации критериального оценивания в зарубежных странах. В частности, представлены эффективные практико-ориентированные подходы и инструменты внутриклассного оценивания, применяемые в странах ОЭСР, которые могут быть адаптированы и применяться казахстанскими учителями.

Как показало исследование текущего состояния критериальной системы оценивания, проведенное НАО имени И. Алтынсарина в текущем году, педагоги испытывают ряд трудностей при проведении внутриклассного оценивания:

1. Разработка критериев оценивания и дескрипторов;
2. Составление заданий, в т.ч. на оценку навыков высокого порядка;
3. Предоставление эффективной обратной связи (в частности, в виде рубрик и др.);
4. Проведение само- и взаимооценивания среди обучающихся;
5. Формативное и суммативное оценивание обучающихся с ООП и / или низкими академическими результатами.

С учетом выявленных трудностей, в данных методических рекомендациях представлены практические рекомендации по реализации внутриклассного оценивания с особым фокусом на те этапы, которые вызывают наибольшие сложности у казахстанских учителей.

Таким образом, данные методические рекомендации разработаны на основе передового опыта отечественных и зарубежных педагогов и носят рекомендательный характер. Рекомендации направлены на то,

чтобы педагоги могли адаптировать те или иные предложенные инструменты в своей индивидуальной практике внутриклассного оценивания.

В частности, **при разработке критериев оценивания и дескрипторов** учителям могут быть полезны следующие стратегии:

- регулярное обсуждение своего опыта с коллегами, для возможности совместной разработки критериев оценивания и дескрипторов;

- совершенствование критериев оценивания и дескрипторов на основе обратной связи от обучающихся и коллег;

- составление критериев оценивания с четкой формулировкой тех умений и навыков, которые приобретает обучающийся. Так, составлять критерии оценивания можно с позиции ученика. То есть, критерий оценивания будет отвечать на вопрос обучающегося «Что я научусь делать после пройденного материала?»;

- при составлении дескрипторов к заданиям, учителям целесообразно ответить на вопрос: «Как ученик будет выполнять задание?» и включить в ответ на него все необходимые пояснения и инструменты, которые помогут ученику выполнить задание;

- практическое применение уже используемых зарубежными коллегами практик. Это позволит отечественным педагогам адаптировать и модернизировать свои инструменты и приемы разработки критериев и дескрипторов, повышая эффективность оценивания в классе.

При составлении заданий учителям целесообразно:

- использовать разнообразные типы заданий, такие как проекты, исследования, дискуссии и презентации, чтобы оценить различные навыки учеников;

- учитывать передовые методики и стратегии составления разноуровневых заданий как из международной, так и из отечественной практики;

- учитывая средний уровень успеваемости класса, поддерживать баланс между заданиями на оценку навыков высокого порядка и заданиями на оценку базовых знаний;

- адаптировать задания под различные уровни усвоения обучающимися (например: высокий уровень, средний уровень, базовый уровень и задания для детей с ООП).

При предоставлении обратной связи (устные и письменные комментарии, оценочные рубрики и т. д.) учителям может быть полезно:

- использовать подробные оценочные рубрики для обратной связи, чтобы обучающиеся могли лучше понять свои сильные и слабые стороны;

- быть конкретными и детальными в обратной связи, указывая на конкретные аспекты работы обучающегося, нуждающихся в корректировке или доработке;

- давать обратную связь на различных этапах урока (например, техника feed-up, feed-back, feed-forward, описанная в данных методических рекомендациях);

- поддерживать баланс между положительной и конструктивной обратной связью, чтобы ученики могли видеть свой прогресс и знать, как улучшить свои результаты обучения (например, использование report cards, портфолио и др.);

- объяснять обучающимся, как они могут использовать обратную связь для своего развития и достижения лучших результатов.

При оценивании обучающихся с ООП учителям могут быть полезны к использованию следующие стратегии:

- разрабатывать индивидуальные планы обучения для обучающихся с ООП, чтобы помочь им достичь целей обучения;

- вносить соответствующие коррективы по мере необходимости для поддержки обучающегося, например, проведение дополнительных занятий;

- проводить лично-ориентировочный анализ обучающегося и привлекать родителей к процессу обучения;

- учитывать различные типы интеллектуальных способностей и образовательных потребностей обучающихся при составлении заданий и оценивании;

- разрабатывать альтернативные варианты заданий с учетом уровня успеваемости и индивидуальных особенностей ребенка;

- обеспечивать поддержку и дополнительные учебные ресурсы (визуальные, интерактивные, в игровой форме и т.д.) для обучающихся с ООП, чтобы помочь им достичь целей обучения.

При организации само- и взаимооценивания учителя могут найти целесообразным:

- объяснять обучающимся значение само- и взаимооценивания и того, как это поможет им развиваться в учебном процессе;

- предоставлять обучающимся инструменты и ресурсы для проведения само- и взаимооценивания, такие как рубрики, чек-листы, таблицы, карточки и др.;

- поддерживать обсуждения и обмен мнениями между обучающимися при проведении само- и взаимооценивания через игру, портфолио, ведение дневника и др.;

- использовать результаты само- и взаимооценивания для обсуждения и установления целей дальнейшего развития с обучающимися (например, с использованием exit cards, которые ученики могут собирать в течение всего учебного года).

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

- Aboderim, A. O.* (2014). *Professional Skills for Effective teaching*. Rehoboth Fawans Books, Calabar;
- Alanazi, M. H.* (2019). A study of the pre-service trainee teachers' problems in designing lesson plans. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 10(1), 166-182. <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol10no1.15>;
- Ashcraft, N.* (2014). *Lesson planning*. TESOL International Association.
- Atkinson A. L. et al.* Can holistic school readiness evaluations predict academic achievement and special educational needs status? Evidence from the Early Years Foundation Stage Profile // *Learning and Instruction*. – 2022. – T. 77. – C. 101537;
- Bailey, K. M.* (1996). The best laid plans: Teachers' in-class decisions to depart from their lesson plans. *Voices from the Language Classroom*, 15-40;
- Barber, M., & Mona, M.* (2008). *Consistently high performance: Lessons from the world's top performing school systems* McKinseyCompany. 2007;
- Borko, H., & Niles, J. A.* (1987). Descriptions of teacher planning: Ideas for teachers and researchers. *Educators' handbook: A research perspective*, 167-187. Boston: McGraw Hill;
- Bryant, M., & Land, S.* (1998). Co-planning is the key to successful co-teaching. *Middle School Journal*, 29(5), 28-34;
- Butt, G.* (2008). *Lesson planning 3rd edition*. Bloomsbury Publishing;
- Carless, D. and D. Boud* (2018). The development of student feedback literacy: Enabling uptake of feedback. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 43(8), 1315-1325. <https://doi.org/10.1080/02602938.2018.1463354>;
- Carter J.* SEND assessment: A strengths-based framework for learners with SEND. – Routledge, 2021;
- Chickering, A. W., & Ehrmann, S. C.* (1996). Implementing the seven principles: Technology as lever. *AAHE Bulletin*, 49, 3-6;

Chizhik, E. W., & Chizhik, A. W. (2018). Using activity theory to examine how teachers' lesson plans meet students' learning needs. *The Teacher Educator*, 53(1), 67-85;

Crawford, R., & Jenkins, L. E. (2018). Making pedagogy tangible: Developing skills and knowledge using a team teaching and blended learning approach. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 43(1), 127-142;

Cullen, J. B., Long, M. C., & Reback, R. (2013). Jockeying for position: Strategic high school choice under Texas' top ten percent plan. *Journal of Public Economics*, 97, 32-48;

Dawson P. Assessment rubrics: towards clearer and more replicable design, research and practice //Assessment & Evaluation in Higher Education. – 2017. – T. 42. – №. 3. – C. 347-360;

Drew C. Problematising 'student choice' in classrooms //British Journal of Educational Studies. – 2019. – T. 67. – №. 4. – C. 541-555;

Ekecrantz S. Feedback and student learning? A critical review of research //Utbildning och Lärande/Education and Learning. – 2015. – T. 9. – №. 2. – C. 15–34;

Hattie J. Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. 2008 //Milton Park, Oxon: Routledge;

Falchikov, N. (2005). Improving assessment through student involvement: Practical solutions for aiding learning in higher and further education. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203220993>;

R. Martin (2022) "Assessment rubrics: How to ensure learning success". Genially blog. Learning K12. <https://blog.genial.ly/en/assessment-rubrics/>;

Rochford D. The Rochford Review: final report. Review of assessment for pupils working below the standard of national curriculum tests //London: Standards and Testing Agency. – 2016;

Thygesen R., Eggen A. B. Bridging summative and formative assessment for children with special needs //Transitions in the field of special education: Theoretical perspectives and implications for practice. – 2015. – C. 233;

Watkins, C. (2005). *Classrooms as learning communities: What's in it for schools.* Routledge;

Watkins, C. (2017). *Developing student-driven learning: The patterns, the context, and the process.* In N. Alias, & J. Luaran (Eds.), *Student-driven learning strategies for the 21st century classroom* (pp. 1-9). IGI Global. <http://doi:10.4018/978-1-5225-1689-7.ch001>;

Коротынская С. А. (2020) «Критериальное оценивание через дескрипторы на уроках познания мира» (<https://znanio.ru/media/kriterialnoe-otsenivanie-cherez-deskriptyory-na-urokah-poznaniya-mira-2500464>).

ПРИЛОЖЕНИЕ

Приложение 1

«Суммативное оценивание №6 за раздел Координация и регуляция» 9 класс 1 и 2 варианты.

Автор: Бедринец Виктория Викторовна, учитель исследователь по биологии, КГУ «Средняя общеобразовательная школа инновационного типа им. А.Байтұрсынұлы города Павлодара».

Суммативное оценивание №6 за раздел Координация и регуляция» 9 класс 1 вариант

Цели обучения:

- 9.1.7.1 Устанавливать взаимосвязь между строением нервной клетки и функцией нервной клетки
- 9.1.7.2 Анализировать функции нервной ткани и ее структурных компонентов
- 9.1.7.3 Описывать возникновение и проведение нервного импульса
- 9.1.7.4 Объяснять механизм нейрогуморальной регуляции
- 9.1.7.5 Объяснять механизм поддержания постоянства внутренней среды организма
- 9.1.7.6 Анализировать влияние ростовых веществ на жизнедеятельность растений

Уровень мыслительных навыков: применений, навыки высокого порядка
Время выполнения 20 минут

Задание 1 Установите соответствие между структурами нервной клетки и выполняемыми функциями.

Структура	Функция
А. Миелиновая оболочка	1. Передача нервного импульса от тела клетки-нейрона на другую клетку.
В. Аксон	2. Передача нервного импульса между возбудимыми клетками
С. Синапс	3. Оболочка, покрывающая аксон
Д. Дендрит	4. Переводит нервный импульс к телу клетки

Задание 2 Выберите верные ответы, характеризующие нейроглию

- А. Большое количество клеток
- В. По морфологии их выделяют: униполярные, псевдоуниполярные, биополярные, мультиполярные.
- С. Выполняют опорную функцию.
- Е. Клетка нервной ткани.
- Г. Бывают разного строения.
- Г. Выполняют функции: опорную, трофическую, защитную, изолирующую, секреторную.
- Л. Имеют длинные и короткие отростки.
- М. Окружают нервные клетки.
- Н. Способны к фагоцитозу.
- Ж. Регулируют баланс ионов кальция и калия

Задание 3. а) Объясните следующие понятия: потенциал покоя, потенциал действия.
(б) Опишите роль перемещения ионов K^+ в нервном импульсе.

Задания 4. Вставьте в текст по смыслу слова в нужном падеже: **центр регуляции дыхания, рецепторы, углекислый газ, нервная система, продолговатый мозг, гуморальная, нервная.**

Регуляция дыхания осуществляется ... и Нервная: дыхательным центром, который находится в.... Дыхательный центр следит за ритмом сокращения мышц грудной клетки. ... находится в коре больших полушарий и отвечают за сознательное изменение человеком ритма дыхания и глубины. ... - изменение парциальных давлений диоксида углерода. Увеличение его концентрации в крови, учащает дыхание, делает его глубже. Особое значение в регуляции дыхания имеют импульсы, идущие от ... дыхательных мышц и от ... самих легких. Избыток ... повышает активность дыхательного центра.

Задание 5 Объясните механизм гомеостаза используя схему регуляции пищевого поведения

Задание 6. Рассмотрите рисунок. Ответьте на вопросы.

1. Какое вещество было использовано в данном опыте?
2. Какие изменения происходят с растением?
3. Какие нежелательные процессы могут происходить, если увеличить дозу препарата?

Критерий оценивания	Задания №	Дескриптор Обучающийся	Балл
Определять взаимосвязь между строением и функцией нервной клетки	1	Устанавливает взаимосвязь между структурами нервной клетки и выполняемыми функциями	1
Анализировать функции нервной ткани и ее структурных компонентов	2	Анализирует функцию нейроглии	1

Объяснять возникновение и проведения нервного импульса	3	Объясняет понятия: потенциал покоя, потенциал действия	1
		Описывает роль ионов K^+ в проведении нервного импульса	1
Объяснять механизм нейрогуморальной регуляции	4	определяет свойства нервной регуляции организма	1
		определяет свойства гуморальной регуляции организма	1
Описывать механизм поддержания постоянства внутренней среды	5	объясняет механизм поддержания постоянства внутренней среды на примере пищевого поведения	2
Анализировать влияние ростовых веществ на жизнедеятельность растений	6	объясняет влияние ростовых веществ на жизнедеятельность растений	2
Всего баллов			10

Суммативное оценивание №6 за раздел «Координация и регуляция» 9 класс
2 вариант

Цели обучения:

- 9.1.7.1 Устанавливать взаимосвязь между строением нервной клетки и функцией нервной клетки
- 9.1.7.2 Анализировать функции нервной ткани и ее структурных компонентов
- 9.1.7.3 Описывать возникновение и проведение нервного импульса
- 9.1.7.4 Объяснять механизм нейрогуморальной регуляции
- 9.1.7.5 Объяснять механизм поддержания постоянства внутренней среды организма
- 9.1.7.6 Анализировать влияние ростовых веществ на жизнедеятельность растений

Уровень мыслительных навыков: применений, навыки высокого порядка

Время выполнения 20 минут

Задание 1. Соотнесите структуру нейрона с выполняемой функцией

Структура	Функция
А. Миелиновая оболочка В. Аксон С. Синапс D. Дендрит	1. Оболочка, покрывающая аксон 2. пространство между соседними клетками, в котором осуществляется химическая передача нервного импульса от одного нейрона к другому. 3. отросток, по которому импульсы направляются от тела клетки. 4. Короткие, сильно ветвящиеся отростки

Задание 2 Выберите верные ответы, характеризующие нейрон

- А. Большое количество
- В. По морфологии их выделяют: униполярные, псевдоуниполярные, биополярные, мультиполярные.
- С. Выполняют опорную функцию.
- Е. Клетка нервной ткани.
- Ф. Бывают разного строения.
- Г. Выполняют функции: опорную, трофическую, защитную, изолирующую, секреторную.
- Л. Имеют длинные и короткие отростки.

- M. Окружают нервные клетки.
- N. Способны к фагоцитозу.
- J. Регулируют баланс ионов кальция и калия

Задание 3 Природа нервного импульса это электрохимический процесс, в основе которого лежит перемещение ионов K^+ и Na^+ через мембрану клетки, что рождает собой смену потенциала.

- а) Напишите причину возникновения потенциала действия
- в) Опишите роль перемещения ионов Na^+ в нервном импульсе.

Задание 4 Отметьте в таблице знаком «+» признаки соответствующие нервной и гуморальной регуляции

	1 Нервная регуляция	Гуморальная регуляция
A. Протекает в течении нескольких секунд		
B. Биологически активные вещества		
C. Более древняя		
D. Короткая		
E. Группа нейронов		
F. Рефлекс		

Задание 5 Объясните механизм гомеостаза используя схему

Задание 6 Рассмотрите рисунок. Ответьте на вопросы.

Результаты (конец 19-го века)

Дарвин и Дарвин: фототропический ответ возникает только когда кончик освещен

1. Какой гормон выделяется кончиком растения?
2. На какие процессы влияет это вещество?
3. Какое применение находит гормон в растениеводстве?

Критерий оценивания	Задания №	Дескриптор Обучающийся	Балл
Определять взаимосвязь между строением и функцией нервной клетки	1	Устанавливает взаимосвязь между структурами нервной клетки и выполняемыми функциями	1
Анализировать функции нервной ткани и ее структурных компонентов	2	Анализирует функцию нейрона	1
Объяснять возникновение и проведения нервного импульса	3	Описывает причину возникновения «потенциала действия»	1
		Описывает роль ионов Na ⁺ в проведении нервного импульса	1
Объяснять механизм нейрогуморальной регуляции	4	определяет свойства нервной регуляции организма	1
		определяет свойства гуморальной регуляции организма	1
Описывать механизм поддержания постоянства внутренней среды	5	объясняет механизм поддержания постоянства внутренней среды на примере изменения температуры	2
Анализировать влияние ростовых веществ на жизнедеятельность растений	6	объясняет влияние ростовых веществ на жизнедеятельность растений	2
Всего баллов			10

Сквозная тема «Традиции и фольклор»
(из Сборника заданий формативного оценивания, Художественный труд,
1 класс, автор: Урузбаева А. А.)

Раздел 3.2.1 «Создание и изготовление творческих работ»

Подраздел: 2.3. Технологии изготовления

Цель обучения: 1.2.3.4 Использовать элементы казахской национальной культуры при создании творческих работ.

Уровень мыслительных навыков: Применение

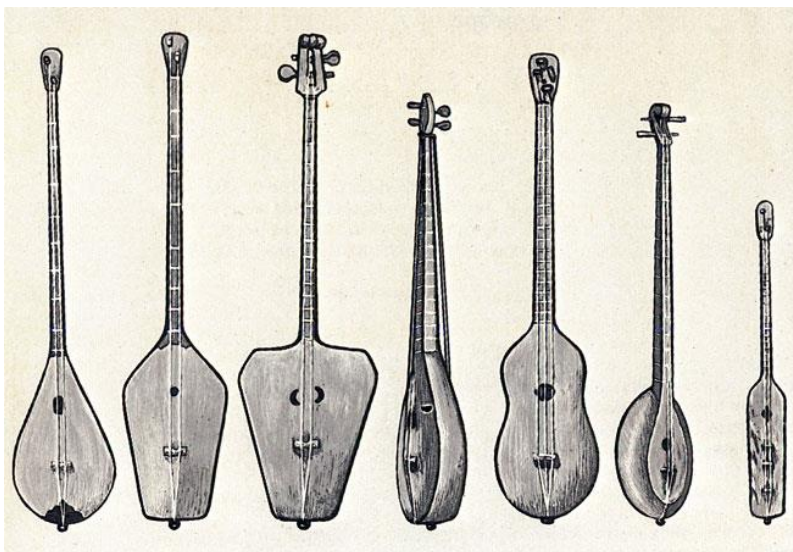
Критерий оценивания: Обучающийся

- Называет и описывает элементы казахской национальной культуры.
- Использует элементы казахской национальной культуры в творческой работе.

Форма работы: индивидуальная

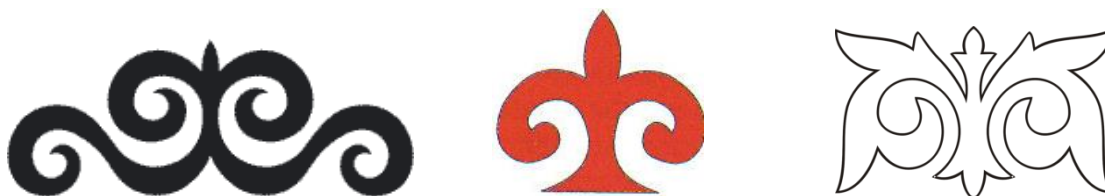
Задание 1

Выберите один из предложенных учителем картонных шаблонов казахского музыкального инструмента. Украсьте его орнаментом. Шаблоны орнаментов показаны ниже.

Этапы работы:

Выберите картонный шаблон казахского орнамента (смотреть ниже).

1. Вырежьте по готовому шаблону орнамент;
2. Определите на шаблоне место для декорирования;
3. Приклейте орнамент клеем ПВА к шаблону музыкального инструмента.

Дескриптор: Обучающийся

- выбирает шаблон одного из музыкальных инструментов;
- выбирает картонный шаблон казахского орнамента;

- вырезает по шаблону из бумаги казахский орнамент;
- определяет на шаблоне место для декорирования;
- приклеивает орнамент клеем ПВА к шаблону музыкального инструмента.

Раздел 3.2.1 «Создание и изготовление творческих работ»

Подраздел: 2.4. Соблюдение техники безопасности

Цель обучения: 1.2.4.1 Использовать материалы и инструменты, соблюдая технику безопасности.

Уровень мыслительных навыков:

Применение

Критерий оценивания: Обучающийся

- Работает с материалами согласно инструкции.
- Называет и применяет правила техники безопасности.

Задание 1

Сложите бумагу посередине. Нарисуйте шаблон казахского национального орнамента.

Вырежьте орнамент по контуру. Разверните полученный орнамент. Возьмите цветную бумагу, и вырежьте по шаблону несколько таких орнаментов из разных цветов.

Дескриптор: Обучающийся

- складывает бумагу пополам;
- рисует шаблон казахского национального орнамента;
- вырезает шаблон по контуру;
- вырезает по шаблону несколько таких же орнаментов разных цветов.

Задание 2

Возьмите у учителя шаблон домбры.

Вам необходимо будет вырезать на нем отверстие. Для этого определите место, где

будет находиться отверстие. Нарисуйте круг диаметром 2 см.

С помощью ножниц вырежьте отверстие, соблюдая правила техники безопасности.

Дескриптор: Обучающийся

- определяет место отверстия на шаблоне домбры;
- рисует отверстие диаметром 2 см;
- с помощью ножниц вырезает это отверстие;
- соблюдает правила техники безопасности во время работы с ножницами (работает с ножницами, держа их строго перед собой; передает ножницы только тупой стороной; после завершения работы убирает ножницы в пенал).

Раздел 3.2.3 «Презентация, анализ и оценивание»

Подраздел: 3.1. Презентация

Цель обучения: 1.3.1.1 Презентовать свою работу (эскиз, изделие и др.) простыми способами.

Уровень мыслительных навыков: Оценка

Критерий оценивания: Обучающийся

- Представляет свою работу (эскиз, изделие и др.).
- Рассказывает об этапах ее изготовления.
- Называет и демонстрирует преимущества своей работы.

Форма работы: в группах по три человека

Задание 1

Представьте, что Вы находитесь на выставке. Продемонстрируйте свой музыкальный инструмент публике (классу), рассказывая о его преимуществах.

Этапы презентации:

- продемонстрируйте звучание своего инструмента;
- расскажите об этапах выполнения работы (создания этого музыкального инструмента);
- назовите материалы, которые Вы использовали для его создания;
- расскажите о дизайне инструмента;
- назовите материалы, которые Вы использовали для его декорирования.

Дескриптор: Обучающийся

- демонстрирует звучание своего инструмента;
- рассказывает об этапах выполнения работы;
- называет материалы, которые использовались для создания инструмента;
- рассказывает о дизайне инструмента;
- называет материалы, которые использовались для декорирования инструмента.

Задание 2

Оцените работу одноклассника:

- дайте оценку работам одноклассников, отмечая лучшие стороны их работ;
- укажите то, что можно улучшить.

Дескриптор: Обучающийся

- оценивает работу одноклассников, отмечая положительные моменты;
- высказывает свое мнение об улучшении работы одноклассников.

Приложение 3

Разноуровневые задания формативного оценивания по русскому языку во 2 классе (автор: Мочарий Надежда Васильевна, учитель начальных классов КГУ «Червонная СШ», район имени Г. Мусрепова)

Цель обучения 2.3.7.1 – писать правильно в словах сочетания жи-ши, ча-ща, чу-щу, чк, чн, нщ, шн;

Критерий оценивания: *Обучающийся* Знает правила правописания: жи-ши
Применяет на практике правила правописания

1. *Допиши правило* «Сочетания ЖИ, ШИ всегда пишутся с буквой _____»
2. *Подчеркни сочетания ЖИ, ШИ.*

Жир, машина, жизнь, вышивка, широкий, пассажир, ужин, шишка, кувшин, жираф, животные, снежинка, ёжик, тишина, живот, жилище, ошибка.

Дескриптор *Обучающийся*

— дописывает правило

— подчеркивает сочетание жи, ши в словах

3. *Вставь букву и или ы и подчеркни сочетания жи ши.*

Маш...нный, ж...дкость, м...ло, ш...повник, верш...на, ж...лет, л...сый, пуш...стый, горош...на, еж..., рыж...й.

Дескриптор *Обучающийся*

— вставляет буквы ы или и в слова

— подчеркивает сочетания жи ши.

4. Соедини сочетания жи, ши со словами, в которых есть эти сочетания. Вставь пропущенные буквы.

Ж...вой жи

Суш..ть

Переш...ть

Друж...ть

Ж..л ши

Спраш...вать

Старш...й

Дескриптор *Обучающийся*

— соединяет слова, в которых есть сочетания жи

— соединяет слова, в которых есть сочетания ши

— вставляет пропущенные буквы

5. Подумай и подчеркни лишнее слово в каждой группе.

Пружина, кислятина, прохожий, медвежий.

Рассмешить, накрошить, писатель, шина.

Зашить, ковшик, жужжит, лимон

Смешить, стрекоза, мышцы, стрижи.

Дескриптор *Обучающийся* подчеркивает лишнее слово в каждой группе.

6. Допиши свои примеры. Подчеркни сочетания жи, ши.

ЖИ — жизнь, жир, моржи _____

ШИ- широкий, хороший, шипы _____

Дескриптор *Обучающийся*

— дописывает свои примеры (не менее двух) с сочетанием жи и с сочетанием ши

— подчеркивает данные сочетания в словах.

Цель обучения 2.3.7.1 — **писать правильно в словах сочетания жи-ши, ча-ща, чу-щу, чк, чн, нщ, шн** ;

Критерий оценивания: *Обучающийся знает правила правописания: ча—ща
Применяет на практике правила правописания*

1. Допиши правило.

Сочетания ЧА, ЩА всегда пишутся с буквой _____.

2. Подчеркни сочетания ча, ща

Чашка, чайник, пища, приручать, площадка, часовщик, щавель, частушка, прощание, чайка, выручать, часто, обещать, дача, часы, чай.

Дескриптор Обучающийся

— дописывает правило

— подчеркивает сочетание ча в словах

— подчеркивает сочетание ща в словах

Вставь пропущенные буквы а или я. Подчеркни сочетания ча, ща.

Ч..йный, врач...ми, м...ч, зайч...та, лис...та, бельч...та, гул...ть, печ..ть, д...тел, печ..ль, ч..ша, нач..льник, р..бина.

Дескриптор Обучающийся

— вставляет пропущенные буквы

— подчеркивает сочетание ча, ща в словах.

Соедини сочетания ча, ща со словами, в которых есть эти сочетания. Вставь пропущенные буквы.

Жаднич..ть

Ч..ща ча

Нач...ный

Щ...вель

Прощ..й ща

Дескриптор Обучающийся

— соединяет слова, в которых есть сочетания ча, ща с данными сочетаниями

— вставляет пропущенные буквы.

Подумай и подчеркни лишнее слово в каждой группе.

Чаепитие, волчата, лисята, чайник

Щавель, площадь, обещание, борщ

Лягушка, час, печаль, чаща.

Дескриптор Обучающийся подчеркивает лишнее слово в каждой группе.

Допиши свои примеры. Подчеркни сочетания ча, ща.

Ча — часть, саранча _____

Ща — жаренца, общаться _____

Дескриптор Обучающийся

— дописывает свои примеры (не менее двух) с сочетанием ча и с сочетанием ща

Дёмин Иван Сергеевич

Учитель химии

КГУ «Школа-гимназия №10 отдела образования г.Рудного» УОАКО

Типы химических реакций

I. Для обучающихся с высоким уровнем ОП

Сухие дрожжи - это смесь солей: гидрокарбоната аммония, карбоната аммония и карбамата аммония ($\text{H}_2\text{NCOONH}_4$). Все эти соли при нагревании разлагаются с выделением аммиака и углекислого газа. Разлагаясь в тесте при выпечке хлеба, сухие дрожжи придают ему желаемую пористость.

ЗАДАНИЯ

1. Составьте химические формулы гидрокарбоната аммония, карбоната аммония, аммиака, углекислого газа.
2. Распределите данные вещества по отдельным классам, рассчитайте их относительные молекулярные массы.
3. Чем можно частично заменить сухие дрожжи при выпечке? Приведите химические формулы этих веществ. К каким классам сложных веществ они относятся?

II. Для обучающихся с базовым уровнем

Игра «Морской бой»

Правила:

1. Расставьте корабли по свободным ячейкам: 1 – трехпалубный, 2 – двухпалубных, 3 – однопалубных. Корабли не должны находиться в соседних клетках, минимальное расстояние между кораблями 1 клетка.
2. Называя координаты, которые являются формулами солей, победите корабли противника. P.S. Обязательное условие названной координаты: правильная формула соли, составленная по валентности или по степени окисления.
3. После завершения игры, запишите ПРАВИЛЬНЫЕ координаты кораблей противника. Назовите формулы солей

	SiO ₃	SO ₄	PO ₄	Cl	NO ₃
Na					
K					

Al					
Cu(II)					
Fe(III)					

III. Для обучающихся с особыми образовательными потребностями:

Игра «ЛОТО»

Правила игры. В клетке игрового поля записаны химические формулы солей. На игровых карточках написаны названия солей. Найдите карточку с названием соли и поместите её на формулу соли в игровом поле.

Na_2SiO_3	AlBr_3	CuCl_2
$\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$	K_3PO_4	$\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$
$\text{Al}_2(\text{SO}_4)_3$	Na_2S	K_2S
K_2SO_3	CaCO_3	AgNO_3
$\text{Cu}_3(\text{PO}_4)_2$	Ag_2SO_4	CaSiO_3

Силикат натрия	Бромид алюминия	Хлорид меди (II)
-------------------	--------------------	---------------------

Нитрат меди (II)	Фосфат калия	Фосфат кальция
Сульфит калия	Карбонат кальция	Нитрат серебра
Фосфат меди (II)	Сульфат серебра	Силикат кальция

Типы химических реакций

I. Для обучающихся с высоким уровнем ОП

Напишите путь прохождения лабиринта и последнюю координату используя следующие подсказки(движение вверх-вниз):

(A1) Реакция соединения → Реакция обмена → Реакция обмена → Реакция замещения → Реакция соединения → Реакция замещения → Реакция соединения → Реакция замещения

	А	Б	В	Г	Д
1	$\text{Al} + \text{S} \rightarrow$	$\text{Ba}(\text{NO}_3)_2 + \text{Na}_2\text{SO}_4 \rightarrow$	$\text{Ca} + \text{FeSO}_4$	$\text{Na} + \text{O}_2 \rightarrow$	$\text{KCl} + \text{HF} \rightarrow$
2	$\text{Cu} + \text{HCl} \rightarrow$	$\text{FeCl}_2 + \text{NaOH} \rightarrow$	$\text{CuCO}_3 + \text{Al} \rightarrow$	$\text{NaHCO}_3 \rightarrow$	$\text{Ca} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow$
3	$\text{NaOH} + \text{H}_2\text{SO}_4$	$\text{Ca}(\text{OH})_2 \rightarrow$	$\text{P} + \text{O}_2 \rightarrow$	$\text{Ba} + \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow$	$\text{CaCO}_3 \rightarrow$
4	$(\text{CuOH})_2\text{CO}_3 \rightarrow$	$\text{SO}_2 + \text{O}_2 \rightarrow$	$\text{CaO} + \text{HCl} \rightarrow$	$\text{H}_2 + \text{O}_2 \rightarrow$	$\text{Cu} + \text{NaCl} \rightarrow$
5	$\text{FeS} + \text{NaOH}$	$\text{Zn}(\text{OH})_2 \rightarrow$	$\text{Fe}(\text{OH})_3 + \text{H}_2\text{S} \rightarrow$	$\text{Na} + \text{HCl} \rightarrow$	$\text{AgNO}_3 + \text{HCl} \rightarrow$

P.S. дополнительное задание: составить уравнения реакций

II. Для обучающихся с базовым уровнем

Вставьте пропущенные формулы и определите тип химической реакции. (расставьте коэффициенты)

- 1) $\text{Mg} + \dots \rightarrow \text{MgO}$
- 2) $\text{Al} + \text{HBr} \rightarrow \dots + \text{H}_2$
- 3) $\text{CaCO}_3 \rightarrow \dots + \text{CO}_2$
- 4) $\text{Mg}(\text{OH})_2 + \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow 2\text{H}_2\text{O} + \dots$
- 5) $\text{Na} + \text{HCl} \rightarrow \dots + \text{H}_2$
- 6) $\text{Zn}(\text{OH})_2 \rightarrow \dots + \text{H}_2\text{O}$

III. Для обучающихся с особыми образовательными потребностями:

Определите тип химической реакции используя опорную схему.

- 1) $2\text{Zn} + \text{O}_2 \rightarrow 2\text{ZnO}$
- 2) $2\text{NaOH} + \text{Cu}(\text{NO}_3)_2 \rightarrow 2\text{NaNO}_3 + \text{Cu}(\text{OH})_2$
- 3) $\text{Ca}(\text{OH})_2 \rightarrow \text{CaO} + \text{H}_2\text{O}$
- 4) $4\text{Na} + \text{O}_2 \rightarrow 2\text{Na}_2\text{O}$
- 5) $\text{HCl} + \text{NaOH} \rightarrow \text{NaCl} + \text{H}_2\text{O}$
- 6) $3\text{CaCl}_2 + 2\text{H}_3\text{PO}_4 \rightarrow \text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2 + 6\text{HCl}$

Тип реакции	Схема
Соединения	$\text{A} + \text{B} \Rightarrow \text{AB}$
	$\text{AB} + \text{CD} \Rightarrow \text{ABCD}$
Разложения	$\text{AB} \Rightarrow \text{A} + \text{B}$
	$\text{ABCD} \Rightarrow \text{AB} + \text{CD}$
Замещения	$\text{AB} + \text{C} \Rightarrow \text{CB} + \text{A}$
Обмена	$\text{AB} + \text{CD} \Rightarrow \text{AD} + \text{CB}$

Приложение 5

Шаблоны комментариев по русскому языку и литературе, которые можно использовать в системе «Күнделік» для комментирования формативных оценок обучающихся за эссе.

(материалы КГУ СШЛ №21, г. Кокшетау)

класс	Цели учебной программы для 8-11 классов (касающиеся написания эссе)
8	8.4.5.1 – писать эссе (объем 120–140 слов) по предложенной проблеме, выражая свое согласие/несогласие с позицией автора, соблюдая особенности текста-рассуждения, рассуждения с элементами повествования;
9	9.4.5.1 писать эссе (объем 140-160 слов) по предложенной проблеме, обосновывая свое мнение и предлагая пути решения проблемы, соблюдая особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования/описания;
10	10.1.4.5 - писать причинно-следственное эссе объемом 200-250 слов;.
11	11.1.4.5 - писать дискуссионное эссе.

8 класс:

Цель обучения в соответствии с учебной программой:

8.4.5.1 писать эссе (объем 120-140 слов) по предложенной проблеме, выражая свое согласие\несогласие с позицией автора, соблюдая особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования

Критерии оценивания	Дескрипторы
Пишет эссе (объем 120-140 слов) по предложенной проблеме, выражая свое согласие\несогласие с позицией автора, соблюдая особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования	пишет эссе (объем 120-140 слов)
	выражает свое согласие\несогласие с позицией автора
	соблюдает особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования

Комментарии:

- Отличная работа! Ты написал эссе, в котором выразил свое согласие/несогласие с позицией автора. Ты придерживался особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования.
- Хорошая работа! Ты написал эссе, в котором выразил свое согласие/несогласие с позицией автора. Тебе необходимо повторить особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования.
- Ты написал эссе, но не выразил свою позицию, обрати внимание на это. Тебе необходимо повторить особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования.

9 класс:**Цель обучения в соответствии с учебной программой:**

9.4.5.1 писать эссе (объем 140-160 слов) по предложенной проблеме, обосновывая свое мнение и предлагая пути решения проблемы, соблюдая особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования/ описания

Критерии оценивания	Дескрипторы
Пишет эссе (объем 140-160 слов) по предложенной проблеме, обосновывая свое мнение и предлагая пути решения проблемы, соблюдая особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования/ описания	Пишет эссе (объем 140-160 слов)
	Обосновывает свое мнение проблемы
	Предлагает пути решения проблемы
	Соблюдает особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования/ описания

Комментарии:

- Отличная работа! Ты написал эссе, ты прекрасно обосновал проблему и предложил пути ее решения. У тебя получилось соблюсти особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования/ описания
- Хорошая работа! Ты написал эссе, ты прекрасно обосновал проблему, теперь необходимо подумать над ее решением. У тебя получилось соблюсти особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования/ описания
- Ты написал эссе, не показав определенную проблему, тебе нужно подумать над ней. Тебе необходимо повторить особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования/ описания

10 класс:**Цель обучения в соответствии с учебной программой:**

10.1.4.5 - писать причинно-следственное эссе объемом 200–250 слов.

Критерии оценивания	Дескрипторы
Пишет причинно-следственное эссе объемом 200–250 слов	Пишет эссе (объем 200–250 слов)
	Указывает причины
	Указывает следствия
	Показывает связь между причиной и следствием

Комментарии:

- Отличная работа! Ты написал эссе, у тебя прекрасно получилось указать причины и следствия, в твоём эссе видно связь между причиной и следствием.
- Хорошая работа! Ты написал эссе, ты прекрасно обосновал проблему, теперь необходимо подумать над её решением. У тебя получилось соблюсти особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования/ описания
- Ты написал эссе, не показав определенную проблему, тебе нужно подумать над ней. Тебе необходимо повторить особенности текста рассуждения, рассуждения с элементами повествования/ описания

11 класс:**Цель обучения в соответствии с учебной программой:**

11.1.4.5 - писать дискуссионное эссе.

Критерии оценивания	Дескрипторы
Пишет дискуссионное эссе.	Пишет эссе (объем 200-250 слов)
	Соблюдает структуру эссе
	Рассматривает обсуждаемую тему с разных точек зрения (полемика)
	Выражает свое мнение

Комментарии:

- Отличная работа! Ты написал эссе, у тебя получилось соблюсти структуру эссе. Ты рассмотрел и показал различные точки зрения. Отлично выразил свое мнение.
- Хорошая работа! Ты написал эссе, у тебя получилось соблюсти структуру эссе. Нужно обратить внимание на тему с разных сторон, подумай над этим!

7 приемов рефлексии в конце урока

1. Лестница успеха

Этот прием помогает ученикам оценить свою деятельность на каждом этапе урока. Учителя смогут с помощью ступенек скорректировать работу детей, чтобы занятия стали более эффективными. Что для этого нужно? Учащиеся берут лист бумаги и рисуют на нем лестницу (минимум – 3). Далее каждую ступеньку необходимо подписать.

Примеры (с нижней до верхней ступени):

1. ничего не понял, остались вопросы, все понял;
2. нужна помощь, нужно дополнительно повторить, почти все понял, уверен в собственных знаниях;
3. услышал и забыл, услышал и не понял, увидел и запомнил, сделал и понял, смогу объяснить другим;
4. мне еще стоит много работать, чтобы добиться превосходных результатов, у меня есть небольшие результаты и на достигнутом я не собираюсь останавливаться, в своей учебной деятельности я достиг высот.

Примечание. «Лестницу успеха» можно нарисовать на листе бумаги, на доске или показать на слайде. Учащиеся должны обозначить ту ступень, на которой они, по их мнению, находятся. Общая дискуссия поможет выявить пробелы в проработанном на уроке учебном материале.

2. Рефлексивная мишень

Прием «Рефлексивная мишень» позволяет оперативно получить обратную связь учеников относительно понимания учебного материала. Дети на листах бумаги рисуют мишени или распечатывают готовые шаблоны. Каждый сектор – определенный этап урока.

В конце занятия ученики и педагог «выстреливают в мишень» – оценивают этапы занятия. Дети могут в своих мишенях поставить баллы (5–10) и подписать названия секторов (оценка содержания, оценка своей деятельности, оценка деятельности педагога, активность на уроке, понимание изученного материала и тому подобное). Чем выше оценка, тем ближе к центру мишени. Далее проводится дискуссия относительно полученных результатов.

Этот прием развивает у детей способность рефлексировать и анализировать, дарит возможность выразить свое мнение и повлиять на учебный процесс.

3. Букет настроения

С помощью этого приема учащиеся могут оценить продуктивность занятия и улучшить навыки аргументации. В начале урока педагог раздает своим воспитанникам бумажные цветы разных цветов (например, красного, желтого и синего), а на доску вывешивает изображение вазы.

В конце занятия дети прикрепляют к вазе скотчем или магнитом цветок: красный (понравилось занятие/все понятно), желтый (почти все понятно), синий (не понравилось занятие/плохо понял или совсем не понял учебный материал). Ученики обязательно должны аргументировать свой выбор цветка.

Когда ваза наполнится цветами, дети и педагог аплодируют друг другу за работу на уроке. Далее, если собралось много синих и желтых цветов, учитель может прокомментировать то, что было непонятным.

4. Представим, что...

Этот прием прекрасно развивает у учащихся креативное и гипотетическое мышление. Суть достаточно проста. Педагог в конце урока говорит детям что-то вроде: «Представим, что человечество не изобрело числа. Каким бы было наше настоящее без них?». Дети озвучивают свои версии ответов. Вопрос обязательно должен касаться темы занятия.

5. Лучи солнца

Этот прием подходит для школьников первых и вторых классов. Педагог вывешивает на доску два желтых смайлика (веселый и грустный) и раздает детям по одной желтой полоске. В конце урока каждый ученик прикрепляет полоску (луч) к смайлику, который показывает настроение. Это будет для учителя индикатором настроения класса, что поможет в дальнейшем скорректировать модель занятия.

6. Дополните предложения

Это едва ли не классический прием рефлексии, поэтому не можем «пройти мимо него». В конце занятия педагог предлагает своим воспитанникам в устной или письменной форме дополнить следующие предложения (может придумать свои варианты предложений):

На сегодняшнем занятии я понял(-ла)/узнал(-ла) разобрался(-лась) ...

Я хочу похвалить себя за то, что на сегодняшнем занятии ...

На занятии мне особенно понравилось ...

Знания из сегодняшнего занятия мне пригодятся ...

На сегодняшнем уроке меня удивило ...

7. Синквейн

В конце занятия школьники могут написать синквейн на основе изученного материала. Это эффективный инструмент для анализа, синтеза и обобщения знаний. Синквейн – краткое нерифмованное стихотворение, состоящее из 5 строк: 1 – одно ключевое слово, определяющее содержание темы; 2 – два прилагательных, характеризующих избранное понятие; 3 – три глагола, описывающие действия в рамках конкретной темы; 4 – короткое предложение, раскрывающее содержание темы; 5 – синоним ключевого слова (существительное).